

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

**Тошкент давлат шарқшунослик институти
Араб филологияси кафедраси**

**“АСОСИЙ ЎРГАНИЛАЁТГАН ТИЛ” (АРАБ ТИЛИ)
фанидан 3-курслар учун
ЎҚУВ-УСЛУБИЙ МАЖМУА**

Билим соҳаси:	100000	– Гуманитар соҳа
Таълим соҳаси:	120000	– Гуманитар фанлар
Таълим йўналишлари:	5120100	– Филология ва тилларни ўқитиш (шарқ тиллари бўйича)

Ўқув-услубий мажмуа Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 201__ йил “__” _____даги __ -сонли буйруғи билан тасдиқланган фаннинг намунавий дастури асосида ишлаб чиқилган.

Тузувчи:

Муталова Г.С. – ТошДШИ Араб филологияси кафедраси доценти
в.б.

Такризчилар:

Арипова З. – Тошкент Ислом Университети Шарқ
тиллари кафедраси мудирини доцент т.ф.н.;

Орифхўжаев Н.М. – Тошкент давлат шарқшунослик институти
Араб филологияси кафедраси катта ўқитувчиси

Фаннинг ўқув-услубий мажмуаси Тошкент давлат шарқшунослик институти Кенгашининг 20____ йил _____ даги __ - сон мажлисида кўриб чиқилган ва тасдиқланган.

МУНДАРИЖА

МУНДАРИЖА		
1.	Исмий жумладаги бош бўлақларнинг таркиби ва унинг ўзига хос хусусиятлари	
2.	Араб тилида феълларнинг тузилиши	
3.	Араб тилида тугалланган ва тугалланмаган феъл турларининг маънолари.	
4.	Ўтимли ва ўтимсиз феъллар ва уларнинг олд кўмакчилар ва уларсиз бошқаруви.	
5.	Феълий жумлалар ва улар арабнахвчи олимларининг талқинида.	
6.	Феълий жумлаларда эга ва унинг хусусиятлари.	
7.	Феълий жумлаларда бош бўлақларнинг мослашуви ва уларнинг ўзига хос хусусиятлари.	
8.	Араб тилида феълларнинг бажарадиган вазифасига ва тузилишига кўра таснифи.	
9.	Масдарларнинг турлари.	
10.	Масдарлар ва уларнинг гапдаги вазифаси.	
11.	Тўлдирувчи вазифасида келган масдарларнинг синтактик шакли.	
12.	Сифат даражалари ва уларнинг гапдаги вазифалари.	
13.	Араб тилида аниқ ва мажхул даража сифатдошлар ва уларнинг феъл ўрнида ишлатилиши.	
14.	Олд кўмакчилар билан келган бирикма олмошлари ва улардаги имло ўзгаришлари.	
15.	Олд кўмакчи билан келган бирикма олмошлари ва уларнинг гапдаги вазифаси.	
16.	Араб тилида тамйиз ва унинг хусусиятлари. Исмий жумлада татбиқ этилувчи юкламалар.	
17.	Изоҳловчи ва унинг турлари	
18.	Изоҳловчи ва уларнинг турлари.(давоми)	
19.	Тушум келишигининг ишлатилиши.	
20.	Араб тилида мансубатлар яъни тушум келишигидаги исмлар. ифодаланиши.	
21.	Араб тилида мансубатлар яъни тушум келишигидаги	

	исмлар. (давоми)	
22.	Гапнинг уюшиқ бўлаклари.	
23.	Қаратқич келишигининг бирикма яшашдаги синтактик вазифаси.	
24.	Қаратқич келишигининг бирикма яшашдаги синтактик вазифаси. (давоми)	
25.	Араб тилида кўчирма ва ўзлаштира гаплар	
26.	Араб тилида кўчирма ва ўзлаштира гаплар. (давоми)	
27.	“Кам”олмоши ва унинг қўлланилишидаги хусусиятлар.	
28.	Бирикма олмошларининг кўмакчилар билан келиши ва ундаги имло ўзгариши.	
29.	Бирикма олмошларининг кўмакчилар билан келиши ва ундаги имло ўзгариши. (давоми)	
30.	Феълларга қўшилиб келган бирикма олмошлари ва уларнинг вазифалари.	
31.	Араб тилида таажжубнинг ифодаланиши.	
32.	Кесими олд кўмакчи билан ифодаланган содда исмий гап.	
33.	Араб тилида санок сонлар.	
34.	Араб тилида санок сонлар. 1-20, 20-99.	
35.	Араб тилида санок сонлар. 100 ва ундан ортиқ сонлар.	
36.	Араб тилида тартиб сон ва унинг гапдаги вазифаси.	
	<i>Назорат саволлари</i>	
	<i>Глоссарий</i>	
	<i>Иловалар</i>	

МАЪРУЗА № 1

ИСМИЙ ЖУМЛАДАГИ БОШ БЎЛАКЛАРНИНГ ТАРКИБИ ВА УНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ

Дарс мақсади: Исмий жумладаги бош бўлақларнинг таркиби ва унинг ўзига хос хусусиятлари ҳақида маълумот бериш ва уларни қўллаш бўйича малакаларни ҳосил қилиш

Таянч иборалар:

1. Синтаксис.
2. Морфология.
3. Синтактик алоқа.
4. Гап бўлақлари.
5. Бош бўлак.
6. Иккинчи даражали бўлак.
7. Эга маркази.
8. Кесим маркази.
9. Тобе сўз.
10. Предикатив ядро.

Асосий саволлар:

1. Синтаксис ҳақида тушунча.
2. Морфология ҳақида тушунча.
3. Содда гап ҳақида маълумот.
4. Икки марказли гаплар.

Ҳар бир тил грамматикаси сўз шакллари, сўз ясалишининг морфологик хусусиятларини ва сўзларнинг бирикиб гап ҳосил қилиш усуллари ўрганади. Грамматика икки бўлимдан: морфология ва синтаксисдан иборат. Сўзнинг таркиб нуқтаи назаридан ўрганиш морфологиянинг вазифасидир. Морфология сўзларнинг шакли ва маъносидаги умумийликка асосланиб тасниф қилади. Синтаксис сўзларнинг бирикув қоидаларини, сўз бирикмаларини ва гапларнинг тузилишини, уларнинг турларини ўрганади.

Синтаксис тилнинг синтактик қурилишини, яъни синтактик бирликлар ҳамда улар орасидаги ўзаро алоқа ва муносабатларни ўрганади. Синтактик алоқа – гапларда сўзларнинг ва сўз бирикмаларининг ўзаро грамматик боқланишини билдиради.

Синтактик муносабат эса сўз бирикмаси ва гапдаги сўзларнинг бир-бирига нисбатан қандай грамматик маъно ва вазифада қўлланишини билдиради.

Сўзларни гап вазифасида қўллаш қоидалари ва гапда сўзларнинг сўз бирикмаларига бирикув қоидалари у ёки бу тил синтаксисининг асосини ташкил қилади. Хулоса қилиб айтганда синтаксиснинг вазифаси тилнинг синтактик қурилишини ўрганишдир. Синтаксис сўзларнинг бир-бирига боқланишини, яъни сўз бирикмалари, гаплар ва гаплардаги сўзларнинг бир-бирига нисбатан бажарган вазифаларини ўрганади.

Гапдаги сўзлар бир-бири билан ўзаро боғланган бўлиб, бу сўзларнинг ҳар бири гап таркибида бирор грамматик вазифани бажаради. Гап бўлаклари синтактик категория бўлиб, гапдаги сўзларнинг ўзаро муносабатини, бу сўзнинг гапдаги ролини кўрсатади.

Гапдаги сўз ўзининг грамматик табиатига мувофиқ фақат грамматик маъноларни ифодалабгина қолмасдан, синтактик муносабатларни ифодалаш вазифасини ҳам бажаради. Гап бўлақларини тасниф қилиш синтаксиснинг қийин ва муҳим муаммосидир. Гап бўлақларини ажратишда синтактик муносабатларнинг характери, муайян жойлашиш ҳолати, шунингдек, уларнинг бир-бири билан синтактик боғланганлик даражасини асосий мезон қилиб олиш мумкин.

Гап бўлаклари гапни ташкил қилишдаги ролига қараб икки хил бўлади: бош бўлақлар ва иккинчи даражали бўлақлар. Бош бўлақлар гапнинг мазмун жиҳатидан ҳам, шаклий жиҳатидан ҳам ўзаро боғланган икки уюштирувчи маркази бўлиб, улар ўзаро предикатив алоқа орқали туташ бўлади. Бу предикатив ядро, конструктив марказ икки марказли гапнинг асосидир. Икки марказли гапларда ҳар бир марказнинг грамматик ҳоким сўзи биргаликда гапнинг бош бўлақларини ташкил қилади. Гапнинг иккинчи даражали бўлақлари – икки марказнинг ҳоким элементларидан бошқа бўлақлари.

Демак, гапнинг бўлақлари маълум грамматик қоидалар асосида бир-бири билан боқланиб турли синтактик гуруҳларни - бутунликни ҳосил қилади.

Араб тилида ҳам худди ўзбек ва рус тиллари каби гап бўлақлари икки хил бўлади – бош бўлақлар ва иккинчи даражали бўлақлар. Иккинчи даражали бўлақлар ё эгага, ё кесимга боқланиб, ё эга марказини, ё кесим марказини ҳосил қилади, яъни эга ва кесим маркази икки марказли гапнинг структурасини ташкил қилади.

Гапнинг бош бўлақлари гапни синтактик ва семантик ташкил қилишда асосий рол ўйнайди ва гапнинг бутун структурасини белгилайди. Демак, эга

ва кесим гапнинг асосий маркази ҳисобланади. Гапдаги қолган бўлақлар эса икки марказдан бирига боғланади. Бу марказга боғланган элементлар шу бўлаққа тобе бўлади. Демак, эга ва кесим ўзига боғланган сўзлар устидан ҳоким бўлади. Булар ҳеч қандай бўлаққа тобе эмас.

Бош бўлақнинг биринчи даражали саналиши унинг бошқа элементларни тобе этишидан қатъий назар ўзича мустақилликка, бир бутунликка эга бўлиши гапнинг асосини ташкил қилишидандир. қолган бўлақлар эса бош бўлақларга эргашиб юради, шунга кўра улар иккинчи даражали ҳисобланади.

Даражаларни фақат тобеликка қараб белгиласак, кесимни ҳам иккинчи даражали санаш лозим бўлар эди, чунки кесим эгага тобедир. ўолбуки, у биринчи даражали бўлақ ҳисобланади. Чунки эга ва кесим бошқа бўлақларсиз бир бутунликни ташкил қила олади. Иккинчи даражали бўлақларда эса бу хусусият ёғ.

Назорат саволлари

1. Синтаксис нимани ўрганади?
2. Морфология нима?
3. Синтактик муносабат деганда нимани тушунаси?
4. Икки марказли гап нима?
5. Гапнинг иккинчи даражали бўлаги деб нимага айтилади?

Мустақил иш топшириқлари

1. Берилган матнда сода исмий жумла қўлланган жумлаларни топинг.
2. Берилган сўзлар иштирокида содда исмий жумлалар тузинг.

Асосий адабиётлар

1. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998. – С. 1, 6, 7, 12, 13, 17, 26, 27, 32, 38, 39.
2. Холидов Б.З. Учебник арабского языка. – Т., 1981. – С. 17, 28-29, 35, 41, 45.
3. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997. – Б. 8, 11-19.
4. Талабов Э. Араб тили дарслиги. – Т., 1987. – Б. 19-44.

Қўшимча адабиётлар

1. Шарбатов Г.Ш. Современный арабский язык. – М., 1961.
2. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997.
3. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998.
4. 1998. د. محمود فهمي حجازي . علم اللغة العربية . القاهرة ، 1998.

МАЪРУЗА № 2-3

Араб тилида феълларнинг тузилиши. феълнинг инкор шакли

Дарс мақсади: араб тилида феълларнинг тузилиши. феълнинг инкор шакли ҳақида маълумот бериш ва уларни қўллаш бўйича кўникмаларни ҳосил қилиш.

Таянч иборалар:

1. Феъл-кесим
2. Эга
3. Турли жинсдаги эга
4. Ғайри оқил эга
5. Олдин турган феъл кесим
6. Кейин турган феъл кесим
7. Тўлдирувчи.
8. Воситали тўлдирувчиси.
9. Воситасиз тўлдирувчиси.
10. Мутлоқ тўлдирувчиси.
11. Биргалик тўлдирувчиси.

Асосий саволлар:

1. Эганинг феъл кесимдан олдин туриши.
2. Эганинг феъл кесимдан кейин туриши.
3. Тўлдирувчи ҳақида маълумот.
4. Тўлдирувчининг турлари

Феълий жумлада эга уюшиб, турли жинсда келса, жумланинг бошидаги феъл кесим ўзидан кейин турган эганинг жинси билангина мослашади.

Масалан:

ذهب الرجل والمرأة - Киши ва аёл кетди.

ذهبت المرأة والرجل - Аёл ва киши кетди.

Агар феъл кесим турли жинсдаги уюшиб келган эгалардан кейин келса, эгаларнинг турган ўрнидан қатъий назар, музаккар жинсда ва иккиликда бўлади.

Масалан:

الرجل والمرأة ذهبا إلى المكتبة - Киши ва аёл кутубхонага кетди.

Агар феъл кесим уюшиб келган бўлса, унда битта кесим эгадан олдин келиб у билан жинсда мослашади, қолганлари эса ундан кейин келиб, у билан жинсда ва сонда мослашади.

Агар феъл кесимдан кейин кўпликдаги қайри оқил исм эга бўлиб келса, кесим ҳар доим бирликда ва муаннас жинс шаклида бўлади.

Масалан:

وَقَفَّتِ السَّيَّارَاتُ أَمَامَ الْفَنْدَقِ - Машиналар меҳмонхона олдида тўхтади.

الكلابُ نَبَحَتْ فِي اللَّيْلِ - Итлар кечаси ҳуриди.

Бунинг арабча таърифи қуйидагича:

Ўтган замон феъли бир иш-ҳаракатнинг ўтган замонда бажариб бўлинганлигига далолат қилувчи феълдир.

«Али дарсларини тайёрлапти, бир оздан кейин ухлайди» дегани каби. Бу феълнинг ажратиб турувчи белгиларидан бири унга юкламасини қабул қилишидир.

Масалан:

Уч ўзакли феълларнинг ўтган ва ҳозирги-келаси замони қуйидаги олти вазнда келади:

1. فَعَلَ
2. فَعِلَ
3. فَعُلَ
4. يَفْعَلُ
5. يَفْعِلُ
6. يَفْعُلُ

Агар ўтган замон шаклининг ўрта ўзаги даммали бўлса, ҳозирги-келаси замонда ҳам даммали бўлади.

Масалан: كَبُرَ – يَكْبُرُ

Ўтган замони бўлса, ҳозирги-келаси замони кўпинча бўлади.

Масалан:

Ўтган замони бўлса, ҳозирги-келаси замоннинг аксарияти вазнида бўлади.

Масалан:

Ўтган замони бўлиб, ҳозирги-келаси замони бўладиган феъллар жуда кам учрайди.

Ҳозирги-келаси замон феълларининг инкори учун لا инкор юкламаси, баъзан ما инкор юкламаси ишлатилади.

Масалан: لا يكتب

Бу феълларнинг мажхул даражаси يُفْعَلُ вазнида ясалади.

Масалан: - يُكْتَبُ - ёзилади

Буларнинг ҳозирги замонидан келаси замонини ажратиш учун سوف ёки سوف юкламалари қўшилади.

Масалан: سيكتب - у ёзади.

Бу феълларга қўшиладиган قد юкламаси гумон маъносини англатади.

Масалан:

قد يعرفه أبوك - «Отанг уни танийдиганга ўхшайди».

Феъл кесим ўзи билан тўлдирувчи олиб келиши мумкин. Одатда тўлдирувчи ўтимли феъллардан кейин келади. тўлдирувчилар кимни, нимани, кимга, нимага, ким билан, нима билан? сўроқларига жавоб бўлади.

Тўлдирувчилар воситали ва воситасиз бўлади. Воситасиз тўлдирувчи ўтимли феъл билан бошқариладиган ва иш ҳаракат бевосита унга йўналтирилган исмдир. Тўлдирувчи исм келишигидаги исм бўлиб одатда эгадан кейин келади.

Бундай тўлдирувчини араб грамматистлари **المفعول به** дейдилар ва бу тўлдирувчи кимни, нимани? сўроқига жавоб бўлади. Баъзи ҳолларда тўлдирувчини ажратиб кўрсатиш учун эгадан олдин ҳам қўйиш мумкин.

Агар эга билан тўлдирувчи алиф максурага тугаган бўлса, улар келишикларда ўзгармайди. Бундай ҳолатда эга тўлдирувчидан албатта олдин келади.

Булардан ташқари каби тўлдирувчилар ҳам бор. Масалан: Бажарилган ишни навини, сонини ва турини билдиради.

المفعول فيه (Мафъул фиҳи) - бу **في**(фий) маъносини ўз ичига олган тўлдирувчидир.

المفعول معه (Мафъул мааху) – **مع**(маа) маъносидаги тўлдирувчидир.

المفعول له (Мафуъл лаху) - бир мақсадни мўлжаллаб бажарилган иш ҳаракатни билдиради.

Барча турдаги тўлдирувчилар юқоридаги мисолларда кўриниб тургани каби мансуб (тушум келишигида) бўлади.

Назорат саволлари:

1. Эга кесимдан олдин турса у билан қандай мослашади?
2. Эга кесимдан кейин турса у билан қандай мослашади?
3. Агар эга иккита ва ҳар ҳил жинсда бўлса, мослашув қандай бўлади?
4. Эга кўплик, қайри оқил бўлса, феъл кесим билан қандай мослашади?

Мустақил иш топшириқлари:

1. Берилган янги сўзлар иштирокида феълий гаплар тузиш.
2. Мантда учраган воситали тўлдирувчиларни аниқлаш.

Асосий адабиётлар:

1. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998. – С. 1, 6, 7, 12, 13, 17, 26, 27, 32, 38, 39.
2. Холидов Б.З. Учебник арабского языка. – Т., 1981. – С. 17, 28-29, 35, 41, 45.
3. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997. – Б. 8, 11-19.
4. Талабов Э. Араб тили дарслиги. – Т., 1987. – Б. 19-44.

Қўшимча адабиётлар

1. Шарбатов Г.Ш. Современный арабский язык. – М., 1961.
2. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997.
3. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998.

МАЪРУЗА № 4

Ўтимли ва ўтимсиз феъллар ва уларнинг олд кўмакчилар ва уларсиз бошқаруви

Дарс мақсади: Ўтимли ва ўтимсиз феъллар ва уларнинг олд кўмакчилар ва уларсиз бошқаруви ҳақида маълумот бериш ва уларни қўллаш бўйича малакаларни ҳосил қилиш

Таянч иборалар

1. Воситали ва воситасиз иборалар.
2. Бирлик, иккилик, кўплик, мослашув.

Асосий саволлар

1. Араб тилида феълларнинг ўз тўлдирувчиларини бошқариши.
2. Воситали ва васитасиз бошқарув ва уларга мисоллар.
3. Жумлада ҳам воситали, ҳам воситасиз бошқарувнинг келиши.
4. Мослашув ва уни мисоллар орқали тушунтириш
5. Иккилик ва кўпликда мослашув, уларни мисоллар орқали тушунтириш.

Феъллар араб тилида ўз тўлдирувчиларини икки турли бошқариш мумкин: Воситасиз, воситали.

Воситасиз бошқарув деб феълларнинг ўз тўлдирувчиларини бевосита тушум келишигида бошқарувига айтилади:

Масалан:

تقرأ التلميذتان مجلة - Икки оқувчи қиз журнал оқияпти

أخذت هذا القلم من الدكان - Бу қаламни мен дўкондан олдим.

Бошқарув кўмакчиси ёрдамида рўй берса, у воситали бўлади:

كتب المعلم بالقلم - Оқитувчи қалам билан ёзди.

يحصل العمال على الراتب - Ишчилар маошини оладилар.

Айрим феъллар ўз тўлдирувчиларини бир вақтнинг ўзида ҳам воситасиз, ҳам воситали бошқарув хусусиятига эга бўлади.

شربتُ الشاي بالسكر - Чойни қанд билан ичдим.

غسلتُ وجهي بالصابون - Юзимни совун билан ювдим.

Мослашув.

Бирликдаги мослашувни қуйидаги мисолдан таҳлил қилса бўлади.

Атрибутивлик муносабатида кўплик ҳамда иккиликдаги аниқланмишларнинг аниқловчилари билан алоқасида қуйидагиларга амал қилинади:

Аниқланмиш иккиликда бўлса нимани англатишидан қатъй назар мослашув тўлиқ бўлади:

مهندسان مجتهدان - Ҳаракатчан иккита инжинер

مهندستان مجتهدتان - Ҳаракатчан иккита инженер аёл.

Агар кўпликдаги аниқланмиш инсонларни ифодаласа, мослашув тўлиқ бўлади:

عمالٌ نشطاء - Фаол ишчилар

عاملاتٌ نشطاتٌ - Фаол ишчи аёллар

Кўпликдаги аниқланмиш инсонларни ифодаласа, муаннас жинсдаги жамловчи от каби талқин қилинади. Бошқача айтганда, мазкур турдаги аниқланмишлар билан аниқловчи бирлик ва муаннаста мослашади.

Масалан:

بيوتٌ كبيرةٌ - Катта уйлар.

مجلاتٌ ممتعةٌ - Қизиқарли ойномалар.

Инсонни ифода этмаган аниқланмишлар билан баъзан аниқловчиларнинг тўлиқ мослашган ҳолатларини ҳам кўриш мумкин.

اعلامٌ حضرٌ - Яшил байроқлар.

سياراتٌ سريعةٌ - Тез машиналар.

Бироқ бундай мослашув жуда кам қўлланилади. Грамматик бирлик ифода қувватини ошириш зарур бўлганда ёки бирлик мантиқий урғу олганда унга муружаат қилинади.

Назорат саволлари

1. Воситали ва воситасиз бошқарув қачон ишлатилади?
2. Воситали ва воситасиз бошқарувга мисоллар келтиринг?
3. Мослашув ҳақида гапириб беринг.
4. Мисоллар келтиринг.

Мустақил иш топшириқлари

1. Берилган матндан биринчи шахс бирикма олмошларини феълларда бирикиб келган ҳолатларни белгиланг.
2. Феъллардаги бирикма олмошларининг функциясини аниқланг.

Асосий адабиётлар:

1. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998. – С. 1, 6, 7, 12, 13, 17, 26, 27,32, 38, 39.
2. Холидов Б.З. Учебник арабского языка. – Т., 1981. – С. 17, 28-29, 35, 41, 45.
3. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997. – Б. 8, 11-19.
4. Талабов Э. Араб тили дарслиги. – Т., 1987. – Б. 19-44.

Кўшимча адабиётлар

1. Шарбатов Г.Ш. Современный арабский язык. – М., 1961.
2. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997.
3. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998.
4. د. محمود فهمي حجازي . علم اللغة العربية . القاهرة ، 1998

МАЪРУЗА № 5

Феълий жумлалар ва улар араб нахвчи олимларининг талқинида

Дарс мақсди: Феълий жумлалар ва улар араб нахвчи олимларининг талқини бўйича кўникма ҳосил қилиш.

Таянч ибора:

1. Юкламалар
2. Ҳозирги Келаси замон юкламалари
3. Инкор формасидаги феъллар
4. Гумонни билдирувчи феъллар

Асосий саволлар

1. Келаси замон юкламалари ҳақида маълумот.
2. Уларнинг маъно ифодалашдаги вазифаси.
3. Уларнинг турлари ҳақида.

Келаси замон юкламаларига қуйидаги юкламалар киради:

1. سَوْفَ ёки سَوْفَ юкламаси. Бу юкламалар иш-ҳаракатнинг келаси замонда содир бўлишини ифодалайди.

Масалан:

سَوْفَ أَكْتُبُ - ёзяман - سَأَكْتُبُ ёки سَأَكْتُبُ - келажакда ёзаман.

Инкор формадаги гаплар билан سوف юкламаси ишлатилади.

Масалан:

سَوْفَ لَا أَكْتُبُ - (Келажакда) ёзмайман.

2. قَدْ юкламаси. Бу юклама иш-ҳаракатнинг бажарилишидаги гумонни, эҳтимолликни билдиради.

Масалан:

قَدْ يَذْهَبُ - Эҳтимол у борар.

Назорат саволлари

1. Ҳозирги Келаси замон юкламалари ҳақида нималарни биласиз?
2. Улар қандай маънони ифодалайди?
3. Улар қандай турларга бўлинади?

Мустақил иш топшириқлари

1. Берилган феълларни ҳозирги келаси замонда туслаш.
2. Матндаги ажратиб кўрсатилган феълларни шахс ва сонини аниқлаш.

Асосий адабиётлар:

1. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998. – С. 1, 6, 7, 12, 13, 17, 26, 27, 32, 38, 39.
2. Холидов Б.З. Учебник арабского языка. – Т., 1981. – С. 17, 28-29, 35, 41, 45.

3. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997. – Б. 8, 11-19.

4. Талабов Э. Араб тили дарслиги. – Т., 1987. – Б. 19-44.

Қўшимча адабиётлар

1. Шарбатов Г.Ш. Современный арабский язык. – М., 1961.

2. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997.

3. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998.

4. 1998 ، القاهرة ، علم اللغة العربية . حجازي . د. محمود فهمي

МАЪРУЗА № 6

Феълий жумлаларда эга ва унинг хусусиятлари.

Дарс мақсади: Феълий жумлаларда эга ва унинг хусусиятлари ҳақида маълумот бериш ва уларни қўллаш бўйича малакаларни ҳосил қилиш.

Таянч иборалар:

Феъл;

Феълий гап эгаси;

Феълий гап кесими.

Асосий саволлар;

1. Феълий гапнинг турлари;

2. Феълий гапларда эганинг келиш ҳолатлари

Феъл кесим ўзи билан тўлдирувчи олиб келиши мумкин. Одатда тўлдирувчи ўтимли феъллардан кейин келади. тўлдирувчилар кимни, нимани, кимга, нимага, ким билан, нима билан? сўроқларига жавоб бўлади. Тўлдирувчилар воситали ва воситасиз бўлади. Воситасиз тўлдирувчи ўтимли феъл билан бошқариладиган ва иш ҳаракат бевосита унга йўналтирилган исмдир. Тўлдирувчи исм келишигидаги исм бўлиб одатда эгадан кейин келади.

Бундай тўлдирувчини араб грамматистлари **المفعول به** дейдилар ва бу тўлдирувчи кимни, нимани? сўроқига жавоб бўлади. Баъзи ҳолларда тўлдирувчини ажратиб кўрсатиш учун эгадан олдин ҳам қўйиш мумкин.

Агар эга билан тўлдирувчи алиф максурага тугаган бўлса, улар келишикларда ўзгармайди. Бундай ҳолатда эга тўлдирувчидан албатта олдин келади.

Булардан ташқари каби тўлдирувчилар ҳам бор. Масалан: Бажарилган ишни навини, сонини ва турини билдиради.

المفعول فيه (Мафъул фиҳи) - бу **في**(фий) маъносини ўз ичига олган тўлдирувчидир.

المفعول معه (Мафъул мааху) – **مع**(маа) маъносидаги тўлдирувчидир.

المفعول له (Мафуъл лаху) - бир мақсадни мўлжаллаб бажарилган иш ҳаракатни билдиради.

Барча турдаги тўлдирувчилар юқоридаги мисолларда кўриниб тургани каби мансуб (тушум келишигида) бўлади.

Назорат саволлари

1. Тўлдирувчи деб нимага айтилади?
2. Тўлдирувчилар неча ҳил бўлади?
3. Мансуботлар гуруҳига нималар киради?
4. Қачон тўлдирувчини эгадан олдин қўйиш мумкин?
5. Қачон тўлдирувчини эгадан олдинга қўйиб бўлмайди?

Мустақил иш топшириқлари

1. Берилган матнда феълий жумлаларни топинг ва уларнинг эгасини аниқланг.

2. Берилган соъалр иштирокида феълий жумлалар тузинг.

Асосий адабиётлар:

1. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998. – С. 1, 6, 7, 12, 13, 17, 26, 27,32, 38, 39.

2. Холидов Б.З. Учебник арабского языка. – Т., 1981. – С. 17, 28-29, 35, 41, 45.

3. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997. – Б. 8, 11-19

4. Талабов Э. Араб тили дарслиги. – Т., 1987. – Б. 19-44.

Қўшимча адабиётлар

1. Шарбатов Г.Ш. Современный арабский язык. – М., 1961.

2. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997.

3. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998.

4. د. محمود فهمي حجازي . علم اللغة العربية . القاهرة ، 1998

МАЪРУЗА № 7

Феълий жумлаларда бош бўлақларнинг мослашуви ва уларнинг ўзига хос хусусиятлари

Дарс мақсади: Феълий жумлаларда бош бўлақларнинг мослашуви ва уларнинг ўзига хос хусусиятлари ҳақида маълумот бериш ва уларни қўллаш бўйича малакаларни ҳосил қилиш.

Таянч иборалар:

Феъл;

Феълий гап эгаси;

Феълий гап кесими.

Асосий саволлар;

3. Феълий гапнинг турлари;

4. Феълий гапларда эганинг келиш ҳолатлари

Феъл кесим ўзи билан тўлдирувчи олиб келиши мумкин. Одатда тўлдирувчи ўтимли феъллардан кейин келади. тўлдирувчилар кимни, нимани, кимга, нимага, ким билан, нима билан? сўроқларига жавоб бўлади. Тўлдирувчилар воситали ва воситасиз бўлади. Воситасиз тўлдирувчи ўтимли феъл билан бошқариладиган ва иш ҳаракат бевосита унга йўналтирилган исмдир. Тўлдирувчи исм келишигидаги исм бўлиб одатда эгадан кейин келади.

Бундай тўлдирувчини араб грамматистлари **المفعول به** дейдилар ва бу тўлдирувчи кимни, нимани? сўроқига жавоб бўлади. Баъзи ҳолларда тўлдирувчини ажратиб кўрсатиш учун эгадан олдин ҳам қўйиш мумкин.

Агар эга билан тўлдирувчи алиф максурага тугаган бўлса, улар келишикларда ўзгармайди. Бундай ҳолатда эга тўлдирувчидан албатта олдин келади.

Булардан ташқари каби тўлдирувчилар ҳам бор. Масалан: Бажарилган ишни навини, сонини ва турини билдиради.

المفعول فيه (Мафъул фиҳи) - бу **في**(фий) маъносини ўз ичига олган тўлдирувчидир.

المفعول معه (Мафъул мааҳу) – **مع**(маа) маъносидаги тўлдирувчидир.

المفعول له (Мафуъл лаҳу) - бир мақсадни мўлжаллаб бажарилган иш ҳаракатни билдиради.

Барча турдаги тўлдирувчилар юқоридаги мисолларда кўриниб тургани каби мансуб (тушум келишигида) бўлади.

Назорат саволлари

1. Тўлдирувчи деб нимага айтилади?
2. Тўлдирувчилар неча ҳил бўлади?

3. Мансуботлар гуруҳига нималар киради?
4. Қачон тўлдирувчини эгадан олдин қўйиш мумкин?
5. Қачон тўлдирувчини эгадан олдинга қўйиб бўлмади?

Мустақил иш топшириқлари

1. Берилган матнда феълий жумлаларни топинг ва уларнинг эгасини аниқланг.

2. Берилган соъалр иштирокида феълий жумлалар тузинг.

Асосий адабиётлар:

1. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998. – С. 1, 6, 7, 12, 13, 17, 26, 27,32, 38, 39.
2. Холидов Б.З. Учебник арабского языка. – Т., 1981. – С. 17, 28-29, 35, 41, 45.
3. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997. – Б. 8, 11-19.
4. Талабов Э. Араб тили дарслиги. – Т., 1987. – Б. 19-44.

Қўшимча адабиётлар

1. Шарбатов Г.Ш. Современный арабский язык. – М., 1961.
2. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997.
3. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998.
4. 1998 ، القاهرة . علم اللغة العربية . مجازي . د. محمود فهمي حجازي .

МАЪРУЗА № 8

Араб тилида феълларнинг бажарадиган вазифасига ва тузилишига кўра таснифи

Дарс мақсади: Араб тилида феълларнинг бажарадиган вазифасига ва тузилишига кўра таснифи ҳақида маълумот бериш ва уларни қўллаш бўйича малакаларни ҳосил қилиш

Таянч иборалар:

1. Феъл-кесим
2. Эга
3. Турли жинсдаги эга
4. Ғайри оқил эга
5. Олдин турган феъл кесим
6. Кейин турган феъл кесим
7. Тўлдирувчи.
8. Воситали тўлдирувчиси.
9. Воситасиз тўлдирувчиси.
10. Мутлоқ тўлдирувчиси.
11. Биргалик тўлдирувчиси.

Асосий саволлар:

1. Эганинг феъл кесимдан олдин туриши.
2. Эганинг феъл кесимдан кейин туриши.
3. Тўлдирувчи ҳақида маълумот.
5. Тўлдирувчининг турлари

Феълий жумлада эга уюшиб, турли жинсда келса, жумланинг бошидаги феъл кесим ўзидан кейин турган эганинг жинси билангина мослашади.

Масалан:

ذهب الرجل والمرأة - Киши ва аёл кетди.

ذهبت المرأة والرجل - Аёл ва киши кетди.

Агар феъл кесим турли жинсдаги уюшиб келган эгалардан кейин келса, эгаларнинг турган ўрнидан қатъий назар, музаккар жинсда ва иккиликда бўлади.

Масалан:

الرجل والمرأة ذهبا إلى المكتبة - Киши ва аёл кутубхонага кетди.

Агар феъл кесим уюшиб келган бўлса, унда битта кесим эгадан олдин келиб у билан жинсда мослашади, қолганлари эса ундан кейин келиб, у билан жинсда ва сонда мослашади.

Агар феъл кесимдан кейин кўпликдаги қайри оқил исм эга бўлиб келса, кесим ҳар доим бирликда ва муаннас жинс шаклида бўлади.

Масалан:

وَقَفَّتْ السياراتُ أمامَ الفندقِ - Машиналар меҳмонхона олдида тўхтади.

الكلابُ نَبَحَتْ في الليلِ - Итлар кечаси ҳуриди.

Бунинг арабча таърифи қуйидагича:

Ўтган замон феъли бир иш-ҳаракатнинг ўтган замонда бажариб бўлинганлигига далолат қилувчи феълдир.

«Али дарсларини тайёрлапти, бир оздан кейин ухлайди» дегани каби. Бу феълнинг ажратиб турувчи белгиларидан бири унга юкламасини қабул қилишидир.

Масалан:

Уч ўзакли феълларнинг ўтган ва ҳозирги-келаси замони қуйидаги олти вазнда келади:

7. فَعَلَ

8. فَعِلَ

9. فَعُلَ

10. يَفْعَلُ

11. يَفْعِلُ

12. يَفْعُلُ

Агар ўтган замон шаклининг ўрта ўзаги даммали бўлса, ҳозирги-келаси замонда ҳам даммали бўлади.

Масалан: كَبُرَ – يَكْبُرُ

Ўтган замони бўлса, ҳозирги-келаси замони кўпинча бўлади.

Масалан:

Ўтган замони бўлса, ҳозирги-келаси замоннинг аксарияти вазнида бўлади.

Масалан:

Ўтган замони бўлиб, ҳозирги-келаси замони бўладиган феъллар жуда кам учрайди.

Ўзирги –келаси замон феълларининг инкори учун لا инкор юкламаси, баъзан ما инкор юкламаси ишлатилади.

Масалан: لا يَكْتُبُ

Бу феълларнинг мажхул даражаси يُفْعَلُ вазнида ясалади.

Масалан: - يُكْتُبُ - ёзилади

Буларнинг ҳозирги замонидан келаси замонини ажратиш учун س ёки سوف юкламалари қўшилади.

Масалан: سيكتب - у ёзади.

Бу феълларга қўшиладиган قد юкламаси гумон маъносини англатади.

Масалан:

قد يعرفه أبوك - «Отанг уни танийдиганга ўхшайди».

Феъл кесим ўзи билан тўлдирувчи олиб келиши мумкин. Одатда тўлдирувчи ўтимли феъллардан кейин келади. тўлдирувчилар кимни, нимани, кимга, нимага, ким билан, нима билан? сўроқларига жавоб бўлади. Тўлдирувчилар воситали ва воситасиз бўлади. Воситасиз тўлдирувчи ўтимли феъл билан бошқариладиган ва иш ҳаракат бевосита унга йўналтирилган исмдир. Тўлдирувчи исм келишигидаги исм бўлиб одатда эгадан кейин келади.

Бундай тўлдирувчини араб грамматистлари المفعول به дейдилар ва бу тўлдирувчи кимни, нимани? сўроқига жавоб бўлади. Баъзи ҳолларда тўлдирувчини ажратиб кўрсатиш учун эгадан олдин ҳам қўйиш мумкин.

Агар эга билан тўлдирувчи алиф максурага тугаган бўлса, улар келишикларда ўзгармайди. Бундай ҳолатда эга тўлдирувчидан албатта олдин келади.

Булардан ташқари каби тўлдирувчилар ҳам бор. Масалан: Бажарилган ишни навини, сонини ва турини билдиради.

المفعول فيه (Мафъул фиҳи) - бу في(фий) маъносини ўз ичига олган тўлдирувчидир.

المفعول معه (Мафъул мааху) – مع(маа) маъносидаги тўлдирувчидир.
المفعول له (Мафуъл лаху) - бир мақсадни мўлжаллаб бажарилган иш
харакатни билдиради.

Барча турдаги тўлдирувчилар юқоридаги мисолларда кўриниб тургани
каби мансуб (тушум келишигида) бўлади.

Назорат саволлари:

1. Эга кесимдан олдин турса у билан қандай мослашади?
2. Эга кесимдан кейин турса у билан қандай мослашади?
3. Агар эга иккита ва ҳар ҳил жинсда бўлса, мослашув қандай бўлади?
4. Эга кўплик, қайри оқил бўлса, феъл кесим билан қандай мослашади?

Мустақил иш топшириқлари:

1. Берилган янги сўзлар иштирокида феълий гаплар тузиш.
2. Мантда учраган воситали тўлдирувчиларни аниқлаш.

Асосий адабиётлар:

1. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998. – С. 1, 6, 7, 12, 13, 17, 26, 27,32, 38, 39.
2. Холидов Б.З. Учебник арабского языка. – Т., 1981. – С. 17, 28-29, 35, 41, 45.
3. Иброҳимов Н.,Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997. – Б. 8, 11-19.
4. Талабов Э. Араб тили дарслиги. – Т., 1987. – Б. 19-44.

Қўшимча адабиётлар

1. Шарбатов Г.Ш. Современный арабский язык. – М., 1961.
2. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997.
3. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998.
4. 1998 ، القاهرة . علم اللغة العربية . حجازي . د. محمود فهمي حجازي .

МАЪРУЗА № 9

Масдарларнинг турлари.

Дарс мақсади: Масдарларнинг турлари ҳақида маълумот бериш ва
уларни қўллаш бўйича малакаларни ҳосил қилиш.

Таянч иборалар:

Масдар;

Феълдан ясалган исмлар;

Мутлоқ масдар;

Ўз ўзини тўлдириш.

Асосий саволлар:

Феъллардан исмлар ясаш;

Масдар вазнлари;
 3 ундошли феъллар;
 4 ундошли феъллар;
 Мутлоқ масдар.

Араб тилида ҳаракат номи масдарлар дейилади ва феълдаги маънони шахс ва сондан, змондан ва жинсдан ҳоли ҳолда ифодалайди. У ўзбек тилидаги «оғиш», «ёзиш», «йигирув», «тоғув» каби шаклларга мос келади.

Ҳаракат номи араб тилида маълум вазнга эга:

فُعُولٌ - خُرُوجٌ - خَرَجَ
 فَعْلٌ - ضَرْبٌ - ضَرَبَ

Ўар бир боб феълнинг ўзига ҳос масдар вазнлари мавжуд. Булар ичида энг мураккаби 1 боб феълдир. Чунки 1 бобдаги ҳар бир феълдан масдар ўзига ҳос вазнда ясалади.

1 бобдаги энг кўп қўлланилувчи масдар қолиплари

Масдарлар	Феъллар ва уларнинг масдарлари
1	فُعَالٌ ، فِعَالٌ ، فَعَلٌ ، فِعِلٌ ، فَعُلٌ ، فَعُولٌ
2	فَعْلَةٌ ، فَعَلَةٌ ، فَعِيلٌ ، فَعُولٌ ، فُعُولٌ

Булардан ташқари яна мўлд кўшимчаси орқали ясаладиган масдарлар ҳам мавжуддир. Бундай масдарларнинг қуйидаги шакллари ишлатилади:

Вазнлар	Масдарлар
مَفْعَلٌ	مَدْحَلٌ
مَفْعَلَةٌ	مَرْحَمَةٌ

Айрим ҳолларда 1 боб феълларнинг баъзиларидан биттадан ортик масдар ясалиши ҳам мумкин.

Ўосила бобларидан масдарлар маълум қолиплар асосида ҳосил қилинади:

Боблар	Қолиплар	Мисоллар
1	40 дан ортик	شَكَرٌ ، عِلْمٌ ، نَصْرٌ
2	تَفْعِيلٌ ، تَفْعِلَةٌ	تَعْلِيمٌ ، تَجْرِبَةٌ
3	فِعَالٌ ، مُفَاعَلَةٌ	سِبَاقٌ ، مُسَابَقَةٌ
4	إِفْعَالٌ	إِعْلَامٌ
5	تَفَعُّلٌ	تَعَلَّمَ
6	تَفَاعُلٌ	تَبَادُلٌ
7	إِنْفِعَالٌ	إِنْقِلَابٌ
8	إِفْتِعَالٌ	إِجْتِمَاعٌ
9	إِفْعِلَالٌ	إِحْمِرَارٌ

10	اِسْتَفْعَالٌ	اِسْتَفْعَالٌ
----	---------------	---------------

1 боб феълларининг масдарлари турли ҳилдаги қолипларга эгаллиги ва уларни ёдда сақлаб қолиш қийинлиги туфайли замонавий луқатларда ҳар бир 1 боб феълидан кейин ўша феълнинг масдари ёзиб қўйиладиган бўлади.

Тўрт ўзакли феълларнинг масдарлари

Боблар	Қолиплар	Мисоллар
1	فَعْلَلَةٌ	نَحْرَجَةٌ
2	فَعْلَالٌ	يَخْرُجُ
3	تَفَعَّلٌ	تَذْخُرُجُ
4	اِفْعَالٌ	اِضْمِحَالٌ

Масдарлар феълдан ясалгани билан грамматик хусусиятларга кўра отга кўпроқ ўхшаб кетади. У танвин қўшимчасини қабул қилади. От каби иккилик сонига эга ва отлар каби келишикларда турланади.

Шу билан бирга масдарларнинг феъллик хусусияти ҳам ёғ эмас. Масдар ҳосил бўлган феъл қайси предлогни талаб қилса, масдар ҳам тўлдирувчи ёки ҳолни ўша предлог ёрдамида бошқаради.

Масалан:

العاقِلُ يَعْتَمِدُ عَلَى عَمَلِهِ

Агар феъл ўзидан кейинги отни тушум келишиги ёрдамида бошқарса, шу феълнинг масдари ўша от билан изофа ҳосил қилади.

Масалан:

اِنْتِقَالَ الْعَمَالِ

Барча тилларда бўлгани каби араб тилида ҳам кўпчилик сўзлар, шу жумладан масдарлар ҳам отлашади. Бу субстантиватсия деб юритилади.

Масалан:

قَتَلَ الْخَلِيفَةُ جَعْفَرًا

Булар отга айлангандан кейин отлар қандай хусусиятга эга бўлса, улар ҳам шундай хусусиятларни қабул қиладилар-кўплик шаклига эга бўладилар.

Энг муҳими шундаки, улар масдар каби «нима қилиш» саволига эмас «нима» саволига жавоб бўлиб келади.

Назорат саволлари

1. Сифатлар деб нимага айтилади?
2. Араб тилида нечта сифат даражалари бор.
3. Қиёсий даража қандай вазнда ясалади?
4. Ортгирма даража неча ҳил бўлади?
5. Мутлоқ ортгирма даража сифатланмиш билан қандай мослашади?

Мисоллар келтиринг.

6. Қийсий орттирма даража сифатланмиш қайси келишиқда келади? Мисоллар келтиринг.

7. Қайси сўзлар билан сифат даражаси синтактик йўл билан солиштирилади?

8. Чеклов деб нимага айтилади? Унинг кесимга қандай алоқадорлиги бор?

9. Санок сонлардан кейин ҳам чеклов қўйиладими?

Мустақил иш топшириқлари

1. Макон ва замон номлари қандай вазнларда ясалалади? Уларнинг кўплик формаси қандай?

2. Иш қуролларини номлари қандай вазнларда ясалади? Замонавий иш қуроллари номлари-чи? Мисоллар келтиринг.

3. Чеклов, макон ва замон, иш қуролларининг номлари нимадан ясалалади?

Асосий адабиётлар:

1. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998. – С. 1, 6, 7, 12, 13, 17, 26, 27,32, 38, 39.
2. Холидов Б.З. Учебник арабского языка. – Т., 1981. – С. 17, 28-29, 35, 41, 45.
3. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997. – Б. 8, 11-19.
4. Талабов Э. Араб тили дарслиги. – Т., 1987. – Б. 19-44.

Қўшимча адабиётлар

1. Шарбатов Г.Ш. Современный арабский язык. – М., 1961.
2. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997.
3. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998.
4. 1998 ، القاهرة . علم اللغة العربية . مجازي . د. محمود فهمي حجازي .

МАЪРУЗА № 10-11

Масдарлар ва уларнинг гапдаги вазифаси. Эга вазифасида келган масдарларнинг синтактик хусусиятлари

Дарс мақсади: Масдарлар ва уларнинг гапдаги вазифаси. Эга вазифасида келган масдарларнинг синтактик хусусиятлари ҳақида маълумот бериш ва уларни қўллаш бўйича малакаларни ҳосил қилиш.

Таянч иборалар:

Масдар;

Феълдан ясалган исмлар;

Мутлоқ масдар;

Ўз ўзини тўлдириш.

Асосий саволлар:

Феъллардан исмлар яшаш;

Масдар вазнлари;

3 ундошли феъллар;

4 ундошли феъллар;

Мутлоқ масдар.

Араб тилида ҳаракат номи масдарлар дейилади ва феълдаги маънони шахс ва сондан, змондан ва жинсдан ҳоли ҳолда ифодалайди. У ўзбек тилидаги «оғиш», «ёзиш», «йигирув», «тоғув» каби шаклларга мос келади.

Ҳаракат номи араб тилида маълум вазнга эга:

فُعُولٌ - خَرُوجٌ - خَرَجَ

فَعْلٌ - ضَرَبٌ - ضَرَبَ

Ўар бир боб феълнинг ўзига ҳос масдар вазнлари мавжуд. Булар ичида энг мураккаби 1 боб феълдир. Чунки 1 бобдаги ҳар бир феълдан масдар ўзига ҳос вазнда ясалади.

1 бобдаги энг кўп қўлланилувчи масдар қолиплари

Масдарлар	Феъллар ва уларнинг масдарлари
1	فُعَالٌ ، فِعَالٌ ، فَعَلٌ ، فِعِلٌ ، فَعِلٌ ، فَعُلٌ ، فَعُلٌ
2	فَعْلَةٌ ، فَعْلَةٌ ، فَعْلَةٌ ، فَعِيلٌ ، فَعُولٌ ، فَعُولٌ

Булардан ташқари яна молд қўшимчаси орқали ясаладиган масдарлар ҳам мавжуддир. Бундай масдарларнинг қуйидаги шакллари ишлатилади:

Вазнлар	Масдарлар
مَفْعَلٌ	مَدْحَلٌ
مَفْعَلَةٌ	مَرْحَمَةٌ

Айрим ҳолларда 1 боб феълларнинг баъзиларидан биттадан ортик масдар ясалиши ҳам мумкин.

Ўосила бобларидан масдарлар маълум қолиплар асосида ҳосил қилинади:

Боблар	Қолиплар	Мисоллар
1	40 дан ортик	شُكْرٌ ، عِلْمٌ ، نَصْرٌ
2	تَفْعِيلٌ ، تَفْعِيلَةٌ	تَعْلِيمٌ ، تَجْرِبَةٌ
3	فِعَالٌ ، مُفَاعَلَةٌ	سِبَاقٌ ، مُسَابَقَةٌ
4	إِفْعَالٌ	إِعْلَامٌ
5	تَفَعُّلٌ	تَعَلُّمٌ
6	تَفَاعُلٌ	تَبَادُلٌ
7	إِنْفِعَالٌ	إِنْقِلَابٌ
8	إِفْتِعَالٌ	إِجْتِمَاعٌ

9	إِفْعِلَالٌ	إِحْمِرَارٌ
10	اِسْتِفْعَالٌ	اِسْتِفْعَالٌ

1 боб феълларининг масдарлари турли ҳилдаги қолипларга эгалиги ва уларни ёдда сақлаб қолиш қийинлиги туфайли замонавий луқатларда ҳар бир 1 боб феълидан кейин ўша феълнинг масдари ёзиб қўйиладиган бўлади.

Тўрт ўзакли феълларнинг масдарлари

Боблар	Қолиплар	Мисоллар
1	فَعَلَّلَةٌ	ذَحْرَجَةٌ
2	فَعَالَالٌ	دِحْرَاجٌ
3	تَفَعَّلٌ	تَذَحْرُجٌ
4	إِفْعِلَالٌ	إِضْمِحَالٌ

Масдарлар феълдан ясалгани билан грамматик хусусиятларга кўра отга кўпроқ ўхшаб кетади. У танвин қўшимчасини қабул қилади. От каби иккилик сонига эга ва отлар каби келишикларда турланади.

Шу билан бирга масдарларнинг феъллик хусусияти ҳам ёғ эмас. Масдар ҳосил бўлган феъл қайси предлогни талаб қилса, масдар ҳам тўлдирувчи ёки ҳолни ўша предлог ёрдамида бошқаради.

Масалан:

العاقِلُ يَعْتَمِدُ عَلَى عَمَلِهِ

Агар феъл ўзидан кейинги отни тушум келишиги ёрдамида бошқарса, шу феълнинг масдари ўша от билан изофа ҳосил қилади.

Масалан:

إِنْتِقَالَ الْعَمَالِ

Барча тилларда бўлгани каби араб тилида ҳам кўпчилик сўзлар, шу жумладан масдарлар ҳам отлашади. Бу субстантиватсия деб юритилади.

Масалан:

قَتَلَ الْخَلِيفَةُ جَعْفَرًا

Булар отга айлангандан кейин отлар қандай хусусиятга эга бўлса, улар ҳам шундай хусусиятларни қабул қиладилар-кўплик шаклига эга бўладилар.

Энг муҳими шундаки, улар масдар каби «нима қилиш» саволига эмас «нима» саволига жавоб бўлиб келади.

Назорат саволлари

1. Сифатлар деб нимага айтилади?
2. Араб тилида нечта сифат даражалари бор.
3. Қиёсий даража қандай вазнда ясалади?
4. Орттирма даража неча хил бўлади?
5. Мутлоқ ортторма даража сифатланмиш билан қандай мослашади?

Мисоллар келтиринг.

6. Қиёсий орттирма даража сифатланмиш қайси келишиқда келади?
Мисоллар келтиринг.

7. Қайси сўзлар билан сифат даражаси синтактик йўл билан солиштирилади?

8. Чеклов деб нимага айтилади? Унинг кесимга қандай алоқадорлиги бор?

9. Саноқ сонлардан кейин ҳам чеклов қўйиладими?

Мустақил иш топшириқлари

1. Макон ва замон номлари қандай вазнларда ясалалади? Уларнинг кўплик формаси қандай?

2. Иш қуролларини номлари қандай вазнларда ясалади? Замонавий иш қуроллари номлари-чи? Мисоллар келтиринг.

3. Чеклов, макон ва замон, иш қуролларининг номлари нимадан ясалалади?

Асосий адабиётлар:

1. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998. – С. 1, 6, 7, 12, 13, 17, 26, 27,32, 38, 39.
2. Холидов Б.З. Учебник арабского языка. – Т., 1981. – С. 17, 28-29, 35, 41, 45.
3. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997. – Б. 8, 11-19.
4. Талабов Э. Араб тили дарслиги. – Т., 1987. – Б. 19-44.

Қўшимча адабиётлар

1. Шарбатов Г.Ш. Современный арабский язык. – М., 1961.
2. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997.
3. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998.
4. 1998 ، القاهرة ، علم اللغة العربية . حجازي . د. محمود فهمي حجازي .

МАЪРУЗА № 12

СИФАТ ДАРАЖАЛАРИ ВА УЛАРНИНГ ГАПДАГИ ВАЗИФАЛАРИ

Дарс мақсади: Сифат даражалари ва уларнинг гапдаги вазифалари ҳақида маълумот бериш ва уларни қўллаш бўйича малакаларни ҳосил қилиш

Таянч иборалар:

1. Сифат.
2. Сифат даражалари.
3. Оддий даража.
4. Қиёсий даража.
5. Орттирма даража.

Асосий саволлар

1. Араб тилида сифат.
2. Сифатнинг оддий даражаси.
3. Сифатнинг қиёсий даражаси.
4. Сифатнинг орттирма даражаси.

Бизга маълумки араб тилида сифатлар феъллардан ясалади. Араб тилидаги сифатлар ҳам ўзбек тилидаги сифатлар каби предмет ёки шахснинг белгисини, яъни рангини, ҳажмини, таъми ва ҳоказоларни англатишда ишлатилади. Шундай қилиб предметнинг шаклини, ҳажмини рангини, музmunини билдириб, уни даражалаб кўрсата оладиган сўзлар сифатлар дейилади.

Сифатлар араб тилида ҳам 3 ҳил даражага эга: оддий, қиёсий, орттирма даража.

1. Биз шу вақтгача кўриб келган сифатлар, сифатнинг оддий даражасига киради.

Масалан:

قريب حسن كبير

2. Қиёсий даража.

қиёсий даража уч ундошли феълни أَفْعَل (афалу) формасига тушириш ва مِنْ (мин) предлогини орттириш орқали ҳосил қилинади. Бунда қайси бир предмет ёки шахс, қайси бир предмет ёки шахснинг белгиси қиёсланаётган бўлса ўша сўз مِنْ (мин) прелогидан кейин келади, сифат даражаси эса сонда ва жинсда ўзгармайди.

Масалан:

الكتابُ أَكْبَرُ مِنَ المِجلَةِ - Китоб журналдан каттароқ

أختي أَصْغَرُ مِني - Синглим мендан кичикроқ

Мисоллардан кўриниб турибдики сифатнинг қиёсий даражаси ўзбек тилига «роқ» қўшимчаси билан таржима қилинади.

Агар مِنْ (мин) прелогидан кейин бевосита феъл келса, прелогдан кейин (ма) юкламаси орттирилади;

Масалан:

الطقس اليومُ أَحْرُ مِمَّا كانَ أمسَ - Об-ҳаво бугун кечагидан иссиқроқ.

Шуни ҳам айтиб ўтиш керакка, агар бир предмет, шу предметнинг ўзига, маълум бир вақт ўтгандан кейин қиёсланадиган бўлса предметни 2 марта такрорламаслик учун ўзига тегишли олмошни қўйиши мумкин.

Орттирма даража.

Орттирма даража ўз навбатида 2 га бўлинади: а) мутлоқ орттирма даража;

б) қиёсий орттирма даража;

Мутлоқ орттирма даража.

Мутлоқ орттирма даража вақиёсий орттирма даража ҳам **أَفْعَلٌ** (афъалу) вазнида бўлиб, мутлоқ орттирма даража мослашган аниқловчилардай бўлиб келади., шунинг учун ҳам у сифатланмиш билан тўла мослашади (ҳолатда, келишиқда, жинсда ва ҳоказода) ва ўзбек тилида «...енг...» деб таржима қилинади.

Кўплик

Иккилик

Бирлик

Жинс.

أَفْعَلَانُ أَفْعَالٌ أَفَاعِلٌ M.з.

فَعْلَيَاتُ فَعْلَيَانِ فَعْلَى M.н.

Масалан:

العاملُ الأحسن - Энг яхши ишчи

الغرفة الكبرى - Энг катта ҳона

الطلابُ الأشاهِرُ - Энг машхур студентлар

الطالباتُ الحسنيات - Энг гўзал талабалар

Қиёсий орттирма даража.

Қиёсий орттирма даража **أَفْعَلٌ** (афъалу) ўзидан кейин келаётган исмни қаратқич келишигида ва аниқ ҳолатда бўлишини талаб қилади, бу вазндаги сифат жинсда ўзгармайди.

Масалан:

من أحسن الطالبات - Энг яхши студент қизлардан

من أحسن الطلاب - Энг яхши студентлардан

أَفْعَلٌ (афъалу) қолипидан кейин исм бирликда ноаниқ ҳолатда ва қаратқич келишигида келса, «энг...лардан бири» деб таржима қилинади.

Масалан:

أحسن طالبة - Энг яхши студент қизлардан бири

أحسن طالب - Энг яхши студентлардан бири.

القاهرة أجمل مدينة - Қохира энг чиройли шаҳарлардан бири.

Булардан ташқари яна, **أَفْعَلٌ - فَعْلَاءٌ** (афъалу-фаълау) шаклидаги сифатлардан, белгини билдирувчи сифатдошлардан ва нисбий сифатлардан қиёсий ва орттирма даража синтактик йўл билан яъни **أَقْلٌ ، أَشَدُّ ، أَكْثَرُ** каби сўзлар ва ундан кейин солиштириладиган белги шу ўзақдан ҳосил бўлган тушум келишигидаги ноаниқ ҳолатда турган масдар ёрдамида ҳосил қилинади.

Масалан:

هذه الوردة أشدُّ حُمْرَةً من تلك - Бу атиргул наригисидан қизилроқ.

أخي أقلُّ اجتهادا من صديقه - Укам ўртоқидан кўра камроқ тиришқоқдир.

خَيْرٌ (хайрун) яхши, شَرٌّ (шаррун) ёмон каби сифатлардан **أَفْعَلٌ** (аф*алу)

вазнида эмас, шу сифатларнинг ўзидан ҳосил бўлади.

Масалан:

الصلاة خيرٌ من النوم – Номоз уйқудан яхшироқдир.
شَرُّ البلادِ مكانٌ لا صديقَ بهِ – Юртларнинг энг ёмони дўсти бўлмаган юртдир.

Назорат саволлари

1. Сифат деб нимага айтилади?
2. Араб тилида сифат даражалари қандай бўлади?
3. Сифат даражалари ҳақида гапириб беринг ва мисоллар келтиринг?

Мустақил иш топшириқлари

1. Матнда қўлланилган сифатларнинг қиёсий даражасини аниқланг.
2. Берилган янги сўзлар иштирокида янги жумлалар тузинг.

Асосий адабиётлар:

1. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998. – С. 1, 6, 7, 12, 13, 17, 26, 27,32, 38, 39.
2. Холидов Б.З. Учебник арабского языка. – Т., 1981. – С. 17, 28-29, 35, 41, 45.
3. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997. – Б. 8, 11-19.
4. Талабов Э. Араб тили дарслиги. – Т., 1987. – Б. 19-44.

Қўшимча адабиётлар

1. Шарбатов Г.Ш. Современный арабский язык. – М., 1961.
2. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997.
3. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998.
4. 1998 ، القاهرة ، علم اللغة العربية . حجازي . د. محمود فهمي حجازي .

МАЪРУЗА № 13

АРАБ ТИЛИДА АНИҚ ВА МАЖХУЛ ДАРАЖА СИФАТДОШЛАР ВА УЛАРНИНГ ФЕЪЛ ЎРНИДА ИШЛАТИЛИШИ

Дарс мақсади: Араб тилида аниқ ва мажхул даража сифатдошлар ва уларнинг феъл ўрнида ишлатилиши ҳақида маълумот бериш ва уларни қўллаш бўйича малакаларни ҳосил қилиш.

Таянч иборалар:

Сифат.

1. Сифат даражалари.
2. Оддий даража.
3. Орттирма даража.
4. Орттирма даража.

Асосий саволлар

5. Араб тилида сифат.
6. Сифатнинг оддий даражаси.

7. Сифатнинг орттирма даражаси.

Бизга маълумки араб тилида сифатлар феъллардан ясалади. Араб тилидаги сифатлар ҳам ўзбек тилидаги сифатлар каби предмет ёки шахснинг белгисини, яъни рангини, ҳажмини, таъми ва ҳоказоларни англатишда ишлатилади. Шундай қилиб предметнинг шаклини, ҳажмини рангини, музмумини билдириб, уни даражалаб кўрсата оладиган сўзлар сифатлар дейилади.

Сифатлар араб тилида ҳам 3 ҳил даражага эга: оддий, орттирма, орттирма даража.

2. Биз шу вақтгача кўриб келган сифатлар, сифатнинг оддий даражасига киради.

Масалан:

قريب حسن كبير

3. Орттирма даража.

орттирма даража уч ундошли феълни أَفْعَلُ (афалу) формасига тушириш ва مِنْ (мин) предлогини орттириш орқали ҳосил қилинади. Бунда қайси бир предмет ёки шахс, қайси бир предмет ёки шахснинг белгиси қиёсланаётган бўлса ўша сўз مِنْ (мин) прелогидан кейин келади, сифат даражаси эса сонда ва жинсда ўзгармайди.

Масалан:

الكتابُ أَكْبَرُ مِنَ المِجلَةِ - Китоб журналдан каттароқ

أختي أَصْغَرُ مِني - Синглим мендан кичикроқ

Мисоллардан кўриниб турибдики сифатнинг орттирма даражаси ўзбек тилига «роқ» қўшимчаси билан таржима қилинади.

Агар مِنْ (мин) прелогидан кейин бевосита феъл келса, прелогдан кейин (ма) юкламаси орттирилади;

Масалан:

الطقس اليوم أحرُّ ممَّا كان أمس - Об-ҳаво бугун кечагидан иссиқроқ.

Шуни ҳам айтиб ўтиш керакка, агар бир предмет, шу предметнинг ўзига, маълум бир вақт ўтгандан кейин қиёсланадиган бўлса предметни 2 марта такрорламаслик учун ўзига тегишли олмошни қўйиши мумкин.

Масалан:

Орттирма даража.

Орттирма даража ўз навбатида 2 га бўлинади: а) мутлоқ орттирма даража;

б) орттирма орттирма даража;

Мутлоқ орттирма даража.

Мутлоқ орттирма даража ва орттирма орттирма даража ҳам أَفْعَلُ (афъалу) вазнида бўлиб, мутлоқ орттирма даража мослашган

аниқловчилардай бўлиб келади., шунинг учун ҳам у сифатланмиш билан тўла мослашади (ҳолатда, келишиқда, жинсда ва ҳоказода) ва ўзбек тилида «...енг...» деб таржима қилинади.

Кўплик

Иккилик

Бирлик

Жинс.

أَفْعَلَانِ أَفْعَالُ م.з.

فَعْلَيَاتُ فَعْلَيَانِ فَعْلَى م.н.

Масалан:

العامل الأحسن - Энг яхши ишчи

الغرفة الكبرى - Энг катта ҳона

الطلاب الأشاهُر - Энг машхур студентлар

الطالبات الحسنيات - Энг гўзал талабалар

Ортгирма ортгирма даража.

Ортгирма ортгирма даража أَفْعَلُ (афъалу) ўзидан кейин келаётган исмни қаратқич келишигида ва аниқ ҳолатда бўлишини талаб қилади, бу вазндаги сифат жинсда ўзгармайди.

Масалан:

من أحسنِ الطالبات - Энг яхши студент қизлардан

من أحسنِ الطلاب - Энг яхши студентлардан

أَفْعَلُ (афъалу) қолипидан кейин исм бирликда ноаниқ ҳолатда ва қаратқич келишигида келса, «энг...лардан бири» деб таржима қилинади.

Масалан:

أحسن طالبة - Энг яхши студент қизлардан бири

أحسن طالب - Энг яхши студентлардан бири.

القاهرة أجمل مدينة - Қохира энг чиройли шаҳарлардан бири.

Булардан ташқари яна, أَفْعَلُ - فَعْلَاءُ (афъалу-фаълау) шаклидаги сифатлардан, белгини билдирувчи сифатдошлардан ва нисбий сифатлардан ортгирма ва ортгирма даража синтактик йўл билан яъни أَقْلُ ، أَشَدُّ ، أَكْثَرُ каби сўзлар ва ундан кейин солиштириладиган белги шу ўзақдан ҳосил бўлган тушум келишигидаги ноаниқ ҳолатда турган масдар ёрдамида ҳосил қилинади.

Масалан:

هذه الوردة أشدُّ حمرةً من تلك - Бу атиргул наригисидан қизилроқ.

أخي أقلُّ اجتهادا من صديقه - Укам ўртоқидан кўра камроқ тиришқокдир.

أَفْعَلُ (аф*алу) хайрун) яхши, شَرُّ (шаррун) ёмон каби сифатлардан خَيْرٌ (аф*алу) вазнида эмас, шу сифатларнинг ўзидан ҳосил бўлади.

Масалан:

الصلاة خيرٌ من النوم - Номоз уйқудан яхшироқдир.

شَرُّ البلاد مكانٌ لا صديقَ به - Юртларнинг энг ёмони дўсти бўлмаган юртдир.

Назорат саволлари

1. Сифат деб нимага айтилади?
2. Араб тилида сифат даражалари қандай бўлади?
3. Сифат даражалари ҳақида гапириб беринг ва мисоллар келтиринг?

Мустақил иш топшириқлари

1. Матнда қўлланилган сифатларнинг орттирма даражасини аниқланг.
2. Берилган янги сўзлар иштирокида янги жумлалар тузинг.

Асосий адабиётлар:

1. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998. – С. 1, 6, 7, 12, 13, 17, 26, 27,32, 38, 39.
2. Холидов Б.З. Учебник арабского языка. – Т., 1981. – С. 17, 28-29, 35, 41, 45.
3. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997. – Б. 8, 11-19.
4. Талабов Э. Араб тили дарслиги. – Т., 1987. – Б. 19-44.

Қўшимча адабиётлар

1. Шарбатов Г.Ш. Современный арабский язык. – М., 1961.
2. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997.
3. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998.
4. 1998 ، القاهرة ، علم اللغة العربية . مجازي . د. محمود فهمي حجازي .

МАЪРУЗА №14

ОЛД КЎМАКЧИЛАР БИЛАН КЕЛГАН БИРИКМА ОЛМОШЛАРИ ВА УЛАРДАГИ ИМЛО ЎЗГАРИШЛАРИ.

Дарс мақсади: Олд кўмакчилар билан келган бирикма олмошлари ва улардаги имло ўзгаришлари ҳақида маълумот бериш ва уларни қўллаш бўйича малакаларни ҳосил қилиш

Траянч иборалар:

Ол кўмакчилар;

Бирикма олмошлари;

Олмошлар;

Асосий саволлар:

1. Кишилик олмошлари
2. Бирикма олмошлари
3. Бирикма олмошларининг феълларга қўшилиши
4. Бирикма олмошларининг отларга қўшилиши

Араб тилида кишилик олмошлари (الضمائر المنفصلة) дан бошқа бирикма олмошлари ҳам бор. Бу олмошлар феълларга, исмларга ёки предлогларга бирикиб келиши мумкин.

1. Феълларга бириккан олмошлар жумладан тўлдирувчи вазифасида келади ва тушум келишигида, яъни насб ҳолатида бўлади.

Масалан:

رَأَيْتَكَ ёки ضَرَبْتَكَ

Бу олмошлар ўтган, ҳозирги келаси ва баъзи буйруқ феълларига бирикиши мумкин. Бунда барча олмошлар феълларга тўғридан тўғри бирикади, аммо 1-шахс يَ سِي (يَاءِ الْمُتَكَلِّمِ) сақлаш нуни (نونِ الْوَقْفَةِ) орқали бирикади.

Масалан:

ضَرَبَنِي عَلْمَنِي

Бу нун феълининг охирини касралаи бўлишдан сақлайди. Агар феълга يَ ни нунсиз бириктирсак, ضَرَبِي бўлиб, феълнинг охири касра бўлиб қолади. Бу эса мумкин эмас. 2-шахс музаккар кўплигидаги ўтган замон феълига يَ кўшилганда бир و(вов) ҳарфи зиёда қилинади.

Масалан: رَأَيْتُمُ - رَأَيْتُمُونِي ёки бошқа олмошлар кўшилганда ҳам رَأَيْتُمُوКАБИ. 2-шахс музаккар кўплигидаги ўтган замон феълига олмошлар бирикканда охиридаги алифи тушиб қолади.

Масалан:

ضَرَبُوا - ضَرَبُوكَ

Ўозирги келаси замон феъли 2-3-шахс музаккар кўплигига 1-шахс олмошлари نِي ва نَا(ни ва на) лар кўшилганда кўпинча охиридаги ن (нун) тушиб қолади.

Масалан:

يَضْرِبُونَا - تَضْرِبُونَا ёки يَضْرِبُونِي - تَضْرِبُونِي

Шунингдек, худди шу феъл иккилигидаги ن (нун) лар ҳам тушиб қолиши мумкин.

Масалан:

يَضْرِبَانَا ёки تَضْرِبَانِي

Баъзи ҳолларда 2- шахс муаннас бирлигидаги ن(нун) ҳам тушиб қолади.

Масалан: تَضْرِبِينِي - تَضْرِبِينِي

Охири يَ га тугаган رَمِي ва رَمِي كَابِي феълларга бирикма олмошлар бирикканда охири يَ (й) ҳарфи алифга айланиб кетади.

Масалан:

رَمِي - رَمَاهُ - رَمَاهُ

Буйруқ феълларига бирикканда эса, фақат ўтимли феълларнинг буйруқлари бирикади.

Масалан:

إِضْرَبْنِي أَكْثَبُهُ

Бунда фақат 1-2-шахс олмошларгина бирикади. Исмларга бириккан олмошлар қаратқич келишигида бўлиб, тегишлиликни билдиради. Бошқача қилиб айтганда, исм билан олмош изофа бўлади.

Масалан:

کتابک قلمها

И шахс ي(й) (یا) (я) сидан бошқа барча олмошлар исмларга бирикканда исмининг келишик ҳаракатлари (окончаниялар) сақланиб қолади.

Масалан:

کتابک کتابک کتابک

Агар исм ة(тамарбута)га тугаган бўлса, олмош бирикканда оддий ت (т) айланади.

Масалан:

مدرسة - مدرستک

Агар икки келишикли исмларга олмошлар бирикса, уч келишикли исм каби турланади.

Масалан:

رأيتُ أحمدک каби ва سلمتُ علی أحمدک

Охири ا(a) ва ي (й) га тугаган исмларга олмошлар бирикса қуйидагича бўлади.

Бош к. قاضیک

Қаратқич к. قاضیک

Тушум к. قاضیک

Бош к.

عصاک عصاک عصاک

فتاک فتاک فتاک

ذکراک ذکراک ذکراک

Қарат. к.

Туш. к.

Охири ء(хамза) га тугаган исмларга олмошлар бирикканда хамза ёзиш қоидаларига амал қилинади.

1-шахс (й)си охири соқлом ҳарфга тугаган исмларга қўшилса, (й) бевосита қўшилади ва барча келишикларда турланганда ўзгармайди.

Агар ي(й) алиф ва ي (й)га тугаган исмларга қўшилса (я) кўринишида бўлади.

Масалан:

عصاً - عصای каби.

Агар 1-шахс ي(й)си охири ي (ий) ёки ي (ай) -га тугаган исмларга қўшилса, унда иккала ي (й) ташдид билан ёзилади.

Масалан:

جوارى - جَوْرِيَّ مُعَلِّمِيْن - مُعَلِّمِيَّ

مُعَلِّمِينَ - مُعَلِّمِي قَاضِي - قَاضِي

Қуйидаги исмлар араб тилида бошқа исмлардан ажратилиб **أَسْمَاءُ السَّنَةِ** (асмаус ситтати) дейилади: **أَبٌ ، أَخٌ ، حَمٌّ ، هُنٌّ ، فَمٌّ ، ذُو** ،

Аввало бу олти исм нима учун алоҳида ўрганилади, бошқа исмлардан нима фарқи бор? Бу саволга шундай жавоб берамиз: Бу олти исм бирикма олмошлари ёки бирорта исм билан изофага кирганда, эъроби, яъни исмнинг охириги ҳарфининг ҳаракатлари зохир бўлмайди, балки унинг ўрнига бошқа ҳарфлар билан эъробланади.

Бунда бош келишикда дамма ўрнига вов билан эъробланади.

Масалан:

جاء أبوك ذهب أخوك

Қараткич келишигида эса, касра ўрнига **ي** (й) билан эъробланади.

Тушум келишигида эса фатҳа ўрнига алиф билан эъробланади.

Бу исмларнинг ҳаракат ўрнига ҳарфлар билан эъробланишининг 4 шарти бор.

1. Бу исмларнинг бирликда бўлиши.
2. Бу исмларнинг изофа бўлиши
3. Кичрайтирилмаган сийғаси (**مُكَبَّرٌ**) бўлиши.
4. Изофаси 1-шахс **ي** (й)га бўлмаслиги.

Агар бу исмлар бирликда бўлмай, иккилик ёки кўпликда бўлса, «Асмаус ситта» қоидаларига жавоб бермай, иккилик ва кўплик қоидалари билан эъробланади.

Масалан:

أَبَوَانِ أَخَوَانِ
أَبَوَيْنِ أَخَوَيْنِ
أَبَاءٍ أَبَاءٍ

Агар изофада бўлмаса, унда уч келишикда тўла турланаверади.

Агар кичрайтирилган сийқаси (**مُضَعَّرٌ**) бўлса ҳам уч келишикда, зохир ҳаракатлар билан турланади.

Масалан:

أَبِي - أَبِي - أَبِيَّ - أَخِي - أَخِيَّ - أَخِيَّ

Агар изофаси 1-шахс **ي** (й) сига бўлса,

Масалан: **أَبِي** ва **أَخِي** каби унда унинг эъроби **ي** (й)дан олдинги ҳарфнинг тақдиридаги ҳаракати билан бўлади.

Бу қоидалар **أَبٌ ، أَخٌ ، حَمٌّ ، حَنٌّ** ларга тегишли бўлиб **ذُو** ва **فَمٌّ**ларга тегишли алоҳида қоидалар бор.

Масалан: **ذُو**нинг «ал-асмаус ситта» қоидаларида эъробланиши учун, у **صاحب** яъни, эга маъносида бўлиши керак.

Агар у эга маъносида бўлмай, الذي маъносида бўлса, унда бу қоидадан чиқиб кетади.

Масалан: جاءني الذي قام , аслида эса, جاءني ذو قام ,
قام эса, «асмаус ситта» қоидалари бўйича эъробланиши учун م (м)
харфидан ҳоли бўлиши керак.

Масалан:

رَأَيْتُ فَاَهُ ، أَعْجَبْتُ فِيهِ، هَذَا فُوهُ

Агар فَم нинг م (м)и тушиб қолмаса унда оддий эъробда эъробланади.

Масалан:

هَذَا فَم ، رَأَيْتُ فَمًا، أَعْجَبْتُ بِفَمٍ

Мустақил иш топшириқлари

1. Берилган матнда бирикма олмошлари билан келган жумлаларни топинг.
2. Берилган соълар иштирокида бирикма олмошла қатнашган жумлалар тузинг.

Асосий адабиётлар:

1. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998. – С. 1, 6, 7, 12, 13, 17, 26, 27,32, 38, 39.
2. Холидов Б.З. Учебник арабского языка. – Т., 1981. – С. 17, 28-29, 35, 41, 45.
3. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997. – Б. 8, 11-19.
4. Талабов Э. Араб тили дарслиги. – Т., 1987. – Б. 19-44.

Қўшимча адабиётлар

1. Шарбатов Г.Ш. Современный арабский язык. – М., 1961.
2. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997.
3. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998.
4. د. محمود فهمي حجازي . علم اللغة العربية . القاهرة ، 1998

МАЪРУЗА № 15

ОЛД КЎМАКЧИ БИЛАН КЕЛГАН БИРИКМА ОЛМОШЛАРИ ВА УЛАРНИНГ ГАПДАГИ ВАЗИФАСИ

Дарс мақсади: Олд кўмакчи билан келган бирикма олмошлари ва уларнинг гапдаги вазифаси ҳақида маълумот бериш ва уларни қўллаш бўйича малакаларни ҳосил қилиш.

Траянч иборалар:

Ол кўмакчилар;

Бирикма олмошлари;

Олмошлар;

Асосий саволлар:

5. Кишилик олмошлари
6. Бирикма олмошлари
7. Бирикма олмошларининг феълларга қўшилиши
8. Бирикма олмошларининг отларга қўшилиш

Араб тилида кишилик олмошлари (الضمائر المنفصلة) дан бошқа бирикма олмошлари ҳам бор. Бу олмошлар феълларга, исмларга ёки предлогларга бирикиб келиши мумкин.

2. Феълларга бириккан олмошлар жумладан тўлдирувчи вазифасида келади ва тушум келишигида, яъни насб ҳолатида бўлади.

Масалан:

رَأَيْتَكَ ёки ضَرَبْتُكَ

Бу олмошлар ўтган, ҳозирги келаси ва баъзи буйруқ феълларига бирикиши мумкин. Бунда барча олмошлар феълларга тўғридан тўғри бирикади, аммо 1-шахс يَ سِي (ياء المتكلم) сақлаш нуни (نون الوقفة) орқали бирикади.

Масалан:

ضَرَبْتَنِي عَلْمَنِي

Бу нун феълнинг охирини касрали бўлишдан сақлайди. Агар феълга يَ ни нунсиз бириктирсак, ضَرَبِي бўлиб, феълнинг охири касра бўлиб қолади. Бу эса мумкин эмас. 3-шахс музаккар кўплигидаги ўтган замон феълга يَ кўшилганда бир و(вов) ҳарфи зиёда қилинади.

Масалан: رَأَيْتُمْ - رَأَيْتُمُونِي ёки бошқа олмошлар кўшилганда ҳам رَأَيْتُمْو. 3-шахс музаккар кўплигидаги ўтган замон феълга олмошлар бирикканда охиридаги алифи тушиб қолади.

Масалан:

ضَرَبُوا - ضَرَبُواكَ

Ўозирги келаси замон феъли 2-3-шахс музаккар кўплигига 1-шахс олмошлари نِي ва نَا(ни ва на) лар кўшилганда кўпинча охиридаги ن (нун) тушиб қолади.

Масалан:

يَضْرِبُونَا - يَضْرِبُونِي - يَضْرِبُونِي

Шунингдек, ҳудди шу феъл иккилигидаги ن (нун) лар ҳам тушиб қолиши мумкин.

Масалан:

يَضْرِبَانَا ёки يَضْرِبَانِي

Баъзи ҳолларда 2- шахс муаннас бирлигидаги ن(нун) ҳам тушиб қолади.

Масалан: يَضْرِبَانِي - يَضْرِبَانِي

Охири ى га тугаган رى ва بنى каби феълларга бирикма олмошлар бирикканда охири ي (й) ҳарфи алифга айланиб кетади.

Масалан:

بنى - بناه رى - رماك

Буйруқ феълларига бирикканда эса, фақат ўтимли феълларнинг буйруқлари бирикади.

Масалан:

إِضْرِبْنِي أَكْتُبُهُ

Бунда фақат 1-3-шахс олмошларгина бирикади. Исмларга бириккан олмошлар қаратқич келишигида бўлиб, тегишлиликни билдиради. Бошқача қилиб айтганда, исм билан олмош изофа бўлади.

Масалан:

كتابك قلمها

1-шахс ي(й) (يا) (я) сидан бошқа барча олмошлар исмларга бирикканда исмнинг келишик ҳаракатлари (окончаниялар) сақланиб қолади.

Масалан:

كتابك كتابك كتابك

Агар исм ة(тамарбута)га тугаган бўлса, олмош бирикканда оддий ت (т) айланади.

Масалан:

مدرسة - مدرستك

Агар икки келишикли исмларга олмошлар бирикса, уч келишикли исм каби турланади.

Масалан:

каби رأيتُ أحمدَكَ ва سلمتُ على أحمدِكَ

Охири ا(a) ва ي (й) га тугаган исмларга олмошлар бирикса қўйидагича бўлади.

Бош к. قاضِيكَ

Қаратқич к. قاضِيكَ

Тушум к. قاضِيكَ

Бош к.

Қарат. к.

Туш. к.

عصاك عصاك عصاك

فتاك فتاك فتاك

ذكراك ذكراك ذكراك

Охири ء(ҳамза) га тугаган исмларга олмошлар бирикканда ҳамза ёзиш қоидаларига амал қилинади.

1-шахс (й)си охири соқлом ҳарфга тугаган исмларга қўшилса, (й) бевосита қўшилади ва барча келишикларда турланганда ўзгармайди.

Агар ي(й) алиф ва ي (й)га тугаган исмларга қўшилса (я) кўринишида бўлади.

Масалан:

عصاً - عصاي каби.

Агар 1-шахс ي(й)си охири ي (ий) ёки ي (ай) -га тугаган исмларга қўшилса, унда иккала ي (й) ташдид билан ёзилади.

Масалан:

جَوَارِي - جَوْرِي مُعَلِّمِينَ - مُعَلِّمِي
مُعَلِّمِينَ - مُعَلِّمِي قَاضِي - قَاضِي

Қуйидаги исмлар араб тилида бошқа исмлардан ажратилиб أسماء الستة (асмаус ситтати) дейилади: أَبٌ ، أَخٌ ، حَمٌّ ، هَنَّ ، فَمٌّ ، دُو ،

Аввало бу олти исм нима учун алоҳида ўрганилади, бошқа исмлардан нима фарқи бор? Бу саволга шундай жавоб берамиз: Бу олти исм бирикма олмошлари ёки бирорта исм билан изофага кирганда, эъроби, яъни исмнинг охириги ҳарфининг ҳаракатлари зохир бўлмайди, балки унинг ўрнига бошқа ҳарфлар билан эъробланади.

Бунда бош келишиқда дамма ўрнига вов билан эъробланади.

Масалан:

جاء أبوك ذهب أخوك

Қаратқич келишигида эса, касра ўрнига ي (й) билан эъробланади.

Тушум келишигида эса фатҳа ўрнига алиф билан эъробланади.

Бу исмларнинг ҳаракат ўрнига ҳарфлар билан эъробланишининг 4 шарти бор.

5. Бу исмларнинг бирликда бўлиши.
6. Бу исмларнинг изофа бўлиши
7. Кичрайтирилмаган сийғаси (مُكَبَّرٌ) бўлиши.
8. Изофаси 1-шахс ي (й)га бўлмаслиги.

Агар бу исмлар бирликда бўлмай, иккилик ёки кўпликда бўлса, «Асмаус ситта» қоидаларига жавоб бермай, иккилик ва кўплик қоидалари билан эъробланади.

Масалан:

أَبَوَانِ أَخَوَانِ
أَبَوَيْنِ أَخَوَيْنِ
أَبَاءِ أَبَاءِ

Агар изофада бўлмаса, унда уч келишиқда тўла турланаверади.

Агар кичрайтирилган сийқаси (مُضَعَّرٌ) бўлса ҳам уч келишиқда, зохир ҳаракатлар билан турланади.

Масалан:

أَبِي - أَبِي - أَبِيَّ أَخِي - أَخِي - أَخِيَّ

Агар изофаси 1-шахс ي (й) сига бўлса,

Масалан: **أبي** ва **أخي** каби унда унинг эъроби ي (й)дан олдинги харфнинг тақдиридаги ҳаракати билан бўлади.

Бу қоидалар **حُن** , **حَم** , **أخ** , **أب** ларга тегишли бўлиб **دُو** ва **فَم**ларга тегишли алоҳида қоидалар бор.

Масалан: **دُو**нинг «ал-асмаус ситта» қоидаларида эъробланиши учун, у **صاحب** яъни, эга маъносида бўлиши керак.

Масалан:

Агар у эга маъносида бўлмай, **الذي** маъносида бўлса, унда бу қоидадан чиқиб кетади.

Масалан: **جاءني الذي قام** , аслида эса, **جاءني ذو قام**

فَم эса, «асмаус ситта» қоидалари бўйича эъробланиши учун **م** (м) харфидан ҳоли бўлиши керак.

Масалан:

رَأَيْتُ فَاهُ ، أَعْجَبْتُ فِيهِ ، هَذَا فُوهُ

Агар **فَم** нинг **م** (м)и тушиб қолмаса унда оддий эъробда эъробланади.

Масалан:

هَذَا فَم ، رَأَيْتُ فَمًا ، أَعْجَبْتُ بِفَمٍ

Назорат саволлари

1. Олмошларнинг қандай турлари мавжуд?
2. Бирикма олмошлари нималарга қўшилиб келади?
3. Бирикма олмошлари феълларга қўшилганда қандай ўзгаришлар юз беради?
4. Бирикма олмошлари отларга қўшилганда қандай ўзгаришлар юз беради?

Мустақил иш топшириқлари

1. Берилган матнда бирикма олмошлари билан келган жумлаларни топинг.
2. Берилган соълар иштирокида бирикма олмошла қатнашган жумлалар тузинг.

Асосий адабиётлар:

1. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998. – С. 1, 6, 7, 12, 13, 17, 26, 27,32, 38, 39.
2. Холидов Б.З. Учебник арабского языка. – Т., 1981. – С. 17, 28-29, 35, 41, 45.
3. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997. – Б. 8, 11-19.
4. Талабов Э. Араб тили дарслиги. – Т., 1987. – Б. 19-44.

Қўшимча адабиётлар

1. Шарбатов Г.Ш. Современный арабский язык. – М., 1961.
2. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997.
3. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998.
4. د. محمود فهمي حجازي . علم اللغة العربية . القاهرة ، 1998

МАЪРУЗА № 16

АРАБ ТИЛИДА ТАМЙИЗ ВА УНИНГ ХУСУСИЯТЛАРИ

Дарс мақсади: Араб тилида тамйиз ва унинг хусусиятлари ҳақида маълумот бериш ва уларни қўллаш бўйича малакаларни ҳосил қилиш.

Таянч иборалар:

1. Чеклов
2. Мослашув
3. Чегаралаш
4. Ортгирма, қиёсий, сифат.

Асосий саволлар

1. Чеклов - грамматик категория.
2. Чеклов вазифасида сон.

Гапнинг кесимини изоҳлаб, тўлдириб келаётган ноаниқ ҳолат тушум келишигидаги исм чеклов, араб тилида التمييز деб айтилади ва бу грамматик категория фақат араб тилигагина хос бўлиб, бошқа тилларда учрамайди.

Гапда чеклов бўлиб келган сўз - кесим ифодалаётган маънонинг объектини янада аниқлаб, чегаралаб келади, кесимнинг маъносини тўлдиради. Бундай гапларда кесим от билан ҳам феъл, билан ҳам ифодаланиши мумкин. Аммо чеклов гапнинг эгаси билан ҳам, кесими билан ҳам жинсда ва сонда мослашмайди.

Мисоллар:

امتلاً الإناء ماءً - Идиш сувга тўлди.

(сўзма-сўз: Идиш (фақат) сув билан тўлди)

Чеклов асосан кесим ортгирма ёки қиёсий даражадаги сифатлар билан ифодаланган бўлса кўпроқ ишлатилиши мумкин.

Масалан:

طشقند أكبر من سمرقند مساحةً - Тошкент майдони бўйича Самарқанддан каттароқ.

المشمش أحسن من التفاح طعماً - Ўрик олмадан ширинроқ.

(Ўрик олмадан (таъмига кўра), таъми бўйича ширинроқ).

هو أصغر مني سنأً - У мендан ёшроқ.

Чеклов яна 11 дан 99 гача бўлган сонлардан кейин оқирлик, узунлик ўлчовларидан кейин ҳам ишлатилади:

Масалан:

في الخزانة أربعة عشر كتابا - Шкафда 14 та китоб бор.
إشتریتُ مترا حريرا - Бир метр шойи сотиб олдим.

Назорат саволлари

1. Чеклов деб нимага айтилади?
2. Ўзбек тилида ҳам чеклов тушунчаси мавжудми?
3. Чеклов вазифасида тартиб сонларни ишлатиш мумкинми?
4. Чеклов эга-кесим билан жинс ва сонда мослашадими?

Мустақил иш топшириқлари

1. Берилган матнда чеклов қўлланилган жумлаларни топпиш.
2. Янги сўзлар иштирокида чеклов ишлатилган жумлаларни тузиш.

Асосий адабиётлар:

1. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998. – С. 1, 6, 7, 12, 13, 17, 26, 27,32, 38, 39.
2. Холидов Б.З. Учебник арабского языка. – Т., 1981. – С. 17, 28-29, 35, 41, 45.
3. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997. – Б. 8, 11-19.
4. Талабов Э. Араб тили дарслиги. – Т., 1987. – Б. 19-44.

Қўшимча адабиётлар

1. Шарбатов Г.Ш. Современный арабский язык. – М., 1961.
2. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997.
3. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998.
4. 1998 د. محمود فهمي حجازي . علم اللغة العربية . القاهرة ،

МАЪРУЗА № 17

ИЗОҲЛОВЧИ ВА УНИНГ ТУРЛАРИ

Дарс мақдади: Изоҳловчи ва унинг турлари ҳақида маълумот бериш ва уларни қўллаш бўйича малакаларни ҳосил қилиш.

Таянч иборалар:

1. Изоҳловчи
2. Оддий изоҳловчи
3. Кучайтirma изоҳловчи
4. бирикма олмошлари
5. Қайтувчи олмош

Асосий саволлар:

1. Изоҳловчи ҳақида маълумот.
2. Изоҳловчининг турларга бўлиниши
3. Кучайтirma изоҳловчи.
4. البدل -алмаштирувчи изоҳловчи.

Изоҳловчи аниқловчининг бир тури бўлиб, отга бошқа ном бериш билан уни аниқлаб келади.

Араб тилида мансабни, қариндош уруқлик, касб хунар ва шу қабиларни билдирувчи изоҳловчилар изоҳланмиши билан жинсда ва келишикда мослашган ҳолда ишлатилади.

Масалан:

الرفيقُ نور الدين - Ўртоқ Нуриддин

الشيخ عبد الباسط عبد الصمد - Шайх Абдулбосит Абдусамад

Араб тилида изоҳловчилар икки ҳил бўлади: Оддий ва кучайтирувчи.

1. Кучайтирувчи изоҳловчилар: نَفْسٌ ، عَيْنٌ ، ذَاتٌ ، كُنْتَا Иккови;

«ўша» сўзлари воситасида ясалади ва буларни қўллашда икки усул мавжуд:

а) Юқоридаги изоҳловчилар изоҳланмиш билан изофа бирикмасини ташкил этади ва изоҳловчи музоф, изоҳланмиш музоф илайҳи бўлиб келади.

Масалан:

تكلّمْتُ مع نَفْسِ الطالب - Студентнинг ўзи билан гаплашдим.

في ذاتِ الوقتِ جاءَ الطلابُ - Шу вақтнинг ўзида студентлар келишди.

اتفق كلا الجانبين على هذا - Ҳар икки томон шунга келишишди.

б) Изоҳланмиш от аниқ ҳолатда келади ва изоҳловчи бўлиб келган юқоридаги сўзлар изоҳланмишдан кейин у билан келишикда мослашган ҳолда ва изоҳланмишга мос келувчи бирикма олмош олган ҳолда келади.

Масалан:

تكلّمْتُ مع المعلمةِ نَفْسِهَا - Оғитувчининг ўзи билан гаплашдим.

Агар изоҳланмиш одамни билдирувчи отдан иборат бўлиб, кўпликда келса أَنْفُسُ ўзининг кўплиги ишлатилади.

Масалан:

يجبُ على الطلابِ أَنْفُسِهِمْ أَنْ يحترموا المدرسَ

Талабалар ўзлари оғитувчини ҳурмат қилишлари керак.

ذهبتِ التلميذتان كلتاهما - Ўар иккала оғувчи кетишди.

كُلُّ ва جَمِيعُ сўзлари ҳам ўзлари бирикиб келган сўз билан шу усулда қўлланиши мумкин.

Масалан:

تعرفتُ بالطلابِ جَمِيعِهِمْ - Студентларнинг барчаси билан танишдим.

ضَيَعَتِ الوقتَ كُلَّهُ - Вақтнинг ҳаммасини бекор кетказдинг.

جَمِيعُ сўзи тушум келишигида ҳам ишлатилиши мумкин:

حضر الطلابُ جَمِيعاً - Талабаларнинг ҳаммаси келдилар

كُلُّ сўзи ўзидан кейин турган ноаниқ ҳолатдаги от билан изофа бирикмаси шаклида турса, «ҳар бир» «ҳар» деб таржима қилинади:

كُلُّ إنسانٍ - ҳар бир инсон

كُلُّ أسبوعٍ - ҳар ҳафта

Агарда كُلُّ ўзидан кейинги аниқ ҳолатда турган от билан изофа шаклида турса, ҳамма, барча деб таржима қилинади:

كُلُّ الناسِ - барча одамлар.

Агар كُلُّ ва جميع сўзлари гапда аниқ ҳолатда келса, улар эга вазифасида келиб, «ҳамма» деб таржима қилинади:

إِنَّ الكُلَّ هنا يعملون - ҳақиқатдан ҳам бу ерда ҳамма ишлайди.

Араб тилидаги иккинчи изоҳловчи тури оддий ёки алмаштирувчи деб аталади. Араб тилида улар البدل деб юритилади.

Бундай изоҳловчи изоҳланмишдаги маънони тўлалигича ёки қисман ўз ичига олади. Бу изоҳловчилар изоҳланмишдан кейин келади ва унга мос бўлган бирикма олмошларини ўзига қабул қилади ҳамда изоҳланмиш билан бир ҳил келишиқда келади.

Масалан: يُعْجِبُنِي محمودٌ علمُهُ - менга Маҳмуднинг билими ёқади (менга Маҳмуд, унинг билими ёқади)

ضربتُ سليمانَ رأسَهُ - Салимнинг бошига урдим. (Салимни, унинг бошига урдим).

Назорат саволлари:

1. Изоҳловчи нима?
2. Изоҳловчининг қандай турлари мавжуд?
3. Кучайтирма изоҳловчи қандай ифодаланади?
4. البدل нима?
5. كل ، جميع ، نفس ، عين сўзлари қачон ишлатилади?
6. Ўзбек тилидаги ва араб тилидаги изоҳловчиларнинг ифодаланишида қандай фарқлар бор?

Мустақил иш топшириқлари

1. Берилган матндан изоҳловчиларни ажратинг.
2. Матнда қўлланилган изоҳловчи турларини топинг.

Асосий адабиётлар:

1. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998. – С. 1, 6, 7, 12, 13, 17, 26, 27,32, 38, 39.
2. Холидов Б.З. Учебник арабского языка. – Т., 1981. – С. 17, 28-29, 35, 41, 45.
3. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997. – Б. 8, 11-19.
4. Талабов Э. Араб тили дарслиги. – Т., 1987. – Б. 19-44.

Қўшимча адабиётлар

1. Шарбатов Г.Ш. Современный арабский язык. – М., 1961.

2. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997.
3. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998.
4. 1998 ، القاهرة . علم اللغة العربية . مجازي . د. محمود فهمي حجازي .

МАЪРУЗА № 18

ИЗОҲЛОВЧИ ВА УНИНГ ТУРЛАРИ

Дарс мақдади: Изоҳловчи ва унинг турлари ҳақида маълумот бериш ва уларни қўллаш бўйича малакаларни ҳосил қилиш.

Таянч иборалар:

1. Изоҳловчи
2. Оддий изоҳловчи
3. Кучайтирма изоҳловчи
4. бирикма олмошлари
5. Қайтувчи олмош

Асосий саволлар:

5. Изоҳловчи ҳақида маълумот.
6. Изоҳловчининг турларга бўлиниши
7. Кучайтирма изоҳловчи.
8. البدل -алмаштирувчи изоҳловчи.

Изоҳловчи аниқловчининг бир тури бўлиб, отга бошқа ном бериш билан уни аниқлаб келади.

Араб тилида мансабни, қариндош уруқлик, касб хунар ва шу кабиларни билдирувчи изоҳловчилар изоҳланмиши билан жинсда ва келишида мослашган ҳолда ишлатилади.

Масалан:

الرفيقُ نور الدين - Ўртоқ Нуриддин

الشيخ عبد الباسط عبد الصمد - Шайх Абдулбосит Абдусамад

Араб тилида изоҳловчилар икки ҳил бўлади: Оддий ва кучайтирувчи.

2. Кучайтирувчи изоҳловчилар: نَفْسٌ ، عَيْنٌ ، ذَاتٌ ; كَلْمَا ، كَلْمَا

-«ўша» сўзлари воситасида ясалади ва буларни қўллашда икки усул мавжуд:

а) Юқоридаги изоҳловчилар изоҳланмиш билан изофа бирикмасини ташкил этади ва изоҳловчи музоф, изоҳланмиш музоф илайҳи бўлиб келади.

Масалан:

تكلمتُ مع نَفْسِ الطالب - Студентнинг ўзи билан гаплашдим.

-في ذاتِ الوقتِ جاءَ الطلابُ - Шу вақтнинг ўзида студентлар келишди.

-اتفق كلا الجانبين على هذا - Ҳар икки томон шунга келишишди.

б) Изоҳланмиш от аниқ ҳолатда келади ва изоҳловчи бўлиб келган юқоридаги сўзлар изоҳланмишдан кейин у билан келишиқда мослашган ҳолда ва изоҳланмишга мос келувчи бирикма олмош олган ҳолда келади.

Масалан:

تكلّمْتُ مع المعلّمةِ نَفْسِهَا - Оғитувчининг ўзи билан гаплашдим.

Агар изоҳланмиш одамни билдирувчи отдан иборат бўлиб, кўплиқда келса *أَنْفُسُ* ишлатинади.

Масалан:

يَجِبُ عَلَى الطّالِبِ أَنْفُسَهُمْ أَنْ يَحْتَرِمُوا الْمُدْرِسَ " " " " "

Талабалар ўзлари оғитувчини журмст қклишлари керак.

ذهبْ انتلمودتان كلتاھما - Ўср иккалс оғувчи кетишди.

كُلُّ "ва *جَمِيعُ* ўзлари ҳам ўзларк бирикиб келган сўз билан кху всулда қмьлланиши мумкин.

Масалсн:

تَعْرِفُ بِالطّالِبِ جَمِيعَهُمْ - Студелтларнинг барчаси билан танқшдим.

جميعُ سؤزي - Вақтнинг ҳаммасини бекоп кевказфинг. *ضَيَعَتِ الْوَقْتِ كُنَّه*

тушуо келишқгида ҳам ишлатилисжи мумкил: *حضر الطّالِبُ جَمِيعاً* -

"Талсбалсрнинг ҳаммаса келдилар *كُلُّ* со'зи ўзидан кейин турган" ноаниқ жолатдаги от билан ихофа" бирккмаси шаклида турса, «жар бир» «ҳар» деб таржима қилинсди:

كُنُّ إِنْسَانٍ - ҳар бир инқон

" " *كُلُّ أَسْتَوْعٍ* - ҳар ҳафта

Агарда *كُلُّ* ўзифан кейинги аниқ ҳолатда турган мт бклан изофа шаклида турсс, ҳсмма. барча деб таржима қилинади:

كُلُّ النَّاسِ - бапча одаолар.

Агар *كُلُّ* вс *جَمِيعُ* ўзнари гапда аниқ ҳолатда келсс, улар эга вазифасида кглиб. «ҳсмма¹ деб таржима қилинафи:

إِنَّ الْكُلَّ هُنَا يَعْمَلُونَ - ҳақиқстдан ҳам бу ерда ҳамма ишнайдк.

" Араб тилидаги иккинчи изоҳловчи" тури оддий ёки алмсшткруваҳи деб аталади. Араб тилида улар *الْبَدَل* деб юритиладк.

" Бунда { изоҳловчи изоҳланоишфаги маънони тўлалигича ё2- қксман ўх ичига олади. Бу изоҳловчқлар" изоҳланмишдан кейин келади ва *و*нга мос бўлган бирикма" олмошлсрини ўзига қабул қклади ҳаода изоҳланмиш билан бип ҳин кенишққда келади.

Масалан: *يُعْجِبُنِي مَحْمُودٌ عِلْمُهُ* / мелга Маҳмуднинг билими ёқади" (менга Маҳмуд, унинг билими ёсади+

شربتِ سليمانِ رأسَهُ - "Салқмнилг бошига урдим. (Салимли, вһине бошига урдим).

Назорат саволлари:

1. Изоҳловчи нима?
2. Изоҳлотчининг қандай турлари мавжуд?
3. Иучайтипма изоҳловчи қанда { ифмдалснадк?
4. البدل нима?
5. كل ، جميع ، نفس ۛ عين сўзлари қачон кшлстилади?
6. Ўзбек тилидаги "ва араб" тилидаги изоҳловчиларнинг кфодсланкшида қандай фарқлап боп?

Мустақил иш топшириқлари

1. Берилган мстндан изоҳловчиларни ажратинг.
2. Матнда қўлланилган изоҳловчи турларини топинг.

Асосий адабиётлар:

1. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998. – С. 1, 6, 7, 12, 13, 17, 26, 27,32, 38, 39.
2. Холидов Б.З. Учебник арабского языка. – Т., 1981. – С. 17, 28-29, 35, 41, 45.
3. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997. – Б. 8, 11-19.
4. Талабов Э. Араб тили дарслиги. – Т., 1987. – Б. 19-44.

Қўшимча адабиётлар

1. Шарбатов Г.Ш. Современный арабский язык. – М., 1961.
2. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997.
3. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998.
4. د. محمود فهمي حجازي . علم اللغة العربية . القاهرة ، 1998

МАЪРУЗА № 19

ТУШУМ КЕЛИШИГИНИНГ ИШЛАТИЛИШИ

Дарс мақсади: Тушум келишигининг ишлатилиши ҳақида маълумот бериш ва уларни қўллаш бўйича малакаларни ҳосил қилиш.

Таянч иборалар:

1. Бош келишик;
2. Қаратқич келишиги;
3. Тушум келишиги;
4. Икки келишикли исмлар;
5. Уч келишикли исмлар.

Асосий саволлар:

1. Араб тилида келишик.

2. Исмларнинг келишикда турланиши.

Араб тилида исм гуруҳига, кирувчи сўзларнинг 3 та келишиги мавжуд: Бош, қаратқич, тушум келишиклар. Бу келишиклар ўзига хос қўшимчаларга эга.

Бош	Қаратқич	Тушум
كِتَابٌ	كِتَابٍ	كِتَابًا
الْكِتَابُ	الْكِتَابِ	الْكِتَابَ
الطَّوْلَةَ	الطَّوْلَةِ	الطَّوْلَةَ

Шу йўсинда турланувчи сўзлар 3 келишикли дейилади.

Булар ноаниқ ҳолатда келганда танвин билан тугайдиган бирлик ва синиқ кўпликдаги сўзлар.

Иккилик ва тоғри кўпликдаги исмларни турланиши.

Иккилик сондаги сўзнинг қаратқич ва тушум келишиклари бир-ҳил қўшимчаларга эга.

Тоғри кўпликдаги сўзларнинг келишикларда турланиши қуйидагича.

Б.к. - فَلَاحُونَ فَلَاحَاتٌ

Қ.Т.к. - فَلَاحِيْنَ فَلَاحَاتٍ

Кўрсатиш олмошлари аслида келишикда турланмайди, лекин уларнинг иккиликдаги вариантлари қаратқич ва тушум келишикларидан бошқача бўлади.

Яқиндаги Узоқдаги

Б.к. دَيْنِكَ , دَانِكَ هَاتَانِ , هَذَانِ

Қ.к. دَيْنِكَ , دَيْنِكَ هَاتَيْنِ , هَذَيْنِ

Назорат саволлари:

1. Иккиликдаги исмларнинг турланиши.
2. кўпликдаги исмларнинг турланиши.
3. Доимий икки келишикда бўлган исмлар.
4. Вақтинчалик икки келишикда бўлган исмлар.

Мустақил иш топхсириқлари:

1. Берилган матнда тушум келишигида қўлланилган исмларнинг ҳолатларини аниқлаш.
2. Қаратқич келишигида келган исмларнинг турларини белгилаш.
3. Берилган сўзлар орасида икки келишикда турланадиган сўзларни аниқлаш.

Асосий адабиётлар

1. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998. – С. 1, 6, 7, 12, 13, 17, 26, 27,32, 38, 39.

2. Холидов Б.З. Учебник арабского языка. – Т., 1981. – С. 17, 28-29, 35, 41, 45.

3. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997. – Б. 8, 11-19.

4. Талабов Э. Араб тили дарслиги. – Т., 1987. – Б. 19-44.

Қўшимча адабиётлар

1. Шарбатов Г.Ш. Современный арабский язык. – М., 1961.

2. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997.

3. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998.

4. 1998 . د. محمود فهمي حجازي . علم اللغة العربية . القاهرة ، 1998 .

МАЪРУЗА № 20

АРАБ ТИЛИДА МАНСУБАТЛАР ЯЪНИ ТУШУМ КЕЛИШИГИДАГИ ИСМЛАР

Дарс мақсади: Араб тилида мансубатлар яъни тушум келишигидаги исмлар ҳақида маълумот бериш ва уларни қўллаш бўйича малакалани ҳосил қилиш.

Таянч иборалар:

Тушум келишиги;

Тўлдирувчи;

Ҳол;

Тамй2-з;

Мутлоқ масдар;

Ҳолат ҳоли;

Ўрин ҳоли;

Пайт ҳоли.

Асосий саволлар:

1. Ҳол ҳақида умумий маълумот.

2. Ҳолнинг таърифи ҳақида.

3. Ҳолнинг турлари ҳақида.

Аввало ҳолнинг таърифини айтсак. Ҳол фўилнинг, мафъулнинг ёки иккаласини биргаликдаги ёки булардан ташқари жар ва мажрурнинг ва музоф илайҳининг ҳолатини билдирадиган, иккинчи даражали мансуб ҳолдаги, ноаниқ исмдир. Буни тушунтириш учун қуйидаги мисолларни тушунтирамиз:

استقبل الطالب عامّة الدراسة مبتسما

Оғувчи ўзининг оғув йилини табассум қилган ҳолда кутиб олди.

Бу мисолдаги الطالب - استقبال феълининг фоилдир. مبتسما эса ўша фоилнинг ҳолидир.

1. Китобни очик ҳолда оғидим - قرأتُ الكتابَ مفتوحا
Бу мисолдаги الكتاب мафъулун биҳи (воситасиз тўлдирувчи) مفتوحا эса, ўша мафъулнинг ҳолидир.

2. فحص الطبيب مريضه جالسين

Бу мисолдаги الطبيب феълнинг фоили, مريضه эса мафъул. جالسين эса фоил билан мафъулнинг биргаликдаги ҳолидир.

3. نزول من السيارة ماشيةً خطرٌ - Ўракатдаги машинадан тушиш ҳатарлидир.

Бу мисолдаги السيارة калимаси жар ва мажрур бўлиб, ماشيةً эса унинг ҳолидир.

4. ركوبُ القطارِ متحركا ضررٌ - Юриб кетаётган поездга чиқиш зарарлидир.

Бундаги القطار калимаси музоф илайҳи бўлиб, متحركا унинг ҳолидир.

Бундан ташқари ҳол турли маъноларда ишлатилади:

1. Пайт ҳоли, иш ҳаракатнинг бажарилган вақтини билдиради:

ذهب سليم نهارا - Салим кундузи кетди.

عشت هنا شهرين - Бу ерда икки ой яшадим.

Пайт ҳолини изофа бирикмаси ҳолида ҳам бериш мумкин.

Масалан:

بعد الظهر - Тушдан сўнг

وقتَ الدرس - Дарс вақтида

2. Ўрин ҳоли иш-ҳаракатнинг бажарилиш ўрнини ёки йўналишини билдиради:

جلستُ في الحديقة - Бокда ўтирдим.

نظر شمالا و يمينا - Ўнг ва чапга қаради.

Изофа ҳолатда ҳам бериш мумкин.

قرب المدرسة - Мактаб яқинида.

وراء الجدار - Девор орқасида.

3. Миқдор ҳоли иш-ҳаракатнинг неча марта бажарилганлигини, босиб ўтилган йўлнинг узунлиги ва вақтининг миқдорини билдиради.

Масалан:

قرأتُ الكتابَ مرتين - китобни икки марта оғидим.

تفكرنا طويلا - биз узоқ ўйладик.

4. Даража ҳоли эса, бажарилган ишнинг даражаси ва сифатини билдиради.

عملنا أمس كثيرا و تعبنا جدا - Кеча жуда кўп ишладик ва жуда чарчадик

5. Мақсад ва сабаб ҳоли, бажарилган иш-ҳаракатнинг сабаби ва мақсадини билдиради. Бундай ҳол кўпинча масдар шаклида бўлади. Масалан:

ضرب ابنه تأديبا له - Оғлига тарбия бериш мақсадида урди.

هو يرتجف غضبا - У қазабдан титради.

6. Ҳолат ҳоли. Бу ҳол иш-ҳаракатнинг бажарилиш вақтидаги фоил ва мафъулнинг ҳолатини билдиради. Бундай ҳол одатда ноаниқ бўлади. ҳолатни билдираётган исм зул ҳол дейилади ва у аниқ ҳолатда бўлади ва у ҳол билан жинсда ва сонда мослашади.

Масалан;

جاء زيد راكبا - Зайд (бирор нарсага) миниб келди

جاء الحجاج مشاة - Ҳожилар пиёда келдилар

Назорат саволлари

1. Ҳол ҳақида н2-малар биласиз?
2. Ҳолнинг таърифи қандай?
3. Ҳол неча турга бўлинади?

Асосий адабиётлар:

1. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998. – С. 1, 6, 7, 12, 13, 17, 26, 27,32, 38, 39.
2. Холидов Б.З. Учебник арабского языка. – Т., 1981. – С. 17, 28-29, 35, 41, 45.
3. Иброҳимов Н.,Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997. – Б. 8, 11-19.
4. Талабов Э. Араб тили дарслиги. – Т., 1987. – Б. 19-44.

Қўшимча адабиётлар

1. Шарбатов Г.Ш. Современный арабский язык. – М., 1961.
2. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997.
3. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998.
4. د. محمود فهمي حجازي . علم اللغة العربية . القاهرة ، 1998

МАЪРУЗА № 21-22

АРАБ ТИЛИДА МАНСУБАТЛАР (ТУШУМ КЕЛИШИГИДАГИ) ИСМЛАР

Дарс мақсади: Араб тилида мансубатлар яъни тушум келишигидаги исмлар ҳақида маълумот бериш ва уларни қўллаш бўйича малакалани ҳосил қилиш.

Таянч иборалари:

1. Воситали ва воситасиз иборалар.
2. Бирлик, иккилик, кўплик, мослашув.

Асосий саволлар

1. Араб тилида феълларнинг ўз тўлдирувчиларини бошқариши.
2. Воситали ва васитасиз бошқарув ва уларга мисоллар.
3. Жумлада ҳам воситали, ҳам воситасиз бошқарувнинг келиши.
4. Мослашув ва уни мисоллар орқали тушунтириш

5. Иккилик ва кўпликда мослашув, уларни мисоллар орқали тушунтириш.

Феъллар араб тилида ўз тўлдирувчиларини икки турли бошқариш мумкин: Воситасиз, воситали.

Воситасиз бошқарув деб феълларнинг ўз тўлдирувчиларини бевосита тушум келишигида бошқарувига айтилади:

Масалан:

تقرأ التلميذتان مجلةً - Икки оқувчи қиз журнал оқияпти

أخذت هذا القلم من الدكان - Бу қаламни мен дўкондан олдим.

Бошқарув бўлмакчиси ёрдамида рўй берса, у воситали бўлади:

كتب المعلم بالقلم - Оқитувчи қалам билан ёзди.

يحصل العمال على الراتب - Ишчилар маошини оладилар.

Айрим феъллар ўз тўлдирувчиларини бир вақтнинг ўзида ҳам воситасиз, ҳам воситали бошқарув хусусиятига эга бўлади.

شربتُ الشاي بالسكر - Чойни қанд билан ичдим.

غسلتُ وجهي بالصابون - Юзимни совун билан ювдим.

Мослашув.

Бирликдаги мослашувни қуйидаги мисолдан таҳлил қилса бўлади.

Атрибутивлик муносабатида кўплик ҳамда иккиликдаги аниқланмишларнинг аниқловчилари билан алоқасида қуйидагиларга амал қилинади:

Аниқланмиш иккиликда бўлса нимани англатишидан қатъий назар мослашув тўлиқ бўлади:

مهندسان مجتهدان - Ҳаракатчан иккита инжинер

مهندستان مجتهدتان - Ҳаракатчан иккита инженер аёл.

Агар кўпликдаги аниқланмиш инсонларни ифодаласа, мослашув тўлиқ бўлади:

عمالٌ نشطاء - Фаол ишчилар

عاملاتٌ نشاطاتٌ - Фаол ишчи аёллар

Кўпликдаги аниқланмиш инсонларни ифодаласа, муаннас жинсдаги жамловчи от каби талқин қилинади. Бошқача айтганда, мазкур турдаги аниқланмишлар билан аниқловчи бирлик ва муаннаста мослашади.

Масалан:

بيوتٌ كبيرةٌ - Катта уйлар.

مجلاتٌ ممتعةٌ - Қизиқарли ойномалар.

Инсонни ифода этмаган аниқланмишлар билан баъзан аниқловчиларнинг тўлиқ мослашган ҳолатларини ҳам кўриш мумкин.

اعلامٌ حضرٌ - Яшил байроқлар.

سياراتٌ سريعةٌ - Тез машиналар.

Бироқ бундай мослашув жуда кам қўлланилади. Грамматик бирлик ифода қувватини ошириш зарур бўлганда ёки бирлик мантикий урғу олганда унга мурожаат қилинади.

Назорат саволлари

1. Воситали ва воситасиз бошқарув қачон ишлатилади?
2. Воситали ва воситасиз бошқарувга мисоллар келтиринг?
3. Мослашув ҳақида гапириб беринг.
4. Мисоллар келтиринг.

Мустақил иш топшириқлари

1. Берилган матнда тушум келишигида келган исмларни аниқланг.
2. Биргаликни билдирувчи исмлар қандай ясаши ҳақида тушунча беринг.

Асосий адабиётлар:

1. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998. – С. 1, 6, 7, 12, 13, 17, 26, 27,32, 38, 39.
2. Холидов Б.З. Учебник арабского языка. – Т., 1981. – С. 17, 28-29, 35, 41, 45.
3. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997. – Б. 8, 11-19.
4. Талабов Э. Араб тили дарслиги. – Т., 1987. – Б. 19-44.

Қўшимча адабиётлар

1. Шарбатов Г.Ш. Современный арабский язык. – М., 1961.
2. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997.
3. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998.
4. 1998 ، القاهرة ، علم اللغة العربية . مجازي . د. محمود فهمي حجازي .

МАЪРУЗА № 23-24

ҚАРАТҚИЧ КЕЛИШИГИНИНГ БИРИКМА ЯСАШДАГИ СИНТАКТИК ВАЗИФАСИ

Дарс мақсади: Қаратқич келишигининг бирикма ясашдаги синтактик вазифаси ҳақида маълумот бериш ва уларни қўллаш бўйича малакаларни ҳосил қилиш.

Таянч иборалар:

1. Предлиглар;
2. туб ва ясама предлиглар;
3. қўшилиб ёзиладиган предлиглар;
4. ажратиб ёзиладиган предлоглар.

Асосий саволлар:

1. Предлоглар ҳақида тушунча
2. Туб предлоглар

3. Ясама предлоглар
4. Қўшиб ёзиладиган предлоглар
5. Ажратиб ёзиладиган предлоглар

Предлоглар сўз туркумининг حرف гуруҳига киритилади. Бундай сўзлар мустақил маъно билдирувчи сўзлар олдидан келиб, ана шу сўзни қаратқич келишигида туришига сабаб бўлади.

Араб тилида предлоглар икки қисмга ажратилади:

1. Мустақил предлоглар
2. Равиш предлоглар

Мустақил предлогларга في - да, ичида, على - га, да, устида, من - дан, حتى - гача, ب - билан, ل - учун, га тегишли, билан, бирга ва шу каби предлоглар киради.

Равиш предлогларга эса فوق - устида, تحت - остида, тагида, بين - ўртасида, بعد - кейин, قبل - аввал, أمام - яқинида, وراء - орқасида, داخل - ичида, خارج - ташқарисида ва шу каби предлоглар киради.

Бу предлоглардан айримлари берилган сўзга қўшилиб ёзилади, қолганлари эса алоҳида ишлатилади.

Масалан:

بسم الله - Аллоҳ номи билан
 للمعلم - Оғитувчи учун
 بعد الدرس - Дарсдан сўнг
 حتى بيت - Уйгача

Равиш предлогларнинг баъзилари мустақил маънодаги сўз ҳам бўлиб келиши мумкин. Улар предлог вазифасига ўтганида тушум келишиги формасини олади.

Масалан:

داخل البيت - уйнинг ичкарисида
 داخل - ичкари

Шуни алоҳида таъкидлаб ўтиш керак-ки, бу предлоглар мустақил сўз бўлиб, бошқа предлоглар билан бирга ҳам ишлатилиши мумкин.

Масалан:

خارج المدينة في - шаҳар ташқарисида
 خارج - ташқари

Араб тилида фақат учтагина келишик бўлганлиги сабабли предлоглар кўп ишлатилиб, қолган келишиклар маъноларини ифодалаб келиши мумкин.

Юқорида биз предлогдан кейин келган сўз қаратқич келишигида ишлатилади, деган эдик. Агар сўз уч келишликли бўлса, у аниқ танвин-касра ҳаракатига тугайди:

من + كتابٌ = من كتابٍ

Агар сўз икки келишликли бўлса, у фатҳа билан тугаса ҳам қаратқич келишигида ҳисобланади:

خارجٌ + طشقتندٌ = خارج طشقتند

Бордию сўз келишикларда турланмаса, унинг ҳаракати предлог таъсирида ҳам ўзгармайди:

من + عصاً = من عصاً

Баъзи предлогларнинг маънолари

Юқорида эслатиб ўтган предлогларимиз ўз вазифасига қараб ишлатилади:

في - предметнинг жойлашишини, унинг ўрни ва вақтини билдиради. Яна у бирор нарса ичидалигини кўрсатади: في القديم - қадимда, في المصنع - заводда.

على - бу предлог ҳам في га ўхшайди. Яъни предметнинг жойлашуви, унинг ўрнини билдиради. Фақат في да бирор нарсанинг ичидалигига ишора қилинган бўлса, على предлоги бирор нарсанинг устида жойлашганлигига ишора қилади: على الأرض - ер устида.

إلى - иш-ҳаракати йўналтирилган жой ёки шахсни билдиради: إلى المعلم - оғитувчига, إلى السوق - бозорга.

حتى - иш-ҳаракатининг маълум вақт ёки жойгача эканлигини билдиради:

حتى الصباح - тонггача, حتى الجامعة - университетгача.

من - предлоги қуйидаги маъноларни билдиради:

а) иш-ҳаракатининг бошланиш жойини билдиради: من غابة - ўрмондан, من موسكو - Москвадан.

б) предмет тайёрланган материалга ишора қилади: حاتم من ذهب - олтин узук (олтиндан ясалган узук).

в) Тегишлилик ёки бутуннинг бир қисмини ифодалайди: طائفة من المتقفين - бир гуруҳ зиёлилар.

ب - биргаликда амалга оширилган иш-ҳаракатни ифодалайди: ضرب بالعصا - ҳасса билан урди.

مع المعلم - иш-ҳаракатнинг биргаликда бажарилишини билдиради: مع المعلم - оғитувчи билан.

ل - тегишлилик, эгалик, сабаб, мақсад ва шу каби маъноларни ифодалайди:

تربة صالحة - талабага деди, قال للطالب - қоқоз фабрикалари, مصانع للورق - экиш учун ярқли тупроқ.

عند - бирор нарсанинн бошқа бирор нарсага нисбатан жойлашган жойини билдиради: عند المعلم - оғитувчи олдида (хузурида).

ك - қиёслаш маъносини билдиради: كالنار - оловдек.

عن - ҳақида, ..дан каби маъноларни билдиради:

عن طيب خاطر - чин дилдан

سأل عن سليم - Салим ҳақида сўради.

Баъзан гапнинг кесими предлог билан келган отдан иборат бўлади. Бунда таб2-йки, эга билан кесим жинсда ва сонда ўзаро мослашмайди. Кесим ноаниқ ҳолатда келади деган қоидага ҳам асос қилинмайди. Бундай кесим эганинг мавжудлик ўрнини ёки пайтини билдириш учун хизмат қилади.

Масалан:

الطَّالِبُ فِي الكُلِّيَّةِ - Студент факултетдадир.

الفَلَّاحَةُ فِي الحَقْلِ - Дехқон аёл далададир.

الامتحانات فِي الاسبوع الماضي - Имтиҳонлар келаси ҳафтададир.

Баъзан гапнинг эгаси кесимдан кейин келади ва у ноаниқ ҳолатда бўлади. Бундай гапдаги кесим ўзбекчада ҳол шаклида таржима қилиниб, ўзбекча гапдаги кесим «бор», «ёғ» сўзлари билан ифодаланади.

Масалан:

على الطاولةِ كتابٌ - Стол устида китоб бор.

في المدينة حديقةٌ - Шаҳарда парк бор.

От кесим ل предлоги билан келган бўлса, кўпинча бундай гапда эгалик маъноси ифодаланган бўлади. Эга билан кесимнинг ўрни алмашса, албатта, юқорида айтилган маъно хусусиятлари уларда ўз аксини топади.

Масалан:

القلمُ للطالبِ - Қалам студентникидир.

للتَّالِبِ قلمٌ - Студентда қалам бор.

Назорат саволлари

1. Предлог нима?
2. Туб предлоглар қандай ясалади?
3. Ясама предлоглар қандай ясалади?
4. Предлоглардан кейин келган исмлар қайси келишиқда қўйилади?

Мустақил иш топшириқлари:

1. Берилган матнда қўлланилган туб предлогларни аниқлаш.
2. Ясама предлоглар асосида жумлалар тузиш.

Асосий адабиётлар

1. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998. – С. 1, 6, 7, 12, 13, 17, 26, 27,32, 38, 39.
2. Холидов Б.З. Учебник арабского языка. – Т., 1981. – С. 17, 28-29, 35, 41, 45.
3. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997. – Б. 8, 11-19.
4. Талабов Э. Араб тили дарслиги. – Т., 1987. – Б. 19-44.

Қўшимча адабиётлар

1. Шарбатов Г.Ш. Современный арабский язык. – М., 1961.
2. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997.

3. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998.
4. 1998 ، القاهرة . علم اللغة العربية . مجازي . د. محمود فهمي حجازي .

МАЪРУЗА № 25

АРАБ ТИЛИДА КЎЧИРМА ВА ЎЗЛАШТИРМА ГАПЛАР

Дарс мақсади: Араб тилида кўчирма ва ўзлаштирма гаплар ҳақида маълумот бериш ва уларни амалда қўллаш бўйича малакаларни ҳосил қилиш.

Таянч иборалар:

Кўчирма гап;

Ўзлаштирма гап;

Қўшма гап;

Эргашган қошма гап;

Богланган қўшма гап;

Тўлдирувчи эргаш гап;

Тўлдирувчи эргаш гап деганда, содда гап шаклида келган кенгайтирилган яъни бир неча сўздан иборат бўлган тўлдирувчининг бош гап билан келиши тушунилади. Бошқача қилиб айтганда, бош гапнинг тўлдирувчиси вазифасида келувчи эргаш гап тўлдирувчи эргаш гап дейилади.

Тўлдирувчи эргаш гап ҳам тўлдирувчи жавоб бўлган саволларга жавоб бўлади.

Араб тилида тўлдирувчи эргаш гап бош гапдан кейин келади ва бош гапга қуйидагича боғланади:

1. Ўзидан олдин келган **أَنَّ** юкламаси ёрдамида. Бунда тўлдирувчи эргаш гапнинг эгаси тушум келишигида келади.

Масалан:

سمعتُ أن هذا الطالب شاب مجتهد - Эшитдимки, бу студент одобли йигитдир.

عرفت أن العلم نافع - Илмнинг фойдали эканини билдим.

2. Агар бош гапнинг кесими **قال** феълидан ёки шу феълнинг бирор формасидан иборат бўлса, **إِنَّ** юкламаси вазифасида **إِنَّ** юкламаси ишлатилади.

Масалан:

يقول الدين الإسلامي إنَّ الله واحد - Ислом дини айтадики, Аллоҳ ягонадир.

قال صديقي إنه مريض - Дўстим айтдики, у касал эмиш.

3. Агар бирор сабаб билан тўлдирувчи эргаш гапнинг эгаси бош гапдан узоқда бўлса ва у эргаш гапнинг кесимидан кейинга ўтган бўлса, **أَنَّ** (**إِنَّ**) юкламасига 2-шахс музаккар бирлик қўшилувчи олмоши қўйилади ва у таржима қилинмайди.

Масалан:

أخبرني المعلم أنه توجد في غرفة الدرس تلك كثير من الطاوات والكراسي

Оқитувчи менга маълум қилдики, ўша аудиторияда кўпгина стол ва стуллар мавжуд.

4. Агар бош гапнинг кесими ўзидан кейин предлог талаб этадиган феълдан иборат бўлса, юкламаси ўша предлогдан кейин келади.

Масалан:

فكرت في هذه المشكلة طويلا - Бу муаммо ҳақида узоқ ўйладим.

5. Тўлдирувчи эргаш гап баъзан бош гапга الذي ва унинг вариантлари ёрдамида ҳам боғланиши мумкин. Бу нисбий олмошлар тўлдирувчи эргаш гапнинг эгаси билан мослашади.

Масалан:

إنني لا أنسى الذين ساعدوني في أيامي الصعبة - Қийин кунларимда менга ёрдам қилганларни унутмайман.

6. Тўлдирувчи эргаш гап бош гапга юкламаси ёрдамида ҳам боғланиши мумкин. Бунда тўлдирувчи эргаш гап феъл кесимли гап бўлиши керак.

Масалан:

أريدك أن تكتب لي رسالة - Менга хат ёзишингни хоҳлайман.

Араб тилида тўлдирувчи эргаш гапли қўшма гаплар ўзбек тилига кўпгина ҳолларда қўшма гап эмас, балки, содда гап сифатида таржима қилинади.

Назорат саволлари

1. Тўлдирувчи эргаш гапли қўшма гаплар қандай таърифланади?
2. Тўлдирувчи эргаш гаплар бош гап билан қайси юкламалар орқали боғланади?
3. Тўлдирувчи эргаш гаплар ўзбек тилида таржима қилинганда ўз ҳолатида қоладими?

Мустақил иш топшириқлари

1. Берилган матнда кўчирма гапларни топинг.
2. Тўлдирувчи эргаш гап қатнашган гапларни аниқланг.

Асосий адабиётлар:

1. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998. – С. 1, 6, 7, 12, 13, 17, 26, 27,32, 38, 39.
2. Холидов Б.З. Учебник арабского языка. – Т., 1981. – С. 17, 28-29, 35, 41, 45.
3. Иброҳимов Н.,Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997. – Б. 8, 11-19.
4. Талабов Э. Араб тили дарслиги. – Т., 1987. – Б. 19-44.

Қўшимча адабиётлар

1. Шарбатов Г.Ш. Современный арабский язык. – М., 1961.
2. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997.
3. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998.
4. د. محمود فهمي حجازي . علم اللغة العربية . القاهرة ، 1998

МАЪРУЗА № 26

АРАБ ТИЛИДА КЎЧИРМА ВА ЎЗЛАШТИРМА ГАПЛАР

Дарс мақсади: Араб тилида кўчирма ва ўзлаштирма гаплар ҳақида маълумот бериш ва уларни амалда қўллаш бўйича малакаларни ҳосил қилиш.

Таянч иборалар:

Кўчирма гап;

Ўзлаштирма гап;

Қўшма гап;

Эргашган қошма гап;

Богланган қўшма гап;

Тўлдирувчи эргаш гап;

Тўлдирувчи эргаш гап деганда, содда гап шаклида келган кенгайтирилган яъни бир неча сўздан иборат бўлган тўлдирувчининг бош гап билан келиши тушунилади. Бошқача қилиб айтганда, бош гапнинг тўлдирувчиси вазифасида келувчи эргаш гап тўлдирувчи эргаш гап дейилади.

Тўлдирувчи эргаш гап ҳам тўлдирувчи жавоб бўлган саволларга жавоб бўлади.

Араб тилида тўлдирувчи эргаш гап бош гапдан кейин келади ва бош гапга қуйидагича боғланади:

2. Ўзидан олдин келган **أَنَّ** юкламаси ёрдамида. Бунда тўлдирувчи эргаш гапнинг эгаси тушум келишигида келади.

Масалан:

سمعتُ أن هذا الطالب شاب مجتهد - Эшитдимки, бу студент одобли йигитдир.

عرفت أن العلم نافع - Илмнинг фойдали эканини билдим.

3. Агар бош гапнинг кесими **قال** феълидан ёки шу феълнинг бирор формасидан иборат бўлса, **أَنَّ** юкламаси вазифасида **إِنَّ** юкламаси ишлатилади.

Масалан:

يقول الدين الإسلامي إنَّ الله واحد - Ислом дини айтадики, Аллоҳ ягонадир.

قال صديقي إنه مريض - Дўстим айтдики, у касал эмиш.

4. Агар бирор сабаб билан тўлдирувчи эргаш гапнинг эгаси бош гапдан узоқда бўлса ва у эргаш гапнинг кесимидан кейинга ўтган бўлса, **أَنَّ**

إن) юкламасига 2-шахс музаккар бирлик қўшилувчи олмоши қўйилади ва у таржима қилинмайди.

Масалан:

أخبرني المعلم أنه توجد في غرفة الدرس تلك كثير من الطاولات والكراسي

Оқитувчи менга маълум қилдики, ўша аудиторияда кўпгина стол ва стуллар мавжуд.

5. Агар бош гапнинг кесими ўзидан кейин предлог талаб этадиган феълдан иборат бўлса, юкламаси ўша предлогдан кейин келади.

Масалан:

فكرت في هذه المشكلة طويلا - Бу муаммо хақида узоқ ўйладим.

6. Тўлдирувчи эргаш гап баъзан бош гапга الذي ва унинг вариантлари ёрдамида ҳам боқланиши мумкин. Бу нисбий олмошлар тўлдирувчи эргаш гапнинг эгаси билан мослашади.

Масалан:

إنني لا أنسى الذين ساعدوني في أيامي الصعبة - Қийин кунларимда менга ёрдам қилганларни унутмайман.

7. Тўлдирувчи эргаш гап бош гапга юкламаси ёрдамида ҳам боғланиши мумкин. Бунда тўлдирувчи эргаш гап феъл кесимли гап бўлиши керак.

Масалан:

أريدك أن تكتب لي رسالة - Менга хат ёзишингни хоҳлайман.

Араб тилида тўлдирувчи эргаш гапли қўшма гаплар ўзбек тилига кўпгина ҳолларда қўшма гап эмас, балки, содда гап сифатида таржима қилинади.

Назорат саволлари

1. Тўлдирувчи эргаш гапли қўшма гаплар қандай таърифланади?
2. Тўлдирувчи эргаш гаплар бош гап билан қайси юкламалар орқали боғланади?
3. Тўлдирувчи эргаш гаплар ўзбек тилида таржима қилинганда ўз ҳолатида қоладими?

Мустақил иш топшириқлари

1. Берилган матнда кўчирма гапларни топинг.
2. Тўлдирувчи эргаш гап қатнашган гапларни аниқланг.

Асосий адабиётлар:

1. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998. – С. 1, 6, 7, 12, 13, 17, 26, 27,32, 38, 39.
2. Холидов Б.З. Учебник арабского языка. – Т., 1981. – С. 17, 28-29, 35, 41, 45.

3. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997. – Б. 8, 11-19.

4. Талабов Э. Араб тили дарслиги. – Т., 1987. – Б. 19-44.

Қўшимча адабиётлар

1. Шарбатов Г.Ш. Современный арабский язык. – М., 1961.

2. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997.

3. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998.

4. 1998، د. محمود فهمي حجازي . علم اللغة العربية . القاهرة ، 1998

МАЪРУЗА № 27

“КАМ”ОЛМОШИ ВА УНИНГ ҚЎЛЛАНИЛИШИДАГИ ХУСУСИЯТЛАР

Дарс мақсади: “Кам”олмоши ва унинг қўлланилишидаги хусусиятлар ҳақида маълумот бериш ва уларни қўллаш бўйича малакаларни қўллаш.

Таянч ибора:

Олмош;

Сўроқ олмоши;

Нисбий олмош;

Бирикма олмоши;

Кам олоши;

Айюн олмоши;

Асосий саволлар:

1. Кишилик олмошлари
2. Бирикма олмошлари
3. “кам” олмоши ҳақида
4. “ай” олмоши ҳақида

Араб тилида кишилик олмошлари (الضمائر المنفصلة) дан бошқа бирикма олмошлари ҳам бор. Бу олмошлар феълларга, исмларга ёки предлогларга бирикиб келиши мумкин.

3. Феълларга бириккан олмошлар жумладан тўлдирувчи вазифасида келади ва тушум келишигида, яъни насб ҳолатида бўлади.

Масалан:

رَأَيْتَكَ ёки ضَرَبْتَكَ

Бу олмошлар ўтган, ҳозирги келаси ва баъзи буйруқ феълларига бирикиши мумкин. Бунда барча олмошлар феълларга тўғридан тўғри бирикади, аммо 1-шахс يَ (ياء المتكلم) си (نون الوقفة) орқали бирикади.

Масалан:

ضَرْبَتِي عَلْمَنِي

Бу нун феълининг охирини касрали бўлишдан сақлайди. Агар феълга **ي** ни нунсиз бириктирсак, **ضَرْبِي** бўлиб, феълнинг охири касра бўлиб қолади. Бу эса мумкин эмас. 2-шахс музаккар кўплигидаги ўтган замон феълга **ي** қўшилганда бир **و**(вов) ҳарфи зиёда қилинади.

Масалан: **رَأَيْتُمْ - رَأَيْتُمُوهُ** ёки бошқа олмошлар қўшилганда ҳам **رَأَيْتُمُوهُ**. 2-шахс музаккар кўплигидаги ўтган замон феълга олмошлар бирикканда охиридаги алифи тушиб қолади.

Масалан:

ضربوا - ضربوك

Ўозирги келаси замон феъли 2-3-шахс музаккар кўплигига 1-шахс олмошлари **ني** ва **نا**(ни ва на) лар қўшилганда кўпинча охиридаги **ن** (нун) тушиб қолади.

Масалан:

يَضْرِبُونَا - يَضْرِبُونِي

Шунингдек, худди шу феъл иккилигидаги **ن** (нун) лар ҳам тушиб қолиши мумкин.

Масалан:

يَضْرِبَانَا ёки يَضْرِبَانِي

Баъзи ҳолларда 2-шахс муаннас бирлигидаги **ن**(нун) ҳам тушиб қолади.

Масалан: **تَضْرِبِينِي** – **تَضْرِبِينِي** асли эса

Охири **ي**га тугаган **رَمِي** ва **بَنِي** каби феълларга бирикма олмошлар бирикканда охири **ي** (й) ҳарфи алифга айланиб кетади.

Масалан:

بَنِي - بَنَاهُ رَمَاهُ

Буйруқ феълларига бирикканда эса, фақат ўтимли феълларнинг буйруқлари бирикади.

Масалан:

إِضْرِبْنِي أَكْتُبُهُ

Бунда фақат 2-шахс олмошларгина бирикади. Исмларга бириккан олмошлар қаратқич келишигида бўлиб, тегишлиликни билдиради. Бошқача қилиб айтганда, исм билан олмош изофа бўлади.

Масалан:

كُتِبَ قَلَمُهَا

И шахс **ي**(й) (**يَا**) (**يَا**) сидан бошқа барча олмошлар исмларга бирикканда исмнинг келишик ҳаракатлари (окончаниялар) сақланиб қолади.

Масалан:

كُتِبَ قَلَمُهَا كُتِبَ قَلَمُهَا

Агар исм ة(тамарбута)га тугаган бўлса, олмош бирикканда оддий ت (т) айланади.

Масалан:

مدرسة - مدرستك

Агар икки келишикли исмларга олмошлар бирикса, уч келишикли исм каби турланади.

Масалан:

каби رأيتُ أحمدَكَ ва سلمتُ على أحمدِكَ

Охири ا(a) ва ي (й) га тугаган исмларга олмошлар бирикса қуйидагича бўлади.

Бош к. قاضيكَ

Қаратқич к. قاضيكَ

Тушум к. قاضيكَ

Бош к.

Қарат. к.

Туш. к.

عصاك عصاك عصاك

فتاك فتاك فتاك

ذكراك ذكراك ذكراك

Охири ء(ҳамза) га тугаган исмларга олмошлар бирикканда ҳамза ёзиш қоидаларига амал қилинади.

1-шахс (й)си охири соқлом ҳарфга тугаган исмларга қўшилса, (й) бевосита қўшилади ва барча келишикларда турланганда ўзгармайди.

Агар ي(й) алиф ва ي (й)га тугаган исмларга қўшилса (я) кўринишида бўлади.

Масалан:

каби. عصاً - عصايَ

Агар 1-шахс ي(й)си охири ي (ий) ёки ي (ай) -га тугаган исмларга қўшилса, унда иккала ي (й) ташдид билан ёзилади.

Масалан:

جَوَارِي - جَوْرِي مُعَلِّمِينَ - مُعَلِّمِي
مُعَلِّمِينَ - مُعَلِّمِي قَاضِي - قَاضِي

Қуйидаги исмлар араб тилида бошқа исмлардан ажратилиб أسماء الستة (асмаус ситтати) дейилади: أَبٌ ، أَخٌ ، حَمٌّ ، هُنٌّ ، فَمٌّ ، ذُوْ ،

Аввало бу олти исм нима учун алоҳида ўрганилади, бошқа исмлардан нима фарқи бор? Бу саволга шундай жавоб берамиз: Бу олти исм бирикма олмошлари ёки бирорта исм билан изофага кирганда, эъроби, яъни исмнинг охирги ҳарфининг ҳаракатлари зохир бўлмайди, балки унинг ўрнига бошқа ҳарфлар билан эъробланади.

Бунда бош келишикда дамма ўрнига вов билан эъробланади.

Масалан:

جاء أبوك ذهب أخوك

Қаратқич келишигида эса, касра ўрнига ي (й) билан эъробланади.

Тушум келишигида эса фатҳа ўрнига алиф билан эъробланади.

Бу исмларнинг ҳаракат ўрнига ҳарфлар билан эъробланишининг 4 шарти бор.

1. Бу исмларнинг бирликда бўлиши.
2. Бу исмларнинг изофа бўлиши
3. Кичрайтирилмаган сийғаси (مُكَبَّر) бўлиши.
4. Изофаси 1-шахс ي (й)га бўлмаслиги.

Агар бу исмлар бирликда бўлмай, иккилик ёки кўпликда бўлса, «Асмаус ситта» қоидаларига жавоб бермай, иккилик ва кўплик қоидалари билан эъробланади.

Масалан:

أَبَوَانِ أَخَوَانِ
أَبَوَيْنِ أَخَوَيْنِ
أَبَاءُ أَبَاءُ أَبَاءُ

Агар изофада бўлмаса, унда уч келишикда тўла турланаверади.

Агар кичрайтирилган сийқаси (مُضَعَّر) бўлса ҳам уч келишикда, зохир ҳаракатлар билан турланади.

Масалан:

أَبِي - أَبِي - أَبِيَّ - أَخِي - أَخِيَّ - أَخِيَّ

Агар изофаси 1-шахс ي (й) сига бўлса,

Масалан: أَبِي ва أَخِي каби унда унинг эъроби ي (й)дан олдинги ҳарфнинг тақдиридаги ҳаракати билан бўлади.

Бу қоидалар حَنَّ ، حَمَّ ، أَحْ ، أَبْ ларга тегишли бўлиб دُو ва فَمْ ларга тегишли алоҳида қоидалар бор.

Масалан: دُو нинг «ал-асмаус ситта» қоидаларида эъробланиши учун, у صاحب яъни, эга маъносида бўлиши керак.

Агар у эга маъносида бўлмай, الذي маъносида бўлса, унда бу қоидадан чиқиб кетади.

Масалан: جاءني الذي قامَ , аслида эса, جاءني ذو قامَ

فَمَّ эса, «асмаус ситта» қоидалари бўйича эъробланиши учун م (м) ҳарфидан ҳоли бўлиши керак.

Масалан:

رَأَيْتُ فَاَهُ ، أَعْجَبْتُ فِيهِ ، هَذَا فُوهُ

Агар فَمَّ нинг م (м)и тушиб қолмаса унда оддий эъробда эъробланади.

Масалан:

هَذَا فَمَّ ، رَأَيْتُ فَمَّا ، أَعْجَبْتُ بِفَمِّ

Назорат саволлари:

1. Олмошларнинг қандай турлари мавжуд?
2. Бирикма олмошлари нималарга қўшилиб келади?
3. Бирикма олмошлари феълларга қўшилганда қандай ўзгаришлар юз беради?
4. Бирикма олмошлари отларга қўшилганда қандай ўзгаришлар юз беради?

Мустақил иш топшириқлари:

1. Матнда қўлланилган бирикма олмошларини аниқлаш ва уларнинг гаптаги вазифаларини белгилаш.
2. Предлогларга бирикиб келган бирикма олмошларини топиш.

Асосий адабиётлар:

1. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998. – С. 1, 6, 7, 12, 13, 17, 26, 27,32, 38, 39.
2. Холидов Б.З. Учебник арабского языка. – Т., 1981. – С. 17, 28-29, 35, 41, 45.
3. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997. – Б. 8, 11-19.
4. Талабов Э. Араб тили дарслиги. – Т., 1987. – Б. 19-44.

Қўшимча адабиётлар

1. Шарбатов Г.Ш. Современный арабский язык. – М., 1961.
2. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997.
3. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998.
4. 1998 ، القاهرة ، د. محمود فهمي حجازي . علم اللغة العربية .

МАЪРУЗА № 28-29

БИРИКМА ОЛМОШЛАРИНИНГ КЎМАКЧИЛАР БИЛАН КЕЛИШИ ВА УНДАГИ ИМЛО ЎЗГАРИШИ

Дарс мақсади: Бирикма олмошларининг кўмакчилар билан келиши ва ундаги имло ўзгариши ҳақида маълумот бериш ва уларни қўллаш бўйича малакаларни ҳосил қилиш.

Таянч ибора:

- Олмош;
- Сўроқ олмоши;
- Нисбий олмош;
- Бирикма олмоши;
- Кам олоши;
- Айюн олмоши;

Асосий саволлар:

1. Кишилиқ олмошлари

2. Бирикма олмошлари
3. кам олмоши ҳақида
4. айюн олмоши ҳақида

Араб тилида кишилик олмошлари (الضمائر المنفصلة) дан бошқа бирикма олмошлари ҳам бор. Бу олмошлар феълларга, исмларга ёки предлогларга бирикиб келиши мумкин.

4. Феълларга бириккан олмошлар жумладан тўлдирувчи вазифасида келади ва тушум келишигида, яъни насб ҳолатида бўлади.

Масалан:

رَأَيْتَكَ ёки ضَرَبَكَ

Бу олмошлар ўтган, ҳозирги келаси ва баъзи буйруқ феълларига бирикиши мумкин. Бунда барча олмошлар феълларга тўғридан тўғри бирикади, аммо 1-шахс يَ سِي (ياء المتكلم) сақлаш нуни (نون الوقفة) орқали бирикади.

Масалан:

ضَرَبَنِي عَلَمِي

Бу нун феълнинг охирини касрали бўлишдан сақлайди. Агар феълга يَ ни нунсиз бириктирсак, ضَرَبِي бўлиб, феълнинг охири касра бўлиб қолади. Бу эса мумкин эмас. 2-шахс музаккар кўплигидаги ўтган замон феълга يَ кўшилганда бир و(вов) ҳарфи зиёда қилинади.

Масалан: رَأَيْتُمْ - رَأَيْتُمُونِي ёки бошқа олмошлар кўшилганда ҳам رَأَيْتُمْو каби. 2-шахс музаккар кўплигидаги ўтган замон феълга олмошлар бирикканда охиридаги алифи тушиб қолади.

Масалан:

ضَرَبُوا - ضَرَبُواكَ

Ўозирги келаси замон феъли 2-3-шахс музаккар кўплигига 1-шахс олмошлари نِي ва نَا(ни ва на) лар кўшилганда кўпинча охиридаги ن (нун) тушиб қолади.

Масалан:

يَضْرِبُونَا - يَضْرِبُونَاكَ ёки يَضْرِبُونِي - يَضْرِبُونِي

Шунингдек, ҳудди шу феъл иккилигидаги ن (нун) лар ҳам тушиб қолиши мумкин.

Масалан:

يَضْرِبَانَا ёки يَضْرِبَانِي

Баъзи ҳолларда 2- шахс муаннас бирлигидаги ن(нун) ҳам тушиб қолади.

Масалан: يَضْرِبِينِي - يَضْرِبِينِي

Охири يَ га тугаган رَمِي ва بَنِي каби феълларга бирикма олмошлар бирикканда охири يَ (й) ҳарфи алифга айланиб кетади.

Масалан:

بنى - بناه رمى - رماك

Буйрук феълларига бирикканда эса, фақат ўтимли феълларнинг буйруқлари бирикади.

Масалан:

إضربني أكنبه

Бунда фақат 2-шахс олмошларгина бирикади. Исмларга бириккан олмошлар қаратқич келишигида бўлиб, тегишлиликни билдиради. Бошқача қилиб айтганда, исм билан олмош изофа бўлади.

Масалан:

كتابك قلمها

И шахс ي(й) (يا) (я) сидан бошқа барча олмошлар исмларга бирикканда исмнинг келишик ҳаракатлари (окончаниялар) сақланиб қолади.

Масалан:

كتابك كتابك كتابك

Агар исм ة(тамарбута)га тугаган бўлса, олмош бирикканда оддий ت (т) айланади.

Масалан:

مدرسة - مدرستك

Агар икки келишикли исмларга олмошлар бирикса, уч келишикли исм каби турланади.

Масалан:

رأيتُ أحمدك ва سلمتُ على أحمدك каби

Охири ا(a) ва ي (й) га тугаган исмларга олмошлар бирикса қўйидагича бўлади.

Бош к. قاضيك

Қаратқич к. قاضيك

Тушум к. قاضيك

Бош к.

Қарат. к.

Туш. к.

عصاك عصاك عصاك

فتاك فتاك فتاك

ذكراك ذكراك ذكراك

Охири ء(ҳамза) га тугаган исмларга олмошлар бирикканда ҳамза ёзиш қоидаларига амал қилинади.

1-шахс (й)си охири соғлом ҳарфга тугаган исмларга қўшилса, (й) бевосита қўшилади ва барча келишикларда турланганда ўзгармайди.

Агар ي(й) алиф ва ي (й)га тугаган исмларга қўшилса (я) кўринишида бўлади.

Масалан:

عصاً - عصاي каби.

Агар 1-шахс ي(й)си охири ي (ий) ёки يَ (ай) -га тутаган исмларга кўшилса, унда иккала ي (й) ташдид билан ёзилади.

Масалан:

جَوَارِي - جَوْرِي مُعَلِّمِينَ - مُعَلِّمِي
مُعَلِّمِينَ - مُعَلِّمِي قَاضِي - قَاضِي

Қуйидаги исмлар араб тилида бошқа исмлардан ажратилиб أسماء السنة (асмаус ситтати) дейилади: أ ب ، أ خ ، ح م ، ه ن ، ف م ، ذو ،

Аввало бу олти исм нима учун алоҳида ўрганилади, бошқа исмлардан нима фарқи бор? Бу саволга шундай жавоб берамиз: Бу олти исм бирикма олмошлари ёки бирорта исм билан изофага кирганда, эъроби, яъни исмнинг охириги ҳарфининг ҳаракатлари зоҳир бўлмайди, балки унинг ўрнига бошқа ҳарфлар билан эъробланади.

Бунда бош келишиқда дамма ўрнига вов билан эъробланади.

Масалан:

جاء أبوك ذهب أخوك

Қаратқич келишигида эса, касра ўрнига ي (й) билан эъробланади.

Тушум келишигида эса фатҳа ўрнига алиф билан эъробланади.

Бу исмларнинг ҳаракат ўрнига ҳарфлар билан эъробланишининг 4 шарти бор.

5. Бу исмларнинг бирликда бўлиши.
6. Бу исмларнинг изофа бўлиши
7. Кичрайтирилмаган сийғаси (مُكَبَّر) бўлиши.
8. Изофаси 1-шахс ي (й)га бўлмаслиги.

Агар бу исмлар бирликда бўлмай, иккилик ёки кўпликда бўлса, «Асмаус ситта» қоидаларига жавоб бермай, иккилик ва кўплик қоидалари билан эъробланади.

Масалан:

أَبَوَانِ أَخَوَانِ
أَبَوَيْنِ أَخَوَيْنِ
أَبَاءِ أَبَاءِ

Агар изофада бўлмаса, унда уч келишиқда тўла турланаверади.

Агар кичрайтирилган сийқаси (مُضَعَّر) бўлса ҳам уч келишиқда, зоҳир ҳаракатлар билан турланади.

Масалан:

أَبِي - أَبِي - أَبِيَّ أَخِي - أَخِيَّ - أَخِيَّ

Агар изофаси 1-шахс ي (й) сига бўлса,

Масалан: أَبِي ва أَخِي каби унда унинг эъроби ي (й)дан олдинги ҳарфнинг тақдиридаги ҳаракати билан бўлади.

Бу қоидалар **حَنْ ، حَمَّ ، أَخ ، أَب** ларга тегишли бўлиб **دُو** ва **فَمَّ**ларга тегишли алоҳида қоидалар бор.

Масалан: **دُو**нинг «ал-асмаус ситта» қоидаларида эъробланиши учун, у **صاحب** яъни, эга маъносида бўлиши керак.

Масалан:

Агар у эга маъносида бўлмай, **الذي** маъносида бўлса, унда бу қоидадан чиқиб кетади.

Масалан: **جاءني الذي قام** , аслида эса, **جاءني الذي قام**

فَمَّ эса, «асмаус ситта» қоидалари бўйича эъробланиши учун **م** (м) харфидан ҳоли бўлиши керак.

Масалан:

رَأَيْتُ فَاهُ ، أَعْجَبْتُ فِيهِ، هَذَا فُوهُ

Агар **فَمَّ** нинг **م** (м)и тушиб қолмаса унда оддий эъробда эъробланади.

Масалан:

هَذَا فَمَّ ، رَأَيْتُ فَمًّا، أَعْجَبْتُ بِفَمِّ

Назорат саволлари:

1. Олмошларнинг қандай турлари мавжуд?
2. Бирикма олмошлари нималарга қўшилиб келади?
3. Бирикма олмошлари феълларга қўшилганда қандай ўзгаришлар юз беради?
4. Бирикма олмошлари отларга қўшилганда қандай ўзгаришлар юз беради?

Мустақил иш топшириқлари:

1. Матнда қўлланилган бирикма олмошларини аниқлаш ва уларнинг гаптаги вазифаларини белгилаш.
2. Предлогларга бирикиб келган бирикма олмошларини топиш.

Асосий адабиётлар:

1. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998. – С. 1, 6, 7, 12, 13, 17, 26, 27,32, 38, 39.
2. Холидов Б.З. Учебник арабского языка. – Т., 1981. – С. 17, 28-29, 35, 41, 45.
3. Иброҳимов Н.,Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997. – Б. 8, 11-19.
4. Талабов Э. Араб тили дарслиги. – Т., 1987. – Б. 19-44.

Қўшимча адабиётлар

1. Шарбатов Г.Ш. Современный арабский язык. – М., 1961.
2. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997.
3. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998.

4. د. محمود فهمي حجازي . علم اللغة العربية . القاهرة ، 1998

МАЪРУЗА № 30

ФЕЪЛЛАРГА ҚЎШИЛИБ КЕЛГАН БИРИКМА ОЛМОШЛАРИ ВА УЛАРНИНГ ВАЗИФАЛАРИ

Дарс мақсади: Феълларга қўшилиб келган бирикма олмошлари ва уларнинг вазифалари ҳақида маълумот бариш ва уларни қўллаш бўйича малакаларни ҳосил қилиш.

Таянч иборалар:

Ўтимли феъл;

Ўтимсиз феъллар;

Бирикма олмошлари;

1-шахс бирикма олмоши;

2-шахс бирикма олмоши;

Тўлдирувчи;

Асосий саволлар:

1. феълларнинг турлари;
2. Бирикма олмошлари
3. бирикма олмошлари феълларга бирикканда бўладиган ўзгаришлар;
4. уларнинг гаптаги вазифаси;

у олмошлар ўтган, ҳозирги келаси ва баъзи буйруқ феълларига бирикиши мумкин. Бунда барча олмошлар феълларга тўғридан тўғри бирикади, аммо 1-шахс ي (ياء المتكلم) си (نون الوقفة) орқали бирикади.

Масалан:

ضَرَبْتَنِي عَلْمَنِي

Бу нун феълнинг охирини касрали бўлишдан сақлайди. Агар феълга ي ни нунсиз бириктирсак, ضربِي бўлиб, феълнинг охири касра бўлиб қолади. Бу эса мумкин эмас. 2-шахс музаккар кўплигидаги ўтган замон феълга ي қўшилганда бир و(вов) ҳарфи зиёда қилинади.

Масалан: رأيتُم - رأيتُمونِي ёки бошқа олмошлар қўшилганда ҳам رأيتُموكاби. 2-шахс музаккар кўплигидаги ўтган замон феълга олмошлар бирикканда охиридаги алифи тушиб қолади.

Масалан:

ضربوا - ضربوك

Ўозирги келаси замон феъли 2-3-шахс музаккар кўплигига 1-шахс олмошлари ن (ни ва نا (ни ва на) лар қўшилганда кўпинча охиридаги ن (нун) тушиб қолади.

Масалан:

يَضْرِبُونَ - تَضْرِبُونَ ёки يَضْرِبُونِي - تَضْرِبُونِي

Шунингдек, худди шу феъл иккилигидаги ن (нун) лар ҳам тушиб қолиши мумкин.

Масалан:

يَضْرِبَانَا ёки تَضْرِبَانِي

Баъзи ҳолларда 2-шахс муаннас бирлигидаги ن(нун) ҳам тушиб қолади.

Масалан: تَضْرِبِينِي - تَضْرِبِينِي

Охири ى га тугаган رى ва بنى каби феълларга бирикма олмошлар бирикканда охири ي (й) ҳарфи алифга айланиб кетади.

Масалан:

بنى - بناه رى - رماك

Буйруқ феълларига бирикканда эса, фақат ўтимли феълларнинг буйруқлари бирикади.

Масалан:

إِضْرِبْنِي أَكْتُبُهُ

Бунда фақат 2-шахс олмошларгина бирикади. Исмларга бириккан олмошлар қаратқич келишигида бўлиб, тегишлиликни билдиради. Бошқача қилиб айтганда, исм билан олмош изофа бўлади.

Масалан:

كِتَابُكَ قَلَمُهَا

И шахс ي (й) (يا) (я) сидан бошқа барча олмошлар исмларга бирикканда исмнинг келишик ҳаракатлари (окончаниялар) сақланиб қолади.

Масалан:

كِتَابُكَ كِتَابُكَ كِتَابُكَ

Агар исм ة(тамарбута)га тугаган бўлса, олмош бирикканда оддий ت (т) айланади.

Масалан:

مدرسة - مدرستك

Агар икки келишикли исмларга олмошлар бирикса, уч келишикли исм каби турланади.

Масалан:

رَأَيْتُ أَحْمَدَكَ ва سَلَّمْتُ عَلَى أَحْمَدِكَ

Охири ا(a) ва ي (й) га тугаган исмларга олмошлар бирикса қуйидагича бўлади.

Бош к. قَاضِيكَ

Қаратқич к. قَاضِيكَ

Тушум к. قَاضِيكَ

Бош к.

عصاك عصاك عصاك

فتاك فتاك فتاك

ذكراك ذكراك ذكراك

Қарат. к.

Туш. к.

Охири ء(хамза) га тугаган исмларга олмошлар бирикканда хамза ёзиш қоидаларига амал қилинади.

1-шахс (й)си охири соқлом ҳарфга тугаган исмларга қўшилса, (й) бевосита қўшилади ва барча келишикларда турланганда ўзгармайди.

Агар ي(й) алиф ва ي (й)га тугаган исмларга қўшилса (я) кўринишида бўлади.

Масалан:

عصاً - عصاي каби.

Агар 1-шахс ي(й)си охири ي (ий) ёки ي (ай) -га тугаган исмларга қўшилса, унда иккала ي (й) ташдид билан ёзилади.

Масалан:

جَوَارِي - جَوْرِي مُعَلِّمِينَ - مُعَلِّمِي
مُعَلِّمِينَ - مُعَلِّمِي قَاضِي - قَاضِي

Қуйидаги исмлар араб тилида бошқа исмлардан ажратилиб أسماء السنة (асмаус ситтати) дейилади: أَبٌ ، أَخٌ ، حَمٌّ ، هُنٌّ ، فَمٌّ ، ذُو ،

Аввало бу олти исм нима учун алоҳида ўрганилади, бошқа исмлардан нима фарқи бор? Бу саволга шундай жавоб берамиз: Бу олти исм бирикма олмошлари ёки бирорта исм билан изофага кирганда, эъроби, яъни исмнинг охириги ҳарфининг ҳаракатлари зохир бўлмайди, балки унинг ўрнига бошқа ҳарфлар билан эъробланади.

Бунда бош келишикда дамма ўрнига вов билан эъробланади.

Масалан:

جاء أبوك ذهب أخوك

Қаратқич келишигида эса, касра ўрнига ي (й) билан эъробланади.

Тушум келишигида эса фатҳа ўрнига алиф билан эъробланади.

Бу исмларнинг ҳаракат ўрнига ҳарфлар билан эъробланишининг 4 шарти бор.

9. Бу исмларнинг бирликда бўлиши.

10. Бу исмларнинг изофа бўлиши

11. Кичрайтирилмаган сийғаси (مُكَبَّرٌ) бўлиши.

12. Изофаси 1-шахс ي (й)га бўлмаслиги.

Агар бу исмлар бирликда бўлмай, иккилик ёки кўпликда бўлса, «Асмаус ситта» қоидаларига жавоб бермай, иккилик ва кўплик қоидалари билан эъробланади.

Масалан:

أَبَوَانِ أَخَوَانِ
أَبَوَيْنِ أَخَوَيْنِ
أَبَاءٌ أَبَاءٌ أَبَاءٌ

Агар изофада бўлмаса, унда уч келишикда тўла турланаверади.

Агар кичрайтирилган сийқаси (مُضَعَّرٌ) бўлса ҳам уч келишикда, зохир ҳаракатлар билан турланади.

Масалан:

أَبِي - أَبِي - أَبِيَّ أَخِي - أَخِيَّ - أَخِيَّ

Агар изофаси 1-шахс ي (й) сига бўлса,

Масалан: أَبِي ва أَخِي каби унда унинг эъроби ي (й)дан олдинги харфнинг тақдиридаги ҳаракати билан бўлади.

Бу қоидалар حَنْ ، حَمَّ ، أَحْ ، أَبْ ларга тегишли бўлиб دُو ва فَمларга тегишли алоҳида қоидалар бор.

Масалан: دُونING «ал-асмаус ситта» қоидаларида эъробланиши учун, у صاحب яъни, эга маъносида бўлиши керак.

Масалан:

Агар у эга маъносида бўлмай, الذي маъносида бўлса, унда бу қоидадан чиқиб кетади.

Масалан: جاءني الذي قام , аслида эса, جاءني نوقام

فَم эса, «асмаус ситта» қоидалари бўйича эъробланиши учун م (м) харфидан ҳоли бўлиши керак.

Масалан:

رَأَيْتُ فَاهُ ، أَعْجَبْتُ فِيهِ ، هَذَا فُوهُ

Агар فَМ нинг م (м)и тушиб қолмаса унда оддий эъробда эъробланади.

Масалан:

هَذَا فَمٌ ، رَأَيْتُ فَمًا ، أَعْجَبْتُ بِفَمٍ

Назорат саволлари:

1. Олмошларнинг қандай турлари мавжуд?
2. Бирикма олмошлари нималарга қўшилиб келади?
3. Бирикма олмошлари феълларга қўшилганда қандай ўзгаришлар юз беради?
4. Бирикма олмошлари отларга қўшилганда қандай ўзгаришлар юз беради?

Мустақил иш топшириқлари:

1. Матнда қўлланилган бирикма олмошларини аниқлаш ва уларнинг гаптаги вазифаларини белгилаш.

2. Предлогларга бирикиб келган бирикма олмошларини топиш.

Асосий адабиётлар:

1. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998. – С. 1, 6, 7, 12, 13, 17, 26, 27,32, 38, 39.

2. Холидов Б.З. Учебник арабского языка. – Т., 1981. – С. 17, 28-29, 35, 41, 45.

3. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997. – Б. 8, 11-19.

4. Талабов Э. Араб тили дарслиги. – Т., 1987. – Б. 19-44.

Қўшимча адабиётлар

1. Шарбатов Г.Ш. Современный арабский язык. – М., 1961.

2. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997.

3. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998.

4. د. محمود فهمي حجازي . علم اللغة العربية . القاهرة ، 1998

МАЪРУЗА № 31

АРАБ ТИЛИДА ТААЖЖУБНИНГ ИФОДАЛАНИШИ

Дарс мақсади: Араб тилида таажжубнинг ифодаланиши ҳақида маълумот бериш ва уларни қўллаш бўйича малакаларни ҳосил қилиш.

Таянч иборалар:

Таажжуб;

Ажабланиш, ҳайратланиш;

Вазнлар;

Асосий саволлар:

1. Таажжубни ифодалаш;

2. Ажабланиш ва ҳайратланишни ифодалашдаги асосий вазнлар.

Истак, мақсад, ният, зарурат, имконият, қарор, розилик, манъ этиш, буйрук, илтимос, хурсандчилик, қўрқув, таажжуб ва шунга ўхшаш турли ҳиссиётларни ифодаловчи феъллардан кейин ўша феълларнинг иккинчи компоненти сифатидаги феъл истак майлида келади ва истак майлидаги феълдан олдин أن , агар истак майли инкор маънода бўлса لا + أن = ألا юкламаси ишлатилади.

Масалан:

اسمح لي أن أقرأ - оғишимга руҳсат беринг

قصدت أن أدخل غرفة العميد - Декан ҳонасига киришга жазм қилдим

استطاع ، أراد ، إراد
Истак майли мазкур маънода ишлатилганда ундан олдин (يريد) қўлидан келмоқ, қила олмоқ феъллари ишлатилади:

نريد أن نرجع إلى بيتنا - Уйимизга қайтмоқчимиз

نستطيع أن نكتب بالعربية - Биз арабча ёза оламиз

3. Заруриятни, имкониятни билдирувчи айрим феъллардан кейин юкламаси билан бирга ишлатилади.

Бу феълларнинг хусусияти шуки, шахс ва сонда тусланмасдан, бир ҳил қолипда ишлатилади ва иш-ҳаракатнинг кимга тегишли эканлигини ва шу феълдан кейинги предлог ёки шу феълнинг ўзига қўшилиб келган олмошлар орқали ифодаланади. Булар қуйидаги феъллардир: يجب على - керак, ينبغي ل - керак, лозим, يمكن - мумкин.

Масалан:

يجب عليه أن يسكت - у жим туриши керак

يجب عليك أن تكبح - сен меҳнат қилишинг керак

ينبغي لك أن ترجع - сен қайтишинг керак

يمكنني أن أذهب - боришим мумкин

Айрим ҳолларда заруриятни ифодаловчи бу феъллар тушиб қолиб, улардан кейинги предлогларнинг ўзи шу феъл билдирган маъноларда ишлатилиши мумкин:

علينا أن نذهب - биз кетишимиз керак

لكم أن تفهموا - сизлар тушунишингиз керак

4. Баъзан истак майлидаги феъл قبل ، بعد предлогларидан кейин ҳам ишлатилиши мумкин:

إغسل يديك قبل أن تأكل - овқатланишдан олдин қўлингни юв

5. Истак майли حتى юкламасидан кейин ҳам ишлатилади ва «гача» маъносини билдиради:

سهرت حتى ينتصف الليل - тун ярим бўлгунча бедор бўлдим

6. لَنْ инкор юкламасидан кейин истак майли ишлатилади ва келаси замонда мутлақо амалга ошмайдиган иш-ҳаракатни ифодалайди:

لن أذهب معك أبدا - мен ҳеч қачон сен билан бормайман

Назорат саволлари

1. Таажжуб қандай ифодаланади?
2. Ажабланиш ва ҳайратланишни ифодалашдаги асосий вазнлар қайсилар?

Мустақил иш топшириқлари

1. Берилган матндан таажжуб ифодаланган жумлаларни ажратинг.
2. Уларда қўлланилган вазнлар ҳақида маълумот беринг.

Асосий адабиётлар:

1. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998. – С. 1, 6, 7, 12, 13, 17, 26, 27,32, 38, 39.
2. Холидов Б.З. Учебник арабского языка. – Т., 1981. – С. 17, 28-29, 35, 41, 45.
3. Иброҳимов Н.,Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997. – Б. 8, 11-19.
4. Талабов Э. Араб тили дарслиги. – Т., 1987. – Б. 19-44.

Қўшимча адабиётлар

1. Шарбатов Г.Ш. Современный арабский язык. – М., 1961.
2. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997.
3. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998.
4. 1998 د. محمود فهمي حجازي . علم اللغة العربية . القاهرة ، 1998

МАЪРУЗА № 32

КЕСИМИ ОЛД КЎМАКЧИ БИЛАН ИФОДАЛАНГАН СОДДА ИСМИЙ ГАП

Дарс мақсади: Кесими олд кўмакчи билан ифодаланган содда исмий гап ҳақида маълумот бериш ва уларни қўллаш бўйича малакаларни ҳосил қилиш.

Таянч иборалар:

1. Предлоглар.
2. Содда исмий гап.
3. Гап бўлаклари.
4. Бош бўлак.
5. Иккинчи даражали бўлак.

Асосий саволлар:

1. Олд кўмакчилик содда исмий гап ҳақида тушунча.
2. Содда гап ҳақида маълумот.
3. Предлоглар турлари ҳақида.

Ҳар бир тил грамматикаси сўз шакллари, сўз ясалишининг морфологик хусусиятларини ва сўзларнинг бирикиб гап ҳосил қилиш усулларини ўрганади. Грамматика икки бўлимдан: морфология ва синтаксисдан иборат. Сўзнинг таркиб нуқтаи назаридан ўрганиш морфологиянинг вазифасидир. Морфология сўзларнинг шакли ва маъносидаги умумийликка асосланиб тасниф қилади. Синтаксис сўзларнинг бирикув қоидаларини, сўз бирикмаларини ва гапларнинг тузилишини, уларнинг турларини ўрганади.

Синтаксис тилнинг синтактик қурилишини, яъни синтактик бирликлар ҳамда улар орасидаги ўзаро алоқа ва муносабатларни ўрганади.

Синтактик алоқа - гапларда сўзларнинг ва сўз бирикмаларининг ўзаро грамматик боқланишини билдиради.

Синтактик муносабат эса сўз бирикмаси ва гапдаги сўзларнинг бир-бирига нисбатан қандай грамматик маъно ва вазифада қўлланишини билдиради.

Сўзларни гап вазифасида қўллаш қоидалари ва гапда сўзларнинг сўз бирикмаларига бирикув қоидалари у ёки бу тил синтаксисининг асосини ташкил қилади. Хулоса қилиб айтганда синтаксиснинг вазифаси тилнинг синтактик қурилишини ўрганишдир. Синтаксис сўзларнинг бир-бирига боқланишини, яъни сўз бирикмалари, гаплар ва гаплардаги сўзларнинг бир-бирига нисбатан бажарган вазифаларини ўрганади.

Гапдаги сўзлар бир-бири билан ўзаро боғланган бўлиб, бу сўзларнинг ҳар бири гап таркибида бирор грамматик вазифани бажаради. Гап бўлаклари синтактик категория бўлиб, гапдаги сўзларнинг ўзаро муносабатини, бу сўзнинг гапдаги ролини кўрсатади.

Гапдаги сўз ўзининг грамматик табиатига мувофиқ фақат грамматик маъноларни ифодалабгина қолмасдан, синтактик муносабатларни ифодалаш вазифасини ҳам бажаради. Гап бўлақларини тасниф қилиш синтаксиснинг қийин ва муҳим муаммосидир. Гап бўлақларини ажратишда синтактик муносабатларнинг характери, муайян жойлашиш ҳолати, шунингдек, уларнинг бир-бири билан синтактик боғланганлик даражасини асосий мезон қилиб олиш мумкин.

Гап бўлаклари гапни ташкил қилишдаги ролига қараб икки хил бўлади: бош бўлақлар ва иккинчи даражали бўлақлар. Бош бўлақлар гапнинг мазмун жиҳатидан ҳам, шаклий жиҳатидан ҳам ўзаро боғланган икки уюштирувчи маркази бўлиб, улар ўзаро предикатив алоқа орқали туташ бўлади. Бу предикатив ядро, конструктив марказ икки марказли гапнинг асосидир. Икки марказли гапларда ҳар бир марказнинг грамматик ҳоким сўзи биргаликда гапнинг бош бўлақларини ташкил қилади. Гапнинг иккинчи даражали бўлақлари - икки марказнинг ҳоким элементларидан бошқа бўлақлари.

Демак, гапнинг бўлақлари маълум грамматик қоидалар асосида бир-бири билан боқланиб турли синтактик гуруҳларни - бутунликни ҳосил қилади.

Араб тилида ҳам худди ўзбек ва рус тиллари каби гап бўлақлари икки хил бўлади - бош бўлақлар ва иккинчи даражали бўлақлар. Иккинчи даражали бўлақлар ё эгага, ё кесимга боқланиб, ё эга марказини, ё кесим марказини ҳосил қилади, яъни эга ва кесим маркази икки марказли гапнинг структурасини ташкил қилади.

Гапнинг бош бўлаклари гапни синтактик ва семантик ташкил қилишда асосий рол ўйнайди ва гапнинг бутун структурасини белгилайди. Демак, эга ва кесим гапнинг асосий маркази ҳисобланади. Гапдаги қолган бўлақлар эса икки марказдан бирига боғланади. Бу марказга боғланган элементлар шу бўлаққа тобе бўлади. Демак, эга ва кесим ўзига боғланган сўзлар устидан ҳоким бўлади. Булар ҳеч қандай бўлаққа тобе эмас.

Бош бўлакнинг биринчи даражали саналиши унинг бошқа элементларни тобе этишидан қатъий назар ўзича мустақилликка, бир бутунликка эга бўлиши гапнинг асосини ташкил қилишидандир. қолган бўлақлар эса бош бўлақларга эргашиб юради, шунга кўра улар иккинчи даражали ҳисобланади.

Даражаларни фақат тобеликка қараб белгиласак, кесимни ҳам иккинчи даражали санаш лозим бўлар эди, чунки кесим эгага тобедир. ўолбуки, у биринчи даражали бўлак ҳисобланади. Чунки эга ва кесим бошқа бўлақларсиз бир бутунликни ташкил қила олади. Иккинчи даражали бўлақларда эса бу хусусият мавжуд эмас.

Назорат саволлари

1. Олд кўмакчилик содда исмий гап деб қандай гапга айтилади?
2. Содда гапнинг қайси турлари мавжуд?
3. Предлоглар ёзилишига кўра қандай турларда бўлади?

Мустақил иш топшириқлари

1. Берилган матнда олд кўмакчилик содда исмий гаплар қўлланган жумлаларни топинг.
2. Улардаги эга олдин ёки кейин келган ҳолатлари аниқланг..

Асосий адабиётлар

1. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998. – С. 1, 6, 7, 12, 13, 17, 26, 27,32, 38, 39.
2. Холидов Б.З. Учебник арабского языка, 1981, – С. 17, 28-29, 35, 41, 45.
3. Иброҳимов Н., Юсупов, Араб тили грамматикаси, Тошкент, 1998, 8, 11-19.
4. Талабов Э. Араб тили дарслиги. Тошкент, 1987, 19-44.

Қўшимча адабиётлар

1. Шарбатов Г.Ш. Современный арабский язык. М. 1961.
2. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997.
3. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка М. 1998.
4. 1998 ، د. محمود فهمي حجازي . علم اللغة العربية . القاهرة ، 1998.

АРАБ ТИЛИДА САНОҚ СОНЛАР. 1-20, 20-99

Дарс мақсади: Араб тилида санок сонлар. 1-20, 20-99 ҳақида маълумот бериш ва уларни қўллаш бўйича малакаларни ҳолсил қилиш.

Таянч ибораси

1. Сон
2. Саналмиш
3. Мослашув
4. Изофа шакли
5. Бир неча
6. Кўмакчи

Асосий саволлар

1. Араб тилида сон.
2. Санок сонлар ва тартиб сонлар
3. 1-10 гача бўлган санок сонлар
4. 11-19 гача бўлган санок сонлар
5. Юзликлар ва мингликлар

	Рақамлар Мз.	Мн.	
Бир	واحد		واحدة
икки	اثنان		اثنان
уч	ثلاث		ثلاثة
тўрт	أربع		أربعة
беш	خمسة		خمسة
олти	ست		ستة
етти	سبع		سبعة
саккиз	ثمان		ثمانية
тоғқиз	تسع		تسعة
ўн	عشر		عشرة
йигирма	عشرون		عشرون
ўттиз	ثلاثون		ثلاثون
қирқ	أربعون		أربعون
эллик	خمسون		خمسون
олтмиш	ستون		ستون
етмиш	سبعون		سبعون
саксон	ثمانون		ثمانون
тоғсон	تسعون		تسعون
юз	مئة (مائة)		مئة (مائة)
минг	ألف		ألف
миллион	مليون		مليون
миллиард	مليار		مليار

Эслатма. Бу сонлар ичидан إحدى-келишиқда турланмайдиган сўз, اثنتان-иккилик сони каби турланадиган сўз, 20 дан 90 гача сонлар музаккар тоғри кўплик каби, қолганлари эса уч келишиқли сўзлардир.

سўзи гапда «кимдир» гумон олмоши ёки инкор гапларда «ҳеч ким» маъносида ҳам ишлатилади. Масалан:

جاءني أحد - Олдимга кимдир келди.

ما جاءني أحد - Олдимга ҳеч ким келмади.

1 дан 10 гача тартиб сонлар

1 ва 2 саноқ сонини ифодалаш учун сонни 2-шлатмаслик мумкин, чунки бирлик ва иккилик грамматик категорияси предметнинг битта ёки иккиталигини кўрсатиб беради. Мас.,

كتاب- китоб ёки битта китоб,

مجلة- Иккита журнал.

Лекин предметнинг битта ёки иккиталиги таъкидланиши керак бўлса, (واحدة) واحد, (اثنتان) اثنتان сонлари саналмиш отдан кейин қўйилади ва саналмиш от билан мослашган аниқловчи каби тўрт жиҳатдан мослашади. Мас.,

لي كتاب واحد - менда битта китоб бор.

في الكتاب الواحد حقيقة - Битта китобда ҳақиқат бор.

اشتريت كتابا واحدا - Битта китоб сотиб олдим.

في المجلتين الاثنتين مقالتان - Икки журналда икки мақола бор.

3-10 гача бўлган сонлар саналмиш билан икки усулда бирикади:

1. Сон билан саналмиш от изофа ташкил этади. Бунда сон музоф илайҳи, бўлиб келади. Сон саналмиш от бирлигининг жинсига тесқари жинсда келади., саналмиш от эса, ноаниқ ҳолатда кўплиқда келади. Мас.,

أربعة بيوت - тўртта уй,

سبع غرف - еттита ҳона,

عشرة أيام - ўн кун,

8 сони муаннас от билан ишлатилганда, келишиқларда سўзи каби турланади. Мас.,

ثمان ساعات - 8 соат.

في ثمان ساعات - 8 соатда

انتظرنا ثمان ساعات - 8 соат кутдик.

Изофа қоидасига мувофиқ гаптаги бажараётган вазифасига қараб, соннинг келишиги ўзгаради, ҳолос. Мас.,

في أربع غرف طلاب - Тўртта ҳонада студентлар бор.

اشترت الجامعة سبعة بيوت - Университет еттита уй сотиб олди.

عطلتنا الشتوية عشرة أيام - Қишки каникулимиз ўн кун.

Умумий қоидага биноан бундай изофалар من-предлоғи ёрдамида ажратилиши ҳам мумкин. Мас.,

رأيت أربعة من الطلاب - Тўрт студентни кўрдим.

3-10 гача бўлган маълум сонни билдирган «бир неча» сўзи ҳам (بضع ، بضعه) саналмиш от билан 3-10 гача бўлган сон каби изофа ҳосил қилади. Мас.,

بضعة أيام - бир неча кун

بضع ليالٍ - бир неча тун

2. Аввал саналмиш от, сўнг сон келади. Бунда ҳам соннинг жинси саналмиш отнинг жинсига тескари бўлиши шарт. Гапдаги вазифасига қараб икковининг келишиги ўзгариши мумкин. Мас:

الأركان الخمسة للإسلام - Исломнинг бешта рукни

الصلوات الخمسة - Беш вақт намоз

11 дан 19 гача бўлган тартиб сонлар

11-19 гача бўлган сонлар саналмиш билан қуйидагича муносабатда бўлади:

1. 11 сони саналмиш от билан жинсда тоғри мослашади ва ҳар уч келишиқда ҳам танвинсиз тушум келишигида келади. 1 сони учун واحد – إحدى варианты ишлатилади. Мас:

في مدينتنا أحد عشر متحفا - Шаҳримизда 11 та музей бор

في أحد عشر متحفا - 11 та музейда

زرنا أحد عشر متحفا - 11 та музейни томоша қилдик.

2. 12 сони ҳам саналмиш от билан шундай муносабатда бўлади. Фақат 2 сони اثنتا اثنا – اثنتي – اثنتي шаклида, қаратқич ва тушумда эса اثنتي – اثنتي шаклида бўлади. Мас:

لجاننا اثنا عشر ولدا - Қўшнимизнинг 12 та боласи бор.

في اثني عشر بيتنا - 12 та уйда

في اثنتي عشرة مكتبة - 12 та кутубхонада

3. 13-19 гача бўлган сонлар ҳар доим танвинсиз тушум келишигида бўлади. Бирлар ҳонасининг жинси саналмиш от жинсига тескари, ўнлар ҳонасининг жинси саналмиш от жинси билан бир ҳил бўлади. Мас:

سبعة عشر عاما - 17 йил

في سبعة عشر عاما - 17 йилда

أربع عشرة طاولة - 14 та стол

Назорат саволлари

1. Сон неча ҳил бўлади?
2. 1-10 гача бўлган санок сонлар саналмиш билан қандай мослашади?
3. 21-99 гача бўлган санок сонларнинг саналмиш билан мослашуви қандай бўлади?
4. «Бир неча» сўзи қандай берилади?

Мустақил иш топшириқлари

- 1-10гача бўлган сонлар иштирокида жумла тузинг.
- матндан 11-19гача бўлган сонлар иштирок этган жумлаларни ажратинг.

Асосий адабиётлар:

1. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998. – С. 1, 6, 7, 12, 13, 17, 26, 27,32, 38, 39.
2. Холидов Б.З. Учебник арабского языка. – Т., 1981. – С. 17, 28-29, 35, 41, 45.
3. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997. – Б. 8, 11-19.
4. Талабов Э. Араб тили дарслиги. – Т., 1987. – Б. 19-44.

Қўшимча адабиётлар

1. Шарбатов Г.Ш. Современный арабский язык. – М., 1961.
2. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997.
3. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998.
4. 1998 ، القاهرة . علم اللغة العربية . حجازي . د. محمود فهمي حجازي .

МАЪРУЗА № 36

АРАБ ТИЛИДА ТАРТИБ СОН ВА УНИНГ ГАПДАГИ ВАЗИФАСИ

Дарс мақсади: Араб тилида тартиб сон ва унинг гапдаги вазифаси ҳақида мақълумот бериш ва уларни қўллаш бўйича малакаларни ҳосил қилиш.

Таянч иборат

Тартиб сонлар;

100 ортиқ сонлар;

Мингликлар;

Асосий саволлар

100 дан ортиқ сонлар билан санлмишнинг мослашуви;

Мингликлар билан саналмишнинг мослашуви

Бу сонларни ишлатишда қуйидагиларни билиш керак:

100, 1000 каби яҳлит сонлар саналмиш от билан изофа ҳосил қилади.

Музоф илайҳи бўлиб келган саналмиш от ноаниқ ҳолатда бирликда келади.

Мас:

مائة مائة - 100 оқшом

في مائة مائة - 100 оқшомда

ألف ليلة - 1000 кеча

في ألف ليلة - 1000 кечада

2. 200 ва 2000 каби яхлит сонлар ҳам шу тахлит ясалади. Фақат бу сонларнинг иккилик шакли олинади. Мас:

مائتا مَسَاءٍ - 200 оқшом

ألفا لَيْلَةٍ - 2000 кеча

في ألفي لَيْلَةٍ - 2000 кечада

3. 1000 гача бўлган юзликларда юз сўзига саналмиш от сифатида қаралади, лекин у бирликда келади. Саналмиш от билан эса изофа занжири ҳосил қилинади. Мас:

ثلاثمئة - 300

خمسمئة - 500

من ثلاثمئة طالب - 300 та студентдан

4. Яхлит сонлардан кейин 1 ёки 2 сони қўшилса у қуйидагича бўлади:

خمسمئة قلمٍ و قلمان - 502 та қалам

ألفٌ لَيْلَةٍ و لَيْلَةٌ - 1001 кеча.

Назорат саволлари

1. Сон неча ҳил бўлади?
2. 1-10 гача бўлган санок сонлар саналмиш билан қандай мослашади?
3. 21-99 гача бўлган санок сонларнинг саналмиш билан мослашуви қандай бўлади?
4. «Бир неча» сўзи қандай берилади?

Мустақил иш топшириқлари

1. Матндан мураккаб сонлар иштирок бирикмаларни ажратинг.
2. Берилган сўзлар асосида сонларни қўллаб янги матн тузинг.

Асосий адабиётлар:

1. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998. – С. 1, 6, 7, 12, 13, 17, 26, 27, 32, 38, 39.
2. Холидов Б.З. Учебник арабского языка. – Т., 1981. – С. 17, 28-29, 35, 41, 45.
3. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997. – Б. 8, 11-19.
4. Талабов Э. Араб тили дарслиги. – Т., 1987. – Б. 19-44.

Қўшимча адабиётлар

1. Шарбатов Г.Ш. Современный арабский язык. – М., 1961.
2. Иброҳимов Н., Юсупов М. Араб тили грамматикаси. – Н., 1997.
3. Ковалёв А.А., Шарбатов Г.Ш. Учебник арабского языка. – М., 1998.

МАВЗУГА ДОИР АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР 1

أقرأ و ترجم

من بطللة القصة؟ إنها طفلة صغيرة لأم اشتد عليها المرض و عجزت عن الحركة و للأسرة مورد ضعيف لا يسمح بدفع أجرة مشتغلة و أمام الأب حل هوان يقوم مقام الأم في شؤون المنزل و لكن من يعول الأسرة؟ بقي الأب محتارا و في قلبه لوعة، و في جلسة عائلية قررت البنت الصغيرة أن تتخلف عن المدرسة لتقوم بشؤون المنزل و قالت: للأب شؤونه خارج المنزل و انما عمدة الأسرة البنت عند الاحتياج: عليها تمريرض الأم و القيام بشؤون المنزل. فارتاح الأب و خرج إلى عمله و عينه دامعة من شدة التأثر. و حين شفيت الأم عادت البنت إلى المدرسة و صارت محل عطف و إعجاب عند زميلاتها و معلماتها.

(عن علي أمين)

1. أجب عن الأسئلة الآتية إجابات كاملة.

- 1- لمن اشتد المرض؟
- 2- لماذا في قلب أبيها لوعة؟
- 3- ما قررت البنت الصغيرة في جلسة عائلية؟
- 4- هل خرج أبوها إلى عمله و متى؟
- 5- متى عادت البنت إلى المدرسة؟

2. استخراج عن النص التالي كل الجمل الاسمية.

3. عين الاسم النكرة و الاسم المعرفة و أداة المعرفة في الجمل الآتية.

- 1- إنها طفلة صغيرة لأم اشتد عليها المرض.
- 2- لا يسمح بدفع أجرة مشتغلة و أمام الأب حل.
- 3- بقي الأب محتارا و في قلبه لوعة.
- 4- قررت البنت الصغيرة أن تتخلف عن المدرسة لتقوم بشؤون المنزل.
- 5- للأب شؤونه خارج المنزل.
- 6- خرج إلى عمله و عينه دامعة من شدة التأثر.

4. املأ الفراغات في العبارات الآتية بالكلمات المناسبة.

- 1- و أمام الأب حل
- 2- إنها لأم المرض عن الحركة
- 3- مورد ضعيف بدفع أجرة مشتغلة.
- 4- محتارا و في قلبه لوعة.
- 5- عليها بشؤون المنزل.
- 6- و صارت و إعجاب
- 7- للأب شؤونه

5. ضع علامة (B) أمام الجملة الصحيحة.

- 1- و في جلسة عائلية قررت البنت الصغيرة أن تتخلف عن المدرسة لتقوم بشؤون المنزل.
- 2- و في جلسة عائلية قررت البنت الصغيرة أن تتخلف عن المدرسة لتقوم بشؤون المنزل.
- 3- و في جلسة عائلية قررت البنت الصغيرة أن تتخلف عن المدرسة لتقوم بشؤون المنزل.
- 4- و في جلسة عائلية قررت البنت الصغيرة أن تتخلف عن المدرسة لتقوم بشؤون المنزل.

6. حدث عن القصة.

زايد و مكتوم يهنئان بمناسبة العيد الوطني

لليبيا وأوزبكستان

بعث صاحب السمو الشيخ زايد بن سلطان آل نهيان رئيس الدولة، برقية تهنئة إلى أخيه الرئيس العقيد معمر القذافي قائد ثورة الفاتح من سبتمبر للجماهيرية العربية الليبية الشعبية الاشتراكية العظمى، بمناسبة ذكرى ثورة الفاتح من سبتمبر.

كما بعث صاحب السمو الشيخ زايد بن سلطان آل نهيان برقية تهنئة إلى الرئيس إسلام كريموف رئيس جمهورية أوزبكستان بمناسبة ذكرى عيد استقلال بلاده. وبعث صاحب السمو الشيخ مكتوم بن راشد آل مكتوم نائب رئيس الدولة رئيس مجلس الوزراء، برقيتي تهنئة مماثلتين إلى الرئيس العقيد معمر القذافي والرئيس إسلام كريموف.

Исмий жумладаги эганинг тушиб қолиш холлари

1. Саволга жавоб берилаётганда:

من شاعر الرسول؟ حسان بن ثابت

аслида бўлиши керак. شاعر الرسول حسان بن ثابت

2. Кесими предлог ва унинг қаратқич келишигидаги исмидан иборат шарт эргаш гапли жумлада:

من عمل صالحه فلنفسه - كимда ким солих иш қилса

ўзи учундир.

من عمل صالحه فعمله فلنفسه

Кимда-ким солих иш қилса, унинг иши ўзи учундир.

Исмий жумладаги кесимнинг тушиб қолиш холлари

1. لولا билан бошланган жумлаларда:

Илм бўлмаганда инсоният ривожланмаган бўлар эди (аслида) яъни:

لولا العلم لما تقدم البشر -

Илм мавжуд бўлмаганда, инсоният ривожланмаган бўлар эди.

لولا العلم موجودا لما تقدم البشر -

2. إذا билан бошланган «тўсатдан» маъносидаги жумлаларда:

استيقظت ليلا فإذا مطر نازل жумласи ўрнига استيقظت ليلا فإذا مطر -

Тунда уйғонсам ёмғир ёғарди.

3. كل ибораси бор жумлаларда:

كل إنسان و ذوقه - Ҳар бир инсоннинг ўз диди бор

كل إنسان و ذوقه مقترنان - Ҳар бир инсон ва унинг диди бирдир.

4. Саволга жавоб бўлган жумлада:

من مريض في منزلكم؟ - أخي - Уйингизда ким касал?

من مريض في منزلنا - (аслида) - Менинг акам.

МАВЗУГА ДОИР АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР 2

اقرأ و ترجم

لم ينس عبد المطلب فقيدہ عبد الله بل ظل حزينا يفكر فيه دائما حتى أقبل عليه يوما رجل و قال له: لتأت إلى بيت ابنك عبد الله فهناك ترى ما يسليك. فنهض و لما يفرغ مبشره من كلامه و اتجه إلى بيت ابنه و لما دخل و رأى وليدا جديدا قال: إني أشعر الآن بأن الله قد جلا عن نفسي الحزن. ثم رفع الصبي إليه و قبله و

هو يقول: سأسميه محمدا و سوف يكون له شأن عظيم. فقالت أم الوليد: لقد أتاني في النوم و أمرني أن أسميه أحمد. قال عبد المطلب: فهو محمد و هو أحمد، و انني اعتبر أنهما بعض أسمائه.

عن طه حسين

1. أجب عن الأسئلة الآتية اجابات كاملة .

1. من الذي لم ينسأه عبد المطلب ؟
2. ما قال الرجل له ؟
3. إلى أين اتجه عبد المطلب ؟
4. من رأى عبد المطلب في بيت ابنه ؟
5. لماذا سمى الولد أحمد ؟

2. اقرأ العبارات الآتية و ضع علامة (x) أمام العبارة غير الصحيحة (B) ضع علامة أمام

العبارة الصحيحة

1. ينسى عبد المطلب فقیده عبد الله .
 2. يوما قال الرجل له : لتأت إلى بيت ابنك فهنا ترى ما يسليك .
 3. لما دخل بيت ابنه ما رأى أحدا هناك .
 4. ثم رفع بنته .
 5. انه يعتبر انهما بعض أسمائه .
 6. اني أشعر الآن بأن الله قد جلا عن نفسي الحزن .
3. اربط بين كل جملتين مما يأتي مستعملا أداة الربط المذكورة و مغيرا ما يلزم.

1- فرغ مبشره من كلامه

اتجه إلى بيت ابنه " لما "

2- أشعر الآن

الله جلا عن نفسي الحزن " ان ، بأن ، قد "

3- هو يقول : أسميه محمدا

يكون له شأن عظيم " س ، سوف "

4- أتاني في النوم و أمرني

أسميه أحمد " لقد ، ان "

4. صف عبد المطلب في جملتين قصيرتين .

5. ما زمن الأفعال الآتية التي تحتها خط .

1. اني أشعر الآن بأن الله قد جلا عن نفسي الحزن .

2. اني أعتبر أنهما بعض أسمائه .

3. سأسميه محمدا .

4. ترى ما يسليك .

5. سوف يكون له شأن عظيم .

6. لم ينس عبد المطلب .

7. لما يفرغ مبشره من كلامه .

8. ظل حزينا يفكر فيه دائما .

5. حدث عن القصة .

برقيتان لزايد من فهد و عيسى

تلقى صاحب السمو الشيخ زايد بن سلطان آل نهيان رئيس الدولة برقية جوابية من أخيه الملك فهد بن عبد العزيز آل سعود عاهل المملكة العربية السعودية، ردًا على البرقية التي كان سموه بعث بها بمناسبة عبوره أجواء المملكة العربية السعودية الشقيقة.

كما تلقى صاحب السمو الشيخ زايد بن سلطان آل نهيان برقية جوابية من أخيه الشيخ عيسى بن سلمان آل خليفة أمير دولة البحرين ردًا على البرقية التي كان سموه بعث بها بمناسبة عبوره أجواء دولة البحرين الشقيقة.

МАВЗУГА ДОИР АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР 3

اقرأ و ترجم

كان لرجل أربع بنات. و ذات ليلة استمع عليهن دون أن يعلمن فوصفت كل منهن الحياة التي تتمنى، و الزوج الذي تريد. فزوجهن فلم يمكنن طويلًا بعد الزواج، حتى زرنه. و لما دخلت عليه الكبرى قال لها: من أتى معك؟ قالت اخواتي. فرحب بهن فقال لهن: من أتى بكن؟ فقالت الكبرى: شوقنا إليك. فجعل يتحدث إليهن و يسألهن فقال للكبرى: هل رضيت بحظك؟ فقالت: نعم. ثم سأل الثانية عن حظها فقالت: مال عميم و زوج كريم. ثم سأل الثالثة فقالت: زوجي يكرم أهله و ينسى فضله. و لما سأل الرابعة قالت: زوجي يكرم نفسه و يهين زوجته. فقال: رفقا به و بنفسك و إلا ساءت حالكما.

عن أبي الفرج الأصفهاني

(الأغاني)

1. أجب عن الأسئلة الآتية اجابات كاملة.

1 كم بنتا كانت لرجل؟

2 من استمع عليهن؟

3 من وصفت الحياة التي تتمنى؟

4 ماذا أجابت ابنته عن سؤاله؟

1. استخراج من النص أعلاه كل الجمل الفعلية.

2. بين تركيب و زمن الأفعال الآتية.

كان – استمع – يعلمن – وصفت – تتمنى – تريد – زرن – أتى – رحب – جعل يتحدث – رضيت

– يكرم – ينسى – ساءت.

4. اكمل العبارات الآتية.

1. ذات ليلة استمع عليهن

2. و لما دخلت

3. فوصفت كل منهن الحياة

4. فجعل يتحدث

5. و لما سأل الرابعة

6. رفقا به و بنفسك و إلا

5. حدث عن القصة.

رسالة من زايد إلى مبارك

القاهرة – وام: بعث صاحب السمو الشيخ زايد بن سلطان آل نهيان رئيس الدولة رسالة شفوية إلى الرئيس محمد حسني مبارك رئيس جمهورية مصر العربية حول العلاقات الثنائية بين البلدين وسبل تعزيزها.

قام بنقل الرسالة محمد أحمد المحمود سفير دولة الإمارات الجديد لدى جمهورية مصر العربية خلال استقبال الرئيس المصري له في القاهرة أمس. كما تسلم مبارك خلال المقابلة أوراق اعتماد محمد أحمد المحمود سفيراً للدولة لدى جمهورية مصر العربية.

МАВЗУГА ДОИР АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР 4

اقرأ و ترجم

كان بهلول رجلاً مجنوناً و لكنه كثيراً ما ينطق بالحكمة البليغة فلم يدر الناس أ ذكاؤه أكثر أم بلاهته؟ ولولا سلوكه المضحك لعدوه من الحكماء. رآه الرشيد ذات يوم يعد و على قصبه و خلفه الصبيان فقال: من أنت؟ فقال: بهلول. فقال الرشيد: غطني. فلم يجبه. فقال الرشيد: قل و لو كلمة واحدة. فقال: بم أعطك؟ هذه قصورهم، و هذه قبورهم، المرء يجزي بفعله أن خيراً فخير، و أن شراً فشر. فقال له الرشيد: أ لك حاجة؟ فقال: لا أنا و أنت عيال الله فمحال أن يذكرك و ينساني.

1. أجب عن الأسئلة الآتية اجابات كاملة.

1- من هو بهلول؟

2- لماذا لم يدر الناس أ ذكاؤه أكثر أم بلاهته؟

3- متى رأى الرشيد بهلول؟

4- عما يسأل الرشيد؟

5- بما أجاب بهلول؟

2. أكمل العبارات الآتية.

1- فلم

2- و لولا ل.....

3- يدر الناس أ ذكاؤه أكثر؟

4- هذه قبورهم و هذه قبورهم

5- قل و لو

6- فمحال يذكرك و

3. هات مفرد كل كلمة من الكلمات الآتية:

سلوك ، حكماء ، صبيان ، قصور ، قبور.

4. استخراج الأفعال المضارعة المرفوعة و المنصوبة و المجزومة .

1- فلم يدر الناس أ ذكاؤه أكثر أم بلاهته ؟

2- لكنه كثيراً ما ينطق بالحكمة البليغة.

3- فلم يجبه.

4- أنا و أنت عيال الله فمحال أن يذكرك و ينساني.

5. أسماء التي تحتها خط منصوبة، فوضح سبب النصب و علامته.

1- كان بهلول رجلاً مجنوناً

2- قل و لو كلمة واحدة

3- و المرء يجزي بفعله أن خيراً فخير، و أن شراً فشر.

6. حدث عن القصة.

محادثات بين الرئيسين الجزائري والفيتنامي

الجزائر - مراسل سانا. عقد الرئيسان الجزائري الشاذلي بن جديد والفيتنامي فوشي كونغ هنا أمس جولة جديدة من المحادثات تناولت العلاقات الثنائية والقضايا الدولية ذات الإهتمام المشترك. وقد انضم إلى المحادثات فيما بعد وزراء الخارجية والاقتصاد والزراعة لكلا البلدين.

٨٢ دولة تشارك في مؤتمر الحوار العربي الإفريقي

دار السلام - ٢٤ - كونا. واع:

قال رئيس لجنة التضامن والصداقة الأنغولية السيد كولهودا كروز أمس ان ٨٢ دولة من إفريقيا وآسيا ستشارك في مؤتمر الحوار العربي الإفريقي الذي سيبدأ أعماله في السادس من الشهر المقبل في العاصمة الأنغولية.

ويهدف المؤتمر إلى تدعيم العلاقات بين الشعبين العربي والإفريقي في مواجهة الإمبريالية والصهيونية والعنصرية.

МАВЗУГА ДОИР АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР 5

اقرأ و ترجم

دعيت مرة أنا و بعض الإخوان إلى قضاء يوم في ضيعة وجدنا بها طائفة من الخيل و الحمير أعدت للضيوف. فاخترت من بينها حمارا صغيرا و لكن صاحب الضيعة عز عليه امتطاء المازني حمارا فجاءني بجواد أصيل فركبته سرنا على مهل ثم وخز أحدنا دابته فمضت و مضت الخيل وراءها و انطلق جوادي كالسهم فارتميت على عنقه و طوقته و جعلت أنادي فأدركني أحد العملة و أوقف الجواد بإمساك اللجام إمساكا شديدا فانحدرت عنه بسرعة و جلست حتى أشعر باستقرار الأرض.
(عن المازني)

1. أجب عن الأسئلة الآتية اجابات كاملة.

- 1- إلى أين دعي المازني بعض الاحوان؟
- 2- هل وجدوا هناك طائفة من الخيل و الحمير؟
- 3- ماذا فعل صاحب الضيعة متى اختار من بينها حمارا صغيرا؟
- 4- من أوقف الجواد و لماذا؟

2. هات جملا من عندك مستعملا التعبيرات الآتية.

1. انطلق جادي
2. انحدرت عنه
3. دعيت مرة
4. ركب الجواد

3. هات جمع كل كلمة من الكلمات الآتية

ضيعة - خيل - ضيف - حمار - صاحب - جواد - عنق - لجام - سهم.

4. بين نوع الأفعال التي تحتها خط ثم وضح خبر كل فعل.

- 1- فاخترت من بينها حمارا صغيرا.
- 2- دعيت مرة أنا و بعض الأخوان إلى قضاء يوم في ضيعة.
- 3- عز عليه امتطاء المازني حمارا.
- 4- فجاءني بجواد أصيل.
- 5- وخز أحدنا دابته فمضت الخيل وراءها.
- 6- ارتميت على عنقه.
- 7- انطلق جوادي كالسهم.
- 8- طوقته و جعلت أنادي فأدركني أحد العملة.
- 9- أوقف الجواد بإمساك اللجام.

- 10- فانحدرت عنه بسرعة و جلست حتى أشعر باستقرار الأرض.
5. الأسماء التي تحتها خط منصوبة، فوضح سبب النصب و علامته.
- 1- وجدنا بها طائفة من الخيل.
 - 2- لكن صاحب الضيعة عز عليه امتطاء المازني حمارا .
 - 3- أوقف الجواد بإمساك اللجام إمساكا شديدا.
 - 4- فاخترت من بينها حمارا صغيرا.
 6. املاً الفراغ في المكان الحالي بحرف جر مناسب و إقرأ.
- 1- سرنا مهل.
 - 2- وجدنا ها طائفة الخيل الحمير.
 - 3- فاخترت بينها حمارا.
 - 4- فجاءني جواد أصيل.
 - 5- انطلق جوادي سهم.
 - 6- أوقف الجواد ... امساك.
 - 7- ارتميت ... عنقه.
 - 8- انحدرت ... ه... سرعة.
 7. استخراج من النص السابق كل المصدر.
 8. حدث عن القصة.

МАВЗУГА ДОИР АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР 6

146-машқ. Қуйидаги гапларни ўзбекчага ўғиринг:

- (1) دخل الطالبان فجلسا. (2) تقرب الطيور ثم تبعد. (3) أكل الفلاحون فشربوا. (4) تفهم التلميذات ثم يكتبن. (5) المدرستان تقولان. (6) هل أنتم تعلمون؟ (7) يدخل أستاذنا فيجلس ثم يكتب. (8) قد خرج جميع الطلبة فذهبوا أما أحمد وزينب فما ذهبيا. (9) لماذا أنتما تبكيان؟ (10) قرأت فاطمة ومحمود ثم فهما.

147-машқ. Қуйидаги гапларда қавс ичидаги феълларни керакли шахс ва сонга қўйинг:

- (1) هم يفهمون أما محمد ومحمود ف (тушунмаяптилар).
- (2) قرنت (кетадилар) الطالبات من المكتبة. (3) يأتي الفلاحون إلى الحقل ثم (чикмайдилар) (4) ؟ (6) قرأ (умидсизликка тушмадиларми) (5) أما أسفت الشابان و(ирғитилди) الكتب ف (8) . قل الأطفال (овқатландилар) و (сайр қилдилар) (7) الضيفان (ийғладилар) الشيخان ف (изладилар) و(бошпана).
- (9) ذهب الفنانون ثم (келдилар) (10) هن (вафо қилмайдилар) (ёмон бўладилар).

148-машқ. Қуйидаги гапларни арабчага ўғиринг:

1. Рассомлар қаердан топишади? 2. Нима учун толиб ва толиба ўқишмаяпти? 3. Мисрлик устозлар ва талабалар сен (мн.) ҳақингда сўрашаяпти. 4. Янги университетлар ва институтлар очилди. 5. Янги йил яқинлашмоқда. 6. Бойлар йиғлайдиларми? 7. Аёллар кўйлаклари тоза бўлди. 8. Фойдали китоблар ёзилди. 9. Қариндошлар келадилар, овқатланадилар, сўнг кетадилар. 10. Қоидалар тушунилди. 11. Карвонлар яқинлашдилар. 12. Фарзандлар туғилди.
13. Университетнинг янги кутубхонаси очилди. 14. Дангаса ўқувчилар

ўқимайдилар ва ёзмайдилар. 15. Тиришқоқ болалар эса, ўқийдилар ва тушунадилар. 16. Дурадгорлар тиришқоқ эдилар. 17. Денгизчилар ҳам дангаса эмас эдилар. 18. Уйларнинг деразалари очилди. 19. Араб тили ўқитувчилари ўқияптилар ва ёзаяптилар. 20. Кичик болалар кўрқадилар.

162-машқ. Қуйидаги гапларни ўзбекчага ўтиринг ва ундаги сўзларнинг тартибига эътибор беринг:

1) قام موظفو وزارة الخارجية يوم العطلة الأسبوعية برحلة إلى ضاحية المدينة وهي كانت نزهة مريحة وبهيجة. 2) دخلنا غرفة الأكل وجلس جميع أعضاء أسرتي حول المائدة. 3) بعد العشاء عادةً نشرب فنجاناً أوفنجانين من الشاي الأخضر وهو مفيد جداً لصحة الإنسان. 4) أختي الصغيرة الآن تلميذة في الصف الأخير في المدرسة وبعد عدة شهور ستكون طالبة لجامعة نمغان. 5) في وسط غرفة الأكل مائدة عريضة وعليها زهرية من الزجاج. 6) غدا سنذهب مع مجموعة من الضيوف المصريين إلى متحف الفنون الواقع في قلب طشقند. 7) يقوم أخي الصغير بواجباته المنزلية كل يوم بعد رجوعه من المدرسة.

163-машқ. Қуйидаги гапларни арабчага ўтиринг ва қайси гап бўлагининг қаерда жойлашганини изоҳланг:

1. Олий таълим вазирлиги хизматчилари ўтган ойда Катта Фарғона каналига сафар қилишди ва канал қирғоғига жойлашган кўпгина қишлоқларга киришди. 2. Уларнинг (мз.) машиналари Тошкент билан Наманган ўртасидаги йўлни уч соатда босиб ўтди. 3. Хизматчилар эрта тонгда вазирликнинг баланд биноси ёнига келишди ва машинага ўтиришди. 4. Улар (мн.) ўзлари билан нон, озгина сариеғ, қайнатилган тухум ва кўк чой олишган. 5. Нонуштадан сўнг холамнинг ўғли китоб ва дафтарларини олади, уларни сумкасига жойлайди ва институтга жўнайди. У ҳозир Тошкент тиббиёт институтида ўқимокда. 6. Иш кунлари одатда мен жуда эрта уйғонаман, тезлик билан нонушта қиламан ва ишга жўнайман. Мен нефтни қайта ишлаш заводида бош муҳандис бўлиб ишлайман. 7. Яқинда заводимизга Миср Араб Республикасидан меҳмонлар келишди. Улар завод фаолиятидан жуда хурсанд бўлишди.

164-машқ. Қуйидаги ибораларни ўрганинг ва улар иштирокида гап тузинг:

مصر الجديدة، معمل تكرير النفط، ميناء بور توفيق، في قلب المدينة، محاضرة الأستاذ المشهور، غرفة العيد، العطلة الصيفية، قطعة رغيف، على اللوح، في ثلاث ساعات، شاطئ البحر الأحمر، بواخر كبيرة، مصنع الأرزار، في المساء، الجبل الصخري العالي، مسرح نوائي، في معظم الأوقات، في السنة الماضية، جدنا العظيم الأمير تيمور، مدينة تاريخية، متحف تحت السماء المفتوحة، ضاحية المدينة، نزهة مريحة، صحة الإنسان، كل يوم، زهرية من الزجاج، عدة شهور، مجموعة من الضيوف المصريين، الطرق الممهدة، قناة عريضة، المبنى الرئيسي، شاطئ نهر آمودريا.

МАВЗУГА ДОИР АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР 7

اقرا و ترجم

دعيت مرة أنا و بعض الإخوان إلى قضاء يوم في ضيعة وجدنا بها طائفة من الخيل و الحمير أعدت للضيوف. فاخترت من بينها حمارا صغيرا و لكن صاحب الضيعة عز عليه امتطاء المازني حمارا فجاءني بجواد أصيل فركبته سرنا على مهل ثم وخز أحدنا دابته فمضت و مضت الخيل وراءها و انطلق جوادي كالسهم فارتيمت على عنقه و طوقته و جعلت أنادي فأدركني أحد العملة و أوقف الجواد بإمساك اللجام إمساكا شديدا فانحدرت عنه بسرعة و جلست حتى أشعر باستقرار الأرض.

(عن المازني)

1. أجب عن الأسئلة الآتية اجابات كاملة.

- 4- إلى أين دعي المازني بعض الاحوان؟
- 5- هل وجدوا هناك طائفة من الخيل و الحمير؟
- 6- ماذا فعل صاحب الضيعة متى اختار من بينها حمارا صغيرا؟
- 4- من أوقف الجواد و لماذا؟

2. هات جملا من عندك مستعملا التعبيرات الآتية.

1. انطلق جادي
2. انحدرت عنه
3. دعيت مرة
4. ركب الجواد

3. هات جمع كل كلمة من الكلمات الآتية

ضيعة - خيل - ضيف - حمار - صاحب - جواد - عنق - لجام - سهم.

4. بين نوع الأفعال التي تحتها خط ثم وضح خبر كل فعل.

- 1- فاخترت من بينها حمارا صغيرا.
- 2- دعيت مرة أنا و بعض الأخوان إلى قضاء يوم في ضيعة.
- 3- عز عليه امتطاء المازني حمارا.
- 4- فجاءني بجواد أصيل.
- 5- وخز أحدنا دابته فمضت الخيل وراءها.
- 6- ارتيمت على عنقه.
- 7- انطلق جوادي كالسهم.
- 8- طوقته و جعلت أنادي فأدركني أحد العملة.
- 9- أوقف الجواد بإمساك اللجام.
- 10- فانحدرت عنه بسرعة و جلست حتى أشعر باستقرار الأرض.

5. الأسماء التي تحتها خط منصوبة، فوضح سبب النصب و علامته.

- 1- وجدنا بها طائفة من الخيل.
- 2- لكن صاحب الضيعة عز عليه امتطاء المازني حمارا.
- 3- أوقف الجواد بإمساك اللجام إمساكا شديدا.
- 4- فاخترت من بينها حمارا صغيرا.
6. املاً الفراغ في المكان الحالي بحرف جر مناسب و إقرأ.

- 1- سرنا مهل.
- 2- وجدنا ها طائفة الخيل الحمير.
- 3- فاخترت بينها حمارا.
- 4- فجاءني جواد أصيل.
- 5- انطلق جوادي سهم.
- 6- أوقف الجواد ... امساك.

- 7- ارتميت ... عنقه.
 8- انحدرت ... ه... سرعة.
 7. استخراج من النص السابق كل المصدر.
 8. حدث عن القصة.

МАВЗУГА ДОИР АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР 8

1- машқ. Қуйидаги феълларнинг ўзагини ва боби-ни аниқланг, луғатдан маъноларини топинг:

أَدْخَلَ، تَخَرَّجَ، عَلَّمَ، دَافَعَ، تَسَاقَطَ، اِنْكَسَرَ، اِكْتَسَبَ، اِصْفَرَ، اِسْتَمْتَعَ، تَرَجَّمَ، تَذَهَوْرَ.

2- машқ. Қуйидаги ўзақлардан турли боблар феълларини ясанг:

كبر, صغر, جرب, كسر, دحرج, زلزل.

3- машқ. Ёдлаб олинг:

عُصْفُورٌ فِي الْيَدِ خَيْرٌ مِنْ عَشْرَةِ عَلَى الشَّجَرَةِ.

Қўлдаги битта читтак дарахтдаги ўнтадан яхши.

لَا يَجْتَمِعُ الذُّنْبُ وَالْحَمَلُ.

Бўри билан кўзичок бирлашмайди

МАВЗУГА ДОИР АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР 9

اقرأ و ترجم

كانت خرقاء بنت النعمان بن المنذر ذائعة الصيت، إذا خرجت يفرش لها طريقها بالحريز و الديباج. و لما هلك النعمان أذلها الدهر الغادر. فذهبت يوما إلى سعد بن أبي وقاص أمير القادسية طالبة منه صلة تسديدا لبعض حاجاتها. فقال لها متعجبا: أنت خرقاء؟ فقالت و هي حافضة الطرف: نعم، لقد كنا ملوك هذا البلد الآخذين خراجه، المتصرفين في أمره. فلما دارت الأيام نكبنا الدهر الموجعة عضاته، الهدامة ضرباته. و قد كنا متوقعين لأمر كهذا. و لما حل بنا لم ننكره. فأكرمها سعد و أحسن إليها.

عن المسعودي

1. أجب عن الأسئلة الآتية اجابات كاملة.

- 1- من هي خرقاء؟
- 2- بما يفرش لها طريقها إذا خرجت؟
- 3- ما حدث لما هلك النعمان؟
- 4- ماذا سأل سعد بن أبي وقاص خرقاء؟
- 5- كيف أجابت خرقاء؟

2. بين نوع الأفعال التي تحتها خط، ثم وضح خبر كل فعل.

- 1- كانت خرقاء بنت النعمان بن المنذر ذائعة الصيت.
- 2- و لما هلك النعمان أذلها الدهر الغادر.
- 3- لقد كنا ملوك هذا البلد.
- 4- فلما دارت الأيام نكبنا الدهر الموجعة عضاته، الهدامة ضرباته.
- 5- و قد كنا متوقعين لأمر كهذا.
- 6- و لما حل بنا لم ننكره.
- 7- فأكرمها سعد و أحسن إليها.

3. أكمل العبارات الآتية باختيار التكملة المناسبة.

- بالحرير و الديباج، لها، لها متعجبا، طريقها 1 - إذا خرجت يفرش
صلة تسديدا، إلى أمير القادسية، هو، بنا - فقال 2
..... طالبة - فذهب يوما 3
لبعض حاجتها..... 4 -
لم 5 - و لما حل
4. أسماء التي تحتها خط منصوبة، فوضح سبب النصب و علاماتها.

1 - فقال لها متعجبا .

2 - كانت خرقاء بنت النعمان بن المنذر ذائعة الصيت .

3 - فذهبت يوما إلى سعد بن أبي وقاص أمير القادسية طالبة منه صلة تسديدا لبعض حاجاتها.

4 - و قد كنا متوقعين لأمر كهذا.

5. املا الفراغ من المكان الخالي بحرف جر و حرف مناسب و إقرأ.

1 أمر كهذا.... كنا متوقعين - 1

ها.... - فأكرمها سعد و أحسن 2

ننكره.... نا... حل... - 3

ها متعجبا.... - فقال 4

دارت الأيام نكبنا الدهر الموجعة عضاته.... - 5

الحرير....ها طريقها.... - إذا خرجت يفرش 6

هلك النعمان أذلها الدهر الغادر.... - 7

كنا ملوك هذا البلد.... 8 -

6. استخرج من النص كل مصدر و بين ما جاء بعده من فاعل و مفعول به أو فاعل فقط.

7. حدث عن القصة.

МАВЗУГА ДОИР АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР 10

اقرأ و ترجم

قال صياد: رأيت مرة في بعض الأزقة جرو كلب منهوكا جسمه قد ضربه الصبيان ففر منهم و دخل الزقاق فتبعوه، فإذا هو قد استلقى مرفوع القوائم منفوج البطن نفخا شديدا. فضربوه بأرجلهم فلم يتحرك فانصرفوا عنه فلما ابتعدوا عنه و أمنهم، عدا و أخذ في غير طريقهم.

عن الجاحظ

(كتاب الحيوان)

1. استخرج من هذا النص اسم المفعول الذي قام مقام الفعل، و عوضه بالفعل الذي اشتق منه مع تغيير ما يجب تغييره.

2. عوض الأفعال الواردة بين قوسين باسم مفعول مشتق منها و غير ما يجب تغييره في التركيب

- بعض الداء (يُلْتَمَسُ) شفاؤه.

- الرأي الصائب (يؤخذ) به

- الصادق (يُحترم) كلامه

- المتبصر في الأمور (تُحمد) عواقبه

- لا تعاشر إلا من (عُرفت) أعماله بالصلاح

- (حُفت) الجنة بالمكاره و (حفت) النار بالشهوات

- انك (تُسألُ) عن أفعالك و (تُحاسبُ) على ما قدّمت يداك.
- الكريم هو الذي (يُرْتَجَى) إحسانه.
- أَحَفَّ الناس بالرحمة كريم (يُسَلِّطُ) عليه لئيم و عاقل (يُسَلِّطُ) عليه جاهل.
- تقوَّض صرح الجهل فانتشر ما كان (يُحَجَّبُ) من نور العلم.

3. بين بركيب الأفعال الآتية.

- رأيت - ضربه - ففر - دخل - فتبعوه - قد استلقى - فلم يتحرك - فانصرفوا - جاوزوه - تأملت -
فلما ابتعدوا .

4. املأ الفراغ في المكان الخالي بحرف جر مناسب و اقرأ

- قد ضربه الصبيان ففر ... هم.

- فانصرفوا ... هـ

- فلما ابتعدوا ... هـ و أمنهم.

- عدا و أخذ ... غير طريقهم.

5. اربط بين كل جملتين مما يأتي مستعملا أداة الربط المذكورة و مغيرا ما يلزم.

فر منهم قد ، ف - ضربه الصبيان

- يتحرك

- انصرفوا عنه ف ، فلم

- ابتعدوا عنه

- أمنهم و ، فلم

- هو يفتحها

- يغمضها و ، إذا

6. حدث عن القصة

لما ولى عمر بن عبد العزيز الخلافة قدم عليه وفد الحجاز لتهنئته، فاختار الوفد غلاما منهم للكلام لأنه كان أفصحهم. فلما ابتدأ الغلام قال له عمر: ليتكلم من هو أكبر منك سنا. فقال الغلام: يا أمير المؤمنين إنما المرء باصغريه قلبه و لسانه و لو كان التقدم بالسن لكان في هذه الأمة من هو أكبر منك سنا. فقال له عمر تكلم يا غلام و أوجز. فقال الغلام: نحن وفد التهنة قدمنا إليك من بلدنا و نحمد الله الذي منّ علينا بخليفة هو أحفظ للحق من أمراء بني أمية و يا أمير المؤمنين، إن خير الأمراء من لا يغرم ثناء الناس عليهم و ان أفضلهم أحرصهم على العدل بين الرعية.
(عن المسعودي)

1. تكلم في فقرة قصيرة عن كل شخصية من الشخصيات الآتية باعتماد على أحداث القصة.

أ) عمر بن عبد العزيز. ب) وفد الحجاز. ج) غلام.

2. عين في الأمثلة التالية أسماء التفضيل.

1. فاختار الوفد غلاما منهم للكلام لأنه كان أفصحهم.

2. قال له عمر: ليتكلم من هو أكبر منك سنا.

3. فقال الغلام: يا أمير المؤمنين إنما المرء باصغريه قلبه و لسانه و لو كان التقدم بالسن لكان في هذه الأمة من هو أكبر منك سنا.

4. هو أحفظ للحق.

5. ان أفضلهم أحرصهم على العدل.

3. أسماء التي تحتها خط منصوبة، فوضح سبب النصب و علاماته.

1- من هو أكبر منك سنا.

- 2- فاختر الـوفد غلاما.
- 3- إن خير الأمراء من لا يغرم ثناء الناس عليهم.
- 4- و ان أفضلهم أحرصهم على العدل بين الرعية.
- 5- يا أمير المؤمنين.
4. عين زمن كل فعل من النص.
5. هات جمع كل كلمة من الكلمات الآتية.
- رعية ، احرص ، أمير ، وفد ، غلام ، سن ، مرء ، قلب ، لسان ، أمة ، ثناء.
6. استخراج الأفعال المضارعة المرفوعة و المنصوبة و المجزومة في الجمل الآتية. ثم اذكر علامة إعراب كل فعل.
- 1- فلما ابتداء الغلام قال له عمر: ليتكلم من هو أكبر منك سنا.
- 2- لما ولى عمر بن عبد العزيز الخلافة قدم عليه وفد الحجاز لتهنئته.
- 3- فقال له عمر تكلم يا غلام و أوجز.
- 4- إن خير الأمراء من لا يغرم ثناء الناس عليهم.
7. حدث عن القصة.

МАВЗУГА ДОИР АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР 11 ЕТТИНЧИ МАТН

في يوم الراحة

كان أمس يوم الراحة فنهضت من النوم متأخرا قليلا. بعد الفطور قرأت الجرائد والمجلات الأوزبكية ثم قمت بواجباتي المنزلية وبعد انتهاء الواجبات ذهبت إلى صديقي ولعبت معه بالشطرنج حوالي ساعة. ثم ذهبنا إلى متحف الفنون الواقع قريبا من معهدنا. ثم أكلنا غداءنا في أحد من المطاعم فرجعنا إلى بيتي وجلسنا في غرفتي قليلا ثم دقت لنا أم صديقي بالتليفون وطلبت عودة ابنها سريعا إلى بيتهم. بعد ذهاب صديقي بقيت منفردا في المنزل وقضيت باقي الأوقات بمفردتي.

أما غدا فيوم العمل وعادة في أيام العمل أنهض من النوم صباحا باكرا وأقوم بالتمارين الرياضية ثم أغسل وجهي ويدي بالماء البارد والصابون وبعد هذا ألبس ملابسني وأدخل غرفة الأكل. نجلس أنا وجميع أعضاء أسرتي حول المائدة. في الفطور كالعادة نأكل قطعة من الخبز مع الزبدة أوالبيضة المسلوقة ونشرب فنجانا من الشاي الأخضر أوالقهوة مع السكر واللبن.

وبعد الفطور آخذ كتبي ودفاتري فأضع هذه الأشياء في الحقيبة المدرسية وأذهب إلى المعهد. أنا أدرس في جامعة الدراسات الشرقية وأدرس اللغة العربية وآدابها. وبعد الدروس أذهب إلى المكتبة أوقاعة المطالعة.

مساءً أرجع إلى البيت وبعد العشاء أقرأ الكتب أوأسمع بالراديوإذاعة طشقند أوإذاعات بلدان العرب باللغة العربية.

150-ماشқ. Еттинчи матн асосида қуйидаги саволларга ёзма жавоб қайтаринг:

- 1) متى كان يوم الراحة ؟
- 2) متى نهضت من نومك ؟
- 3) ماذا فعلت بعد الفطور ؟
- 4) هل قمت بواجباتك المنزلية ؟
- 5) إلى أين ذهبت بعد انتهاء واجباتك ؟

- (6) ماذا فعلت في بيت صديقك ؟
- (7) كم ساعة لعبتما بالشطرنج ؟
- (8) إلى أي متحف ذهبتما ؟
- (9) أين يقع متحف الفنون ؟
- (10) أين أكلتما غداءكما ؟
- (11) ماذا فعلتما في غرفتك ؟
- (12) من دق لك بالتليفون ؟
- (13) ماذا طلبت أم صديقك ؟
- (14) مع من قضيت باقي أوقاتك ؟
- (15) متى تنهض من نومك في أيام العمل ؟
- (16) هل تقوم بالتمارين الرياضية ؟
- (17) ماذا تأكلون في الفطور ؟
- (18) ماذا تشربون ؟
- (19) إلى أين تذهب بعد الفطور ؟
- (20) في أية جامعة تدرس ؟
- (21) ماذا تدرس في الجامعة ؟
- (22) إلى أين تذهب بعد الدروس ؟

151 – машқ. Қуйидаги гапларнинг ҳаракатини қўйинг ва ўзбекчага ўгиринг:

(1) سنقوم بواجباتنا المنزلية غدا. (2) بعد ذهاب صديقتها دخلت فاطمة غرفتها وكتبت المقالة إلى الجريدة عن حياة الطلبة في الجامعة. (3) قبل العشاء غسلت يدي بالصابون. (4) نقضي عطلتنا الأسبوعية المقبلة مع أصدقائنا العرب. (5) لماذا ما لبستن ملابسك الجديدة في العيد؟ (6) دققنا له بالتليفون وطلبنا عودة أخي الأصغر من بيته. (7) أمس ما قام موظفو وزارة الخارجية بالتمارين الرياضية أما غدا فيقومون بها. (8) جلس جميع أعضاء أسرة مدرس اللغة العربية في جامعتنا حول الطاولة فقرأوا الجرائد والمجلات المختلفة. (9) – هل تسمعون الإذاعات العربية كل يوم؟ – نعم، نسمعها كل يوم أما أمس فما سمعنا هذه الإذاعات. (10) قالت لنا مدرستنا: أنتم ما فهمتم هذه المحاضرة. (11) – هل معك كتب ودفاتر وأقلام؟ – لا، هي بقيت في بيت صديقي ذلك. (12) كم فنجانا شربتما من الشاي؟ – شربنا فنجانا أوفنجانين منه. (13) قد كتبت واجباتي المنزلية من اللغة العربية أما واجبي من الأدب العربي فسأقوم به غدا بعد أكل العشاء. (14) – لماذا لا تدقني لي بالتليفون؟ هل لا تعرفين رقم تليفوني؟ (15) ما بقي شيء عندي.

152-машқ. Қуйидаги гапларни арабчага ўгиринг:

1. Онам Тошкент радиоешиттиришини ҳар куни эрталаб эшитадилар. Кечқурун эса Тошкент радиоси билан бирга араб радиоешиттиришларини ҳам тинглайдилар. 2. Синглим нонуштадан кейин китоб ва дафтарларини портфелига солди-да, мактабига жўнади. У ҳозир мактабда ўқийди. 3. Эртага ҳафталик дам олиш куни ва бу кунни биз жуда мароқли ўтказамиз. Дўстим билан шахмат ўйнайман, уй вазифаларимни бажараман, вазифаларим тугаганидан кейин маданият саройига ёки истироҳат боғига бораман. 4. Отам биринчи қаватдаги емакхонага кирдилар, у ерда стол ёнига ўтирдилар ва бир

пиёла кўк чой ичдилар. Сўнг емакхонадан чикдилар ва меҳмонхонага кирдилар, телевизор рўпарасига ўтирдилар ва ахборот дастурини томоша килдилар. 5. Бувим кеча хоналаридан чикмадилар ва бугун эрталабгача ўша ерда ўтирдилар. Бобом эса, нонуштадан сўнг бозорга бордилар ва у ердан турли хил кийим - кечаклар олиб келдилар.

153-машқ. Қуйидаги ибораларни ўрганинг ва улар иштирокида гап тузинг:

واقع قريبا من المعهد، يوم الراحة، بعد الفطور، كالعادة، أيام العمل، قاعة المطالعة، إذاعة طشقند، لعب بالشطرنج، واجبات منزلية، حوالي ساعة، متحف الفنون، باقي الأوقات، تمارين رياضية، الماء البارد، غرفة الأكل، أعضاء الأسرة، حول المائدة، فنجان من الشاي الأخضر، بيضة مسلوقة، قهوة مع السكر، إذاعات البلدان العربية، الجرائد والمجلات، أحد من المطاعم، منفردا، وزارة الخارجية، بالمفرد؛

МАВЗУГА ДОИР АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР 12

اقرا و ترجم

أيقظ حراس الليل السجين المظلوم و انطلقوا به إلى شاطئ البوسفور حيث وجدوا سفينة في انتظار الرجل فركبوها ثم غلوه و القوا به في الماء. و في الصباح أعلنت الجرائد هذا الخبر عثر أعوان الأمن على جثة رجل بشاطئ البحر، و لم تعرف إلا بخاتم صاحبها المنقوش عليه اسمه، و قد وعد السلطان بمنح العاثر على المجرم مئة دينار. و في المساء جاء إلى منزل الضحية عون يحمل عطية و يقول: ان أمير المؤمنين شديد الحزن على المرحوم و هو يبلغكم أحر التعازي و هذه هديته إليكم. فانطلقت ألسنتهم بالدعاء شاكرة. و هكذا كان بعض الأمراء يحدعون الناس فيختلسون منهم الدعوات و لكن أبواب السماء موصدة دونها.

عن ولي الدين يكن

1. أجب عن الأسئلة الآتية إجابات كاملة.

- 1- من أيقظ حراس الليل؟
- 2- إلى أين انطلقوا به؟
- 3- ماذا فعلوا بعد ذلك؟ (ما حدث بعد ذلك؟)
- 4- أي خبر أعلنت الجرائد؟
- 5- ماذا وعد السلطان؟
- 6- ما قال الرجل متى جاء إلى منزل الضحية؟
- 7- هل عملهم هذا صحيح؟

2. بين في الجمل الآتية نوع كل إضافة.

- 1- عثر أعوان الأمن على جثة رجل بشاطئ البحر.
- 2- أيقظ حراس الليل السجين المظلوم.
- 3- و لم تعرف إلا بخاتم صاحبها.
- 4- وعد السلطان بمنح العاثر على المجرم مئة دينار.
- 5- ان أمير المؤمنين شديد الحزن على المرحوم.
- 6- و في المساء جاء إلى منزل الضحية عون.
- 7- لكن أبواب السماء موصدة دونها.

3. رتب الأحداث الآتية حسب ورودها في النص.

- 1- و في الصباح أعلنت الجرائد هذا الخبر.

- 2- أيقظ حراس الليل السجين المظلوم.
- 3- وعد السلطان بمنح العاثر على المجرم مئة دينار.
- 4- فركبوها ثم غلوه و القوا به في الماء.
- 5- هو يبلغكم أحر التعازى.
- 6- انطلقوا به إلى شاطئ البوسفور حيث وجدوا سفينة في انتظار الرجل.

4. بين نوع الأفعال الآتية.

أيقظ، انطلقوا، فركبوها، أعلنت، غلوه، لم تعرف، القوا، وعد، يحمل، جاء، يقول، يبلغكم، انطلقت، كان احدعون، فيختلسون.

5. حدث عن القصة.

МАВЗУГА ДОИР АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР 13

331-ماشқ. Қуйидаги ибораларни ўзбекчага ўтиринг ва ундаги сифатларнинг даражасини аниқланг:

- 1) القراءة أسهل من الكتابة. (2) النهار في الصيف أطول منه في الشتاء. (3) عدد الأيام في مارس أكثر مما كان في فبراير. (4) الفولاذ أصلب من الحديد. (5) العسل أحلى من السكر. (6) الكتابة أصعب من القراءة. (7) الاستراحة خير من العمل. (8) الوردة أطيب من الياسمين. (9) الثلج أبرد من الماء. (10) القميص أرخص من البنطلون. (11) الفلفل أمر من الثوم. (12) أحسن الكتب؛ (13) أجمل العيون؛ (14) أعلى صوت؛ (15) الحاجب الأشد اسودادا؛ (16) أطول الأنهار؛ (17) أوسع بحر؛ (18) أنفع اللغات؛ (19) أصغر التلاميذ؛ (20) شر الأعداء؛ (21) أقصى حد؛ (22) الشرق الأوسط؛ (23) آسيا الوسطى؛ (24) العصور الوسطى؛ (25) الدرجات العليا؛ (26) الأسماء الحسنى؛ (27) أطيب التمنيات؛ (28) أحسن التهاني؛ (29) الذهب أغلى من الفضة. (30) النهار أقصر من الليل في الشتاء أما الليل فهو أقصر من النهار في الصيف.

332-ماشқ. Қуйидаги гапларнинг ҳаракатини қўйинг ва ўзбекчага ўтиринг:

- 1) كان ربح مصنعنا في السنة الماضية أقل منه في هذه السنة. (2) هل هناك مقياس أصح وأسلم وأوضح؟ (3) قد قام بتزيين بناء الجامعة الجديد أحسن المعماريين والفنانين في الجمهورية. (4) في حديقة الأمير تيمور يوجد تمثاله وهو أحسن تماثيل مدينة طشقند. (5) في حديقة بابر بمدينة نمنغان توجد نافورة وهي أكبر نافورة في المدينة. (6) في شمالي طشقند برج التلفزيون الجمهوري وهو أعلى نقطة في طشقند. (7) سمرقند وبخارى وخيوه أقدم مدن جمهوريتنا وأشهرها. (8) وزن أي جسم في الليالي القمرية أقل منه في النهار. (9) كانت أم كلثوم من أعظم المطربات في مصر وأشهرهن ولهذا كانت تسمى سيدة الغناء العربي وكوكب الشرق. (10) دار الكتب المصرية من أهم المكتبات في البلدان العربية. (11) أريد أن أوضح باختصار أهم النتائج الاقتصادية في العام الماضي. (12) العشق بدون لسان أفصح من أي بيان. (13) عشق بني آدم يبدو للعين في كل لحظة أنضر من الزهر. (14) قيل لليلي: «أنت لست أفضل من الحسنيات الأخريات». فقالت له ليلي «صه، أنت لست المجنون». (15) ليست في الطريق عقبة أصعب من الحسد.

333-ماشқ. Қуйидаги ибораларнинг арабча вариантини топинг ва улар иштирокида гап тузинг:

Ўзбек классик мусикаси; араб филологияси бўлими; Хитой билан Эрон ўртасидаги кўпгина шаҳарлар; пахтани ўз вақтида териб олиш; очиқ ҳавода; баҳордан кузгача; табаррук замин; Миср лаҳжаси; бизнинг янги қора машинамиз; ҳукумат делегатсияси; ковурилган гўшт; Амир Темур авлодлари; дастлабки илм; араб мамлакатларидаги опера театри; Зайнабнинг орзулари;

машиналар колоннаси; машхур ёзувчининг песаси; йиллар ўтиши билан; улкан спорт саройи; оқ ва сариқ атиргуллар; аччиқ қалампирнинг кўплиги; келгуси спорт мусобақалари; Самарқанд ва Бухорога қилган сафаримиз.

334-машқ. Қуйидаги гапларни арабчага ўтиринг:

1. Онажон, туғилган кунингиз билан Сизни табриклайман ва Сизга энг яхши тилакларни тилайман. 2. Нил Африка қитъасидаги энг узун дарёдир. 3. Дунёда энг катта денгизни биласизларми (мз.)? 4. Биз бугун дарсда арабча матни кечагидан яхшироқ ўқидик. 5. Келгуси йили Наманган шаҳри ҳозиргидан ҳам чиройли бўлиб кетади. 6. Тошкент Шарқшунослик институтининг араб филологияси кафедрасида энг кучли устозлар ишлайдилар. 7. Салима билан Акрам уй вазифаларини бошқалардан кўра яхшироқ бажарганлар. 8. Араб оламида маданият. маориф, санъат соҳасида энг тараққий этган шаҳар Қоҳирадир. 9. Яман Араб Республикаси иқтисодий жихатдан араб мамлакатларининг энг кам тараққий этганидир. 10. Амир Темур давлати ўрта асрларда энг кучли давлатлардан ҳисобланган. 11. Яқин Шарқ мамлакатларида тинчлик ва тинч-тотув яшашга бағишланган музокаралар Америка Қўшма Штатларида бошланди. 12. Дўстим мени узоқдан кўрди ва бор овози билан бақирди. 13. Оллоҳнинг энг гўзал исмларини биласизми (мн.)? 14. Умм Калсум, Муҳаммад Абдулваҳҳоб ва Файрузлар арабларнинг энг машхур кўшиқчиларидир. 15. Дунёда энг кадимги университет «Ал-Азҳар» университетидир.

МАВЗУГА ДОИР АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР 14

1-машқ. Ўқинг ва таржима қилинг.

هذا أبي وذاك عمي. أين خالتك، يا سمير؟ أذهبت عمتك إلى السوق، يا زينب؟ قال محمود لسليم وعزيرة: رأيت أباكما في بيتكم الجديد. كانت أمه هو مهندسة أما أنا نحن فهي رسامة. قالت سميرة لحميها: لماذا ما أكلت العنب، يا أبت (يا أبتاه، يا أباه)؟ فقال حموها: يا كنتي، أكلت وشربت فشبع والحمد لله. رأيتها أمس في مكتبتنا وهنأتها بالعيد. قالت: أهنتك أنت أيضا بهذا العيد المبارك. وفقك الله ووفقنا في خدمة عباده الصالحين. دخلت وداد بيتها وسألت أباه وأمه: هل رأيتما محموداً؟ أما هنأتماه بعيد الفطر؟ قال أبوها: والله، يا بني، هنأناه وهنأنا وقال: أعطاكم الله عمراً طويلاً. لسمرأ أختان صغيرتان. ذهبت معهما إلى مكتب أبيهن وطلبن منه كتباً جديدة. أعطاهن أبوهن مجلات عربية جديدة وقال: فيها قصص كثيرة. إن شاء الله، تعجبكن.

2-машқ. Таржима қилинг.

Отамиз бугун эрталаб: «Болаларим, сизларни байрам билан табриклайман. Аллоҳ сизларга узоқ умр берсин», - дедилар.

Онамизни ҳам табрикладилар.

Унинг (муз.) аммаси қаерда ишлайди. Холаси-чи?. Тоғангиз биз билан ўтирдилар. Амакинг амакизи билан кетдилар.

Эртага – ҳайит. Ундан кейин – таътил. Самира, кеча акангни кўрдим ва ундан китоб олдим. Уни табриклаган эдим, у ҳам мени табриклади.

Бу – менинг янги хонам. Унда катта шкаф бор. Унда (шкафда) китобларим, дафтарларим бор. Бу – кроват. Унинг тагида мушук бор.

3-машқ. Ўқинг ва таржима қилинг

جمهورية العزيرة

جمهورية أوزبكستان أكبر جمهورية في آسيا المركزية. كذلك عاصمتها طشقند أكبر مدينة فيها. في شمال الجمهورية قازاخستان الشقيقة وعاصمتها أستنته. في شرق جمهوريتنا تقع جمهورية قيرغيزستان بعاصمتها بيشكك وطاجيكستان بعاصمتها دوشنبه. أما من الجنوب فتحتها أفغانستان بعاصمتها كابول. وفي غرب وطننا العزيز جمهورية تركمانستان وعاصمتها عشقآباد.

جمهورية أوزبكستان دولة مستقلة سياسيا واقتصاديا تسيير نحو مستقبلها النير.

يزيد عدد سكان جمهوريتنا عن خمسة وعشرين مليون نسمة.

يشكل الأوزبك القسم الأساسي من أهالي الجمهورية. ويقطن بها إلى جانب الأوزبك مواطنون منحدرون من عديد من القوميات والشعوب، مثل الروس والقازاج والأوكرانيين والقيرغيز والطاجيك وغيرهم الكثير.

أغلبية سكان الجمهورية معتنقون بالدين الإسلامي الحنيف. وهنا من هو معتنق بالمسيحية أو غيرها من الأديان الأخرى.

اشتهرت أوزبكستان بمدنها القديمة العريقة مثل سمرقند وبخارى وخيوه وشهرسابز وفرغانة وغيرها. انحدر من تلك المدن علماء عظام وضعوا أقساطهم الكبيرة في تطوير شتى ميادين العلم والثقافة والحضارة.

في أوزبكستان صناعة متطورة. فيها على سبيل المثال مصنع الطائرات ومصانع السيارات ومصنع الجرارات ومعامل معالجة البترول ومعامل معالجة المحاصيل الزراعية والخ...

لأزبكستان زراعة متطورة، يزرع فيها القطن والغلل والبقول. تنبت فيها أشجار مثمرة وكروم مختلفة.

في جمهوريتنا اليوم كثير من الجامعات والمعاهد والمدارس وغيرها من المؤسسات التعليمية التنويرية. وكذلك مؤسسات الأبحاث العلمية في مختلف مجالات العلم.

4-машқ. Таржима қилинг ва ёд олинг.

من الأحاديث الشريفة:

(1) قال يحيى بن معاذ: العلماء أرحم بأمة محمد من آبائهم وأمهاتهم. وقيل: كيف؟ قال: لأن آباءهم وأمهاتهم يحفظونهم من نار الدنيا وهم يحفظون من نار الآخرة.

(2) تمام تحياتكم بينكم المصافحة.

МАВЗУГА ДОИР АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР 15

1-машқ. Ўқинг ва таржима қилинг:

أجاء إليكم سليمان؟ نعم، جاء إلينا وقال: عليكم الحضور في الاجتماع. فقلنا له: ليس لدينا وقت. فقال: أمرني عميدنا بإبلاغكم الخبر. ليس عليّ إلا إبلاغكم. قلنا: بارك الله، يا سليمان، في انضباطك واجتهادك. فهل أخبرت إخواننا جميعاً؟ قال: لا، إخبارهم ليس علي بل على زملائي.

عندي حقيبتان. فيهما كتب عربية أخذتها من مدرسي. قال لي أبي: أين أخوك؟ أما رأيتته في حديقتنا؟ قلت: بلى، يا أبي رأيتته وسلمت عليه ورد عليّ التحية. كذلك رأيت أختي دلارام وصويحباتها. كانت معهن مدرستاهن سألتني دلارام: أين مدرسوكم؟ أما رأيتموهم؟ فقلت: رأيتهم مع مدرستين. غضب أخوها عليها وصاح: إليك عني! قد أزعجتني. طار مني عقلي. فارتبكت أختك وهرولت إليه وقالت: أتوسل إليك يا أخي، سامحني، يا عزيزي، اعتذر إليك عن سهوتي هذه.

2-машқ. Ўқинг ва таржима қилинг.

Кеча отангни кўрдим. Аканг билан шу боғингизда эдилар. Уларга салом берган эдим, алик олишди. Улардан сен ҳақингда сўрадим. «Мактабига кетган,» _ дедилар аканг.

«Қаерда эдинг, синглим- деди Фотиманинг акаси. «Кутубхонамизда эдим. У ерда мени кўрмадингизларми?»-деди.

Деканимизнинг хонасига кирдим. Хузурларида талабалар бор эди. «Мен бандман. Олдимда талабаларим бор,»- дедилар. Кейин катта хонамизга кирдим. У ерда мисрлик ўқитувчиларим бор эдилар.

Бу-менинг сумкам. Унда менинг китобларим, сенинг дафтарларинг ва унинг қаламлари бор. Ундан иккита қалам олганман. Сенга «Акангга хат ёзмадингми?»-деди. «Унга иккита хат ёздим,»-дединг.

3-машқ. Ўқинг ва таржима қилинг.

من نوادر جا

قالوا لجحا يوماً: نرى الناس في الصباح، منهم من يسير هنا ومنهم من يسير هناك. فلماذا؟ فأجابهم: لو ذهبوا كلهم إلى جهة واحدة لاختلت موازنة الأرض ووقعت.

4-машқ. Таржима қилинг ва ёдлаб олинг:

- (1) لا يحبك من يحب عدوك.
- (2) خادم سيدين يكذب على أحدهما.
- (3) خيركم خيركم لأهله.

МАВЗУГА ДОИР АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР 16

607–машқ. Қуйидаги феъллардан бир марталик ҳаракат номи ҳосил қилинг:

(1) تَظَاهَرَ	(2) نَهَضَ	(3) أَنَارَ	(4) اسْتَقَالَ
(5) ابْتَسَمَ	(6) انْطَلَقَ	(7) قَسَمَ	(8) قَرَعَ
(9) نَفَخَ	(10) حَفَلَ	(11) أَرَأَقَ	(12) اسْتَفْهَمَ
(13) أَنْعَمَ	(14) أَكَلَ	(15) أَقَامَ	(16) نَظَرَ

608–машқ. Қуйидаги гаплар ичидан бир марталик ҳаракат номларини ва чекловларни топинг ҳамда гапларни ўзбекчага ўгилинг:

(1) الإنسان الحقيقي أكثر الناس حبا لوطنه وأطيبهم قلبا. (2) يجب علي كل ساكن في الريف أن يبذل من عرقه حتى تكون أرضه أكثر خضرة وأغنى إنتاجا. (3) إن أذكىء الناس أحسنهم أخلاقا. (4) أيام الشباب أعظم نضارة من أيام الشيخوخة. (5) كيف كانت تبدو هذه القرية الفقراء لزائريها إذا لم يكن فيها هذا الراعي الطيب فإنه يملأ سماءها أنغاما.

(6) أصبحت دور بلدنا تمتلئ نشاطا واحتفالا بمناسبة عيد استقلالنا.
 (7) طمأنتني أختي بإيماءة خفيفة وخرجت من حجرتي بسرعة. (8) ازدادت الدنيا ضيقا في عيني زينب وخصوصا عندما دخل أبوها حجرتها. (9) إن أشد الأيام سرورا يصير أعظمها أسي وأسفا. (10) لما عاد الحسين وجد أخته علي أحسن حال فسرّ لذلك وقال مخاطبا إياها: - أ رأيت، إن أمي أحسن علاجاً للمرضي مني. (11) أتمني أن تبقي حياتي دمعة وابتسامة فالدمعة تطهر قلبي وتفهمني أسرار الحياة و غوامضها والابتسامة تدنيني من أبناء بجدتي وتكون رمزا لسعادتي. (12) أريد أن أموت شوقا ولا أريد أن أحيا مللا. اسقى السراج زيتا يا رفيقة عمري... (13) النظر إلي المدينة الجالسة كالثكلي تحت أطباق الثلوج يدمي قلبي (14) الموسيقى في الحفلة تملأ الجو ألحانا مفرحة. (15) الأثير يحمل كل ابتسامة وكل تنهدة وهما تصعدان من أهدا هو الإنسان؟ فأجابت بسكينة جارحة: هذه طريق النفس المفروشة شوكا وقطربا. - أعماق قلوبنا. (16) اقترب الغني من المستعطي وقبلة قبلة المحبة والمساواة وملأ يده ذهباً. (18) اتركني أرشف الدمع شرابا وأنتشق الحزن نسима وأذهب إلي الغرب. (19) التقتُ نحو الأزهار فرأيتها تذرف من عيونها قطرات الندى دمعا. (20) من وراء جدران الحاضر علي مسرح الأجيال الآتية رأيت الجمال عريسا والنفس عروسا والحياة كلها ليلة القدر. (21) عشتُ في هذه الدنيا فرأيت العامل عبدا للتاجر والتاجر عبدا للجندي والجندي عبدا للحاكم والحاكم عبدا للملك. (22) كانت الأيام أخف وطأة علي صدري والليالي أقل سوادا أمام عيني.

МАВЗУГА ДОИР АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР 17-18

603-ماشқ. Қуйидаги гаплардан изоҳловчиларни топинг, уларнинг қандай шаклланганига эътибор беринг ва гапларни ўзбекчага ўғиринг:

1) الجداول تسير إلى حبيبتها البحر والأزهار تبتسم لعشيقها النور والغيوم تهبط نحو مريدها الوادي. (2) أعفني من ماتي السياسة وأخبار السلطة لأن الأرض كلها وطني وجميع البشر مواطني. (3) كانت الأمم كلها تشعر بجماعة نفسية إلى تعاليم مترفعة... (4) أنا أرى ذاتي غريبا في بلد واحد وخارجا عن أمة واحدة فالأرض كلها وطني والعائلة البشرية عشيرتي. (5) قلت: «جئت أطلب الوحدة منك» فقال: «أنا الوحدة نفسها». (6) قد ذهب عني الوجع فقلت: «كيف أميز بين الحي والميت وكلاهما يرتعشان أمام العاصفة؟ (7) أنا مثلك و كلانا متهم بما ليس فيه. (8) صدى صوت المرأة لم يضمحل بعد من زوايا منزلي ولكن المرأة نفسها قد رحلت إلى مكان قصي. (9) إن بيت العائلة عبارة عن الحجرة ويجتمع فيها كل أفراد العائلة وهذه الحجرة في نفس الوقت تعد بمثابة حجرة الاستقبال وحجرة الأكل وأحيانا المطبخ ولا سيما في الشتاء. (10) جلست العجوز رحمة ونفيسة وأما خيرة فذهبت تسخن القهوة للعجوز رحمة. (11) سألت السيدة زينب عن الطفل أخيها. (12) لما جاءت الطائرات في ذلك الصباح كان مالك وحماته والطفل الحسين في دار صديقه. (13) هل أن التعليم هو الطريق إلى الحرية أم لا بل كيف السبيل إلى التعليم نفسه؟ ثم أي تعليم؟ (14) إما أن قهوته ليست جيدة وإما أن الشخص لا يدرك جيد القهوة من رديتها. وفي كلتي الحالتين يلحق العيب مهنته. (15) أظن أن الناس كلهم مثلك. (16) دق الباب وإذا بالطفل عبد القادر يدخل. (17) إن ثقافتها قربت بينهما ومكنت كليهما من وجود محادث نبيه في صاحبه. (18) لهذه العوامل كلها كان أحمد يكن لأخيه الأكبر تقديرا واحتراما. (19) إن الناس كلهم يتحدثون عن زواج ابنك بابنتي. (20) قدمت كلتا المرأتين الإسعافات الأولية إلى الرجلين المصابين. (21) هم يعلمون أن هذا الأمر يصدر من العميد نفسه. (22) كان المهندس أحمد منذ سنتين عاملا في ذلك المصنع. (23) ذهبت الطبيبة ليلى إلى المستشفى. (24) شقة المطربة فاطمة مؤلفة من غرفتين واسعتين. (25) مدينة القاهرة واقعة على نهر النيل. (26) إن السيدة أم كلثوم فخر البلدان العربية دائما وأبدا.

604-машқ. Изоҳловчи иштирок этган қуйидаги гапларни арабчага ўғиринг:

1. Нил дарёси дунёда энг узун дарёлардан биридир.
2. Ўша газетанинг ўзида мен Тошкент шарқшунослик институти ҳақида катта мақола ўқиган эдим.
3. Фотима билан Марям икковлари бугун эрталаб дугоналариникига кетишган эди.
4. Бу китобларнинг барчасини бир кечада ўқиб чиқолмайсиз (мн).
5. Эртага худди шу пайтда телевизорда ёшлар учун махсус дастур намойиш этилади.
6. Менга Қоҳира шахрининг умумий кўриниши ёқади.
7. Дўстим Баҳодир гуруҳимизнинг энг фаол ва энг тиришқоқ толибидир.
8. Ҳар бир факултетнинг ўз ички қонун-қоидалари мавжуд, бу қоидани ҳар бир толиб ва толиба яхши билиши ҳамда унга амал қилиши керак.
9. Ишчилар ҳар куни завод ва фабрикаларда ишлайдилар, деҳқонлар ҳар куни далада меҳнат қиладилар, шунингдек ҳар бир студент ҳам ҳар куни ўз устида ишлаши, вазифани ўз вақтида бажариши керак бўлади.
10. Университетимизнинг барча талабалари кеча қишлоққа деҳқонларга ёрдамга жўнаб кетдилар.
11. Ўқитувчимиз матннинг ҳар бир сўзини яхшилаб тушунтиради, сўнг уни талабалардан сўрайди.
12. Кеча Фарида билан Самира дарсга келишмади, бунинг сабабини ҳар иккисидан сўрашимиз керак.
13. Маҳмуд билан Аниса Миср Араб Республикасига сайёҳ сифатида кетишяпти, биз уларни кузатиш учун эртага аэропортга чиқамиз.

605- машқ. Қуйидаги мактубни ўрганинг ва уни ўзбекчага ўғиринг:

رسالة من العراق

أصدقائي الأعزاء، أكتب لكم من بغداد بلد هارون الرشيد وقصص ألف ليلة وليلة.
حضرت أنا وأختي مريم في الأسبوع الماضي وقد زرنا بعض الأماكن التاريخية والمساجد والمتاحف المشهورة وشاهدنا فيها آثار البابليين، الآشوريين بالإضافة إلى آثار العباسيين العربية.
وزرنا أيضا مصانع تكرير النفط وسرنا مرارا على شاطئ نهر دجلة.
وفي مدينة البصرة بجنوب العراق رأينا أشجار النخيل العالية وأكلنا كثيرا من التمر العراقي اللذيذ.
وبعد عودتنا إلى بغداد زرنا الجامعة وتكلمنا مع الطلبة. استقبلنا الطلاب استقبالا حارا وتحديث أنا وأختي عن وطننا الحبيب وعن مدنه وقراه وجباله وحقله واستمع الطلاب إلينا باهتمام بالغ.
سنعود إليكم في الأيام القليلة المقبلة.
سلامنا لكم ولأسرتكم جميعا وإلى اللقاء.
صديقتكم المخلصة سميرة

606–машқ. Қуйидаги мактубни арабчага ўғиринг:

ВОДИЙДАН ХАТ

Ҳурматли отажоним ва онажоним! Мен сизларга Аҳмад ал-Фарғоний юрти бўлган ва ширин-шакар мевалари билан дунёга машҳур бўлган Фарғона водийсидан ёзаяпман.

Мен ҳозир Фарғона шаҳридаман. Бу ерга мен ўтган ойда етиб келганман. Бир ой мобайнида Марғилон, Қўқон, Наманган, Андижон

шаҳарларида бўлдим. У ердаги тарихий обидаларни томоша қилдим. Марғилоннинг машҳур атласи, Риштоннинг сопол идиш-товоқлари менда катта таассурот қолдирди. Водий ўзининг мевалари билан дунёга танилган. Айниқса, Наманганнинг олмаси, Қуванинг анори, Андижоннинг ажойиб қовун-тарвузларини емабсиз – дунёга келмабсиз.

Наманган шаҳрида бир ҳафта турдим. У ерда Наманган университети талабалари билан учрашдим. Суриядаги талабаларнинг ҳаёти, қизиқишлари ҳақида гапириб бердим. Улар мени диққат-еътибор билан тинглашди. Андижонда миллий ҳунармандлик намуналаридан сотиб олдим. Уларни ёдгорлик сифатида Дамашққа олиб кетаман.

Онажон, мен яқинда олдиларингизга қайтиб бораман. Сизларга, ака-укаларимга, опа-сингилларимга саломлар йўлламан.

Ҳурмат билан Аҳмад Мустафо, Фарғона шаҳри.

МАВЗУГА ДОИР АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР 19

687-машқ. Қуйидаги гапларни таҳлил қилинг, улардаги тушум келишигида келган отларни топинг, гапдаги вазифасини тушунтиринг ва гапларни ўзбекчага ўгиринг:

1) اجتمع سكان القرية في الميدان يتبادلون الآراء في سفر فارس الفجائي إلى بلد من البلاد البعيدة. (2) هو قد حصل قبل أن يبلغ الثلاثين على كل ما يتمناه الإنسان من السعادة في الحياة الدنيا. (3) نحن شباب أوزبكستان نعرف واجبنا أمام الشعب والوطن. (4) نحن العرب نكرم الضيوف. (5) هم مناظرين لأجل استقلالهم حاولوا تحرير آسيا الوسطى من أيدي الاستعماريين. (6) أنتم معشر الأطباء قاومتم الأمراض المختلفة ولا تزالون تقاومونها. (7) أقبلت خيرة بالقهوة وإذ رأتها العجوز قالت: - لماذا القهوة يا خيرة؟ لقد شربت... فأجابت خيرة: - كل قهوة ولدتها. (8) في إحدى التفاتاته رأى بعيدا رجلا مرتميا على الأرض فاستغرب الأمر وفكر أن يواصل سيره ويدع الرجل وشأنه. (9) دعني يا لانمي ووحدي. أستحلفك أن تتركني وحالي. خلّني وشأني وأحلامي واصبر إلى الغد. (10) كفى ما بي يا هذا وكفى ما عانيت من اضطهاد الناس وما قاسيت من ألم الأمراض. امض واتركني وسكينتي أستمد من حرارة الشمس دقائق الحياة. (11) عند الصباح أتعاون والنسيم على إعلان مجيء النور وفي المساء أشارك مع الطيور بوداعه. (12) سمعت تعاليم كنفوشيوس وأصغيت لحكمة برهما وجلست بقرب بوذا تحت شجرة المعرفة وها أنا الآن أغالب الجهل والجحود. (13) إن طمسوا أذنيّ تلذذت بملامسة أثير ممزوج بأنفاس المحبين وأريج الجمال. وإن حجبوني عن الهواء عشت ونفسي. فالنفس ابنة الحب والجمال. (14) جئت أطلب الوحدة فخلّني ووحدي. (15) أنتم بنيتم الأهرام من جماجم العبيد والأهرام جالسة الآن على الرمال تحدث الأجيال عن خلودنا و فنائكم. (16) تمطر الغيوم العالم خيرا ومعرفة. (17) أما أنا، أنا المسكين فقد تناولت عودي وتبعته المطرب تاركا ورائي الوجوه الجميلة والقامات النحيلة والمآكل الشهية. (18) نم يا ولدي ففي الغد تستيقظ وترى السماء صافية والحقول لابسة رداء الثلج الناصع.

688-машқ. Тушум келишиги функцияларини назарда тутган ҳолда қуйидаги гапларни арабчага ўгиринг:

1. Дехқонлар кун бўйи далада меҳнат қилдилар ва кечқурун Шимолий Фарғона канали бўйлаб уйларига қайтдилар. 2. Мен у йигитларга эрталабки

бадантарбия машқларининг саломатлик учун фойдали эканлигини жуда кўп таъкидлаганман. 3. Соғликни сақлаш вазирлиги чекувчиларга чекишнинг зарарли эканлигини ҳар доим уқдиради. 4. Биз эрталаб барвақт уйғондик ва бошлиғимиз билан дала айландик. 5. Хонандага соз берайлик, яхши ашулалар айтиб берсин, шоирга сўз берайлик, яхши шеърларидан ўқиб берсин. 6. Фарзандларингизга болалиқдан ўқиш ва ёзишни ўргатишларингиз (мн) керак. 7. Элчи жаноблари, биз сизнинг илтимосингизни ўзимиз учун буйруқ деб қабул қиламиз. 8. Биринчи курс талабалари араб тилини ўқув йили бошидан ўргана бошлашган ва мен уларни ҳозир тиришқоқ талабалар сифатида биламан. 9. Сиз (мн) анави қизларни дангаса гумон қилманг. Улар факултетимизнинг энг тиришқоқ толибалари ҳисобланишади. 10. Биз, кекса ўқитувчилар, ёшларга ўз тажрибаларимиздан гапириб берайлик. 11. Сиз, Ўзбекистон ёшлари, республикамизнинг иқтисодий ривожланишида фаол иштирок этмоқдасизлар. 12. Боғбон боғидан турли хил мевалар узиб чиқди ва меҳмонларга деди: «Енгла, ҳар бир меванинг ўз мазаси бор.» 13. Сизлардан (мн) ўтиниб сўрайман, мени ўз ҳолимга қўйинглар. 14. Биз меҳмонни хонасида ёлғиз қолдириб, ўз хоналаримизга тарқалдик.

689-машқ. Қуйидаги ибораларнинг арабча вариантини топинг ва улар иштирокида гап тузинг:

Эрталабки машғулотлар; катта танаффус; шимолий минтақалар; бепоён соҳиллар; Арабистон ярим ороли; Ўрта Осиё: Гималай тоғ тизмаси; ер шари; уй вазифалари; роппа-росса соат учда; уруш йиллари; 60-йилар; барча таклиф этилганлар; отамдан қолган бу эски жавон; Африкадаги кўпчилик давлатлар; сиёсий мустақиллик; бу қадимги шаҳар; сунъий ипакдан тикилган кўк кўйлак; Осиё қитъаси.

690-машқ. Қуйидаги суҳбатни ўрганинг, сўз ва ибораларини ёд олинг:

المدرس:	قل لي من فضلك يا مصطفى، أين تقع المغرب؟
مصطفى:	المغرب تقع في شمال غرب إفريقيا.
المدرس:	هل لها ساحل على النحر؟
مصطفى:	نعم، لها ساحل على البحر الأبيض المتوسط وساحل على المحيط الأطلسي.
المدرس:	ماذا يفصلها عن إسبانيا؟
مصطفى:	يفصلها مضيق جبل طارق.
المدرس:	طارق اسم عربي أليس كذلك يا مصطفى؟
مصطفى:	نعم، هو اسم قائد عربي مشهور. هو طارق بن زياد.
المدرس:	وماذا فعل طارق بن زياد؟
مصطفى:	طارق بن زياد فتح إسبانيا.
المدرس:	هل تعرف في أية سنة فتح طارق إسبانيا؟
مصطفى:	نعم، هو فتح إسبانيا في سنة 711م.
المدرس:	أنت طالب ذكي يا مصطفى.

МАВЗУГА ДОИР АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР 20

1- في مكتب الخطوط الجوية

- صباح الخير!

- صباح الخير يا سيدي. ماذا نرغب؟
- أريد أن أشتري تذكرة للسفر إلي بلادكم.
- متي، لهذا اليوم؟
- لا، لإنهاء هذا الأسبوع. في نهاية الأسبوع أتوقف عن العمل لقضاء عطفتي. و أريد أن أزور بلادكم.

- حسن! في نهاية هذا الأسبوع، يعني يوم الأحد لنا طائرة. أنت علي وحذك تريد التذكرة؟

- نعم، أحب أن أسافر وحدي.
- هل تريد الذهاب و الرجوع أم الذهاب فقط؟
- أريد تذكرة الذهاب و الرجوع.
- حسن يا سيدي! فأنا أقطع تذكرتك.
- متي تفلح الطائرة؟
- تفلح الطائرة في تمام الخامسة. ولكن عليكم أن تكون في المطار في الساعة الثالثة بعد الظهر.
- لماذا؟

- لمعاملة الجمرک طبعاً. ها هي تذكرتك تفضل.

- شكراً.

- هل أكملم الأوراق التي تتعلق بالسفر؟ مثلاً الجواز، التأشيرة و غير ذلك؟

- نعم، كل شئ حاضر.

- أحسن! أتمني لكم سفراً جيداً!

- شكراً كثيراً في أمان الله.

- مع السلامة!

3- في المطار

- الطقس مشمس!

- في إستانبول كان الطقس غائماً.

- هيا نأخذ الأمتعة. هل عندك بطاقة الشرطة؟

- لا، أين هي؟ ... ها هي، في جيبي.

- أين الحقائب؟

- تعال، هي قريبا من هنا... هيا نأخذها!

- أري حقيبتني: هي هذه الخضراء. أين حقيبتك؟

- هناك، هي هذه السوداء.

- الناس كثيرون! ازدحام كبير.

- كالعادة.

- أين موظف الجمرک؟

- هو قادم.

- موظف الجمرک:- ما هي أمتعتك؟

- احمد:- هذه الحقيبة السوداء فقط.

- هل عندك شيء ممنوع؟
- عندي هدية من تركيا لزوجتي و أولادي.
- و أنت يا سيدي، ما هي أمتعتك؟
- هذه الشنطة و هذه الحقيبة الخضراء.
- الجواز من فضلك!
- تفضل!
- شكرا... طيب... وافتح هذه الحقيبة!
- و أفتح أيضا هذه المحفظة؟
- معلوم!
- بكل سرور!
- طيب! ما عندك شيء ممنوع. خذ أمتعتك!
- شكرا، يا سيدي! مع السلامة!
- مع السلامة!

4- في المصرف.

- اين المصرف من فضلك؟
- هناك إلي اليمين. هل تريد أن أدلك؟
- نعم تعال، ربما أحتاج إلى مساعدتك.
- أريد أن تصرف لي هذه النقود.
- الصراف:- كم معك؟
- عندي خمسة آلاف ليرة تركية.
- أعطني النقود حتى أصرفها لك... تفضل سيدي، ها هي النقود العربي.
- أين باب الخروج؟
- من هنا، إلي اليسار، في نهاية الممر.
- هل هناك موقف تاكسي قريبا من هنا؟
- نعم، هناك قريبا من هنا سأدلك: إلى أين تذهب؟
- إلي فندق دمشق.
- أعرفه، هذا فندق كبير.
- و لكن لا أريد أن أزعجك.
- أبدا. يسرني أن أصحبك.
- هل هذا الفندق بعيد من هنا؟
- لا، هو قريب، سنصل إليه بعد ربع ساعة فقط. هل أنت متزوج؟
- لا، أنا أعزب.
- تتكلم بالعربية جيدا.
- شكرا... أفهم جيدا، و لكن أتكلم بصعوبة.
- أبن تعلمت العربية؟
- في إستانبول.
- حسنا جدا... ها هي المدينة. الفندق أمانا.
- في الحقيقة هذا الفندق كبير جدا. (يصلان أمام الفندق)
- و الآن سأخذ أمتعتك.

- لا، أنا أخذها!
- إذن، خذِ الشنطة، و أنا آخذ الحقيبة الكبيرة.
- 5- في الفندق**
- صاحب الفندق: أهلا و سهلا!
- أحمد: هل عندكم غرفة لهذا السيد؟
- نعم، يا سيدي... و أنت هل تريد غرفة أيضا؟
- شاكِر:- لا، هذه الغرفة لي وحدي. هذا السيد يُصحبُني فقط.
- طيب... هذا هو مفتاح غرفتك. الرقم ثلاثون في الطابق الثالث. هل معك أمتعتك؟
- نعم، هذه الشنطة و هذه الحقيبة الكبيرة.
- عُمَر سيحمل الأمتعة إلي غرفتك.
- يا أحمد، تعالْ معي حتى تَري غرفتي!
- (يصعدون المصعد و يصلون إلى الطابق الثالث.)
- و باب الغرفة مفتوح... تفضل!
- شكرا!
- شاكِر (إلي الخادم):- خذ! هذا بحشيش لك!
- شكرا!

МАВЗУГА ДОИР АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР 21

- 6- في غرفة الفندق.**
- أَغْلِقُ الباب من فضلك!
- هذه غرفة جميلة.
- نعم، هي جميلة جدا... ولكنَّ الجَوَ فيها حارٌّ.
- صحيح! سأفتحُ النافذة.
- أريد أن أَعْسِلَ يَدَيَّ... أين الحمام؟
- خلفك.
- (يغسل يديه و يعود)
- هذه الغرفة تُعجِبُني، و لكنَّ الفراشَ قريب جدا إلي النافذة.
- أنت تَعْبَانُ... إِسْتَرِحْ! و أنا ذاهب.
- (أحمد يَمُدُّ ورقة إلي شاكر)
- تفضل! هذا عنواني و هذا رقم هاتفي. علي كل حال، سوف أُخْبِرُكَ غداً لِكِي نَزورَ المدينة معاً.
- شكرا... و لكن قد أزعجُكَ.
- لا، علي العكس، غدا هو يوم الجُمعة، لا أعمل... و الآن أتركُكَ لِتَسْتَرِيحَ. و أتمنّي لك ليلة سعيدة. إلي اللقاء غدا إن شاء الله!
- إلي اللقاء غداً و شكراً!
- (يُطْرَقُ الباب)
- شاكِر:- تفضل!
- الخادم:- عفوا، يا سيدي! أ لا أزعجُكَ؟
- لا، أبدا.

- هل أنت في حاجة إلي شيء؟
- لا، شكراً، كل شيء علي ما يُرام.
- هل تُعجبك هذه الغرفة؟
- نعم، هي ممتازة... ولكن، يَصِلُ إليها بعض الضَّجيج. والفرش قريب جداً إلي النافذة.
- هل تريد غرفةٍ أُخري؟
- لا، علي كل حال، أنا تُعبأُن، سأنام حالياً. سأخذُ حَمَّاماً... هل يوجد ماء ساخن في هذه الساعة؟

- طبعاً، الماء الساخن موجود دائماً عندنا.
- طيب! هل يُمكن أن أتعشّي في الفندق؟
- هذا غيرُ ممكُن، يا سيدي. نُقدِّمُ الفطور فقط.
- أين يمكن أن أتعشي؟
- أعرِفُ مَطْعَماً ممتازاً قريباً إلي هنا. إسمه "مطعم الصَّحَّة" سنَّري هناك يُقدِّمون طعاماً لذيذاً ورخيصاً.

- أشكرك... والآن سأخذ حمامي قبل العشاء و أنزل بعد ساعة تقريباً.
- طيب، يا سيدي! في أية ساعة تريد أن أُقدِّم لك الفطور صباح غدٍ؟
- في الثامنة و النصف، من فضلك!
- طيب، و ماذا تُفضِّلُ للفطور؟ هل تريد قهوة أم حليباً أم شاي؟
- أعطني شاي مع خبز و زُبْدَة و عَسَل.
- تحت أمرك، ليلتكم سعيدة!
- و أنت من أهله.

7- في الطريق

(يخرج من الفندق)

- شاكر:- سامحني، يا سيدي، هل تعرف أين "مطعم الصحة"؟
- العابر:- قريباً إلي ساحة المحكِّمة، في شارع فُواد.
- هل هو بعيد؟
- لا، أبداً. خذ الشارع الأول علي اليمين. بعد ذلك، إقَطِّعْ ساحة المحكمة، و دُرْ علي اليسار. و هناك تَلْقَى شارع فُواد.

شكراً!

عفوا! لا شكرك علي الواجب.

8- في المطعم

- شاكر:- السلام عليكم.
- العرَّسون:- و عليكم السلام!
- أريد أن اتعشي.
- طيب، يا سيدي. هل أنت وحدك؟
- نعم.
- هل تريد أن تجلسَ إلي هذه المائدة؟ أم تفضل أن تأكلَ في الطابق الأول؟
- أفضل أن اصعدَ إلي الطابق الأول.
- فوق ستأكل في جَوِّ هادِي. هناك قليل من الناس و من الضجيج إنبُعني من فضلك... هل أنت هنا منذ زمن طويل؟

- لا، وصلتُ مساءَ اليوم من إستانبول. سأجلس هناك، قُرْبَ النافذة.
- كما تُريد. ماذا تأكل؟
- ما عندكم من الأطعمة؟
- ها هي القائمة تفضل!

(ينظر في القائمة)

- أعطني كباباً مع رُزٍ.
- ماذا تأخذ في الأول؟
- لا شيء. لستُ جُعان جداً. و لكنني عطشان. أعطني كأس ماء.

(يسمع أغنية عربية)

- هذه الأغنية جميلة!
- هل تحب الموسيقى العربية؟
- نعم جداً... وكذلك أحب الطعام العربي.
- الحمد لله!

(يرجع الغرسون)

- تفضل، يا سيدي هذا هو الكباب و هذا هو الرز هنيئاً!
- شكراً! و لكن نسيتَ الخبز.
- عفوا، أخضرهُ حالاً.
- لا يُهمُّ.

(يعود الغرسون مرة أخرى)

- ها هو الخبز.
- مُتَشَكِّراً! من فضلك، أعطني ملحاً و فُلفلاً.
- طيب، هل تريد "هريسَة" أيضاً؟
- نعم، أحب الطعام الحار.

(قد إنتهي شاكر من أكل ما في صَحْنِه)

- الله! أكلتُ كثيراً! هذا الطعام قد فتح شهيتي. أعطني سلطَة طماطم.
- حالاً! و سأعطيك صَحْناً آخر مع سِكين و شوكة أخرى.
- لا، لا يُهم. ز لكن أعطني قارورة ماء.
- أحضرها فوراً، مع السلطة.

(يعود الغرسون مع قارورة الماء و سلطَة الطماطم)

- هذا هو الماء... و ها هي السلطَة مع الزَيْتِ و الخَلِّ.
- شكراً جزيلاً. بعد ذلك سأخذ حَلْوِيَّة. ماذا عندكم؟
- عندنا حلويات مُتَنَوِّعة: قَشْطَة بالرز و حلويات باللُّوزِ و العسل: و كذلك عندنا فواكه.
- حسناً! هات قشطَة بالرز.
- هل تشرب قهوة أم شايًا بالتَّعْناع؟
- شايًا بالتَّعْناع طبعاً!

(شاكر ينتهي من الأكل و يطلب قائمة الحساب)

- الحساب من فضلك!
- حالاً يا سيدي.

(يُقدم له الحساب)

- هذا رخيص؛ الخدمة مَحْسُوبَةٌ؟
- معلوم! كل شيء محسوب.
- (يدفع شاكر الحساب)

- تفضل! و هذه زيادة لك!
- لا، شكرا... إلي اللقاء، يا سيدي!

9- في الفندق

(في يوم التالي صباحا... الخادم يَطْرُقُ الباب)

- تفضل!
- صباح الخير، يا سيدي!
- صباح النور!
- كيف قَضَيْتَ هذه الليلة؟
- بخير، الحمد لله... كم الساعة؟
- الساعة الثامنة و النصف... أُقَدِّمُ لك الفطور.
- ماذا أُخْضَرْتِ للأكل؟
- شاي مع خبز و زُيْدَةٌ و عسل، كما طَلَبْتِ أمس. و هذه جريدة اليوم.
- شكرا! ما هي الأخبار؟
- لا أدري، يا سيدي.
- كيف الجو اليوم؟
- جميل جدا. أتمنَّى لك نهارا سعيدا إن شاء الله!
- إن شاء الله!

10- مُخَابِرَةٌ هَاتِفِيَّةٌ

(يَدُقُّ جَرَسُ الهاتف، و يرفع شاكر السماعة)

- ألوا!... من يتكلم؟ ألوا!... لا أسمع جيدا! من يتكلم؟ السيد أحمد! أهلاً! كيف الصِّحَّة؟
- أنا بخير الحمد لله. هل قَضَيْتِ الليلة مُرِيحَةً؟
- نعم، كنتُ تعبان بعد السفر.
- هل أَلْقَيْتِ مطعما جيدا مساء أمس؟
- نعم، أكلتُ في مطعم الصِّحَّة قريبا إلي الفندق. هل تعرفه؟
- طبعاً... هو مشهور جدا. كيف كان الطعام؟
- لذيذا و رحيصا. و أنت؟ كيف حال عائلتك؟
- كلهم بخير، الحمد لله، نَنْتَظِرُ زيارتك اليوم.
- متي؟ في أية الساعة؟
- عندما تحب.
- سوف أُنَعِّدِي حول الواحدة بعد الظهر و سَأَكُونُ عندكم في الثالثة.
- حسنا! ننتظرُك إذن. عندك عنواني: شارع الزُّهُور، رَقْم ستة عشر، خلف قَصْرِ النُّقَافَةِ، إلي

اللقاء، يا أخي!

إلي اللقاء و شكرا!

МАВЗУГА ДОИР АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР 22

- في السيارة

شاكر:- تاكسي!

السائق:- نعم، يا سيدي، إلي أين أنت ذاهب؟

- إلي شارع الزهور، رقم ستة عشر... هل هو بعيد؟

- في وسط المدينة... هل أنت أجنبي؟

- نعم، أنا تركي.

- اهلا! هل أنت هنا لأول مرة؟

- نعم، هذه هي المرة الأولى.

- تتكلم العربية جيدا!

- شكرا! أحب هذه اللغة كثيرا، و لكن لا أتكلم جيدا، أحتاجُ إلي مُمارَسة.

- هنا ستتكلم العربية دائما.

- اللغة العربية جميلة. و لكنها صُعْبَة.

- كجميع اللغات... ها هو شارع الزهور. و ها قد وصلنا.

- شكرا، كم، من فضلك؟

- خمسة دينار.

- تفضل!

- في الأمان، مع السلامة.

- في أمان الله.

12- في بيت أحمد

(ينظر شاكر إلي ساعاته و يطرق الباب، يُفتح الباب و يخرج أحمد)

- يا شاكر! ماذا تعمل امام الباب؟ تفضل!

- جِئْتُ قبل الوَعْدِ ما أَرَدْتُ أَنْ أُرْعِجَكم.

- أبدا! تعال! ننتظر بفارغ الصَّبْر: تفضل!

(يدخلان البيت)

احمد: أقدّم لك ابني الاكبر: إبراهيم.

ابراهيم: تشرفنا!

شاكر: تشرفنا!

أحمد: (إلي ابنه) أين أمك و أختك؟ سنشرب الشاي مع السيد شاكر. هل تحبّ الشاي بالنّعناع أم بدُون

نعناع؟

- بالنّعناع! لا أشرب منه كثيرا في إستانبول و لكن شربتُ منه مساء الخميس في مطعم

الصحة.

(تدخل زوجة أحمد مع ابنته)

أحمد: - أقدّم لك زوجتي زينب و ابنتي فاطمة.

شاكر:- تشرفنا!

زينب:- مرحباً! كيف حالك؟

شاكر:- أنا بخير، يا سيدتي.

أحمد:- أين مهدي و عبد اللطيف؟

زينب:- مهدي يلعب في البستان، أما عبد اللطيف فيلعب بالكرة وراء البيت مع أولاد الجيران.

شاكر:- لا بهم... سأراهما في وقت مُناسِبةٍ أُخري، إن شاء الله!

أحمد: (إلي فاطمة)- يا فاطمة! أخضِرني الشاي مع بعض الكعكات.

شاكر:- الله! هذا الشاي ممتاز! هل تَسْمَحُ لي بقليل من الكَعَكِ بالجُبْنِ؟
 أحمد:- تفضل! يا أخي، أنت في بيتك...
 شاكر:- إلي اللقاء يا سيدتي، شكرا علي الشاي: كان لذيذا. ما شربتُ أَطْيَبُ منه فَطً (إلي إبراهيم) إلي
 اللقاء قريبا، إن شاء الله.

(في ذلك الوقت و قد وصل الولدان الأصغران)

أحمد:- ها هو عبد اللطيف مع إبني الأصغر مهدي.
 شاكر:- صباح الخير، يا عبد اللطيف. كم عُمرُك؟
 عبد اللطيف:- عَشْرَ سنوات.
 شاكر:- و أنت، يا مهدي؟
 مهدي:- سِتَّ سنوات.
 شاكر:- إبنك الأصغر لطيف جدا! أما الآخر فهو أيضا جميل! عائلتك لطيفة، يا أحمد مَبْرُوكُ!
 أحمد:- شكرا و لله الحمد!

13- في المكتبة

شاكر:- صباح الخير!
 الكُتُبِيّ:- صباح النور! ماذا تَرُغِبُ يا سيدي؟
 - أريد أن أَشْتَرِيَ بعض الكتب.
 - تفضل! كتبنا كلها فوق هذه الرُفوف.
 - شكرا!

(ينظر إلي الكتب)

شاكر:- طيب! أخذ هذا القاموس التركي و العربي و كتاب النحو هذا.
 - أ لا تريد شيئا آخر؟
 - نعم، أحتاج إلي ورق للمُرَاسلة مع الظروف.
 - عندي ورق من ألوان مُتَنَوِّعة: أبيض و أرزق و أخضر و وَرْدِيّ... ماذا تُفَضِّلُ؟
 - الأبيض أحسن.
 - إذن، أعطيك ظروفًا بيضاء.
 - هل عندك بطاقات بَرِيدِيَّة جميلة؟
 - طبعًا. عندي بطاقات مُلَوَّنة فاخرة. فيها مَنَاطِرُ جميلة للمدينة و ضَوَاجِيها.
 - إنها جميلة جدا... تُعْجِبُنِي كثيرا.
 - أنظر! هذا هو الشارع الأكبر و هذا مَنَظَرُ لِحَدِيقَةِ المدينة.
 - ما أَجْمَلَ الألوان!... طيب!... أخذها لإرسالها إلي بعض الأصدقاء في تركيا.
 - أ لا تريد أكثر من هذه البطاقات الثلاث؟
 - شكرا، هذا يَكْفِي... هل تَبِيعُ جرائد أيضا؟ أحب أن أعرفَ الأخبار.
 - نعم، جرائد و مجلات كثيرة... تفضل! إنها موجودة بجانب الباب. إلي اليمين تَجِدُ الجرائد و
 إلي اليسار المجلات الأسبوعية و الشهرية.

(ينظر إلي الجرائد و المجلات؛ ثم يأخذ واحدة منها)

- هذه المجلة قرأتها في الطائرة يوم الخميس... كيف تَجِدُها؟
 - و الله! فاخرة... تَصُدَّرُ مرة واحدة في الأسبوع. إنها من أحسن المجلات في جميع المجلات:
 الأخبار و الأدب و الإقتصاد و العلم و السياسة إلي آخره.
 - طيب!.. قرأت هذا العَدَدَ... سأخذ العدد التالي مع هذه الجريدة. كم، من فضلك؟

- عندك ظروف و بطاقات بريدية مع مجلة و جريدة. ثم عندك قاموس و كتاب نحو و ورق للمراسلة... أليس كذلك؟
- مضبوط!
- تفضل! هذا هو السَّعْرُ ربما تجده غالية؟
- لا، إنه وسط... تفضل!
- شكرا، يا سيدي! مع السلامة... لا تَنْسَ طَرْدَكَ.
- شكرا! مع السلامة!

14- في الطريق

- شاكِر:- عفو، يا سيدي، هل يجد مكتب بريد قريبا إلى هنا؟
- العابر:- هل تعرف المدينة جيدا؟
- قليلا، أنا هنا منذ بضعة أيام فقط.
 - طيب! علي كل حال، سَتَلْقَاهُ بِسُهولة: ليس بعيدا. أنظر! بعد هذا الضَّوْءِ الأحمر، تَدور إلى اليمين. ثم تَنْزِلُ من شارع "الجامعة" حتى تَمُرَّ بالغرفة التجارية و بعدها تجد مكتب البريد الكبير.
 - مُتَشَكِّرًا!
 - عفو، يا سيدي!

15- في البريد

- شاكِر: (إلي الموظف)- أ أنت تبيع الطوابع؟
- الموظف:- نعم، ماذا تريد؟ طوابع للبطاقات البريدية أم للرسائل؟
- أعطني ثلاثة طوابع للبطاقات و ستة للرسائل.
 - للرسائل مُسَجَّلَة أم لا؟
 - لا، عادية، و لكن، بالبريد الجَوِّي.
 - و البطاقات، هل تُرْسِلُها بالبريد الجوي هي الأخرى؟
 - معلوم!
 - طيب! أعطني الرسائل لِوَرزِنِها...
- (الموظف يَزِنُ الرسائل)
- هذه الأربعة أَثْقَلُ من الأخرى، تَفوقُ الوزنَ العادي. كلهم سبعة دينار.
 - هل أستطيع أن أُرْسِلَ بَرقية؟
 - طبعاً. خذ ورقة فوق الرف الذي ورائك و أملاها، من فضلك!
 - شكرا!
- (يَمَلأُ الورقة و يُقدِّمُها للموظف)
- الموظف:- أنت السيد "شاكِر"؟ أنت المُرْسِلُ؟
- نعم!
 - إذن، هناك خَطَأٌ... كَتَبْتَ إِسْمَكَ أمام كلمة: "المُرْسَلُ إليه" و أنت المُرْسِلُ.
 - العفو، أفكاري غيرُ وَاضِحَة اليوم... و كذلك أحتاجُ أن أتعلم لُغَتِكُمْ أَكثَرَ في المُستقبل. سوف أمَلأُ ورقة أُخري.

(يَمَلأُ الورقة و يُقدِّمُها للموظف)

- الموظف:- واحد، إثناء، ثلاثة، أربعة، خمسة، ستة، سبعة، ثمانية، تسعة... هناك تسع كلمات.
- شاكِر:- حسنا! متي تَصِلُ البرقية غلي إستانبول؟
- غداً صباحاً.

- طيب، كم تُكَلِّفُ البرقية؟
- خمسة و عشرين ديناراً.
- تفضل!
- شكراً جزيلاً.

16- لقاء مع إبراهيم.

- إبراهيم:- أهلاً! كيف الصِّحَّة؟ ماذا تفعل في هذا الحَيِّ؟
- شاكراً:- كُنْتُ في البريد...و أنت كيف حالك؟
- أَحْسُ بِالْأَمِّ فِي أَسْنَانٍ، عِنْدِي مَوْعِدٌ مَعَ طَبِيبِ الْأَسْنَانِ.
- أَنَا عِنْدِي صُدَاعٌ. أَحْسُ بِتَعَبٍ... أَفْتَشُّ عَنْ صِيدَلِيَّةٍ.
- صَحِيح! وَجْهَكَ أَصْفَرٌ... لِمَاذَا لَا تَزُورُ طَبِيباً؟ طَبِيبٌ عَائِلَتِنَا مَثَلًا.
- أَنْتَ عَلَيَّ حَقٌّ! أَعْطِنِي إِسْمَهُ وَ عُنْوَانَهُ مِنْ فَضْلِكَ.

(إبراهيم يُقَدِّمُ إِلَيْهِ وَرَقَةً)

إبراهيم:- تفضل!...يَسْتَقْبِلُ فِي بَيْتِهِ كُلَّ يَوْمٍ بَعْدَ الظَّهْرِ إِلَّا الْجُمُعَةَ. وَ فِي الصَّبَاحِ، يَعْمَلُ فِي الْمُسْتَشْفَى... إِنَّهُ طَبِيبٌ مَاهِرٌ وَ صَدِيقٌ لِأَبِي.

(يَقْرَأُ الْوَرَقَةَ)

- شاكراً:- الدكتور محمود...شارع "الأمم"...رقم ثلاثة و تسعون...في الطابق الرابع إلي اليمين.
- إبراهيم:- إذا أردتَ يُمَكِّنُكَ أَنْ تَأْخُذَ الْحَافِلَةَ رَقْمَ: مِائَةٌ وَ عِشْرُونَ؛ تَمُرُّ بِقَرْبِ بَيْتِهِ.
- هَلْ تَجِدُنِي مَرِيضًا حَتَّى لَا أَقْدِرَ أَنْ أَمْشِيَ عَلَيَّ الْأَقْدَامَ؟
- إِسْمَحْ لِي إِذْنًا بِأَنْ أَصْحَبَكَ إِلَى شَارِعِ "الْأُمَّمِ".
- لَا، شَكَرًا!؛ أَنْتَ عِنْدَكَ مَوْعِدٌ؛ سَوْفَ تَتَأَخَّرُ.
- أَبَدًا! أَسْتَطِيعُ أَنْ أَصْحَبَكَ حَتَّى هَذَا الْمَفْرُقِ عَلَيَّ الْأَقْلَ.

17- عند الطبيب

- الطبيب:- إجلس!...ما عُدْرُكَ؟
- شاكراً:- لَا أَدْرِي بِالضَّبْتِ. أَحْسُ بِتَعَبٍ وَ بِضَعْفٍ كَبِيرٍ، وَ كَذَلِكَ عِنْدِي صِدَاعٌ دَائِمٌ.
- هَلْ أَنْتَ هُنَا مِنْذُ زَمَنٍ طَوِيلٍ؟
- لَا، مِنْذُ يَوْمَيْنِ فَقَطْ؛ جِئْتُ لِقَضَاءِ الْعَطْلَةِ.
- هَلْ هَذِهِ الْمَرَّةُ الْأُولَى الَّتِي تَزُورُ بِهَا بِلَدًا عَرَبِيًّا؟
- نَعَمْ، هَذِهِ أَوَّلُ مَرَّةٍ. لِمَاذَا هَذَا السُّئَالُ؟
- لِأَنَّ تَعْيِيرَ الْجَوِّ قَدْ يُتْعَبُ غَالِبًا.
- صَحِيحٌ، كَذَلِكَ لَسْتُ مُتَعَوِّدًا عَلَيَّ تَحَمُّلِ الْحَرَارَةِ الشَّدِيدَةِ.
- عَلَيَّ كُلِّ حَالٍ، سَوْفَ أَفْحَصُكَ...إِخْلَعْ ثِيَابَكَ...الْقَمِيصَ فَقَطْ. حَسَنًا! وَ الْآنَ تَمَدَّدْ هُنَا... لِأَعْطِنِي ذِرَاعَكَ حَتَّى أَقِيسَ الضَّغْطَ الدَّمَوِيَّ...ضَغْطَ الدَّمِ مَنخَفُضٌ قَلِيلًا...إِجْلِسْ الْآنَ وَ تَنْفَسْ بِقُوَّةٍ...أَسْعَلُ! طَبِيبٌ!...إِفْتَحْ فَمَكَ وَ أَخْرِجْ لِسَانَكَ!...هَذَا اللِّسَانُ غَيْرٌ وَاضِحٌ. لَا بَدَّ مِنْ مَعَالِجَةِ الْكَبِدِ يَبْدُو أَنَّهَا ضَعِيفَةٌ أَمَّا الْقَلْبُ فَقَوِيٌّ جَدًّا وَ خَافِقٌ يَانتَظِمُ طَبِيبٌ! إلبس ثيابك... سأكتب لك وصفة...عليك أن تأخذ عشر قطرات من هذا الدواء في قليل من الماء، ثم ستأخذ هذه الحبوب علي الريق... إنها فعالة جدًا. هل تأكل بشهية؟ و هل تهضم بسهولة؟
- أَنَا جَوْعَانٌ دَائِمًا وَ أَهْضَمُ بِكُلِّ سَهُولَةٍ.
- هَلْ تَنَامُ جَيِّدًا؟

- كَصَخْرَةَ!
- طيب! هذه الأدوية ستشفيك بإذن الله، و لكن عليك أن تستريح لمدّة ثمان و أربعين ساعة تقريباً في الهدوء و كذلك، قس درجة حرارتك بانتظام.
- هل أصابني مرض خطراً؟
- لا تخف يا عزيزي! أنت محتاج إلي فترة إستراحة فقط بسبب متاعب السفر. كما أنك لا بد لأن تتعوّد علي الجو الجديد شيئاً فشيئاً فإذا لم تتحسن حالتك في الأيام القادمة، يُمكنك مُخابرتي في البيت بعد الظهر...تفضل! مع السلامة! كنتُ مسروراً جداً لمعرفتك...أتمني لك شفاءً سريعاً و إقامةً طيبةً في بلدنا.
- شكرا! يا طبيب، في أمان الله.

18- في الصيدلية

- شاكرك: - مساء الخير!
- الصيدلي: - مساء الخير، يا سيدي؛ ماذا ترغب؟
- معي وصفة من الدكتور.
- (يقدّم الورقة للصيدلي؛ يقرأها الصيدلي)
- هذه الأدوية كلها موجودة عندنا. سأقدمها لك حالاً. لخطّة من فضلك!
- (يعود الصيدلي و معه الأدوية)
- أ هذا كل ما ترغب؟ أ لا تحتاج إلي شيء آخر؟
- هذا كل شيء بالنسبة للأدوية، و لكني محتاج إلي فرشاة للأسنان و أنبوبة معجون. كما أنني أحتاج إلي صابون و معجون للحلاقة مع شفرات و زجاجة كولونيا طيب! هذا يكفي...

(يمدّ النقود إلي الصيدلي)

- حسناً! و إلي أية ساعة تبقى الصيدلية مفتوحة في المساء؟
- حتي التاسعة ليلاً.
- شكرا جزيلاً؛ في أمان الله!
- مع السلامة يا سيدي!

19- يستمع شاكر المدياع

(شاكر يفتح المدياع و يسمع)

المتكلم:- أيها المستمعون الكرام! الساعة الآن الثامنة صباحاً و بعد أن استمعتم إلي تلاوة من آي القرآن الكريم سنقدّم لكم بقية البرنامج الإذاعي لهذا الصباح. و بعد لحظة، نُقدّم لكم موجزاً لنشرة الأخبار الصباحية ثم...

الحافظ:- أعوذ بالله كم الشيطان الرجيم. بسم الله الرحمن الرحيم.
"أَفَمَنْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَى نُورٍ مِنْ رَبِّهِ. فَوَيْلٌ لِلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ. أُولَئِكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ. اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَاباً مُتَشَابِهاً مَثَانِي تَقْشَعُرُ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ. ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَ قُلُوبُهُمْ إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ. ذَلِكَ هُدًى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَنْ يَشَاءُ. وَ مَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ. " صدق الله العظيم.

المتكلم:- تلا علينا الشيخ محمد عبد الكريم ما تيسر من "سورة الزمر" من القرآن الكريم.
يَقُومُ وَزِيرُ الصَّنَاعِي التُّرْكِي حَالِيًا بِزِيَارَةِ رَسْمِيَّةِ لِبَلَدِنَا، وَ قَدْ زَارَ الْمُنْشآتِ الصَّنَاعِيَّةِ الْقَرِيبَةَ مِنَ الْمَدِينَةِ فِكْتَبِ مُرَاسِلِنَا، تَقَالًا عَنِ وَكَالَةِ الْأَنْبَاءِ الرَّسْمِيَّةِ، بَأَنَّ الْوَزِيرَ سَوْفَ يُجْرِي مُحَادَثَاتٍ مَعَ رَئِيسِ الْوَزَرَاءِ بَعْدَ ظَهْرِ الْيَوْمِ...سيداتي، سادتي، المطربة المشهورة أم كلثوم ستُعني لكم. أعنيّة أجمل الأغاني العربية.
كلمات: الأستاذ عزيز فخري. الحان: المسيقار الكبير عبد الكريم بدران

20- عند الحلاق

شاكرك:- السلام عليكم!

- الخالق:- و عليكم السلام! تفضل، يا سيدي... هل يُمكنك الإنتظار قليلاً؟ هناك مِسْجَبٌ في الزاوية، تستطيع أن تُعَلِّقَ عليه سِتْرَتَكَ و فُبْعَتَكَ.
- شكرا، سأنتظرُ إذن.
- دَوْرُك الآن، يا سيدي، تفضل، كيف تُحِبُّ أن أَقْصَّ لك شَعْرَكَ؟
- شَعْرِي طويل... خَفَّفْهُ من الجائينِ و من ناجيةِ الرَّقَبَةِ، و لكن، لا تُقْصِّهِ في أَعْلَى الرَّأْسِ.
- لا تَخَفْ، يا سيدي. ستكون مسروراً من عَمَلِي... و لكن، كيف أَقْصُّ شَعْرَكَ؟ بالآلة أم بالمِقْصِّ؟
- بالآلة أحسن.
- هل تحبُّ أن أُحَلِّقَ لِحْيَتَكَ أيضاً؟
- لا، و لكن، إغسِلْ شَعْرِي بعد القَصِّ بِشَمْبُونٍ من فضلك.
- طيب! عندك شعر مُسْبَلٌ، تَمْشِطُهُ بسهولة و لكن مع الأسف، عندك قِشْرَةٌ كثيرة؛ عليك أن تستعملَ شامبوان خاصاً لِإِزَالَتِهَا.
- لقد إِسْتَعْمَلْتُ مَادَّةً لِمُعَالَجَةِ الشَّعْرِ خِلالَ مُدَّةٍ طويلة، و لكن، بدونِ جَدْوِي...
- معلوم! يَجِبُ إِسْتِعْمَالُ هذه المَوَادِّ بِإِسْتِمْرَارٍ حتى تكونَ فَعَّالَةً. إِرْجِعْ رأسك إلي الوراء من فضلك... هل أنت مُرْتَاحٌ هكذا؟
- أنا مرتاح جداً، غيرَ أنَّ الماءَ ساخن قليلاً.
- أُعْذِرْني يا سيدي.
- لا بأس؛ علي كل حال فقد سَلَّمْتُكَ رأسي؛ تستطيع أن تَنْصَرِّفَ به كما تشاء. أما الشيء الوحيد الذي أَطْلُبُهُ منك فهو أن لا تَقْطَعَهُ !!!

МАВЗУГА ДОИР АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР 23

21- في بيت أحمد

- شاكِر:- مساء الخير، يا أحمد!
- أحد:- مساء الخير؛ تفضل! نحن جميعاً في إنتظارك.
- أرجو أن لا تكونَ الحفلةَ رسميةً لأنني لم ألبسَ الثيابَ المناسبةَ.
- لم أقم هذه الحفلةَ تكريماً لملابسك بل تكريماً لك أنت، و كما قال الشاعر أبو العلاء المَعَرِّي: "و إن كان في لبس الفتى شرف له*فما السيف إلا غمده و الحمائل."
- و قال نصر الدين خواجه أيضاً: "كل يا كمي!" يوم استدعي الي وليمة وجاء و عليه ثياب وسخة فطلب منه ان يغادر القائمة لهذا السبب. و بعد قليل، رجع و عليه ثياب فاخرة فجلس الي المائدة و وضع كم قميصه في الصحن قائلاً: "كل يا كمي، فأنت المدعو".
- مدعو:- ما شاء الله! أراك عالماً في شؤون الحضارة الإسلامية... يسرني أن أتحدّث إليك قليلاً.
- أحمد:- أقدم لك الأستاذ حسن العراقيّ أستاذ الآداب في الجامعة، و قد عاش مدةً طويلة في فرنسا.
- شاكِر:- تشرفنا!
- أحمد:- أيها الأصدقاء! أقدم لكم السيد شاكِر إنه صحفيّ و قد جاء لقضاء عطلة قصيرة. تعرّفْتُ اليه في الطائرة مؤخراً فاتخذته فوراً صديقاً لي.
- شاكِر:- شكرا. و لكن هذا المدح جزيل؛ ليتني كنت جديراً به و بصدافتكم أنتم جميعاً. يا طبيب! كيف الأحوال؟
- الطبيب:- مرحباً! ألاحظ أنك بصحة جيدة الآن. لا شكّ إنك لم تنس أن تأخذ أدويةكم... و لكن... أتصوّر أنّك لا تعرف زوجتي.

شاكر:- تشرّفنا، يا سيدي.

الطبيب:- و لكن، ما رأيتُ بعد زوجة السيد أحمد؛ ربما بقيت في المطبخ مع الأولاد.

شاكر:- ها هي قادمة مع فاطمة.

زينب:- مساء الخير! يسرنا أن تراك. قال لي زوجي إنك مريض قليلاً، هل تحسنت حالتك؟

شاكر:- الحمد لله! صحتي أحسن الآن.

زينب:- إذن لا بد من أن تأكل من هذه الوجبات كلها.

شاكر:- الله! هذه حفلة مُلوك: حلويات و مشروبات و لحم مشوي و الرز. كأنني أعيش قصة من

قصاص ألف ليلة و ليلة.

أحمد:- تفضل! أريد أن أقدم لك أحد رفاق ابني، إنه مُحام؛ قد درس مدة في استانبول و يسره أن

يتعرف إليك.

شاكر:- تشرّفنا، يا سيدي... قيل لي بأنك قضيت بضع سنين في استانبول، كيف وجدت بلادنا؟

المُحام:- كنت طالباً في ذلك الوقت و قضيت هناك أياماً مُمتعة فعلاً لُن أنساها ابداً...إستانبول احسن

جدا!

22- محادثة عن النفط

أحمد:- نسيْتُ أن أقدم لك السيد نور الدين الخياط. إنه مهندس شاب في شركة النفط الوطنية، و هو

خبير مُتخصّص في مجال البتروكيمياء.

شاكر:- تشرّفنا! هذه صدفة طيبة؛ كنت أتمني منذ زمن طويل فرصة المُقابلة مع فنيّ كبير ذي

مسؤولية عالية.

المهندس:- أنا أيضاً يسرني لقاء صحفيّ مثلك.

شاكر:- شكراً! هل تسمّح لي بأن أعرض عليك بعض الأسئلة عن الصناعة النفطية؟

المهندس:- بكل سرور...تفضل! من أين تحب أن نبدأ؟

شاكر:- السؤال الأول يتعلّق بأهميّة النفط كمصدر للطاقة في الوقت الحاضر بالنسبة للعالم.

مهندس:- بالنسبة الدول المُستهلكة يُمثّل النفط مصدر طاقة لا بدّ منه في أغلب قطاعات الحياة

المُعاصرة. و بالنسبة للدول المُنتجة يُشكّل ضمان تميّتها و تقدّمها في كافة المجالات.

شاكر:- هل معدّل الإنتاج مرْتفع أم مُنخفض في بلدكم؟

المهندس:- ما زال منخفضاً لحدّ الآن، غير أنه سيّرْتفع سريعاً في السنوات القادمة تطبيقاً لخطّة

التنميّة السنوية. و قد إكتشفنا آباراً جديدة في الحقول الموجودة في المناطق الساحلية. أما المُشكلة الوجودية حالياً

فهي طاقة الضخّ التي لا تزال ضعيفة.

شاكر:- و في ما يتعلّق بالخبراء و الفنيّين، هل تجدون صعوبات؟

المهندس:- أية الصعوبات؟ الخبراء و الفنيون و العمّال، كلهم من المواطنين، و لكنّ بعض الأجانب

يعملون بتعاونٍ معنا في عمليّات الحفر و التّقيب و الإستخراج و التّخزين و النّصفيّة مثلاً...

شاكر:- إن سوق البترول واسعة جداً؛ هل لديكم الوسائل الكفيلة بتوزيع و تسويق النفط الخام.

المهندس:- طبعاً، و ربما تعرف أنّ لدينا شبكة أنابيب كثيفة لنقل النفط حتى مرّفاً عميق و واقِع علي

ساحل البحر حيث توجد خزّانات لِحزّن الخام قبل تحميّله علي النّاقلات؛ و قد أنشأنا مؤخراً مصفاة بالقرب من

المرّفا.

شاكر:- إنّ النفط المعروف "بالذهب الأسود" لثروته هائلة؛ و بفضلها ستكون الدول العربية غنية جداً.

المهندس:- صحيح أنها ثروة كبيرة و لكنّ الثروة الحقيقية الكُبرى في البلدان العربية هي الطاقة

البشرية و إرادة النّقد.

23- حادث سيارة

احمد:- لماذا هذا التأخر؟ ننتظرك منذ ساعة تقريباً. أين كنت إذن؟
إبراهيم:- العفو يا أبي، و لكن، إذا تأخرتُ فلأسبابٍ خارجة عن إرادتي تماماً. أُعذّرني السيد شاكراً! أنا مُتأسّف جداً و خاصةً إذ أنّ الحفلة أُقيمتُ تكريماً لك.

زينب:- ما بك يا ولدي؟ وجهك أصفر! ماذا حدث؟ تكلم!
إبراهيم:- لا تخافي يا ماما... لا أزال مُتأثراً بما شاهدته مساء اليوم...بينما كنتُ خارجاً من الملعب، في السادسة و الربع تقريباً، شاهدتُ حادثَ سيارةٍ في مَفْرَقِ "المُسْتَقْبَل" فقد إصطدمتُ سيارة صغيرة بسيارة النقل.

أحمد:- ما حدث بالضبط؟ قُل!
إبراهيم:- كانت لسيارة الصغيرة تأتي بسرعة كبيرة فلم تُلاحظُ إشارة الضوئ الأحمر و اصطدمت بسيارة نقل ضخمة مشحونة بزجاجات للمشروبات الغازية.

الطبيب:- هل أُصيبَ الركبُ بجروح؟
إبراهيم:- كان هناك ثلاثة أشخاصٍ في السيارة الصغيرة: الأب و الأمّ و الإبن، كما علمتُ فيما بعد. إنّ المرأة التي كانتُ جالسةً بجانب زوجها، حالتها خَطِرةٌ جداً. و الأب أُصيبَ بِكُسورٍ في الرأسِ و الصدر. أما الشاب فلم يُصَبْ إلا بجروح طفيفة.

زينب:- و سائق سيارة النقل، هل أُصيبَ أيضاً؟
إبراهيم:- أصابه الخوف فقط، و لكن، لِشِدَّةِ الصَّدْمَةِ سَقَطَتِ الزُّجاجاتُ علي الأرض و انكسرت فَمَنَعَتِ الشُّطَاياَ المَرورَ في ساحة المَفْرَقِ كُلِّها.

الطبيب:- هل إتخذت إجراءات الإسعاف اللازمة بالسرعة؟
إبراهيم:- عَقَبَ الحادث، رأينا سيارة الإسعاف تُصِلُ مع الشُّرْطَةِ لِنَقْلِ الجُرْحِي إلى المستشفى إبن سينا فوراً. لا أنسَ هذا اليوم. كانت الجَمَاهيرُ تزدحمُ لِمُشاهدة الحادث فتوقفت حركة المرور مُطْلَقاً و ارتفعت اصوات لسيارات باستمرار.

أحمد:- و ما حدث بعد ذلك؟
إبراهيم:- إتخذت الشرطة الإجراءات اللازمة و سألتني هل كنت شاهداً أم لا ثم طرحتُ عليّ بعض الأسئلة عن ظروف الحادث.

زينب:- و لماذا لم تُنصَرَفَ بعد الرَدِّ علي الأسئلة الشرطة؟
إبراهيم:- كانت مُحتاجة إليّ لِلتَحْقِيقِ. و طلبت من سائق سيارة النقل رُحْصَةَ السِّيَاقَةِ و بطاقة المُلكِيَّةِ و وَثِيقَةَ التَّأْمِينِ مع البطاقة السنوية الهويّة.

شاكراً:- إنه حقا حادث مُؤثف، و لكن، لا تُفَكِّرُ فيه كثيراً، فالسيارة سلاح ذو حَدَّين، يَسْمَحُ الإنسان بالتسلية كما أنه يُؤدِّي إلى القتل في نفس الوقت؛ و لكن، لا بد من السيارات في حياتنا العصرية.

أحمد:- رَغَمَ كل شيء، أرجو أن تُكوِّنَ قد قضيت وقتاً طيباً في بيتنا هذه الليلة.
شاكراً:- كنتُ مسروراً جداً لمعرفة أصدقائكم و أشكركم علي دعوتكم التي تأثرتُ بها كثيراً.
أحمد:- نحن نشكرك علي خُضورك فصدقاتك عزيزة علينا. أنت ضيفنا و الضيافة مقدسة، كما تعرف، عند العرب و المسلمين.

شاكراً:- صحيح! و لكن، حان وقت الفراق، يجب أن أعود إلي الفندق.

24- مخابرة هاتفية

شاكراً:- هنا شاكراً... الغرفة... رقم...30. أعطني رقم الهاتف 50361 (خمسة، صفر، ثلاثة، ستة،

واحد).

المتكلم:- طيب! يا سيدي، لحظة من فضلك، سأصل الخطّ بغرفتك.

(بعد لحظة يدق جرس الهاتف في غرفة شاكراً)

المتكلم:- دُونَكَ الخَط، يا سيدي... تكلم!

شاكِر:- ألو! أحمَد! كيف حالكَ؟ و لكن، ماذا حدث حتى تغيَّر صوتكَ؟

أحمَد:- أنا مَبْخُوح؛ أصابني البرد.

شاكِر:- أحمَد! اليوم كما إتَّفَقْنَا علي ذلك البارحة. و لكن يُمكنُ أن نُوجِّل الموعد إذا كانت حالتكَ

سَيِّئَةً.

أحمَد:- أبدأ! أوْدُ أن أقومَ بهذه الجَوْلَة معكَ، فمنذ زمن طويل كنتُ أنتظرُ فرصةً مثل هذه.

شاكِر:- أين تريد أن نلتقي؟

أحمَد:- أتصوّرُ أنك تعرف أين يقع البريد الكبير. ما رأيكَ لو إتَّفَقْنَا هناك؟ إنّه في طريقنا نحو المدينة

القديمة.

شاكِر:- جسنّا! في أية ساعة؟

أحمَد:- في الثالثة و الربع. ما رأيكَ؟

- ممتازا... و لكن، ألسنت مشغولا اليوم؟

- لا، و لِحُسْنِ الحَظِّ، و ليست لديّ دروس اليوم بعد الظهر.

- إذن، و الحالة هذه، فأنا موافق... إلي اللقاء، يا أحمَد، و سلّم علي عائلتك من قَبلي!

25- في المصرف

شاكِر:- عفوًا، يا سيدي، أحتاج إلي الذهاب إلي المصرف، و الساعة الآن الحادية عشرة صباحًا؛ هل

يُغلق المصرف في أوقات الغداء؟

صاحب الفندق:- لا، عدا الجمعة و أيام العُطْل... في أيام الأخرى، يبقي مفتوحا حتى الثانية بعد

الظهر.

شاكِر:- مررت أول أمس، و أنا في الحافلة أمام المصرف أتصوّر أنه قريب من هنا، غير أنني لا

أتذكّر مكانه بالضبط.

صاحب الفندق:- أه، تريد "المصرف الوطني"... نعم... أنه واقع قرب تمثال صلاح الدين، في زاوية

شارع التُّجّار و شارع النُّهضة. سأدُلُّكَ علي الطريق إذا أردت.

(يصل إلي المصرف و يدخل)

شاكِر:- الله! ما أطول صَفَّ الانتظار قُدّام الصَّرَف... لِحُسْنِ الحَظِّ، أستطيع أن أَقِفَ في الصف بكل

الصبر، اليوم قَلَدَيّ الوقت الكافي... هل يمكن أن تُصَرِّفَ لي هذه النقود من فضلك؟

الموظف:- من أية عُمَلَة؟

- عندي ليرة تركية. أتصوّر أن سِعَرَ الصَّرَفِ مُلائِم في الوقت الحاضر.

- نعم، و لكنّ السوق النُّقديّة مُتغيِّرة بسرعة. أعطني نقودك حتى أغيّر لك و أعطيك النقود

العربية.

26- جولة في المدينة

شاكِر:- العفو، أتصوّر أنني متأخّر؛ توقّفت ساعتِي. كم الساعة من فضلك؟

أحمَد:- الساعة الثالثة و خمس و عشرون دقيقة. و لكن لا يهَم، لسنا مستعجلين. تفضل! سنسير في

هذا الشارع الذي يُؤدِّي إلي مُتحَفِ الآثار القديمة.

- ما أجمل الجوّ اليوم! لحسن الحظّ أصبحت الآن متعودًا علي تقسّم، و السَيْرُ علي الأقدام

رياضةً مفيدةً جدًا للأجسام.

- المشيُّ خيرُ طريقةٍ لزيارة المدن في البلدان الأجنبية لأنك تستطيع أن تتوقّف أينما أردتَ و أن

تتكلم مع أهل البلد و أن تدخل الدكاكين إلي آخره...

- أليس هذا هو المُتحَف؟ في هذه العمارة الحديثة؟

- نعم، و الغريب أنَّ بناية متحف الآثار القديمة أحدث من بناية متحف الفنون الحديثة.
- أنا عطشان جدا، و أنت؟
- أنا أيضا... أنظرُ إلي هذا السَّقاء... يمكننا أن نشربَ ماءً بارداً. (يشربان من الماء)
- فعلاً! كان لهذا الماء طعمٌ لذيذ... هل يكون الماء الذي يُباعُ في الشوارع بارداً دائماً مثل هذا الذي شربناه اليوم؟

- دائماً، لأنه يُحْتَفَظُ به في زِقِّ من جَدِّ الماعِزِ.
- فهمت... كأنه ثلاجة مُتَنَقِّلة. أ لا تَشُمُّ هذه الرَّائِحَة؟ أ ليست رائحة الفطيرة؟
- صحيح! لك حاسة شمَّ قوية، يا أخي! في أكثر هذه الشوارع تجد بائعين يُقدِّمون حلويات متنوعة أو مشروبات أو لُحُوماً مَطْبُوخة أو سمكاً مَقْلِيّاً و حتى وجبات جاهزة بثمن رخيص جدا.

(شاكر و احمد يشتريان فطيرة و يأكلان)

- أحمد:- أنظر! أ لم أقل لك بأنك ستَرِي هنا عددا كبيرا من الأبواب الجميلة؟ أكثرُ أبواب بيوت هذا الشارع ضخمة و مصنوعة من الحديد أو الخشب المُنقُوش. ما رأيك في هذا الباب؟
- شاكر:- أري أن صانعه كان فناناً حقا. ليتني إستطعتُ أن أدفع هذا الباب حتى أزورَ داخلَ البيت لأنه إذا كان السَّتار جميلا فلا شك أن ما وراءه أجمل!
- لا تُصدِّق ذلك! فلأجمل البيوت أبوابٌ و حيطان بَسِيطة، و ذلك غالبا لِعَدَمِ إثارة حَسَدِ الناس و جَدْبِ اللُّصُوص. عندنا مثلٌ يقول: "لا تُعْرَنَك المظاهر!"
- ماذا لو دخلنا هذا الزقاق الضيق؟ ما رأيك؟
- كما تُحب؛ لهذا الزقاق طابع خاص، و لبيوته شبابيك خشبية قديمة جدا، لا يكاد يوجد لها مثل في العالم اليوم. أما أشعة الشمس فلا تدخل إلي هذا الشارع تقريبا؛ و لهذا لا يزال باردا حتى في أشد أوقات الحرارة.
- و ربما تُعَبِّتُك هذه الجولة. لا بد أن نعود الآن.
- طيب! و لكن، أريد أن أشرب من هذه النافورة و أن أغسل وجهي و يدي.

27- في بيت أحمد

- أحمد:- أهلا و سهلا... كيف الأحوال؟
- شاكر:- أحسن، منذ دخولي بيتكم و لكنني أفكر في انتهاء إقامتي و هذا شيء يُحزُنني كثيرا.
- لماذا هذا الحُزُن؟ أ ليست عائدا إلي أهلك و أصدقائك و مدينتك الجميلة؟
- صحيح! غير أنني متأسف لِعَدَمِ استطاعتي تَمديدَ عطلتي معكم. علي أن أذهب قريبا إلي وكالة السفر لِحَجْرِ تذكرتي.
- لا تُفكِّر في المستقبل بل تَمَتَّعْ بالوقت الحاضر فهكذا الدنيا: لكل شيء نهاية إلا للصدقة طبعاً.
- طبعاً فإن صدقتنا ستستمرُّ إلي الأبد، و حتى منزلكم سَأَحُنُّ إليه و هو يعجبني أكثر من شُقَّتِي الصغيرة في إستانبول.
- ليس المنزل وحده الذي يعجبك في الواقع بل الجو الذي يسودُه فإنه جو عائلي يا أخي! لماذا لا تتزوج؟
- أنا خطيب، و طبعاً فكرت في الزواج، غير أنني لا بد أن أنتظر قليلاً.
- أنت علي حق، لا تتعجل فإن الزواج قَضِيَّةٌ مهمَّةٌ جدا... أنا بنفسني لم أتزوج إلا بعد طول التفكير و التحليل؛ و كما يقول العرب: "العجلة من الشيطان و التأني من الرحمن."
- معلوم... الله! ما الطَّفُّ الجو في هذه الغرفة، خصوصاً مع حرارة الجو في الخارج... هل يوجد تكييف في البيت؟

- نعم، عندي جهاز التكييف و لكنه قديم، لا يشتغل جيدا و يحتاج إلي تصليح.
- و باقي البيت مُكَيَّفٌ أيضا؟
- لا، ليس كله... و لكنك لم تُشاهدِ كل البيت حتى الآن، تفضل معي لِنُزورَ جميعَ أقسامه.

28- غرف النوم

أحمد:- هل تَوَدُّ أَنْ نَصْعَدَ لِمُشاهدةِ الغرفة الموجودة في الطابق الأول؟... مع الأسف، ليس هنا مصعد، لا بد أن نصعد في السلم. هناك تجد غرف النوم: إلي اليسار، غرفة إبراهيم ثم غرفة فاطمة، و إلي اليمين: غرفتنا أنا و زوجتي و غرفة طفلين. و في نهاية الممرِّ إلي اليمين، يوجد دورة المياه و الحمام، و إلي اليسار، سلمٌ صغير يُؤدِّي إلي السطح.

شاكِر:- ممتاز! ما أحسن هذه الهندسة! إنَّ المهندس المِعْمَرِيَّ الذي حَطَّ هذا البيت قام بعمل رائع. هل أنت مالك البيت أم تدفع إيجاراً شهرياً؟

- لا، إنه مُلك لي؛ أما المهندس الذي بني البيت فهو أحد أصدقائي و قد وضع التخطيط حَسَبَ رَغْبَتِي... تعال معي حتى نزور غرف الأخرى... تفضل!

(يدخل غرفة أخرى)

شاكِر:- رائع! ما أجمل هذا الأثاث! والله أراها مَفْرُوشةً بِغَايَةِ الدُّوق!

أحمد:- و من جِهَةِ أُخرى، يدخلها ضوء النهار باستمرار حتى أنها مُضِيئةٌ جداً، و عِيْنُهَا الوحيد هو أنها مُطْلَة علي الشارع و شارعنا، كما تعرف، حافل بالضَّجيج دوماً... طيب، ماذا لو نزلنا الآن لزيارة الغرفة الباقية تحت؟

29- غرفة الأكل و المطبخ

شاكِر:- ما أوسع هذه القاعة! لو لا هذه المائدة الوحيدة في الوسط لَنصوّرت أنني في قاعة مطعم فاخر.

أحمد:- صحيح، و حاصّة في أوقات الأكل فزوجتي طبّاحة ماهرة تُحَضِّرُ لنا وجبات لذیذة من الدرجة الأولى... هنا تُنْتَهِي زيارة البيت... هل تريد أن نخرج إلي البستان؟

- نعم، و أنني أرغب في التحدُّث إليك عن الزيارة التي أريد أن أقوم بها في أسواق المدينة.

- أنا مشغول الآن و لكنني مستعد للذهاب معك في الأسبوع القادم، إن شاء الله.

- شكرا جزیلاً، يا أخي.

- تفضل! نذهب إلي الحديقة و نتكلم فيها.

- المطبخ واسع جداً! و أري أن زوجتك ذو حَظٍّ و نظام. و ما أنظف هذا المطبخ! و لك الثلاجة أيضاً! ما شاء الله! جميل جداً!

30- زيارة الأسواق

أحمد:- ما رأيك لو أوقفنا السيارة هي هذا المكان؟ أصبحت الشوارع ضيقة جداً.

شاكِر:- علي كل حال، خير لنا أن نمشي علي الأقدام؛ لن تُفِيدَنَا السيارة إلا لنقل البضائع التي قد نشتريها.

- هل تُفَكِّر في شراء أشياء كثيرة؟ لأن الدكاكين عديدة في هذه المنطقة و البدائع مختلفة، تستطيع أن تجد كل شيء بكل الأسعار.

- عليّ أن أشتري أشياء كثيرة، و إذ عرف أصدقائي بأنني كنت في بلد عربي، طلبوا مني أن أعود إليهم ببعض الهدايا... كما يجب أن أشتري شيئاً لعائلتي و خطيبة، و لكن، لا أدري ماذا أختار لهم.

- هل تريد أن نبدأ بِحَيِّ النُّحَّاسِينَ؟ و بعد ذلك، يمكن أن نذهب إلي حيِّ الصَّاغَةَ، فأصحاب الحِرْفَةِ الواحدة مُنْجَمِّعون في حيٍّ واحد و لهذا، سنُلقِي في هذه الأسواق كل ما ترغب.

МАВЗУГА ДОИР АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР 24

1-машқ. Қуйидагиларни тўғри ўқинг ва ўзбекчага ўғиринг:

1) عنكَ. 2) إليك. 3) حولهم. 4) عندنا. 5) وراني. 6) بينهن. 7) خلفكما. 8) إزاءها. 9) أمامكن. 10) لديهما. 11) في. 12) معهم. 13) لهن. 14) بهن. 15) بكن. 16) على. 17) قربنا. 18) خوفاً مني. 19) بجانبنا. 20) بجواركما. 21) عوضاً عنه. 22) بواسطتها. 23) لأجلك. 24) على مقربة منهم. 25) بالرغم منها. 26) لكما. 27) لي.

2-машқ. Қуйидагиларни арабчага ўғиринг:

Биз ҳақимизда; уларнинг (мн.) ёнида; сизларнинг (мз.) атрофингизда; сендан (мз.); сендан (мн.) кўрқиб; бизни деб; унинг (мн.) устида; уларнинг (мз.) орасида; бизга қарамай; сиз иккинги хузурингизда; у иккови орасида; уларнинг (мн.) орқасидан; бизнинг рўпарамизда; улар (мз.) орқали; мен билан бирга; у иккови воситасида.

3-машқ. Қуйидаги отларни мос келган бирикма олмошларга алмаштиринг:

1) من المهندسين. 2) إلى المدرسات. 3) داخل الدار. 4) حول السيارة. 5) عن الجامعة. 6) للطلبة. 7) لدى المؤرخين. 8) على السبورة. 9) مع الأصدقاء. 10) قرب الزميلات. 11) بالريشة. 12) في المجلة. 13) كالقمر. 14) حول المائدة. 15) في سبيل السلم. 16) فضلاً عن هذا الدرس. 17) بصرف النظر عن هذا التمرين. 18) للطالبات. 19) نتيجة للحرب. 20) بواسطة المسطرة.

4-машқ. Қуйидаги ибораларни арабчага ўғиринг ва ундаги отларни бирикма олмошларга алмаштиринг:

1. Икки ўртоқда. 2. Икки хонада. 3. Қариндошлардан. 4. Хона ташқарисида. 5. Инженерлар ҳақида. 6. Имтиҳонлардан олдин. 7. Мусулмонлар учун. 8. Хонимлар ҳақида. 9. Иккита автомобил ичида. 10. Балкон рўпарасида. 11. Шифохона орқасида. 12. Иккита журналнинг ёнида. 13. Врач аёллардан олдин. 14. Тарихшунослар хузурида. 15. Икки табассум орасида. 16. Тепаликлардан кейин. 17. Имтиҳонлар асносида. 18. Уруш давомида. 19. Куздан олдин. 20. Халифадар ҳақида. 21. Ўқитувчилар (мз.) учун. 22. Чипталарсиз. 23. Радиоешиттириш давомида. 24. Сафардан олдин. 25. Спортни деб. 26. Перо билан (ёрдамида).

МАВЗУГА ДОИР АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР 25

- في حيّ النحاسين

أحمد:- الأجنب يشترون كثيرا من البرادات و الأباريق و الآنيّة و المباخر... و لكنني، لو كنت في مكانك لاخترت إحدى هذه الصناعات المنفوشة باليد، فصناعة النحاس مزدهرة هنا؛ ثم أعتقد أنّ هذه الدكان فيها أحسن المُنْتَجَات النحاسيّة في بلد كله.

- ما رأيك في هذه الصينية، بجانب هذا الشّمعدان الطويل؟ إنها كبيرة و لكنني أفضلها علي

سائرها.

بائع:- لك ذوق مُرْهَف؛ هذه أجمل الصينيات الموجودة هنا... إنها فريدة من نوعها فقد تَطَلَّبَتْ شُغْلاً كثيراً ورسومها في غاية الدقَّة. لا أتصوّر أنك تستطيع أن تجد مثلها في كل الأسواق. سعرها مُرتفع فعلاً و لكن، يمكن أن أخفضه لك... هل تأخذها؟
شاكِر:- طيب، آخذها... ما رأيك، يا أحمد؟... أعطني أيضاً هذا الإبريق الصغير من النحاس الأحمر و هذا البرّاد المُفضَّض الكبير.

أحمد:- أعتقد أنك لن تُندَمَ لشراء هذه الصينية فما رأيت أجمل منها قط. أنا مسرور لحصولك عليها.
- أنا أيضاً مُرتاح جداً؛ و الآن؛ ماذا لو تفرَّجنا علي المُجوهرات؟

32- عند الصائغ

أحمد:- إذا أردت أن تذهب إلي حيّ الصاغة و العطارين فلا بد أن نمرّ بشارع الدبّاعين ثم بشارع الصباغين.

شاكِر:- هيا بنا! أنا مُشتاق إلي زيارة هذا الحيّ فالصياغة العربية مشهورة جداً و قد سمعت عنها كثيراً، و لكنها المرّة الأولى التي يجب أن أختار فيها مُجوهرات.
- أنا مُتأكّد من أنك ستُحسِن الاختيار، و لكن، إذا أردت يمكن أن أنصحك فليست هي المرة الأولى التي أخضّر فيها إلي هذا الحيّ! ستعرف ذلك عند ما تتزوج.
- أوّدُ شراء مجوهر جميل بمناسبة خطوبة القديمة.

(يدخلان دكان الصائغ)

شاكِر:- صباح الخير؛ هل يمكنك أن تُقدّم لي مجموعة من المجوهرات من فضلك؟
الصائغ:- معلوم، يا سيدي، سوف أقدم لكم كل ما لدي؛ فضلاً عن المجوهرات المُعرّوضة في الواجّهة، فيمكنكم الإختيار حسب رغبتكم. إسمحو لي بأن أعرّض عليكم سؤالاً: هل هذه المجوهرات لفتاة أم لإمرأة متزوجة أم لسيدة عجوزة؟

شاكِر:- إنها لخطيبتي، غير أنني لن أشتري اليوم خاتماً للخطوبة و لا للزّواج.
الصائغ:- طيب إذن يمكن أن أقتريخ عليكم هذا السّوار الجميل من الذهب الخالص، الذي يُشكّل هديّةً ثمينة لها قيمة كبرى، و كذلك هذه الساعة المُستديرة أو تلك المُربّعة؛ و لكنكم قد تُفضّلون شيئاً من الفِضة؟
شاكِر:- هذا كله يعجبني جداً؛ و مع الأسف لن أقدر أن أشتري الكل. هل يمكنك أن تقدم لي شيئاً آخر عدا ذلك؟

الصائغ:- معلوم! تفضلوا! ما رأيكم في هذه المجموعة من القلائد؟ بعضها من اللؤلؤ و بعضها من الذهب و بعضها من الفِضة... أما هذه فهي مُرصّعة بحجارة كريمة من الزمرد و الياقوت و الماس.
شاكِر:- لا بد أن أكتفيّ بشراء هذه القلادة الفضية و هذه الأقراط و السّوار الذهبي الذي قدّمته لي أولاً.
الصائغ:- طيب، يا سيدي، سأضع المجوهرات كلها علي جِدّة في العُلبّة المناسبة لها.

МАВЗУГА ДОИР АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР 26

رسالة إستفسار عن أسعار-1

حضرة الفاضل،

يسرنا لو تنازلتم بأخبارنا عن أسعار البضائع الآتي ذكرها مع بيان شروط الدّفْع و التسليم.

100 قنطار صابون نابلسي ماركة النجمة و الهلال.

200 قنطار صابون نابلسي ماركة النمر.

و تفضّلوا بقبول فائق الاحترام.

2- رسالة التسعير

حَضْرَةَ الْفَاضِلِ،

رَدًّا عَلَي خُطَابِكُمْ رَقْم... الْمُؤرَّج فِي... نَتَشَرَّفُ بِأَخْبَارِكُمْ أَنْ أَسْعَارَنَا كَالْآتِي:

5 جُنَيْهَاتٍ لِقَنْطَارٍ صَابُونِ نَابُلْسِي مَارِكَةِ النُّجْمَةِ وَ الْهَلَالِ.

6 جُنَيْهَاتٍ لِقَنْطَارٍ صَابُونِ نَابُلْسِي مَارِكَةِ النَّمْرِ.

عَلِي أَنْ يَكُونَ تَسْلِيمُ الْبِضَاعَةِ بِنَابُلْسٍ وَ الدَّفْعِ عِنْدَ التَّسْلِيمِ.

وَ تَفَضَّلُوا بِقَبُولِ فَائِقِ الْإِحْتِرَامِ.

3- رِسَالَةُ الْطَلْبِ

حَضْرَةَ الْفَاضِلِ،

وَصَلْنَا خُطَابِكُمْ رَقْم... بِتَارِيخ... وَ نَرْجُو إِسْرَالَ الْبِضَاعِ الْآتِيَةِ:

100 قَنْطَارٍ صَابُونِ نَابُلْسِي مَارِكَةِ النُّجْمَةِ وَ الْهَلَالِ سَعْرُ الْقَنْطَارِ 5 جُنَيْهَاتٍ.

200 قَنْطَارٍ صَابُونِ نَابُلْسِي مَارِكَةِ النَّمْرِ سَعْرُ الْقَنْطَارِ 6 جُنَيْهَاتٍ.

عَلِي أَنْ يَكُونَ تَسْلِيمُ الْبِضَاعَةِ بِنَابُلْسٍ وَ الدَّفْعِ عِنْدَ التَّسْلِيمِ.

وَ تَفَضَّلُوا بِقَبُولِ فَائِقِ الْإِحْتِرَامِ.

4- عَرْضُ نَوْعٍ جَدِيدٍ عَلَي الزِّيَانِي

حَضْرَةَ الْفَاضِلِ،

يَسِّرُنِي إِعْلَانُكُمْ أَنْ مَصْنَعَنَا أَرْسَلَ لَنَا أَخِيرًا إِرسَالِيَّةً مُكَوَّنَةً مِنْ:

صَفَائِحَ سَرْدِينٍ مُمَلَّحٍ يَتَرَاوَحُ طَوْلُهُ مِنْ 10 إِلَى 15 سَنْتِيْمِتْرٍ بِسَعْرِ 220 قُرْشًا لِلصَّفِيحَةِ، تَسْلِيمَ مَحْطَةِ

الْقَاهِرَةِ.

وَ أَشِيرُ عَلَي حَضْرَتِكُمْ أَنْ تَحْصُلُوا عَلَي صَفِيحَةٍ وَاحِدَةٍ عَلَي سَبِيلِ التَّجْرِبَةِ. وَ إِنِّي لَوَاتِقٌ مِنْ أَنْكُمْ

سَتَطْلُبُونَ كَمِيَّةً أَكْثَرَ فِي الْمُسْتَقْبَلِ.

وَ تَفَضَّلُوا بِقَبُولِ فَائِقِ الْإِحْتِرَامِ.

5- تَسْلِيمُ بَعْدَ الْحَرْبِ

حَضْرَةَ الْمُحْتَرَمِ،

بَعْدَ التَّحِيَةِ. يَسِّرُنَا إِخْبَارُكُمْ أَنَّنَا نَقْبَلُ مِنَ الْآنَ أَيَّ طَلْبِ آلَاتِ الطَّبَاعَةِ وَ التَّجْلِيدِ وَ مَا يَلْزَمُهَا مِنْ أَدَوَاتِ

عَلِي أَنْ يَكُونَ التَّوْرِيدُ بَعْدَ إِنتِهَاءِ الْحَرْبِ.

أَمَّا الْأَسْعَارُ فَسَتُحَدَّدُ قَبْلَ أَوْ بَعْدَ الشَّحْنِ كَمَا أَنَّهُ سَيَكُونُ لَكُمْ الْحَقُّ فِي الْإِغْيَاءِ الْطَلْبِ إِذَا مَا رَأَيْتُمْ أَنَّ

السَّعْرَ مَرْتَفِعٌ عِنْدَمَا يَأْتِي وَقْتُ الشَّحْنِ.

أَمَّا الطَّلِبَاتُ فَسَتُقَدِّدُ عَلَي أُسَاسِ الْأَوْلَوِيَّةِ بِحَيْثُ يَتِمُّ تَسْلِيمُ الْأَسْبَقِ مِنْهَا حَيْنَمَا تَصْعُ الْحَرْبُ أَوْزَارَهَا.

وَ مَعَ هَذَا نُرْسِلُ لَكُمْ كَشْفًا بِجَمِيعِ أَنْوَاعِ الْآلَاتِ اللَّازِمَةِ لِلطَّبَاعَةِ وَ يَسِّرُنَا لَوْ أُرْسَلْتُمْ لَنَا كَشْفًا

بِإِحْتِيَاجَاتِكُمْ لِكَيْ نَتَمَكَّنَ مِنْ رَفْعِهِ إِلَي مَرْكَزِنَا الرَّئِيسِيِّ بِلُنْدِرِهِ لِئُرْسِلَ لَنَا الْبَيَانَاتِ وَ دَفَاتِرَ الْبَيَانِ.

وَ نَأْمَلُ أَنْ يَصِلَنَا رَدُّكُمْ سَرِيعًا.

وَ تَفَضَّلُوا بِقَبُولِ فَائِقِ الْإِحْتِرَامِ.

6- طَلْبُ تَسْلِيمِ بِضَاعَةٍ

حَضْرَةَ الْفَاضِلِ،

بَعْدَ التَّحِيَةِ- نَرْجُو التَّكْرَمَ بِتَسْلِيمِ شَرِكَةِ "سِتَار" لِلنَّقْلِ بِالسِّيَارَاتِ الْبِضَاعِ الْآتِيَةِ مِنْ أُصْلِ الْكَمِيَّةِ

الْمُسْتَرَاةِ لَنَا مِنْكُمْ:

16 (سِتَّةَ عَشْرَ) بِأَلَّةِ كَتَّانِ.

18 (تَمَانِيَةَ عَشْرَ) بِأَلَّةِ شَعْرِ قَنْبِ.

وَ لَكُمْ شُكْرُنَا عَلَي مَا تَفَضَّلْتُمْ بِهِ مِنَ التَّسْهِيلَاتِ اللَّازِمَةِ لِإِمْدُوبِ الشَّرِكَةِ الْمَذْكُورَةِ أَعْلَاهُ.

و تفضّلوا عزّتكم بقبول أسْمِي إحترامي.

7- الشحن بشركة السيارات

حضرة الفاضل،

بعد التحية- تَنفِيذاً لِطَلْبِكُم الَّذِي تَكْرَمْتُم بِتَسْلِيمِهِ إِلَي مُعْتَمَدِنَا حِينَ مَرُورِهِ عَلَيكُم نُخْبِرُكُم أَنَّنَا سَلَّمْنَا الْيَوْمَ إِلَي شَرِكَةِ الشَّرْقِيَّةِ لِلنَّقْلِ بِالسَّيَّارَاتِ الْبِضَاعَةَ الْمَوْضُحَةَ بِصُورَةِ الْفَاتُورَةِ طَيُّهُ الْبَالِغِ قِيَمَتِهَا...
فَنَرْجُوكُم دَفْعَ هَذَا الْبَلْغِ إِلَي شَرِكَةِ الْمَذْكُورَةِ مُقَابِلَ تَسْلِيمِ الْبِضَاعَةِ.
و تفضّلوا عزّتكم بقبول أسْمِي تحيَّاتي.

8- إرسال بضاعة

حضرة الفاضل،

نشكركم علي طلبكم المؤرّخ في 8 أبريل و قدره 500 جُوال. بكل جوال 50 رِطْلاً من أحسن أصناف البُنِّ. سعر الرطل عشرة قروش، و قد أُرْسِلَتِ الْبِضَاعَةُ الْيَوْمَ بِقِطَارِ الْبِضَاعَةِ فِي جُولاتٍ من الْحَجْمِ الْمَطْلُوبِ و الْمَبْلُغِ الْمُسْتَحَقُّ لَنَا وُقُوقَ الْفَاتُورَةِ الْمُرَفَّقَةِ هُوَ 250 جنيهاً مصرياً.
و نَأْمَلُ أَنْ تَصِلَ الْبِضَاعَةُ فِي حَالَةٍ جَيِّدَةٍ و أَنْ يُغْرِيكُم نَوْعُهَا عَلَي أَنْ تُشْرِفُونَا بِطَلَبَاتٍ جَدِيدَةٍ.
و تفضّلوا بقبول فائق الإحترام.

9- إرسال فاطورة معدّلة

حضرة الفاضل،

نتشرّف بأنّ نُرَفِّقَ لَكُم بِهَذِهِ فَاتُورَتِنَا الْمَذْكُورَةَ أَعْلَاهُ الْإِعْآءَ لِفَاتُورَتِنَا الْأَصْلِيَّةِ بِذَاتِ رَقْمِ الْمُوَرَّخَةِ 13 الْجَارِي الَّتِي أَضَفْنَا فِيهَا خَطَأً إِلَي حِسَابِكُم 990 كِيلُو زِيَادَةً عَلَي الْكَمِّيَّةِ الَّتِي سَلَّمْتُمْ إِلَيْكُم فِعْلاً.
و لَنَا وَطِيدَ الْأَمَلِ أَنْ تُوَافِقَكُم هَذِهِ الْفَاتُورَةُ الْمُصَحَّحَةُ فَتَتَكَرَّمُوا بِسَدَادِ قِيَمَتِهَا.
و إِنْ لَنْعْتَذِرَ عَمَّا يَكُونُ قَدْ نَشَأَ عَنْ هَذَا الْخَطَأِ مِنْ مُضَايِقَاتٍ مَعَ تَأْكِيدِ اهْتِمَامِنَا الدَائِمِ بِطَلَبَاتِكُم.
و تفضّلوا عزّتكم بقبول أسْمِي تحيَّاتي.

10- إرسال فاتورة و بوليصة شحن

حضرة الفاضل،

وصلنا خطابكم رقم... بتاريخ... بِخُصُوصِ طَلْبِ الْبِضَاعَةِ و قد بَادَرْنَا بِشَحْنِهَا بِالسِّكَّةِ الْحَدِيدِ بِحَيْثُ تَصِلُكُم فِي أَوَّلِ قِطَارِ بِضَاعَةٍ.
و مُرَفِّقٌ بِهَذَا بُولِيصَةُ الشَّحْنِ و كَذَا فَاتُورَةٌ بِمَبْلُغٍ... فَنَرْجُوكُم سَدَادَهَا فِي أَقْرَبِ وَقْتٍ.
و نَأْمَلُ أَنْ تَصِلَكُم الْبِضَاعَةُ دُونَ أَنْ يُلْحَقَ بِهَا أَيُّ عَطَبٍ و أَنْ تُصَادِفَ اسْتِحْسَانَكُم بِحَيْثُ تَحْمِلُكُم عَلَي تَشْرِيفِنَا بِطَلَبَاتٍ أُخْرَى جَدِيدَةٍ.
و تفضّلوا بقبول فائق الإحترام.

11- إعتذار عن توريد بضاعة

حضرة الفاضل،

بعد التحية- تَسَلَّمْنَا خِطَابَكُم الْمُوَرَّخَ 10 الْجَارِي و نُخْبِرُكُم أَنَّنَا قَدْ أُرْسَلْنَا لَكُم مَكْبَسَ الْمِضْرَبِ الْمَطْلُوبِ بِدَاخِلِ طَرْدِ بَرِيدِ مَحَوَّلٍ عَلَيْهِ بِالْقِيَمَةِ.
أَمَّا فِيمَا يَتَعَلَّقُ بِالْأَدَوَاتِ الرِّيَاضِيَّةِ الْآخَرَى فَنَأْسِفُ كُلَّ الْأَسْفِ لِعَدَمِ إِمْكَانِنَا إِعْطَاؤِكُم كَشْفًا بِالْأَسْعَارِ، إِذْ أَنَّ الْكَمِّيَّةَ الْمَخْزُونَةَ عِنْدَنَا مَحْدُودَةٌ و نَخْتَفِظُ بِهَا لِلْبَيْعِ مِنْهَا بِالْقِطَاعِي و مَعَ ذَلِكَ فَسَوْفَ نُبَادِرُ بِإِخْبَارِكُم بِأَسْعَارِنَا حَالَمًا تَزْدَادُ الْكَمِّيَّةُ الْمَوْجُودَةُ عِنْدَنَا عَدَدًا و نَوْعًا.
و نَرْجُوكُم مُمْلِحَةً أَنَّ الْأَسْعَارَ الَّتِي سَنَذْكُرُهَا لَكُم هِيَ أَسْعَارٌ صَافِيَّةٌ و غَيْرُ قَابِلَةٌ لِأَيِّ خَصْمٍ.
و تفضّلوا بقبول فائق الإحترام.

12- إعتذار عن توريد طبق عيّنة مطلوبة

حضرة الفاضل،

بعد التحية- وصلنا خطابكم المؤرّخ 12 الجاري و نشكركم على الطلب الذي تكرّمتم بإرساله لنا و نأسف لِنفاد الصُوف المُطابق لِلعَيِّنة التي أرسلتموها. و نُرسِل لكم مع هذا عَيِّنة صوفٍ لِشُغْلِ الإبرة (تريكو) لونها أقرب ما يكون لِلون عينتكم.

و حيث أننا لم نُوزِّع دفاتر بيان هذا العام فنرجوكم أن تُخبرونا عن الأصناف التي تحتاجون إليها و لنُتناخَّر عن إعطائكم كل البيانات اللازمة.
و نحن دائما على أتمّ إستعداد لِتُلبيّة طلباتكم.
و تفضلوا بقبول فائق الإحترام.

МАВЗУГА ДОИР АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР 27

1-машқ. Қуйидаги гапларни арабчага ўғиринг:

1. Сизлар (мз.) Наманганданмисизлар? 2. Шу сизларнинг (мн.) университетингизми? 3. Сиз (мз.) қайси факултет студентисиз? 4. Бир кунда дарсингиз (мн.) неча соат? 5. Паст бўйли аёл қанча вақтдан буён шу ерда? 6. Ўша икки студент қиз Сурияданми ёки Ливанданми? 7. Айнушшамс университети қайси шаҳарда? 8. Миср Араб Республикасининг пойтахти қайси шаҳар? 9. Нимага сиз (мн.) ғамгинсиз? 10. Нима учун биз эрта тонгдан бу ердамиз? 11. Далада неча дехқон бор? 12. Дехқон аёллар қаерда? 13. Отангизнинг (мз.) аҳволлари қалай? 14. Онангиз (мн.) соғмилар? 15. Қора автомобил ичида неча одам бор? 16. Олма қанчадан (қанча туради)? 17. Наманган университети қайси кўчада? 18. Инглиз тили ўқитувчисининг бу икки янги дўсти қаердан? 19. Бу ҳурматли меҳмонлар мисрликларми ёки саудияликларми?

Бешинчи матн

- هل هذا الرجل من طشقند ؟
- نعم، هو من طشقند.
- من أين هذه المرأة ؟
- هذه المرأة من مدينة من مدن أوزبكستان.
- متى الامتحانات في جامعتكم ؟
- الامتحانات في الأيام القليلة المقبلة.
- كيف حالك ؟
- أنا بخير، الحمد لله، شكرًا
- لماذا أنت حزين ؟
- أنا مريض قليلاً.
- من أي معهد أنتما ؟
- نحن من معهد الطب بأندجان. أما ذلك الشاب فهو من معهد الاستشراق.
- أ أنتن طالبات في الجامعة ؟
- نعم، نحن طالبات في جامعة نمغان.
- هل أنتم من قرية بعيدة أم قريبة ؟

- نحن من القرية القريبة من مدينتكم.
- أين دار مدرس اللغة العربية ؟
- دار مدرس اللغة العربية في آخر هذا الشارع العريض.
- هل أنت عربي الأصل ؟
- لا، أنا أوزبكي
- منذ أية ساعة هم هنا ؟
- هم هنا منذ الصباح الباكر.
- كم طالبًا وطالبة في جامعتكم ؟
- في جامعتنا عدد كبير من الطلاب والطالبات.
- من أين هذا الشاب الطويل القامة ؟
- هو من جمهورية مصر العربية.
- في أية جامعة هو الآن ؟
- هو الآن في جامعة عين الشمس في القاهرة.
- إلى متى درس اللغة العربية اليوم ؟
- هو إلى أواخر المساء.

2-машқ. Қуйидаги ибораларни ўрганинг ва улар иштирокида гап тузинг:

مدرس اللغة العربية، عدد كبير من مدينة من مدن أوزبكستان، في الأيام القليلة المقبلة، الحمد لله، الطلاب، جامعة عين الشمس، أواخر المساء، جمهورية مصر العربية، شاب طويل القامة، معهد الطب بأندجان، جامعة نمغان، جامعة اللغات العالمية، أنا بخير، مدرسة ثانوية، كلية الآداب الأوزبكية، صوت عربي الأصل، طبعًا، عدد كبير من المدرسين، درس اللغة العرب، البحر الأحمر، معهد الاستشراق العربية؛

3 – машқ. Қуйидаги гапларнинг тагига чизилган бўлагига савол беринг:

- (2) بيت مدرس الجامعة واقع في ذلك الشارع (1) هؤلاء الممثلون من تلك المدينة السورية الكبيرة
 - (5) هذه الوردة (4) القلم أحمر والمسطرة صفراء (3) هذا الطالب من جامعة اللغات العالمية. الضيق
 - (8) أنا طالب كلية (7) أنتم اليوم في قسم اللغة العربية (6) أنا الآن في كلية الآداب. البيضاء الجميلة لكم
 - (10) عندنا الآن درس الأدب العربي (9) في كلية التاريخ عدد كبير من الطلاب والطالبات. الآداب الأوزبكية
 - (13) النوافذ في هذا المتحف (12) المشمش في السوق رخيص (11) على الطاولة الطويلة جرائد عربية
 - (15) الجرائد والمجلات العربية في تلك الخزانة (14) في هذه المدينة القديمة جامعة جديدة. كثيرة جدًا
 - (18) (17) أشجار هذه الحديقة خضراء (16) طشقند عاصمة جمهورية أوزبكستان. الصفراء القديمة
 - (20) (19) في شقة هذا العامل عدد كبير من الكتب القديمة والحديثة. سيارة مدرسة جديدة وجميلة جدا
- الحيطان مليئة بالصور.

4-машқ. Қуйидаги суҳбатни арабчага ўғиринг:

- Сиз кимсиз?
- Мен актрисаман.
- Студент укангиз ҳозир қаерда ?
- У ҳозир ўртоқлари билан бирга Шарқшунослик институтида.
- Бу китоблар қайси кутубхонадан?
- Бу китоблар ўша институт кутубхонасидан.

- Анави одамлар кимлар?
- Улар деҳқонлардир, булар эса завод инженерларидир.
- Сизнинг акангиз ёзувчиларми?
- Йўқ, акам шоирлар.
- Тоғангиз ишчими?
- Ҳа, тоғам автомобил заводининг фаол ишчисилар.
- Опангиз институт ўқитувчисилар-а?
- Ҳа, опам Жаҳон тиллари университетида инглиз тили ўқитувчисилар.

МАВЗУГА ДОИР АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР 28

1-машқ. كَانْ феъли ўтган замонининг қуйидаги олмошларга мос вариантини топинг:

Биз, у (мн.), сиз (мз.), улар иккови (мз.) , улар (мн.), сиз икковингиз, мен, биз иккимиз, у (мз.) .

2-машқ. Қуйидаги гапларни ўзбекчага ўгиринг:

- 1) كانت الغرفة وسخة. 2) كان زميلي مريضًا. 3) كانت جامعتنا مليئة بالطلبة. 4) كان الجو صافياً.
- 5) كان الطيار ماهراً. 6) كانت السيارة قديمة. 7) كانت أخت جارنا النجار طويلة القامة وحسنة الوجه. أما الآن فهي عجوز. 8) كانت بدلة أستاذنا القديمة زرقاء اللون. 9) – هل كان أخوك الأكبر في بحر؟ – نعم، هو كان في البحر الأبيض المتوسط. 10) في وقت الحرب العالمية الثانية كان أحمد طالباً في معهد الطب بطشقند. 11) كنتُ مشغولاً في المساء. 12) كان هذا الدرس صعباً جداً. أما ذلك الدرس كان سهلاً قليلاً.
- 13) كانت عمّة صديقي مدرسة الأدب الأوزبكي في كليتنا. 14) كنتُ منذ عدة أيام في قبول رئيس جامعتنا.
- 15) كان أبي في ذلك الوقت مهندساً في مصنع من مصانع مدينتنا. 16) هل كانت أمك موظفة في الوزارة؟
- 17) كنا سعداء بروياكم.

3 – машқ. Қуйидаги гапларни арабчага ўгиринг:

1. Иккинчи жаҳон урушидан илгари мен заводда инженер эдим. 2. Узун бўйли кўшнимиз (мз.) моҳир дурадгор эди. 3. Тиббиёт институти фақат Тошкентда бор эди. 4. Дўстимнинг укаси ўзбек филологияси факултетида ўзбек тили ўқитувчиси эди. 5. Ўша шифохонанинг врачлари жуда маҳоратли аёл эди. 6. Майдон одамлар билан тўла эди. 7. Синглимнинг кўйлаги жуда тор эди. 8. – Сиз (мн.) вазирликда хизматчи эдингизми? 9. Биз ҳафта давомида Қизил денгизда эдик. 10. Сизлар (мн.) Ўрта Ер денгизида бўлганмисизлар? 11. Тошкент ҳавоси ҳафта давомида иссиқ бўлди. 12. Тоғларнинг устида қор жуда қалин эди. 13. Самолёт тайёрагоҳда эди. 14. Бу сўз тўғрими? 15. Биз урушдан илгари катта бўлмаган уйда эдик. 16. Ўша вақтда ҳаво жуда совуқ эди. 17. Опам савдо институтида студент бўлган эди. 18. Биз савдо вазирлигида хизматчи эдик. 19. Икки йил бурун бизнинг араб бўлимимиз кичкина эди. 20. Икки ҳафта давомида биз мисрлик талабалар ҳузурида меҳмон бўлдик.

4-машқ. Айс феълининг қуйидаги олмошларга мос вариантини топинг:
Сиз (мз.), улар (мн.), сизлар(мз.), биз иккимиз, улар иккови (мн.), сиз
иккинги, мен, биз, улар (мн.), у (мз.), сиз (мн.), у (мн.).

5-машқ. Қуйидаги гапларни ўзбекчага ўгиринг:

(1) ليس الكتاب ممتعاً. (2) ليست المجلة جديدة. (3) لسنا الآن في مبنى الكلية. (4) لست أنا بعيداً
عنك. (5) الطالبات لسن بكسليات. (6) الطلاب ليسوا مجتهدين. (7) ليست هذه الغرفة نيرة. (8) ليست الأريكة
بمريحة.
(9) ليس هذا المدرس من جمهورية مصر العربية. (10) ليست هذه المرأة مصرية. (11) لست أنا بحزين.
(12) لسنا من قرية بعيدة. (13) ليس هذا الشاب بطويل القامة. (14) اللغة العربية ليست بسهولة. (15) دار
مدرس اللغة الروسية ليست في آخر هذا الشارع. (16) جامعة نمغان ليست بقديمة. (17) الأعمال اليدوية
ليست بسهولة. (18) المجلات العربية ليست قليلة في مكتبة جامعنا. (19) المدرسون السوريون ليسوا
كثيرين في بلادنا. (20) هؤلاء السادة ليسوا ضيوفاً.

Олтинчи матн

شقة المدرس

بيت مدرسي جامعنا في ضاحية المدينة في أحد الشوارع العريضة. وهذا البيت مؤلف من طابقين
وهو عبارة عن بناية غير ضخمة. شقق هذا البيت نيرة ومشمسة. وفي الشقق مرافق عصرية: مطبخ
وحمام ومغسلة ومصابيح كهربائية.

شقة مدرسنا في الطابق الأول. وفي الشقة غرفة الجلوس وهي غرفة الاستقبال ومطعم وغرفة
النوم. في غرفة الاستقبال كثير من الأثاث وهي كراسي جميلة وطاولة وأريكة مريحة. والأرض مفروشة
ببساط أحمر ذي نقوش ملونة وعلى نافذتي هذه الغرفة ستارتان حريريتان. جهازا التلفزيون الملون
والفيديو على طاولة صغيرة. عند أستاذنا جهاز التليفون اللاسلكي. وعلى حائط الغرفة صور والديه وفي
غرفة النوم سرير عريض وخزانة للملابس ومرآة كبيرة وعالية. في وسط المطعم مائدة وعلى المائدة
زهريّة من البلور. ومطبخ الشقق في هذا البيت مزود بالغاز الطبيعي.

وراء هذا البيت بستان وفيه كثير من الأزهار المختلفة والأشجار المثمرة كالتفاح والمشمش
والكمثرى والسفرجل والخوخ. هذا البستان لمدرسينا و مدرسوننا في معظم الأوقات في بستانهم هذا.
كان مدرسنا في السابق طالباً في معهد الاستشراق في طشقند. أما الآن فهو مدرس اللغة العربية
وآدابها في جامعنا. عمل مدرسنا في الجامعة ليس سهلاً.

6-машқ. Олтинчи матн асосида қуйидаги саволларга ёзма жавоб
кайтارينг:

- (1) أين بيت مدرسي جامعنا ؟
- (2) في أي شارع بيت مدرسي جامعنا ؟
- (3) كم طابقاً في هذا البيت ؟
- (4) هل هذا البيت عبارة عن بناية كبيرة ؟
- (5) ما هي المرافق العصرية في شقق هذا البيت ؟
- (6) في أي طابق شقة مدرسنا ؟
- (7) كم غرفة في شقة مدرسنا ؟
- (8) هل أريكة غرفة الاستقبال مريحة ؟
- (9) بم الأرض مفروشة ؟

- 10) ما لون البساط على الأرض؟
- 11) كم عدد النوافذ في غرفة الاستقبال؟
- 12) أين جهازا التلفزيون والفيديو؟
- 13) هل التلفون عند أستاذنا سلكي أم لاسلكي؟
- 14) صور من على حائط غرفة الاستقبال؟
- 15) أين السرير العريض؟
- 16) هل المرأة في غرفة النوم كبيرة أم صغيرة؟
- 17) أين المائدة؟
- 18) بم مزود مطبخ الشقق في هذا البيت؟
- 19) أين بستان هذا البيت؟
- 20) لمن البستان؟
- 21) متى درسونا في بستانهم؟
- 22) متى وأين كان مدرسنا طالبًا؟
- 23) أين معهد الاستشراق؟
- 24) هل عمل مدرسنا في الجامعة صعب أم سهل؟

7 – машқ. Қуйидаги гапларни лэйс феъли ёрдамида бўлишсиз шаклга айлантинг:

1) بيت مدرسي معهد الاستشراق في وسط المدينة. (2) شقق هذا البيت نيرة ومشمسة. (3) أرض الغرفة مفروشة ببساط أخضر. (4) الأثاثات كثيرة في غرفة الاستقبال. (5) الستارتان على نافذتي هذه الغرفة. (6) جهازا التلفزيون والفيديو على طاولة صغيرة. (7) جهاز التلفزيون ملون. (8) جهاز التلفون لأستاذنا لاسلكي. (9) على جدران غرفة الجلوس صور الوالدين. (10) المائدة في وسط المطعم. (11) على المائدة طعام لذيذ. (12) مطبخ هذه الشقة مزود بالغاز الطبيعي. (13) البستان أمام البيت. (14) الأشجار المثمرة والأزهار الجميلة في هذه البستان. (15) المدرسون في معظم الأوقات في بستانهم. (16) هذا الأستاذ مدرس اللغة الأوزبكية في كليتنا. (17) في هذه الشقة حمام. (18) المصابيح الكهربائية كثيرة في الشقة. (19) شقة أستاذنا في الطابق الثاني. (20) هذه الشقة مؤلفة من غرفتين.

8-машқ. Қуйидаги гапларни арабчага ўғиринг:

1. Бу янги дарслар қийин эмас. 2. Улар (мз.) буғдойранг эмаслар. 3. Ўша муҳандислар янги эмаслар. 4. Бу актёрлар ливанлик эмаслар. 5. Ўқув предметлари кўп эмас. 6. Бу кучли ёш йигит мисрлик эмас. 7. Жуброн Халил Жуброн суриялик ёзувчи эмас. 8. Искандария шаҳри Мисрнинг пойтахти эмас. 9. Гўзал Самарқанд Ўзбекистоннинг пойтахти эмас. 10. Бу икки катта дарахт орқасида бино йўқ. 11. Истироҳат парки катта ҳайкал рўпарасида эмас. 12. Сиз (мн.) тўлин ойдек эмассиз. 13. Бу кўк чой қандли (қанд билан) эмас. 14. Икки дераза ўртасида телевизор йўқ. 15. Бу МАЪРУЗА тиришқоқ талабалар учун эмас. 16. Ўша кинотеатрда полисиячилар филми йўқ. 17. Бу одам Намангандан эмас. 18. Имтиҳонлар яқин кунларда эмас. 19. Сизлар (мн.) узоқ қишлоқдан эмасмисизлар? 20. Биз Наманган университети толибалари эмасмиз.

9-машқ. Қуйидаги савол-жавобни арабчага ўғиринг:

- Бу қандай хона?
- Бу хона емакхонадир.
- Унда замонавий мебеллар борми?
- Ҳа, унда овқатланиш столи, стуллар ва юмшоқ диван бор.
- Емакхонада яна нима бор?
- Емакхонада симсиз телефон аппарати, кичкина стол устида рангли телевизор бор.
- Бу хонадон кимники?
- Бу хонадон завод муҳандисиники.
- Сиз (мн.) муҳандиснинг уйида бўлганмисиз?
- Ҳа, мен илгари у ерда кўп бўлганман.
- Муҳандиснинг уйи янгимми?
- Йўқ, у янги эмас.

10-машқ. Қуйидаги ибораларни ўрганинг ва улар иштирокида гап тузинг:

غاز طبيعي، في السابق، في معظم الأوقات، رجل حضرمي، القسم العربي، قصة ممتعة، حالة جيدة، سوق المدينة، قلم رصاص، مدرس مصري، مكتبة الكلية، بدلة زرقاء اللون، البحر الأبيض المتوسط، الحرب العالمية الثانية، مدرس الأدب الأوزبكي، بناية غير ضخمة، شقق هذا البيت، مرافق عصرية، في الطابق الأول، غرفة الجلوس، مفروش بالبساط، نقوش ملونة، جهاز التليفون، سرير عريض، خزانة للملابس، زهرية من البلور، أزهار مختلفة، الأشجار المثمرة، في الطابق الثاني، قلم حبر، كتب عربية، سيارة بيضاء، حدائق واسعة، الطرق الطويلة.

МАВЗУГА ДОИР АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР 29

1-машқ. Қуйидаги гапларни ўзбекчага ўгиринг:

- (1) كليتا الآداب واللغات العالمية لجامعتنا مستعدتان للمباراة الرياضية. (2) استقلال جمهوريتنا مستحيل. (4) كُتبت مقالة – هل يمكن أن يكون هذا الجواب صحيحا؟ – شرف وسعادة لكل مواطنيها. (3) كبيرة في جريدة الأهرام عن هذا المستشفى. (5) في السنوات الأخيرة نشر علماء جامعتنا مجموعتين من استنتاجاتهم العلمية. (6) الاستقلال السياسي يجب أن يقرن بالاستقلال الاقتصادي. (7) الترام يقف ثم يتحرك والمدينة مستعجلة، كأنما كل شخص فيها علي موعد حاسم وبقيت عليه ثوان. (8) انتبه الرشيد إلي نفسه وصمم كعادته علي استدراج الرجل للحديث عن نفسه. (9) يفتخر بلدنا باستشهاد أبنائه الأبطال لأجل استقلاله. (10) تليفون في حجرة النوم وتليفون في حجرة الاستقبال وتليفون في حجرة المكتب. (11) تبادل أفراد الأسرة نظرات الاستغراب ولكن لم يقولوا شيئا. (12) من المستحسن أن نأكل الفواكه بعد الغداء. (13) ما مدة – في هذه الحقيبة الملابس المستعملة والأدوات الشخصية ولا يوجد ضمنها أصناف ممنوعة. (14) شهر، إذا لم يرد القارئ الكتاب في هذه المدة يحرم من الاستعارة نصف – استعارة الكتب في مكتبكم؟ سنة. (15) ما زال المستشرقون يعملون في ميادين الاستعارة المختلفة. (16) فقد تعودت يا أمير علي الاستيقاظ المفاجئ والاستعداد السريع للإلحاق بباص الجامعة. (17) خافت الأم أن يترك هذا الاندلاع أثرا (18) كان البعض ينسبون استنكافه عن مخالطة... سينا علي ابنها فحاولت إصلاح الموقف مستدركة: شعب المقاهي إلي التعالي البرجوازي. (19) جماعة من رواد المقهى يهزون رؤوسهم باستحسان وإعجاب. (20) كان الشارع خاليا من المارة باستثناء ثلة من تلاميذ المدرسة الابتدائية. (21) معظم الإحصائيات

الباردة المقدمة إلي حضرتك مستمد من النشرات الرسمية. 22) أية علاقة طبيعية يمكن أن تنمو في الظروف الراهنة؟ الشعب في حالة هجوم مستمر والشعب الآخر في حالة مقاومة مستمرة. 23) هي دخلت غرفتها ووضعت علي الباتيفون أسطوانة وراحت تخلع ثيابها استعدادا للنوم. 24) استمرت الطالبة تحديق في كل وجه ترى وجه صديقها ولم تتمكن من مواصلة الاستعراض... في الصور واحدة تلو الأخرى فصفقت الألبوم بعنف وعادت إلي سريرها. 25) لقد قرر ابني بناء مستقبله في الجيش أما هذه الأسرة فيكفيها ضابط واحد. 26) الجثة موجودة في مستشفى الطب الشرعي وعليكم التحقق من هوية القتل قبل اتخاذ الإجراءات القانونية. 27) حتى أسوأ عملاء السلطة لم يجرؤوا علي الإعراب عن استنكارهم. 28) في الزاوية البعيدة وداد منكبة علي بعض المراجع لاستكمال دراستها عن "هملت". 29) حاولت الطالبة استعادة حالتها السابقة ولكن لم تتمكن.

2-машк. X боб феъли масдар ва сифатдошларидан фойдаланиб, куйидаги гапларни арабчага ўтиринг:

1. Шаҳримиздаги бу янги шифохона ҳақида «Ўзбекистон овози» газетасида ёзилган мақолани ўқидингизларми (мз.)? 2. Республикамиз истиқлоли йўлида хизмат қилиш, керак бўлса бу йўлда қурбон бўлиш ҳар бир фуқаро учун шарафдир. 3. Яхшиси, шаҳар шифохонасига бориб, у ерда даволанаётган студент дўстимизни зиёрат қиламиз. 4. Эрта тонгда уйғониш ва бадантарбия билан ҳар куни шуғулланиш саломатлик учун жуда фойдалидир. 5. Айрим ходим ва ходималарни ҳисобга олмаганда, шаҳримиздаги ўлкани ўрганиш музейи ҳар доим бўм-бўш бўлади. 6. Ўзбекистон келажаги буюк давлатдир. 7. Хорижий тилни ўрганиш узлуксиз шуғулланишни талаб қилади. 8. Ўғлим янги ўқув йилига тайёргарлик кўриш маъносида зарур дарсликларнинг барчасини ҳозирлаб қўйди. 9. Араб тили янги дарслигининг нашр этилиши ўзбек арабшунослигининг улкан ютуғидир. 10. Университетимиз кутубхонасига ёзги таътил пайтида ҳам талабалар келиб туришади ва ёзда ўқиш учун турли илмий ва бад2-й китобларни олишади. 11. Мен кийилиб кир бўлган кийимларим ва шахсий буюмларимни жомадонга солдим ва тайёрагоҳ томон йўл олдим. 12. Шарқшунослик бўлимнинг бир гуруҳ талабалари ўқишни такомилга етказиш мақсадида Қоҳира университетига жўнаб кетишди. 13. Икки давлат ўртасидаги алоқаларни мустаҳкамлаш борасидаги бу муҳим хабар расмий ахборот агентликларидан олинган. 14. Бизнинг бу таклифимизни маъқуллаш маъносида меҳмон қўлларини юқори кўтарди. 15. Биз телевизордан бу янгиликни эшитганимизда, ҳайрон бўлиб бир-биримизга қарадик.

سمرقند

سمرقند واحدة من أكبر مدن جمهوريتنا الأوزبكية المشمسة وفي قرننا الحالي أصبحت سمرقند مركزا ضخما للثقافة المعاصرة والعلوم المتطورة وذلك لوجود العديد من المؤسسات العلمية مثل جامعة سمرقند والمعاهد العلمية المختلفة والمؤسسات الثقافية العديدة.

سمرقند هي من أقدم مدن آسيا الوسطى وكثير من الأحداث التاريخية العظيمة مرتبطة باسم هذه المدينة العريقة. وقد مر علي أرض هذه المدينة فرسان الإسكندر ذي القرنين والفاثون العرب كما شهدت

هذه المدينة الهجوم الموغولي الوحشي بقيادة تشينغيزخان وهو هدم المدينة تهديمًا تامًا ولكن في عهد الأمير تيمور تمت إعادة بناء سمرقند ثم أصبحت عاصمة للسلطنة التيمورية كما بنيت في ذلك العهد المساجد والمدارس والقاعات. زين هذه البنايات المهندسون المعماريون بأفخم وأجمل النقوش والزخارف كذلك تطورت الثقافات والعلوم وذلك بسبب تأسيس المراكز العلمية والثقافية المختلفة ولقد اشتهرت سمرقند في العالم بآثارها المعمارية الرائعة وخير دليل على هذه الآثار هي مدرسة بيبي خانيم و"غوري أمير" وهو ضريح الأمير تيمور ومرصد أولوغبيك وهو عالم فلكي مشهور وحفيد الأمير تيمور ومجموعة ريغيستان المعمارية إلى آخره وما زالت تلفت هذه الآثار المعمارية انتباه السائحين حتى الآن. وفي عهد السلطنة التيمورية عاش الشاعر الأوزبكي العبقري عليشير نوائي في سمرقند وتعلم فيها وكتب كثيرا من مؤلفاته هناك.

وحاليا تهتم الدولة اهتماما بالغا للمحافظة على الآثار التاريخية الموجودة في سمرقند ولا تزال حتى الآن إعادة ترميم معظم الآثار المعمارية على أيدي الخبراء والمهندسين المعماريين المهرة. كما يواصل سكان مدينة سمرقند عملهم المستمر لتزويد المدينة بكل وسائل الراحة...

3-машқ. Йигирманчи маттни дафтарингизга кўчиринг, ҳаракатларини кўйинг, сўзларини ўрганинг ва ўзбекчага ўгиринг.

4-машқ. Йигирманчи матн асосида қуйидаги саволларга ёзма жавоб қайтаринг:

- 1) أين تقع مدينة سمرقند؟
- 2) بأي سبب أصبحت سمرقند مركزا للثقافة المعاصرة والعلوم المتطورة؟
- 3) أية أحداث تاريخية مرتبطة باسم هذه المدينة؟
- 4) متى تمت إعادة بناء مدينة سمرقند ومن قام بإعادتها؟
- 5) متى بنيت أشهر وأفخم آثار سمرقند المعمارية؟
- 6) ما هي أجمل وأضخم آثارها المعمارية؟
- 7) من قام بتطوير العلوم المختلفة والثقافة؟
- 8) من هو أولوغبيك؟
- 9) هل عاش شاعرنا العظيم عليشير نوائي في سمرقند؟
- 10) من هو الأمير تيمور وما هو دوره في ازدهار العلوم والثقافة في سمرقند؟
- 11) هل تهتم دولتنا الآن للمحافظة على الآثار التاريخية في سمرقند؟
- 12) ماذا يفعلون لإعادة ترميم هذه الآثار؟

5-машқ. Йигирманчи матндан феълларни ажратиб олинг, уларнинг бобларини аниқланг ва тўла морфологик таҳлил қилинг.

6-машқ. Йигирманчи матндан масдар ва сифатдошларни топинг, қайси феълнинг қайси бобидан эканини аниқланг ва гапдаги вазифасини тушунтиринг.

7-машқ. Йигирманчи матнда мавжуд феълларнинг барчасидан аниқ ва мажхул нисбат сифатдоши ҳосил қилинг ва ҳар бир сифатдошга биттадан гап тузинг.

8-машқ. Қуйидаги ибораларни ўрганинг ва улар иштирокида гап тузинг:

أقدم مدن آسيا الوسطى، عاصمة السلطنة التيمورية، مدرسة بيبي خانيم، مرصد أولوغبيك، الآثار المعمارية، الملابس المستعملة، واحدة تلو الأخرى، في الظروف الراهنة، رواد المقهى، ثلة من تلاميذ المدرسة، استقلال جمهوريتنا، الأبناء الأبطال، حجرة الاستقبال، مناظر الريف المصري الجميلة، بنو أمية، رأس السنة الجديدة، دراسات شرقية، استقبال بالأحضان، جمعية الآثار الروسية، إعادة البناء، عينان مغرورقتان، معوج البيان، الإسكندر ذو القرنين، أحد من المتاحف، رقص أوزبكي أصيل، فكرة هائلة، قصر صداقة الشعوب، بعد حين من الزمان، أسرار الحياة، عملات أجنبية.

МАВЗУГА ДОИР АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР 30

1-машқ. Қуйидаги гаплардан тагига чизилган сўзларни бирикма олмош билан алмаштиринг:

1) خلال درس اللغة العربية نكتب جملاً على اللوح. (2) هل سمعتم هذا الكلام ؟ (3) سأل المدرس الطلاب: هل فهمتم الموضوع ؟ (4) يعرف الطلبة كثيراً من الكتاب المشهورين. (5) قام أحمد من مكانه وفتح هاتين النافذتين. (6) في الفطور أكلت قطعة رغيف. (7) ندرس في الجامعة اللغتين العربية والإنجليزية. (8) أخذ التلاميذ الدفاتر والكتب من المقعد. (9) سمع الطلاب محاضرة الأستاذ المشهور باهتمام ثم سألوا هذا الأستاذ عن واجباتهم المنزلية. (10) وضعت فاطمة الحقيبة المدرسية على الطاولة. (11) ما دخلت الطالبات غرفة العيد. (12) هل قرأت الجريدة الأسبوعية ؟ (13) قضينا أيام العطلة الصيفية متعاً. (14) هل غسلت يديك قبل الأكل ؟ (15) هل درستهم دروسكم ؟ (16) في الشتاء نلبس معاطفنا كل يوم. (17) طالبات جامعتنا عرفن صديقاتهن جيداً جداً. (18) من وجد أجوبة هذه الأسئلة ؟ (19) لماذا ضربتم هؤلاء الفتيات بالثلج ؟ هل غسلتم أيديكم ؟

2 – машқ. Қуйидаги гапларни арабчага ўғиринг:

1.Ўқитувчимизнинг янги квартираси фонтан қаршисида жойлашган. Сиз (мз.) унга кирганмисиз? 2. Мен биринчи матнни жуда яхши ўргандим. Сиз (мн.) ҳам уни ўргандингизми? 3. Дугонангизнинг исми Хадича, шундай эмасми? Уни сиз арабча ҳарфлар билан дафтарингизга ёздингизми? 4. Ота-онаминг иккита сурати деворда турипти. Уни синглим уйдан келтириб берган. 5. Умумий хонада (ўлтириш хонасида) юмшоқ диван бор. Меҳмон аёллар (унга) киришди ва ўтиришди. 6. Тушлик вақти яқинлашяпти. Бир оз вақтдан кейин ошхоналардан бирига кирамиз ва уни тановул қиламиз. 7. Жисмоний машқлар саломатлик учун жуда фойдали. Мен уни ҳар куни эрталаб бажараман. 8. Китоб ва дафтарларимни олдим ва уларни портфелимга солдим. 9. Ушбу маъруза сизлар (мз.) учундир. Сизлар эса уни диққат билан тингламадингизлар ва дафтарларингизга ёзмадингизлар. 10. Араб адабиётидан эртага дарс бўлмайди. Мен уни эртага кечки овқатдан сўнг ўқийман. 11. Сизларнинг (мн.) янги кийимларингиз жуда чиройли. Нима учун уларни хотин-қизлар байрами куни киймадингизлар? 12. Олий таълим вазирлиги ходимлари араб мамлакатлари радиоешиттиришларини тинглашмайди ва уларни тушунишмайди. 13. Эртага ҳафталик дам олиш куни. Уни биз мисрлик меҳмонлар билан ўтказамиз. 14. Талабалар палтолларини олишди ва тезлик билан уни кийишди.

3-машқ. Қуйидаги ибораларнинг арабча вариантыни топинг ва улар иштирокида гап тузинг:

Иш кунлари; вазифалар тугаганидан кейин; китоб ва дафтарларим; дарслардан сўнг; Тошкент радиоси; араб тили ва адабиёти; бир пиёла қора чой; сариёғ билан бир бурда нон; дастурхон атрофида; емакхона; совуқ сув ва совун билан; санъат музейи; телефон аппарати; илиқ сув; телефон қилмоқ; уй вазифалари; ҳар куни; икки пиёла қандли қаҳва; араб адабиёти; ташқи ишлар вазирлиги ходимлари; кенжа укам; араб дўстларимиз; келгуси ҳафталик дам олиш куни.

МАВЗУГА ДОИР АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР 31

1-машқ. Қуйидаги гаплардан таажжубни ифодаловчи элементларни топинг ва гапларни ўзбекчага ўгиринг:

(1) يا ليت الجداول لا تسيل بالماء ولكن بالقهوة! ما أذ الحياة أن تسيل الجداول بالقهوة الغالية. (2) ما أمر الوحدة إذا ساكنت الشيخوخة والمرض. (3) يا للمأساة! إننا نعيش في القرون الوسطى! (4) سوف تلتقيين الأميرات والسيدات فيحسدنك علي حلاك وملابسك. كل ذلك لك مني. آه، ما أحلى ابتسامتك! (5) ما أحب الحياة إلينا وما أبعدنا عن الحياة! (6) - ما أكمل بهاءك يا حبيبتي وما أعظم حبي لك! - ما أجملك بين الفتيان يا حبيبي وما أكثر شوقي إليك! (7) آه، ما أكرمك خليلا وما أوفاك خليلا وما أجمل هداياك وأنفس عطاياك! (8) عافاك الله يا ابني، فما أبلغك شاعرا وما أذكاك أديبا! فأنا أفتخر بأمثالك ولا أشك بأنك ستكون من رجال الشرق الكبار. (9) سكتُ قائلا في سري: ما أغرب هذا الرجل وما أصعب السبيل إلي حقيقته. (10) سافرت إلى سمرقند لأشاهد آثار وطني فقلت: سبحان الله! يا لجمال تناسقها ودقة رسمها! فما أصبر الفنانين الأوزبكيين القدماء على دقة فنهم وأعظم برسومهم على جدران المساجد والمدارس والمقابر! (11) قال أحد السائحين الأجانب حين زار مدينة الأقصر: ما أروع تحنيط جثث الموتى وأكثر بتقدم الفنانين المصريين القدامى في هذا المجال. (12) إن في مدينة سمرقند أكثر من نصف آثار جمهوريتنا فما أقبح ألا نحفظ قدرها وأجدر بأن تُرعى قيمتها. (13) ما أجمل الحب إذا كان نظيفا. (14) ما أصعب أن تعاشر الناس وتكلمهم بلغتهم فيحسبون أن لا لغة لك سواها وأكبر بهجتك عندما تقع على من يعرف لغتك مثلما تعرفها. (15) ما أعجبهم قوما هؤلاء الفلاحون وما أجمل ذوقهم! لئن لباسهم كلون سمانهم. (16) ما أطيب هذه الرائحة للرياحين. (17) أجمل بالبنائيات المتشامخة في وسط مدينتنا الحبيبة. (18) يا له من رجل! لا يعرف إطلاق رصاص. (19) يا لك من الجهالة ما اشتريت زهرة بل اشتريت عشبة.

2-машқ. Қуйидаги гапларни арабчага ўгиринг:

1. Қандай сахий бизнинг тупроғимиз! Агар уни эъзозласангиз, сизнигина эмас, барча қариндош-уруғларингизни тўйгизади. 2. Қандай яхши иш бу: университетимизга Миср Араб Республикасидан меҳмонлар келишди. 3. Ҳаёт қандай гўзал бўларди, агар ариқларда сут билан асал оқса. 4. Бу қандай ғалати одамки, ҳеч ким билан саломлашмасдан, олдинги қаторга ўтиб олди. 5. Биз тарихий ёдгорликларни кўргани Хивага бордик ва Ичан қалъани кўриб дедик: ота-боболаримиз қандай мохир бўлганлар! Масжид - мадрасалар деворидаги нақшлар ҳали ҳам ўз гўзаллигини йўқотмапти. 6. Қанчалик баланд бу Минорайи калон! Унинг қурилганига минг йил

бўлганига одам ишонмайди. 7. Шахрингиздаги истироҳат парки қандай гўзал! Уни кўргани республикамизнинг турли бурчакларидан меҳмонлар келишмоқда. 8. Сиз қандай заковатли йигитсиз, ўғлим! Аминманки, бизнинг келгуси авлодларимиз Сиз билан узоқ вақт фахрланиб юради. 9. Бу қандай нодонлик! Наҳотки, овқат пишириш учун ёғ керак бўлишини билмасанг (мн)! 10. Сиз қанақа йигитсиз ўзи! Шахмат ўйнашни наҳотки ҳозиргача билмасангиз.

МАВЗУГА ДОИР АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР 32

1-машқ. Қуйидаги гапларни ўзбекчага ўғиринг:

1) الدار أغلقها يا أختي كما فعلت أنا. (2) كانت الأم يبذو عليها حزن واهتمام. (3) لا تبكى يا أمي، إن أيام الأحران تقابلها أيام المسرات. (4) هل قرينا ومدينة طشقند متساويتان يا بني؟ كل بلد له مقاييسه. (5) هذه الرابطة اكتشفها الحسين عندما عاد أخوه من بغداد. (6) أه، لو كان الناي معه لأخذه وعزف أرق الألحان ولكن الناي تركه في البيت. (7) أيام الراعي الفارغة قليلة جدا فهو راع والراعي لا عطلة له. (8) أثوابي ككل الرعاة إذا كانت بها رائحة فهي رائحة الغنم والغنم لها رائحة. (9) هذا الصندوق اشتراه لها أبوها يوم أن زُفت إلي زوجها عروسا. (10) دار أبي لن أعود إليها أبدا. (11) الطبيعة قد راودها النعاس فأمست تودع اليقظة بأغنية مؤثرة. (12) اسكت يا قلبي حتى الصباح. اسكت، فالفضاء قد أتخمته رائحة الأشلاء فلن يتشرب أنفاسك. (13) الخمر فيها جنون.

2-машқ. Қуйидаги гапларни содда гапнинг махсус турига айлантинг ва унда тагига чизилган сўз гапнинг эгаси бўлсин:

Масалан:

رأيت تأثيرات قلب حبيبتى بعين سمعى ← تأثيرات قلب حبيبتى رأيتها بعين سمعى
1) لكل مبتدأ انتهاء. (2) لعل هذا الزائر يريد مقابلتك. (3) لا يمكن ستر العيوب بكلمات. (4) بني هؤلاء المهندسون المعماريون تلك القاعة الفاخرة. (5) إن فائدة نظافة الجسم عظيمة جدا. (6) لعل أسئلة الامتحان سهلة. (7) عمر أخى الكبير أربعون سنة. (8) بعد أيام التقيت لأول مرة بالسيدة في بيت حقير محاط بالزهور والأشجار. (9) قد حجب الرجل وجهه بكفيه كأنه يريد أن يحمي نفسه. (10) أمسكت السيدة بيدي وقادتني إلي جانب النافذة. (11) سررت كثيرا بين تلك القصور والمنازل. (12) عاد الشاب نحو المدينة ساترا وجهه بأثوابه. (13) كنت حائرا بين تأثيرات الطبيعة وأوراق الكتب. (14) أنا أيضا أذكر تلك البقعة الجميلة من شمال لبنان. (15) سر الشيخ بكلمات ابنته وانبسطت ملامحه.

3-машқ. Содда гапнинг махсус тури шаклида 10 та гап тузинг ва дафтарингизга ёзинг.

Йигирма бешинчи матн

بخارى

بخارى هي إحدى المدن القديمة في آسيا الوسطى وهي تستحق أن يطلق عليها اسم "متحف تحت السماء المفتوحة".

إن المعالم التاريخية في بخارى مشهورة ليس فقط في آسيا الوسطى بل في العالم كله والآثار المعمارية القديمة في بخارى تشتمل علي "ضريح إسماعيل الساماني" (القرن التاسع والعاشر) و"منارني كلان" أي المنارة الكبيرة (القرن العاشر) و"مقبرة تششميني أيوب" أي مقبرة عين أيوب (القرن الثاني عشر) و"مسجد محاكي عطاري" (القرن الثاني عشر) و"مسجد نمازگاه" أي المسجد

المصلى (القرون الثاني عشر والرابع عشر والخامس عشر) و"مقبرة سيف الدين بهاريزي" (القرن الثالث عشر) و"مقبرة بُوَيَّانُ فُولِيخَان" (القرن الرابع عشر) و"مدرسة أولوغبيك" (سنة 1417م) و"مسجدي كلان" أي المسجد الكبير (سنة 1514م) و"مدرسة مير عرب" (سنة 1530م) و"مدرسة كوكالداش" (سنة 1578م) و"قوش مدرسة" أي المدرسة المزدوجة (سنوات 1566-1588م) والأسواق (القرن الخامس عشر) و"مدرسة عبد العزيز خان" (سنة 1652م) والزنانة (القرن الثامن عشر) و"قلعة سنارئي ماهي خاصه" (القرن التاسع عشر) وكل هذه الآثار المعمارية القديمة ببخارى تدل على ثقافة الشعب الأوزبكي القديمة والعريقة المستقلة الغنية.

وجدير بالذكر أن إسماعيل البخاري أكبر المحدثين العلماء في العالم الإسلامي وجامع الحديث الشريف النبوي المشهور وُلد ونشأ في هذه المدينة.

وفي القرن العشرين قد تغير مظهر مدينة بخارى تغيرا تاما فاتسعت شوارعها وأسست فيها كثير من الحدائق العامة الجميلة وحدائق للأطفال ويتم الآن بناء كثير من الوحدات والأحياء السكنية الجاهزة التركيب.

وتوجد الآن في بخارى جامعة وعديد من المعاهد والمؤسسات الثقافية والترفيهية ورياض الأطفال ودور الحضانات والمستشفيات الجديدة وفي السنوات الأخيرة تطورت الصناعة بشكل ملحوظ وملمس وبنيت المعامل الجديدة والمصانع الحديثة مثل مصنع الفرو ومصانع إنتاج الزيوت والقطن ومعامل الأحذية وغزل الحرير ومعامل الغزل والنسيج ومعامل إنتاج دود القز والمجزرة والثلاجة وهي تُعتبر من أهم وأكبر المعامل في بخارى. وكذلك يوجد تحت أرض بخارى احتياطي كبير من الثروات الطبيعية كالغاز والبتترول وبعد استقلال جمهورية أوزبكستان تحولت بخارى إلى واحدة من أهم مدنها المعاصرة المزدهرة.

4-машқ.Йигирма бешинчи матнни дафтарингизга кўчиринг, ҳаракатларини қўйинг, сўзларини ўрганинг ва ўзбекчага ўғиринг.

5-машқ. Йигирма бешинчи матн асосида қуйидаги саволларга ёзма жавоб қайтаринг:

- 1) أين تقع مدينة بخارى؟
- 2) أي اسم أطلق علي بخارى؟
- 3) أية معالم بخارى التاريخية تعرفها؟
- 4) منذ كم قرنا بنيت "منارئي كلان" وما معنى هذا الاسم؟
- 5) علام تدل آثار بخارى المعمارية؟
- 6) من هو أكبر شخصيات إسلامية مرتبط اسمه بمدينة بخارى؟
- 7) هل تغير مظهر بخارى في القرن العشرين وكيف؟
- 8) أي نوع من المعامل والمصانع تم بناؤه في بخارى في السنوات الأخيرة؟
- 9) أي نوع من الثروات الطبيعية يوجد تحت أرض بخارى؟
- 10) هل تعرف تاريخ بخارى؟
- 11) من هو الأمير الأخير الذي عاش في بداية القرن العشرين واضطر إلى الفرار؟
- 12) هل زرت مدينة بخارى وما هو الذي أعجبك فيها؟

6-машқ. Йигирма бешинчи матндан феълларни ажратиб олинг, уларнинг бобларини аниқланг, гапларни тўла морфологик таҳлил қилинг.

7-машқ. Йигирма бешинчи матндан масдар ва сифатдошларни топинг, қайси феълдан эканлигини аниқланг ва гаптаги вазифасини тушунтиринг.

8-машқ. Йигирма бешинчи матнда мавжуд феълларнинг барчасидан аниқ ва мажхул нисбат сифатдошлари ҳосил қилинг ва ҳар бир сифатдошга биттадан гап тузинг.

9-машқ. Қуйидаги ибораларни ўрганинг ва улар иштирокида гап тузинг:

الثروات الطبيعية، معالم تاريخية، المدينة المزدهرة، متحف تحت السماء المفتوحة، إسماعيل البخاري، أسئلة الامتحان، نظافة الجسم، أيام الأحزان، أرق الألحان، أغنية مؤثرة، بنو آدم، القامة النحيلة، معشر الأطباء، ألم الأمراض، أثير ممزوج بأنفاس المحبين، عضو أكاديمية العلوم، نشاط اجتماعي، بكل سرور، مؤلفات نثرية، الأدب الأوزبكي الحديث، يا للعار، شنب العمدة، تدخين السجارة، القرون الوسطى، رجال الشرق الكبار.

МАВЗУГА ДОИР АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР 33-35

1-машқ. Рақамларни ифодаловчи сўзларни ёд олинг.

2-машқ. Қуйидаги рақамларни музаккар ва муаннас жинсда арабча айтинг:

Саксон, минг, миллиард, етмиш, икки, ўн, йигирма, тўқсон, тўрт, юз, саккиз, олти, қирқ, бир, етти, беш, эллик, уч, олтмиш, миллион.

1-машқ. Қуйидаги гапларнинг ҳаракатини кўйинг ва ўзбекчага ўғиринг:
1) عائلتنا عبارة عن ثمانية أشخاص. (2) في مجموعتنا سبعة طلاب وتسع طالبات. (3) قرأت هذا النص خمس مرات وحفظته عن ظهر قلبي. (4) جاء إلي بيتنا اليوم ثلاث جرائد وأربع مجلات. (5) اشتريت من دكان الصحف مجلة واحدة وجريدتين اثنتين. (6) أختي أصغر مني بخمس سنوات. (7) يعمل أبونا في مصنع الطائرات منذ عشر سنوات. (8) تدرس أختي الكبيرة اللغتين العربية والفارسية في معهد الاستشراق بطشقند أما أختي الصغيرة فتكون بعد ثلاث سنوات طالبة بجامعة أوزبكستان الأهلية. (9) جرح مالك جرحا بليغا وبقي تحت العلاج ستة أشهر كاملة، منها ثلاثة في بيت العجوز صانعة الفخار. (10) أنواع القهوة ثلاثة: قهوة "موز" بها قليل جدا من السكر وقهوة "قدقد" يتساوى فيها مثقالا السكر واللبن وقهوة حلوة. (11) القرية عافية بين أحضان الجبال وسكانها نيام ولكن جدتي لم تستطع نوما وتقلبت عشرات المرات في وراشها. (12) كان الموقد حفرة صغيرة في الأرض بزاوية البيت وإلي جانبه أثافي ثلاث لا تزال نظيفة.

2-машқ. Қуйидаги ибораларни арабчага ўғиринг:

Учта студент, саккизта дугона, иккита ўқитувчи, тўртта китоб, еттита дарс, тўққизта хона, бешта доска, олтита гап, саккизта дераза, ўнта газета, еттита институт, иккита университет, битта Ватан, уч минут, бешта журнал, олтита қалам, ўнта стол, еттита шаҳар, тўртта чизғич.

3-машқ. Қуйидаги гапларни арабчага ўғиринг:

1. Талабалар кеча бу журналдан тўртта мақолани таржима қилдилар. 2. Биз бу қийин дарснинг олтита машқини бажардик. 3. Мен эрталаб икки пиёла қайнатилган сут ичдим. 4. Дўстим бу машқдаги тўққизта гапни уч минутда ўқиб бўлди. 5. Акам Искандария шаҳрида беш кун турган. 6. Бу стол устида еттита арабча ва учта инглизча газета турипти. 7. Ҳар бир студент университетда бу йилдан бошлаб тўрт йил ўқийди. 8. Гуруҳимизда ҳозир

бешта толиб ва саккизта толиба мавжуд. 9. Дўстимнинг квартирасида ҳозир ҳеч ким йўқ. Ҳаммалари ишга ва ўқишга кетишган. 10. – Йўлда бирор кишини учрата олдингизми (мн)? – Йўқ, йўлда мен ҳеч кимни учратмадим. 11. Бу ҳақида мен сизларга икки соатдан кейин айтиб бераман. 12. Беш минутдан кейин дарсларга кўнғироқ чалинади.

4-машқ. Қуйидаги иборалар иштирокида гаплар тузинг:

(1) أربع غرف، (2) من ثلاث نوافذ، (3) باب واحد، (4) أريكتان، (5) ستة كتب، (6) ثلاث خرائط، (7) ثماني دور السينما، (8) عشر مدن صغيرة، (9) خمس قري، (10) سبعة أبحر، (11) تسعة بيوت، (12) أربعة شوارع، (13) ساحتان كبيرتان، (14) أربعة مفاتيح.

5-машқ. Қуйидаги ибораларнинг арабча вариантини топинг ва улар иштирокида гап тузинг.

Шоҳимардон тоғлари; менинг энг яхши ашулам; узокдан келаётган куй овози; қўшни аёллар; қариндошларимнинг иродаси; машҳур мисрлик ёзувчи; зўр иштиёқ билан; катта ютуқларга эришмоқ; арабларнинг шевалари; Нил дарёси; Тошкент Шарқшунослик институти; эртага худди шу пайтда; ички конун-қодалар; Аҳмад Ал-Фарғонийнинг юрти; тарихий обидалар; Наманганнинг олмаси; миллий ҳунармандчилик намуналари; Наманган университети талабалари; ҳаммангизга саломлар; ёшлик йилларимиз; ёзги каникул; порлоқ ва мунаввар келажак; саноати тараққий этган мамлакат; қора чой; хосилдор ер.

1-машқ. Қуйидаги рақамларни музаккар ва муаннас жинсда арабча айтинг:

Йигирма беш; ўн олти; тўқсон тўққиз; ўттиз олти; қирқ икки; эллик бир; ўн саккиз; йигирма тўққиз; ўн бир; эллик тўрт; йигирма икки; ўн икки; олтмиш тўққиз; ўттиз олти; ўн уч; саксон саккиз; ўн тўққиз; етмиш икки; ўн олти.

2-машқ. Қуйидаги гапларнинг ҳаракатини қўйинг ва ўзбекчага ўғиринг:

(1) في هذا الكتاب المدرسي ثماني عشرة حكاية صغيرة. (2) في تلك المدينة ثلاث مكاتب وأربع وستون مدرسة ثانوية ومسرحان وعدة دور السينما. (3) في السنة الماضية قرأنا من هذا الكتاب المدرسي سبعة وأربعين درسا. (4) سأل صديقي المعلم عن أربع وعشرين سؤالاً. (5) سمعت من أخي الكبير أن أستاذنا كتب في هذه السنة اثنتي عشرة مقالة مهمة في المجالات العلمية المختلفة. (6) عمر والدي الآن اثنتان وخمسون سنة. (7) كل يوم في كليتنا أربعة دروس. (8) في كل درس ثمانون دقيقة. (9) توجد في هذا الدرس سبع وأربعون كلمة وخمس عشرة عبارة عربية وأحد عشر تمريناً نحويًا وصرفيًا. (10) حصل خمسة وثلاثون تلميذاً علي شهادات السائقين. (11) أقصر شهر السنة هو شباط (فبراير) وفيه ثمانية وعشرون أو تسعة وعشرون يوماً. (12) في هذا الشارع الكبير تسعة وتسعون بيتاً ضخماً. (13) درسنا اليوم في الدرس ثماني عشرة كلمة عربية جديدة. (14) قرأنا في هذا الكتاب المدرسي خمسة عشر درسا. (15) كان المكان المعين يبعد عن المدينة حوالي خمسة عشر كيلومتراً. (16) لم تكن سن صديقي تتجاوز ثمانية وعشرين سنة. (17) ابن عشرين رأيت بالأمس علي الينبوع صبية جالسة بين الصبايا فأحبها. (18) قد سرتُ خمساً وعشرين مرة حول الشمس ولا أدري كم مرة سار القمر حولي.

4-машқ. Қуйидаги ибораларни арабчага ўғиринг:

Ўн битта журнал; ўн еттита китоб; йигирма сакизта ўчирғич; ўттиз иккита чизғич; қирқ тўртта дафтар; элликта портфел; олтмиш тўққизта стул; етмиш тўртта стол; саксон саккизта қалам; тўқсон еттита уй; ўн тўртта хона; ўн иккита мақола; ўн бешта дўст; ўн еттита толиб; ўн олтита бино; эллик тўртта эшик; олтмиш иккита шаҳар; ўттиз йил; йигирма бешта газета; етмиш бешта маъруза; саксон битта ўқувчи қиз.

5-машқ. Қуйидаги гапларни арабчага ўғиринг:

1. Бугун шаҳримизда ҳаво ҳарорати ўттиз тўққиз даражага кўтарилди.
2. Бу бинода қирқ учта квартира бор 3. Катта ҳонадаги ўн иккита стулни, диванни ва ойнани магазиндан кеча сотиб олдик. 4. Дугонам бугун ўттиз иккита янги сўзни ёд олди. 5.Бир кун йигирма тўрт соатдан иборат. 6, Айрим ойларда ўттиз кун, айримларида эса, ўттиз бир кун бор. 7. Бизнинг ён кўшнимиз ўн икки фарзандни тарбиялаган. 8. Акам кеча фарзандларига бозордан олтмиш тўртта дафтар олиб келди. 9. Дарсликдаги бу матнда ўттиз олтита номаълум сўз бор. 10. Кўп қаватли бу бинода олтмиш тўққизта одам яшайди. 11. Томошабинлар хонанда аёлниг бу ашуласига тахминан ўн беш минут қарсак чалдилар. 12. Нефтни қайта ишлаш заводига яна қирқ бешта янги ишчи қабул қилинди. 13. Бизнинг курсимизда ҳозир олтмиш саккизта толиба ўқийди, йил бошида уларнинг сони етмиш тўртта эди. 14. Амир Темур хотирасига бағишланган илмий-назарий конференсия университетимизда ўн уч кун давом этди. 15. Араб мамлакатлари радиоешиттиришларини ўттиз бир ва йигирма беш метрли тўлқинларда ҳар куни эшитишларингиз (мз.) мумкин. 16. Бу машҳур ёзувчининг янги киссасидан саксон уч бетни тўрт минут ичида ўқиб бўлдим.

6-машқ. Қуйидаги иборалар иштирокида арабча гап тузинг:

Ўттиз олтита газетадан, қирқ бешта ишчи ҳузурида, эллик иккита ўқувчи болани, олтмиш саккизта толиба, етмиш еттита журналда, ўттиз еттита ўқитувчи билан бирга, эллик иккита аудитория учун, ўн олтита ойна ёнида, қирқ иккита кўприк устида, йигирма олтита мамлакатдан, ўн иккита стол устида, ўттиз саккизта пиёлани.

7-машқ. Қуйидаги суҳбатни ўрганинг, сўз ва ибораларини ёд олинг:

أولوغيبيك: إنني أود أن أمتحنك يا نجيب كطالب مجتهد مصري، من هو أحمد شوقي.

نجيب: أحمد شوقي هو شاعر مصري مشهور جدا.

أولوغيبيك: هل له لقب أدبي؟

نجيب: نعم، له لقب أدبي وهو أمير الشعراء.

أولوغيبيك: لماذا هو يسمّى بهذا اللقب؟

نجيب: لأنه أشهر وأفد شاعر مصري.

أولوغيبيك: أين ومتي ولد أحمد شوقي؟

نجيب: إنه ولد عام 1868 م في القاهرة.

أولوغيك: وأين تعلم؟

نجيب: تعلم أولا في القاهرة ثم سافر إلي فرنسا وواصل دراسته.

أولوغيك: هل هو زار البلدان الأخرى أيضا؟

نجيب: زار أحمد شوقي إنكلترا والجزائر وإسبانيا.

أولوغيك: ما اسم ديوانه الشعري؟

نجيب: يسمي ديوانه بـ "الشوقيات" ويضم ديوانه هذا معظم أشعاره الشهيرة.

أولوغيك: هل له مسرحيات أيضا؟

نجيب: نعم، له عدة مسرحيات.

أولوغيك: وما اسم قصيدته عن سيدنا محمد صلي الله عليه وسلم؟

نجيب: إنها تسمى "نهج البردة" وهذه القصيدة لا تزال في أفواه المصريين والعرب جميعا لأن سيدة

الغناء العربي كوكب الشرق أم كلثوم غنتها في حينها في تلحين الموسيقار العظيم رياض السنباطي.

أولوغيك: أنت يا نجيب طالب مجتهد ونشيط فعلا، شكرا جزيلا لإجابتك.

8-машқ. Қуйидаги суҳбатни арабчага ўғиринг:

Солим: Айтинг-чи, дўстим Бекпўлат, Абдулла Қодирий ким бўлган?

Бекпўлат: Абдулла Қодирий ҳозирги ўзбек адабиётининг йирик намояндаларидан бири бўлган.

Солим: У қачон ва қаерда туғилган?

Бекпўлат: У 1894 йилда Тошкентда савдогар оиласида дунёга келган.

Солим: Қодирий қаерларда ўқиган?

Бекпўлат: У аввал эски услубдаги мактабда, сўнг рус мактабида таълим олган.

Солим: Бирор журналга у асос солганми?

Бекпўлат: Ҳа, у «Муштум» сатирик журнали асосчилари ва иштирокчиларидан биридир. Унинг жуда кўп ҳикоя, мақола ва турли хабарлари шу журналда чоп этилган.

Солим: Унинг йирик асарлари ҳам бўлса керак?

Бекпўлат: Албатта. У ўзбек романчилигининг отасидир. 1925 йилда у «Ўтган кунлар» романини ёзган. Унда ўзбек халқининг ўн тўққизинчи асрдаги ҳаёти тасвирланган.

Солим: Бошқа роман ҳам ёзганми?

Бекпўлат: Ҳа, унинг иккинчи романи «Меҳробдан чаён» деб аталади. Бу романда Худоёрхон замонида Қўқон шаҳрида бўлиб ўтган воқеалар ҳикоя қилинади.

Солим: Қишлоқ ҳаётига бағишланган асари ҳам борми?

Бекпўлат: Ҳа, у қишлоқ ҳаётига оид «Обид кетмон» романини ёзган.

Солим: Ёзувчи қачон вафот этган?

Бекпўлат: У 1937 йилда миллатчиликда айбланиб, ўлимга ноҳақ ҳукм этилган ва, афсуски, ҳукм ижро этилган.

Солим: Қодирий хақидаги бу маълумотларингиз учун сизга катта раҳмат, дўстим Бекпўлат.

Бекпўлат: Арзимаиди. Саломат бўлинг, дўстим Солим.

МАВЗУГА ДОИР АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР 36

1-машқ. Қуйидаги сонларни музаккар ва муаннас жинсда арабча айтинг:

131, 202, 1001, 2003, 3692, 999, 1999, 15732, 20318, 36666, 58002, 67701, 78129, 88888, 90021, 150001, 183246, 1741310, 6823000, 83412548, 651536021, 49532841372.

2-машқ. Қуйидаги рақамларни сўзлар билан ёзинг:

18000 (6 1000 سنة، 4 897 طالب، 3 400 مطعم، 2 346 طاولة، 1 212 جريدة، 7 109 دول، 8 20000 مشترك، 10 4620 كتاب، 11 2000 دفتر، 12 200002 قلم)، 13 345789 بطاقة.

3-машқ. Қуйидаги гапларда учрайдиган рақамларни сўзлар билан ёзинг, гапларнинг ҳаракатини қўйинг ва ўзбекчага ўғиринг:

1) في تلك البلدة 3572 بيتا. 2) في هذه القرية الصغيرة 653 نسمة. 3) دخل جامعة نمغان في هذه السنة 775 طالبا. 4) بلغ عدد العمال في معمل الغزل والنسيج 2000 عامل و200 عاملة. 5) في السنة 365 يوما. 6) ذهب الطلاب إلى القرية ليساعدوا الفلاحين في جني القطن وفي هذه الأيام يجني كل من الطلاب أكثر من 200 كيلوغرام من القطن في اليوم. 7) يسكن في جمهورية أوزبكستان حوالي 24.000000 من السكان. 8) القاموس العربي الروسي للبروفيسور بارانوف يحتوي على أكثر من 42000 كلمة أما قاموس المنجد فهو عبارة عن حوالي 90000 كلمة. 9) علماء جامعة نمغان قد ألفوا قاموسا عربيا أوزبكيا وتوجد في هذا القاموس الجديد حوالي 50000 كلمة عربية. 10) عاصمة أوزبكستان طشقند كبيرة وواسعة جدا ويدخلها جوا وبرا كل يوم عشرات آلاف من الضيوف والزوار. 11) تستلم مكتبة جامعتنا العلمية 8458 كتابا سنويا. 12) تحمل سيارة النقل هذه 5500 طنا من البضائع. 13) يساوي طول السفينة 103 أمتار أما عرضها فهو 14 مترا. 14) 361000000 كيلومتر مربع من سطح الأرض عبارة عن الماء وهذا الجزء من الكرة الأرضية يحتوي على 1300000000 كيلومتر مكعب من الماء. 15) هذه الباخرة الضخمة مزودة بمحركين وقوة كل منهما 1400 حصان. 16) إن مصطفي الثالث سلطان الأتراك كان له 582 ابنا ولم ينجب بنتا واحدة. 17) مساحة المصنع كانت 4055 مترا مربعا في البداية وبعد مرور 3 سنوات أصبحت 92400 متر مربع.

4-машқ. Қуйидаги гапларни арабчага ўғиринг.

1. Йўлсозлар бир йилда уч минг тўрт юз километр асфалт йўл ётқиздилар. 2. Самолётнинг ўртача вазни тўрт минг беш юз тонна келади. 3. Вилоятимизнинг марказий кутубхонасида ҳозир уч миллион етти юз тўқсон беш минг икки юз олтмиш бешта китоб сақланмоқда. 4. Тошкент ҳайвонот боғида уч юз йигирма етти турдаги ҳайвон, бир юз саксон олти турдаги турли қушлар ва бир неча турдаги сув ҳайвонлари мавжуд, яқинда ҳайвонот боғи маъмурияти яна бир юз ўттиз бешта ҳайвонлар ва қушлар сотиб олди. 5. Бир

соатда уч минг олти юз секунд бор. 6. Сизлар (мз.) ҳозир араб тилининг кўпгина грамматик қоидаларини ва тахминан олти юз элликта арабча сўз биласизлар.

7. Бухородаги Минорайи калоннинг қурилганига минг йилдан ошди. 8. Бу йил ер юзидаги аҳоли сони олти миллиардга етади. 9. Африка қитъасининг майдони ўттиз миллион уч юз минг квадрат километр дир. 10. Бобом бир юз ўн бир йил яшадилар ва бундан икки йил олдин вафот этдилар. 11. Буюк ўзбек шоири ва мутафаккири Алишер Навоий бундан беш юз эллик саккиз йил илгари Ҳирот шаҳрида туғилган. 12. Фуқаро авиатсиясига қаршли замонавий самолётлар ҳозир тўққиз минг, ўн минг метр баландликда учеди. 13. Тошкент ва Наманган ўртасидаги масофа тахминан уч юз километр дир. 14. Бу йил Республикамиз деҳқонлари тўрт миллион тоннадан ошиқ пахта етиштирмоқчилар, ҳозиргача унинг икки миллион тоннаси йиғиштириб бўлинди. 15. Ҳурматли тингловчилар, бизнинг эшиттиришларимизни ўттиз бир метр, йигирма беш метр, ўн тўққиз метрдаги қисқа тўлқинларда эшитишингиз мумкин. 16. Сўнгги уч йил ичида пахтани қайта ишлаш заводининг хизматчилари икки юз ўн иккита янги квартирага кўчиб ўтдилар.

5-машқ. Қуйидаги иборалар иштирокида арабча гап тузинг:

Бир юз ўн учта китобдан; уч юз қирқ иккита журнални; уч юз битта янги эшик учун; бир минг ўн саккизта кўк ўчирғич ҳақида; ўн саккиз минг тўққиз юз олтмиш тўртта катак дафтарни деб; йигирма минг қирқ тўртта портфелдан; уч миллион беш юз минг нафар аъзо; икки минг беш юз битта кенг кўчада; етти минг беш юз беш туп олма дарахти устида; саккиз юз саксон тўртта замонавий квартирага; тўрт юз эллик учта эски заводни.

1-машқ. Қуйидаги саноқ сонлардан музаккар ва муаннас жинсларда тартиб сонлар ҳосил қилинг:

3; 11; 16; 19; 20; 23; 29; 36; 50; 58; 61; 101; 210; 391; 426; 548; 796; 1002; 2004; 3006; 4018; 5126; 6451; 7834; 10100; 12246; 50936; 98373; 100001.

2-машқ. Қуйидаги гаплардан тартиб сонларни топинг, уларнинг ҳосил бўлишига эътибор беринг, гапларни ўзбекчага ўгиринг:

1) هذه الفكرة أنست نفيسة بالتالي مرضها و حزنها وأعاد إليها أمل الفتاة في الثامنة عشرة من العمر. 2) يعمل أبونا مدرسا في معهد الطب الثاني منذ عشر سنوات. 3) تتعلم أختي الكبيرة في الصف الرابع من جامعة الدراسات الشرقية بطشقند. 4) الدرس الحادي عشر أكثر صعوبة في هذا الكتاب المدرسي. 5) طلاب القسم العربي الآن في غرفة الدرس الثالثة والثلاثين. 6) في الصفحة الحادية والعشرين يمكنكم أن تروا صورة جميلة من مناظر أوزبكستان. 7) يسكن أخي مع أسرته في البيت السادس والسبعين من هذا الشارع. 8) في التمرين الثاني عشر أمثال كثيرة للجمل الفعلية والاسمية. 9) الجماعة المائة والسادسة والعشرون مستعدة للمشاركة في المباراة. 10) بعد الشهر يحتفل الشعب الأوزبكي بالذكرى الثمانمئة لشاعره وبطله العظيم جلال الدين مانغوبيردي. 11) افتحوا الصفحة المئة والحادية والخمسين واقروا النص فيها. 12) يجب علينا أن نقف في الكيلومتر الستمئة والعاشر لكي

نستريح قليلا. 13) درس الرابع والثلاثون سهل أما الدرس الخامس والثلاثون ليس سهلا. 14) يسكن هذا العامل النشيط في الطابق الثامن من هذه البناية. 15) تزوجت أختي الكبيرة في التاسعة عشرة من عمرها ولها الآن سبعة من الأولاد.

3-машқ. Тартиб сонларни ҳарфлар билан ёзган ҳолда қуйидаги гапларни арабчага ўғиринг:

1. Ўйғирма иккинчи дарснинг матнида ўттиз олтинчи янги сўз мавжуд. 2. Сизлар (мз.) бу дарсликнинг ўн олтинчи ва ўн еттинчи дарси матнларини дафтарингизга кўчириб ёзишингиз керак. 3. Ўртоғим ўз оиласи билан тўққизинчи қаватда саксон саккизинчи квартирада яшайди. 4. Мен ҳозир йигирма уч ёшга кирдим. 5. Бу меҳмонхонанинг учинчи қаватида улкан ресторан бор, еттинчи қаватида эса кенг балкон жойлашган. 6. Менинг хонам меҳмонхонанинг олтинчи қаватида эди. 7. Менинг бешта фарзандим бор эди, сен (мз.) эса олтинчиси бўлдинг. 8. Уч-тўрт километр йўл юрганларидан кейин бир юз саксон еттинчи километрда улар (мз.) нонушта қилишди. 9. Икки юз йигирма бешинчи бетдаги тўртинчи машқни бажаришимиз керак. 10. Кенжа синглим бошланғич мактабнинг тўртинчи синфида ўқийди. 11. Мен Наманган шаҳридаги қирқинчи ўрта мактабда ўқиганман. 12. Жаҳон тиллари факултетининг инглиз тили ўқитувчиси Абдулла Қодирий кўчасидаги бир юз биринчи уйда оиласи билан яшайди. 13. «Шарқ юлдузи» журналининг ўн биринчи сонидан ўзбек адабиёти ўқитувчисининг қизиқарли мақоласи босилиб чиқди. 14. «Араб тили грамматикаси» дарслигининг иккинчи жилди бир йилдан кейин нашрдан чиқади. 15. Ўйғирма бешинчи болалар боғчаси шаҳардаги энг намунали боғчадир.

4-машқ. Қуйидаги бирикмалар ёрдамида арабча гаплар тузинг:

Саккиз юз эллик учинчи саҳифадан; беш юз ўттиз биринчи мактубни; ўн иккинчи қаватда; бир юз қирқ биринчи хона томон; йигирма бешинчи гуруҳ; икки юз иккинчи машқнинг; уч юз ўн саккизинчи уй; ўн олтинчи студент хақида; уч юз тўртинчи газета учун; тўқсон тўққизинчи марта; ўн иккинчи мавзе; қирқ биринчи магазинда; икки минг бешинчи маҳбусни; газетанинг икки юз йигирма иккинчи сони; йигирма биринчи дарсда; китобнинг ўн тўққизинчи боби.

1-машқ. Қуйидаги гапларни ўзбекчага ўғиринг:

1) في يوم الأربعاء رجعنا من الجامعة في الساعة الثالثة وسبع دقائق بعد الظهر. 2) ينهض هذا العامل من نومه في الساعة السابعة إلا ربعا ويتناول الفطور ثم يذهب إلى عمله حيث يشرع في العمل في الساعة الثامنة تماما. 3) قابلت هذا الضيف المحترم في العاشر من تموز وتكلمنا معه طويلا. 4) ولد والدي سنة ألف وتسعمائة وخمس وثلاثين في نمغان. 5) في الساعة الثامنة والنصف مساء وصل إلي صديقي لدراسة الكلمات العربية. 6) ابتدأت الحرب العالمية الثانية في سنة ألف وتسعمائة وتسع وثلاثين. 7) أما الحرب العالمية الأولى فابتدأت عام ألف وتسعمائة وأربعة عشر. 8) نزل الثلج لأول مرة في هذه السنة في يوم الجمعة الماضية. 9) الدكاكين مفتوحة كل يوم من الساعة العاشرة والنصف صباحا إلى التاسعة مساء.

10) الساعة الآن الثانية عشرة إلا اثنتي عشرة دقيقة. 11) أنشئت جامعة القاهرة عام ألف وتسعمائة وثمانية وأما جامعة الإسكندرية فتم إنشاؤها سنة ألف وتسعمائة واثنتين وأربعين. 12) سافرت إلى مصر لأول مرة سنة ألف وتسعمائة وسبع وستين وخلال عام ألف وتسعمائة وسبعة وستين وألف وتسعمائة وثمانية وستين الدراسي درست في كلية دار العلوم بجامعة القاهرة.

2-машқ. Қуйида рақамлар билан берилган сонларни сўзлар билан ёзинг ва гапларни ўзбекчага ўгиринг:

1) حصلت جمهورية أوزبكستان على استقلالها (1991/9/1). 2) اتخذ المجلس العالي لأوزبكستان دستور الجمهورية في (1996/12/8). 3) في كل سنة يبتدئ العام الدراسي الجديد من (9/1). 4) تزلزلت أرض طشقند في (1966/4/26) في الساعة 5.23 صباحا. 5) ابتداء العدوان الإسرائيلي على البلدان العربية المجاورة في (1967/6/6). 6) أنا مولود سنة 1945م. 7) من سنة 1985 إلى سنة 1987 اشتغلت مدرسا و مترجما في جامعة عدن بجمهورية اليمن الديموقراطية الشعبية. 8) دخلت أنا الكلية الشرقية بجامعة طشقند في سنة 1963 وبعد 5 سنوات أي في سنة 1968 تخرجت منها. 9) ولد ابني الكبير في (1972/10/16م). 10) اتفقتنا مع صديقي على الالتقاء يوم 1999/11/20 في الساعة 48.2 ظهرا. 11) القاهرة أكبر المدن الصحراوية ومساحتها 414 كيلومترا مربعا وعدد سكانها أكثر من 11 مليون نسمة حسب التعداد الأخير. 12) توفي مستعرب القرن العشرين العظيم كراتشكوفسكي في عام 1951. 13) ابتدأت دراسة اللغة العربية في روسيا الاتحادية سنة 1818 في مدينة بطرسبرج. 14) طبقا لقرار رئيس مجلس الوزراء (رقم 186 من تاريخ 1991/8/15) تم تأسيس جامعة الدراسات الشرقية بطشقند. 15) بني الخديوي إسماعيل دار الأوبرا في مصر سنة 1869 لكي يحتفل فيها بافتتاح قناة السويس.

3-машқ. Қуйидаги гапларни арабчага ўгиринг:

1. Пайшанба куни роппа-роса соат саккизда мен уйдан чиқаман. 2. Сешанба куни кеч соат еттидан йигирма беш минут ўтганда бизникига синглим келади. 3. Ўртанча опам 1936 йил 6 август куни туғилганлар. 4. Бу йил август ойида мен Самарқандга бораман ва Муҳаммад ибн Исмоил Бухорий макбарасини зиёрат қиламан. 5. Ўтган якшанба, 15 декабр куни Фарғона водийсида кучли қор ёғди. 6. Кечки 25 минут кам саккизда теливизорда футбол мусобақаси олиб кўрсатилади. 7. Мисрдаги биринчи темир йўли 1852 йилда Қоҳира билан Искандарийя ўртасида қурилади бошлаган ва 1856 йилда қуриб битказилган. 8. Сувайш канали 1859 йил 25 апрелда қурилади бошланиб, унинг расмий очилиши 1869 йил 17 ноябр куни бўлиб ўтган. 9. 12 июн куни соат 10 дан 15 минут ўтганда барча студентлар 22-аудиторияга тўпланишлари керак. 10. Кенжа укам бошланғич мактабнинг учинчи синфида ўқийди, унинг дарс машғулотилари пешиндан кейин бўлади, шунинг учун у мактабга ҳар куни соат бирдан ўн беш минут ўтганда жўнайди. 11. Наманган - Тошкент поездаи ҳафтанинг сешанба, пайшанба, жума кунлари кечқурун соат 6 дан 10 минут ўтганда жўнайди, Тошкентга эса эрталаб 5 дан 42 минут ўтганда етиб келади. 12. Алишер Навоий номидаги Давлат Академик катта опера ва балет театри 1939 йил 20 июнда ташкил этилган ва унинг ҳозирги биноси 1947 йилда қуриб битказилган. 13.

Ливанлик машхур ёзувчи Амин Ар-Райхоний 1876 йилда туғилган ва 1940 йилда вафот этган. 14. Амударё Ўрта Осиёдаги энг узун дарё ҳисобланади ва узунлиги 2540 километр дир. 15. Машхур мутасаввиф олим ва шоир Аҳмад Яссавий 1166 йилда вафот этган.

4-машқ. Қуйидаги чисلولар иштирокида арабча гаплар тузинг ва чисلولарни сўзлар билан ёзинг:

1. И/ИХ-1991 й. 2. 9/2--1441 й. 3. 8/Х2--1992 й. 4. 22/ВИ-1941 й. 5. 9/В-1945 й. 6. 7/ХИ-1917 й. 7. 12/ИВ-1961 й. 8. 14/И-1992 й. 9. 26/В2--1952 й. 10. 6/Х-1972 й. 11. 16/2--1999 й. 12. 6/В2-И-1945 й. 13.30/ИХ-1970 й.

5-машқ. Қуйидаги вақтларни араб тилида ифодаланг ва улар иштирокида гап тузинг:

1.00; 2.07; 3.15; 4.18; 5.35; 6.27; 7.30; 8.55; 9.10; 10.33; 11.47; 12.45; 13.21; 14.02; 15.42; 16.31; 17.42; 18.59; 19.01; 20.26; 21.28; 22.20; 23.40; 24.00.

Йигирма учинчи матн

إفريقيا من الوجهة الطبيعية

إفريقيا مدمجة متضامة في الشكل، ليس لها بحار داخلية فيها ولا أشباه جزر. توجد بعض الجزر القليلة حول الساحل ولكنها تمثل نسبة 2 في المائة فقط من مساحة إفريقيا الكلية. يبلغ طول الخط الساحلي لإفريقيا حوالي 19000 ميل، بينما يبلغ طول هذا الخط في أوروبا ومساحتها تبلغ ثلث مساحة إفريقيا فقط – 24000 ميل تقريبا.

حتى القرن السادس عشر حينما دار الملاحون البرتغاليون حول رأس الرجاء الصالح في الطرف الجنوبي لإفريقيا في طريقهم إلى الهند فإنهم قلما كانوا يهبطون على الساحل الإفريقي. فلم تكن ثمة موانئ طبيعية لسفنهم وكان من المجازفة الشديدة رسوا السفن على مبعدة من الشاطئ وإرسال قارب للبحث عن مراس للسفن. ولقد كان يثبط من عزمهم صعوبة إيجاد الماء وجفاف المناخ ولم يكن من المستطاع أن يبحروا في مجاري الأنهار إلى قلب القارة لأن هذه الأنهار تشق طريقها خلال الجبال وكانت تعترضها حواجز في شكل مساقط مائية ومنحدرات سريعة وشلالات.

وحيث لا تكون الأرض شديدة الجفاف توجد الغابات الاستوائية وتكاد كل بقعة فيها تكون مأهولة بأقوام بدائيين شبه محاربين وبوحوش ضارية مما يعوق تقدم المستكشفين وعندما كان الملاحون الأوائل يحتاجون إلى الماء والخضر الطازجة كانوا يفضلون الهبوط في جزر المحيط الأطلنطي على مبعدة من الشاطئ الإفريقي أو في جزر المحيط الهندي. وفي القرن التاسع عشر فقط بدأ الأوربيون يستكشفون إفريقيا وسرعان ما قاموا باحتلال القارة بأكملها.

يقع خط الاستواء في مركز إفريقيا وفي المناطق القريبة من خط الاستواء تساعد الحرارة الشديدة والأمطار المتكررة على سرعة نمو النباتات وتنتج عنها مناطق الغابات الاستوائية الكثيفة.

وبالابتعاد عن خط الاستواء إلى الشمال وإلى الجنوب تقع مناطق المراعي الاستوائية. تشتد في هذه المناطق الحرارة أيضا ولكن تسقط فيها أمطار موسمية فقط. إن الأمطار تهطل بغزارة شديدة على مدي أيام فصل الصيف ثم يعقبها الجفاف ونتيجة لهذا توجد أشجار قليلة. ولكن توجد مناطق ممتدة وينمو بها نوع من الحشائش بكثرة بعد الأمطار. هذه المناطق تعرف باسم السافانا.

توجد إلى الشمال والجنوب من السافانا مناطق ممتدة جافة قصيرة الشجر، حيث يحول نقص المياه دون نمو الأشجار والحشائش ويسمح لإنبات الأشجار المتفرقة المتناثرة. ووراء هذه المناطق توجد الصحارى، حيث الأرض قاحلة مجدبة وفي الجانب الآخر من الصحارى (الصحراء الكبرى في الشمال

وصحراء كالاهارى في الجنوب). تمتد مناطق ذات مناخ معتدل نسبيا وأمطار شتوية حيث تنمو بها أشجار النخيل والزيتون والبرتقال والليمون والقطن والحبوب. تُعرف هذه المناطق باسم مناخ البحر المتوسط لأنها مماثلة في مناخها لمناخ الأراضي المجاورة للبحر المتوسط. في إفريقيا ثلاثة أنهار وأولها نهر النيل وطوله أكثر من 150،4 ميلا وثانيها نهر الكونغو وطوله 900،2 ميل وثالثها نهر النيجر وطوله 600،2 ميل. وكذلك هناك ثلاثة جبال وأولها جبل كليمنجارو وارتفاعه 565،19 قدما وثانيها جبل مونت كينيا وارتفاعه 058،17 قدما وكلاهما براكن خامدة وثالثها جبل روينزوري وارتفاعه 794،16 قدما وهو بقايا أرض قديمة مرتفعة.

6-ماشқ. Йигирма учинчи маттни дафтарингизга кўчиринг, нотаниш сўзларини ўрганинг ва ўзбекчага ўғиринг.

7-ماشқ. Йигирма учинчи матндан сонларни ажратиб олинг, уларнинг қандай сон эканини аниқланг ва шаклланиш қондасини тушунтиринг.

8-ماشқ. Йигирма учинчи матн сўзларидан фойдаланиб, Осиё қитъаси ҳақида маълумот тайёрланг.

9-ماشқ. Қуйидаги ибораларни ўрганинг ва улар иштирокида гап тузинг:

بين أحضان الجبال، الكتاب المدرسي، مقالة من جريدة الأهرام، مقياس النيل، مجموعة من العلماء المشهورين، وادي فرغانة، في الوقت المناسب، في الساعة الثالثة، في منتصف الليل، أوزبكستان المستقلة، متضامة الشكل، بحار داخلية، الساحل الإفريقي، صعوبة إيجاد الماء، الغابات الاستوائية، أقوام بدائيون، المحيط الهندي، خط الاستواء، أمطار موسمية، نقص المياه، الأشجار المتفرقة المتناثرة، مناخ البحر المتوسط، دراسة اللغة العربية، افتتاح قناة السويس، جامعة عدن، جمهورية اليمن الديمقراطية الشعبية، بطلنا العظيم جلال الدين مانغوبيردي، الإنتاج الصناعي.

Назорат саволлари:

1. Араб тили қайси тиллар оиласига киради?
2. Бу тармоқнинг умумий хусусиятлари нимада?
3. Арабтили қандай шаклланди?
4. Араб тили тарихини қандай босқичларга ажратиш мумкин?
5. Араб тили ривожига минтақамизнинг олимларидан қайсилари катта ҳисса қўшган?
6. Бизнинг маданий меросимизда араб тилининг аҳамияти қандай?
7. Замонавий араб тили қачон ривожланган?
8. Адабий араб тили ва араб шеваларининг ўртасида қандай фарқ бор?
9. Предлог нима?
10. Туб предлоглар қандай ясалади? Ясама предлоглар қандай ясалади?
11. Предлоглардан кейин келган исмлар қайси келишиқда қўйилади?
12. Қандай гаплар сўроқ гаплар дейилади?
13. Сўроқ гаплар маъносига кўра неча турга бўлинади?
14. Қандай сўроқ сўзларни биласиз?
15. 2-сўм олмоши ўзидан кейинг 2-сўм билан қандай ҳолатда туради?
16. Инкор юқламалри ҳақида нималарни биласиз?

17. Мозий феълларга қандай инкор юкламалар2-шлатилади?
18. Музореъ феъллари билан қандай инкор юкламалари келади.
19. Таъкид юкламалари ҳақида нимани биласиз?
20. Бу юкламалар қандай қисмларга бўлинади?
21. Бу юкламаларнинг вазифалари нималардан иборат?
22. Синиқ кўплик турлари.
23. Мослашув қоидалари.
24. Гап. Исмий гап. Сода исмий гап.
25. Сўроқ гап ва унинг турлари.
26. Сифат ва унинг турлари.
27. Аслий ва нисбий сифатлар.
28. Ёйиқ исмий гаплар.
29. Келишиқ категорияси.
30. Бирлик, иккилик ва кўпликдаги отларнинг келишиқлар бўйича турланиши.
31. Уч ва икки келишиқли отлар.
32. « في غرفة التدريس » матни билан ишлаш.
33. Кўмакчи (предлог)лар ва уларнинг турлари.
34. Кумакчи(предлог)ли от билан ифодаланган кесим.
35. «ليس» инкор феъли ҳақида.
36. Феълнинг ўтган замонда ифодаланиши.
37. «جلس» феълнинг ўтган замонда тусланиши.
38. Изофа. Изофа занжири.
39. «اي» сўроқ олмоши ҳақида.
40. Бирикма олмошлари.
41. Бирикма олмошларнинг отлар билан қўлланилиши.
42. « اب, اخ, فمغير, نو, خم » сўзларнинг бирикма олмошлари билан ифодаланиш
43. «Идафа маънавийя ва лафзийя» ҳақида.
44. «كان» феъли ва унинг ўтган замонда тусланиши.
45. Икки келишиқлик отлар.
46. « ا » ва « ى » ларга тугалланган отларнинг турланиш хусусиятлари ҳақида.
47. Бирикма олмошларнинг кўмакчи (предлог)лар билан ифодаланиши.

Глоссарий

Атаманинг номланиши Атаманинг араб ва иглиз тилларидаги номланиши Атаманинг рус тилида номланиши			Атаманинг маъноси
Ўзбек тилида	Араб/инглиз тилларида	Рус тилида	
Адабий тил	اللغة الفصحى / Litral language	Литературный язык	Муайян умумхалқ тилининг қайта ишланган ва меъёрлаштирилган, мазкур тилда сўзлашувчи халқнинг маданий эҳтиёжларига хизмат қилувчи шакли.
Артикуляция	التعبير Articulation	Артикуляция	Товушларни ҳосил қилишда товуш ўрганларининг ишлаш ҳолати.
Араб ёзуви	الخط العربي Letter of Arabic language	Арабское письмо	Араб алифбоси фақат ундош товушларни ифода этувчи 28 та ҳарфдан иборат. Араб тилидаги босма ва қўлёзма ҳарфлар бир биридан деярли фарқ қилмайди.
Араб алифбоси	الأبجدية العربية Alphabet of Arabic language	Арабский алфавит	Араб алифбосидаги ҳарфлар сўздаги ўрнига кўра қуйидаги кўринишларга эга: алоҳида, сўз бошида, сўз ўртасида ва сўз охиридаги кўриниши.
Артикл	Article التعريف	Артикль	Артикл отлар олдида ишлатиладиган махсус сўзлардир. Ўзбек тилида артикл мавжуд эмас. Артиклнинг алоҳида таржимаси йўқ.
Аниқлик артикли	تَعْرِيفُ الإِسْمِ Definite article	Определённый артикль	Аниқлик артикли ўқувчисига маълум бўлган предмет ёки ходисани аниқлаб, изохлаб кўрсатиш учун қўйилади.
Ассимиляция	ادغام	Ассимиляция	Талаффузда сўз таркибидаги икки

	Assimilation		товушнинг бир-бирига таъсири натижасида ўзаро мувофиқлашуви, бир-бирига сингиб ўхшаб кетиши. Ассимиляция бир турдаги товушлар (унлилар ёки ундошлар) ўртасида содир бўлади. Араб тилида ассимиляция прогрессив (яъни олдинги товушнинг кейинги товушга таъсири) ва регрессив (кейинги товушнинг олдинги товушга таъсири) бўлиши мумкин.
Араб тилида грамматик сон	العدد Grammatical number in arabic language	Число в арабском языке	Араб тилида отлар уч грамматик сонга эга: бирлик, иккилик ва кўплик сонлар.
Аслий сифат	صفة/ نعت Qualitative adjectives	Качественные прилагательные	Белгини тўғридан-тўғри ифодалайдиган ва уни даражалаб кўрсатиш имкониятига эга бўлган сифатлар аслий сифатлар дейилади: <i>гўзал, чиройли, ширин, оқ, ақлли, юзаки.</i>
Аниқловчи	صفة/ نعت Definition	Определение	Гапнинг бирор бўлагини аниқлаб келган иккинчи даражали бўлак аниқловчи дейилади. Аниқловчи қандай? қайси? нечанчи? қанча? нечта? кимнинг? ниманинг? сўроқларидан бирига жавоб бўлади. Аниқловчи аниқлаган бўлак аниқланмиш ҳисобланади. Аниқловчи нарсабуюмнинг ранг-туси, мазаси, ҳажми, ким ёки нимага қарашлилигини билдиради.
Асосий урғу	نبرة رئيسية The main accent	Главное ударение	Урғуни ташкил этган бўғиндаги унли ҳарф бошқа бўғиндаги

			унлилардан кучлироқ талаффуз этилади.
Асл предлоғлар	حرف الجر Proposition	Собственные предлоги	Мустақил сўз ўзагини йўқотган ва фақат предлог сифатидагина ишлатиладиган сўзлар.
Айирувчи боғловчилар	حروف الفصل Subordinating conjunctions	Разделительные союзы	Айирувчи боғловчилар ёки, йўқ эса, ё бўлмаса, акс ҳолда, ёинки, ёхуд...ёхуд, ёки..ёки, йўқса кабилар.
Аниқ даража сифатдоши	إِسْمُ الْفَاعِلِ Actual participle	Действительные причастия	Аниқ даража сифатдоши биринчи боб феълидан қуйидаги қолипда яасалади فَاعِلٌ
Бўғин	مقطع لفظي Syllable	Слог	Бўғин сўзининг бир нафас билан айтиладиган бир ёки бир неча товушлардан иборат бўлаги. Бўғин сўзнинг тузилиши ва маъно муносабатлари билан боғлиқ бўлмайди. У талаффуз этувчи бирлик ҳисобланади. Сўзнинг бўғини харф билан бошланади.
Бирлик сон	المفرد Singular	Единственное число	Бирлик Грамматик сон категорияси битта предмет нарса ёки жоиз отни ифодалаш учун қўлланилади.
Бош келишиги	الرَّفْعُ Nominative case	Именительный падеж	Бу келишик махсус кўрсаткичга эга бўлмайди. Унинг асосий синтактик функцияси эга вазифасида келишидир.
Бирикма олмош	الضمائر المتصلة Fused pronouns	Слитные местоимения	Кишилик олмошларининг иккинчи тури бўлиб, улар у ёки бу сўздан кейин шу сўзга қўшилиб ёзилади. Бирикма олмошлар қайси сўзга қўшилиб келганига боғлиқ ҳолда ўзбек тилидаги бош келишиқдан бошқа бешта

			<p>келишикдаги кишилик олмошларидан бирини билдиради (масалан, менда, сендан, унинг, уларга, бизни ва ҳ.к.).</p> <p>Бирикма олмошлар отга, предлогларга, феълга ва юкламаларга қўшилиб келиши мумкин.</p>
Биринчи боб	فعل مجرد	Первая I порода	<p>Феълнинг биринчи боби уч хил кўринишга эга : فَعْل(фаъала), فِعْل (фаъила), فُعْل (фаъула). Улар ўрта ўзак ҳаракатининг товушлари билан ажралиб туради.</p> <p>Биринчи кўринишга ега бўлган феъллардан, яъни فَعْلдан ҳаракат феъллари; иккинчисидан, яъни فِعْلдан ҳолат феъллари; учинчисидан, яъни فُعْلдан еса сифатини билдирувчи феъллар (масалан, جَمَلٌ – “ чиройли бўлмоқ “ каби) ясалади. Бу учала кўринишдаги феълларнинг ҳозирги-келаси замони ҳам ўрта ўзак товуш орқали фаркланади: يَفْعَلُ, يَفْعَلُ, يَفْعَلُ . Бу феълларнинг ўрта ўзак ҳаракати луғатларда аниқ кўрсатилган бўлади.</p>
Бирикма олмошларининг феъллар билан ишлатилиши	استخدام الضمائر مع الأفعال Use fused pronouns with verbs	Использование слитных местоимений с глаголами.	<p>Феълларга қўшилиб келувчи олмошлар асосан тушум келишигида келган воситасиз (баъзан воситали) тўлдирувчи ўрнида келади.</p>
Боғловчи	حرف العطف Conjunction	Союз	<p>Ёрдамчи сўз туркуми бўлиб, қўчма гаплар таркибидаги содда гапларни ва гапнинг уюшиқ бўлакларини бир-бири билан боғлайди. Турланмайди ва</p>

			тусланмайди ва гап бўлаги бўлмайди. Синтактик бирликлар ўртасида маъно муносабатларини ифодалайди.
Бириктирувчи боғловчи	عاطف Coordinating conjunctions	Соединительные союзы	Нафақат.. балки, шунингдек, ҳам, ҳам-ҳам, эмас...емас, қандай бўлса...шундай, қанча бўлса шунча каби боғловчилар.
Бошқа сўз ўрнида ишлатилувчи зоҳловчи	البدل application of substitution	Заменительные приложения	Шахс ёки предметнинг номини тўлиқ ёки қисман алмаштириб унинг маъносини тўлиқ ёки қисман ифодалаб, шу тариқа изоҳлайди бунда изоҳланмиш аниқ ҳолатда бўлиб таъкидловчи изоҳловчи изоҳланмиш билан жинсда ва сонда мослашган бирикма олмоши қўйилади.
Дамма	ضمة Дамма	Дамма	Ундош ҳарф устига қўйиладиган вергул “-ُ” (тирноқча шаклидаги белги бўлиб қисқа “у” деб ўқилади. “уаун” و ҳарфидан олдин келса чўзиқ “у” ифодаланади.
Даража холи	ظرف circumstance degree	Обстоятельство степени	Даража холи иш-ҳаракат даражаси ва сифатини билдиради.
Ега ва унинг иккинчи даражали бўлаклари	مسند اليه Components to be	Составные подлежащего	Ега ва унинг иккинчи даражали бўлаклари деб, эгага тегишли бўлган гап бўлаклари тушунилади (аниқловчи).
Егага таъсир қилувчи юкламалар	ان و أختها The particles affect the subject .	Частицы влияющие на подлежащее.	Араб тилида олти юкламалар борки, улар ўзларидан кейин келаётган отни тушум келишигида келишини талаб қилади.
Фонетика	علم الاصوات Fonetics	Фонетика	Тилнинг товуш тизимини ўрганиш билан

			шуғулланадиган фан.
Фатха	فتحة Fatkha	Фатха	Ундош харф устига қўйиладиган ётиқ чизиқча. Қисқа “а” деб ўқилади. Алифдан олдин келса чўзиқ “а” унлиси ифодаланади.
Феъл	الفعل Verb	Глагол	Мустақил сўз туркуми бўлиб, предметни иш-ҳаракатини ёки ҳолатни билдиради ва нима қилди? , нима қиляпти? Нима қилмоқчи? Каби сўроқларга жавоб бўлади. Луғатлар дава ўқув кўлланмаларида феълнинг ноаниқ шакл – инфинитив ўрнида феълнинг енг оддий шакли – ўтган замон аниқ нисбати шахс бирли кмузаккар шакли ишлатилади. Араб тилида феълларнинг ўзаги асосан учун дош “ فعل ” дан иборат бўлади. Феълнинг вазнини ўзгартириб, яъни ўзак ундошларига бошқа ундош, унлилар қўшиб, ўзлик, орттирма нисбатлар, ўтимлилик, ўтимсизлик ва бошқа маъноларни ифода этадиган янги вазн-негизлар ясалади.
Феъл кесим	الفعل The predicate expressed by a verb	Сказуемое выраженное глаголом	Феълдан ифодаланиб, нима қилмоқ? Нима бўлмоқ? Сўроқларига жавоб бўлган кесимларга феъл кесим дейилади.
Феъл боблари	الأفعال Спесиес вербс	Породы глаголов	Содда уч харфли феълларнинг (II bob) семантикаси унинг ўтган замон шаклидаги ўрта харфнинг ҳаракати билан боғлиқ. Феълнинг ўзагидан феъл ясалганда, яъни ҳосила бобларида II, III, IV боблар ўтимлиликни; V bob

			II бобга нисбатан мажхулликни, ўзликни; VII, VIII, IX боб мажхулликни; III, IV боб ўзаро муносабат маъноларини англатади. Каузативлик (мажбурлаш) маъноларин IV ва II- боблар англатади. Отлардан феъл яшаш хусусият II, IV, X бобларга тегишли.
Феълларнинг тусланиши	صرف الافعال Verb conjugations	Спряжение глагола	Феълнинг шахс-сон ҳамда замон категориялари билан ўзгаришига феълларнинг тусланиши дейилади.
Феъл кесимли гап	جملة فعلية Verbal sentence	Глагольное предложение	Кесими феъл билан ифодаланган жумла феълий жумла дейилади. Араб тилида феълий кесим одатда эгадан олдин, унинг қайси сонда туришидан қатъий назар бирликда қўйилади. Унинг эга билан мослашуви сўзларнинг тартиби (феълнинг эгадан олдин ёки кейин келиши), эганинг жинси ва оқил, ғайри оқил от, предметдан таркиб топганига боғлиқ.
Феълларнинг мослашуви	الموافقة على الفعل Matching of the verb	Согласование глагола	Араб тилида феъл жинс, сон ва шахсда мослашади. Бунда феъл эганинг қандай отдан ясалганлиги, эганинг ундан олдин ёки кейин турлича қириб мосламади. Эга предмет ёки ғайроқил жонзотлардан таркиб топган бўлса, феъл ундан олдин ҳам кейин ҳам бирлик сонда қўйилади ва жинсда бошланади.
Феълларнинг мажхул нисбати	فعل مبني للمجهول Passive voice	Страдательный залог	Мажхул даражадиги феълда иш-ҳаракатни амалга оширувчи субъект номаълум бўлади. Иш-

			ҳаракат кимдир томонидан амалга оширилганлиги англашилади.
Феълнингб ўлишсиз шаклини ҳосил қилувчи юклама	حرف نفي The negative form of the verb	Отрицательная форма глагола	Феълнинг бўлишсиз шаклини ифодаловчи юкламалардан энг кўп ишлатиладигани “ла” юкламаси бўлиб ҳисобланади. У асосан икки вазифани бажаради: ҳозирги ва келаси замон инкор мазмунини ифода этади. ما юкламаси ўтган замон феълнинг инкор шаклини ифодалайди.
Феълнинг аниқлик майли	صيغة الفعل الاخبارية Indicative	Изъявительное наклонение	Иш-ҳаракатнинг мавжуд замонлардан бирига муносабатини билдирувчи майл аниқлик майли дейилади.
Феълнинг шарт майли	جزم. صيغة الشرط Conditional mood	Условное наклонение	Шарт майли (лат. <i>модус сондиционалис</i>) — маълум бир шароитдан амалга оширилиш мумкин бўлган ёки назарда тутилган иш-ҳаракатни ифодалайди.
Феълнинг уйруқ майли	صيغة الأمر Imperative mood	Повелительное наклонение	(лот. <i>модус императивус</i> ; императив) — хошиш истакни ифода этувчи майл шакллардан бири (буйруқ, илтимос ёки маслаҳат)
Гап	الجملة Sentence	Предложение.	Кесимлик белгисига ега бўлиб, тугалланган оҳанг билан талаффуз қилинувчи ва маълум бир фикр ифодаловчи синтактик бирлик гап дейилади. Гап маълум бир фикрни, тасдиқ ёки инкор ҳукмни ифодалаб келади.
Гап бўлаклари	جزء من الجملة part of sentence	<u>члены</u> <u>предложения</u>	Гапда сўзлар ўзаро грамматик муносабатга киришиб, гап бўлақларини ҳосил қилади. Гап

			бўлақлари вазифасини мустақил сўзлар ва гапда мустақил сўзлар вазифасида келган ёрдамчи сўзлар бажаради. Ҳар бир гап бўлаги бошқа гап бўлақлари билан бўлган Грамматик муносабатига кўра белгиланади, яъни ҳар бир гап бўлаги ўзи муносабатга киришган сўз билан маълум синтактик алоқада бўлади.
Гапнинг уюшиқ бўлақлари	معطوف عليه	Однородные члены предложения	Уюшиқ бўлақлар деганда гапдаги бирор бир бўлақнинг икки ёки ундан ортиқ бўлиб уюшиб келиши тушунилади. Гапдаги бош ёки иккинчи даражали бўлақлардан исталган бири уюшиб келиши мумкин. Гапнинг уюшиқ бўлақлари тенг боғловчилар ёрдамида ўзаро боғланади. Уюшиқ бўлақлар мустақил ҳисобланиб, гапнинг бошқа бўлақлари билан тенг фаоллик кўрсатади.
Ҳаракатлар	حركات حركة / Vocalization	Огласовки	“Ҳаракатлар” (ҳаракат) – араб ёзувида қисқа унли товушларни сўз талафузидаги Вошқа хусусиятларни ифода этиш учун Қўлланадиган ҳарф усти ёки тагига қўйиладиган Белгилар тизими бўлиб ҳарф билан ифодаланмайди.
Ҳамза	همزة Hamza	Согласный звук хамза	Ҳамза ундоши « ء » алифбода ўз аксини топмаган. У қўшимча белгиси билан ифодаланади ва а алифбога илова қилинади.

Ҳамза имлоси	همزة Hamza	Символ ҳамза	Ҳамза белгиси ҳарфлар тизмасида тутган мавқеъига қараб ўзи алоҳида ёки ¹ (алиф) و (во) ва ي (ёй) таянчилигида сатр усти ёки остига қўйилиши мумкин. Мазкур ҳарфлар ҳамзага таянч вазифасини бажарганда ўзлари ҳеч қандай товушни билдирмайди.
Ҳозирги келаси замон	المضارع	Форма настояще-будущего времени	Ҳозирги-келаси замон шакллари ҳаракат ва ҳолатнинг гап айтилаётган вақтда бўлганини ёки келажакда бўлишини билдиради. Келаси замонни аниқ ифодалаш учун سوف ёки унинг қисқартма шакли бўлган سـ ишлатилинади.
Иккиланган ундош	مدغم Doubled consonants	Удвоенные согласные	Иккиланган ундошларни ёзувда ифодалаш учун ташдид белгиси ишлатилади. Бу белги иккилантириб ўқиладиган ундош товуш устига қўйилади.,
Иккилик сон	التثنية Dual	Двойственное число	Грамматик иккилик сонга икки предмет ёки воқеа-ҳодиса ҳақида кетганида ишлатилади ва у сўз охиридаги танвин дамма ўрнига ان қўшимчасини қўшиш билан ҳосил қилинади.
Икки келишикли исмлар	الأسماء المنووعة من الصرف	Двухпадежные имена	Баъзи исмлар «ال» артикли бўлмаган ҳолда танвин даммага емас, дамманинг ўзи билан тугайди. Масалан: أحمد – Аҳмад, طشقند – Тошкент, علماء- олимлар, جرائد-газеталар. Уларнинг қараткич келишиги шакли тушум келишигидаги билан

			бир хил бўлади. بخارا، موسكو، مصطفى каби чўзик “ а “ ёки “ у “ унлиси билан тугаган исмлар келишикларда ўзгармайди. Иккилик ва тўғри кўпликадаги исмларнинг қаратқич ва тушум келишиги шакллари ўхшаш бўлади.
Иккинчи даражали урғу	ندرة ثانوية The second accent	Второстепенное ударение	Иккинчи даражали урғуда бўғиндаги унли ҳарф биринчи даражали урғудан сустрок талаффуз қилинади.
Исмларнинг жинси	التذكير والتأنيث The genus name	Род имен	Араб тилида исмлар икки жинсга: муаннас ва музаккар жинсга эга.
Изофа бирикмаси / изофа	الإضافة Izafa	Изафетное сочетание / Изафет	Ўзбек тилидаги қаратқичли аниқловчиларга (“шаҳарнинг дарвозаси“, “факултет талабаси“ каби) кўпроқ мос келадиган ибора мослашмаган аниқловчидир. Мослашмаган аниқловчи билан аниқланмишдан ташкил топган бирикма изофадир. Изофа бир предметнинг иккинчи предметга (шахсга) тегишли ёки мансуб эканлигини билдиради.
Изофа занжири	إضافة Izafet chain	Изафетная цепь	Баъзан изофа уч ва ундан ортиқ сўздан иборат бўлиши мумкин. Бунда ўртадаги сўзлар ўзидан олдинги сўзга нисбатан мудроф илайҳи, ўзидан кейинги сўз учун эса мудроф вазифасини бажаради ва шунинг учун ўзида ҳам мудрофлик, ҳам мудроф илайҳилик хусусиятларини мужассамлаштирган

			бўлади, яъни ^{ال} артиклини қабул қилмаган ва қаратқич келишигида бўлади.
Изоҳловчи	التوابع Application	Приложение	Изоҳловчи от билан ифодаланган келишиқда мослашган аниқловчидир, масалан: <i>олтин булут улкан қоя қўйнида тунади</i> , гап предметнинг сифатини билдириб унинг ёшини, миллатини, касбини ва бошқаларни аниқлаб келади.
Ихтисос (тушум келишигида ифодаланадиган изоҳловчи)	الاختصاص Separate application	Обособленное приложение	Гапда ихтисослашган изоҳловчи кишилиқ олмоши билан ифодаланган эгани аниқлаб келади. У билан келишиқда мослашмай ҳар доим тушум келишигида келади.
Истак майли	فعل منصوب Subjunctive mood	Сослагательное наклонение	Истак майли феъл маъно жиҳатидан келаси замон маъносини англатади. У ҳозирги-келаси замондаги феълни охирги ҳаракатини “фатха”га айлантириш ва охирги” ن” ҳаракатини олиб ташлаш орқали ясалади.
Жонли предмет	المحركة الأسماء Animate nouns	Одушевлённые имена существительные	Жонли предметлар шахслар ва жониворларни ифодалайди.
Жонсиз предмет	الأسماء الجامدة Inanimate nouns	Неодушевлённые имена существительные	Жонсиз предметлар предметларни, наботот ва тирик бўлмаган табиат ходисаларни ифода этиб нима? сўроғига жавоб беради.
Касра	كسرة Kesra	Кясра (касра)	Ундош ҳарф тагига қўйиладиган фатха каби ётиқ чизикча? Қиска “И” деб ўкилади йа ې ҳарфидан олдин келса, чўзиқ “и” унлиси ифодаланади.
Кўплик сон	الجمع	Множенственное число	Араб тилида кўплик сон гап иккидан ортиқ предмет ёки

	Plural		воқеа-ходиса тўғрисида кетганида ишлатилади. Кўплик сон ўзининг морфологик хусусиятига кўра икки хил бўлади: Тўғри кўплик ва синик кўплик.
Келишиқлар	حالات الاسماء Case	Падеж	Келишиқлар гапда отнинг ёки отлашган сўзнинг феълга, баъзан бошқа сўз туркумига муносабатини фодалайдиган шакллардир. Эски ўзбек тилида ҳозирги ўзбек тилидагидек, 6 та келишиқ шакли сақланган. Араб тилида исм гуруҳига кирувчи сўзларда уч келишиқ мавжуд: бош келишиқ, қаратқич келишиги ва тушум келишиги.
Кўмакчи	حروف الجر	Предлог	Ўрин, пайт, мақсад, сабаб, восита, биргалик каби маъноларни ифодалашга хизмат қиладиган ёрдамчи сўз ва олд қўшимчалар “кўмакчи” деб аталади. Араб тилида кўмакчилар ўзидан кейинги исмнинг қаратқич келишигида келишини талаб қилади.
Кесим ва унинг иккинчи даражали бўлақлари	الْخَبْرُ Components of the predicate	Составное сказуемое	Кесим ва унинг иккинчи даражали бўлақлари деб, кесимга тегишли бўлган гап бўлақлари тушунилади (ҳол, тўлдирувчи).
Кесим	الخير Predicate	Сказуемое	Кесим гап маркази бўлиб, у тасдиқ-инкор, замон, майл, шахс-сон маъноларини ифодалаб келади, ҳукмни ифодалайди ва гапнинг бошқа бўлақларини ўзаро бирлаштиради. Кесим нима қилди? Нима қиляпти?

			Нима қилади? (баъзан нечанчи? қандай?) каби сўроқларга жавоб бўлади.
«كان» феъли	الفعل «كان» Verb «كان»	Глагол «كان»	От-кесимли гапларнинг ўтган замонга ёки келаси замонга тааллуқли эканини ифодалаш учун ишлатилади. Эга билан мослашиш, ундан олдин, кейин келиши масалаларида бу кўмакчи феъл бошқа феъллардан фарқ қилмайди. Шунингдек, " كان " феъли мустақил феъл сифатида ҳам ишлатилиши мумкин.
Кўрсатишолмошлари	اسم الإشارة Demonstrative pronouns	Указательные местоимения	Олдинги гап, гапдаги бирон-бир сўз, сўз бирикмаси ўрнида қўлланиб, унга ишора қилувчи ёки бирор сўзни аниқлаб келувчи олмошлар кўрсатиш олмошлари ҳисобланади. Сўз маъносини аниқлаб келувчи олмошлар ўзи аниқлаётган сўздан олдин қўлланади. <i>Бу, шу, у, ўша, ана, мана</i> каби сўзлар кўрсатиш олмошлари саналади.
Кишилик олмошлари	اسم مضمرة. الضمائر المنفصلة Personal pronouns	Личные местоимения	Уч шахсдан бирига ишора қилувчи олмошлар кишилик олмошлари ҳисобланади. Сўзловчи – биринчи шахс, тингловчи – иккинчи шахс, нутқдан ташқари барча шахс, нарса, воқеа-ходисалар ўзга, яъни учинчи шахс сифатида қаралади. <i>Мен, биз</i> биринчи шахс, <i>сен, сиз</i> иккинчи шахс, <i>у, улар</i> учинчи шахс кишилик олмошлари ҳисобланади. Булардан <i>мен, сен, у</i>

			бирлик, биз, сиз, (лар), улар кўплик маъносини билдиради.
Кучайтирувчи (таъкидловчи) изоҳловчи	التوكيد Reinforcement application	Усилительное приложение	Кучайтирувчи изоҳловчи бир гапни ифодалаётганда маълум бир сўзни изоҳлашда қўлланилади. Бу турдаги гаплар от, феъл ёки олмошни такрорлаш йўли билан ифодаланади.
Касб-хунар номлари	اسماء المهنة Names denoting profession	Имена обозначающие профессии	Касб-хунар номлари қуйидаги қолипда ясади فعالة, кўпинча касб ва хунарни англатади. Касбнинг шахсини англатиш учун қуйидаги қолип ишлатилади فعال
Кана ва унга ўхшаш феъллар	كانوا اخواتها The verb Kana and her sisters	Глаголы бытия и становления («kāna и её сёстры»).	كانوا اخواتها كان و унинг ўхшашлари деб аталувчи бу феъллар исмий гапларда боғловчи феъл вазифасида келиб, исмий кесимни тушум келишигида келишини талаб қилади ва феълий гапларда боғловчи феъл вазифасида келиб исмий кесимни тушум келишигида келишини талаб қилади ва феълий гапда эса феъл кесим билан мураккаб феъл замонини ҳосил қилади. Мураккаб замон формалари араб тилида كان феъли иштирокида ясади. Бунда таркибидаги كان ўз асосий маъносини ифодалашдан махрум бўлади. صار اصيح ва бошқа феъллар ёрдамчи феъл маъносида “бўлиб қолмоқ”, “айланмоқ” маъноларини беради. ظل ва ما دام феъллари эса “давом этмоқ” маъносини беради.

			صار البرتقال عصيرا схарбатга айланди هي اصبحت مدرسة у ўқитувчи бўлиб қолди.
Када ва унга ўхшаш феъллар	كاد و اخواتها The verb ada and her sisters	Глагол и начинания и близости («када и её сёстры»).	Яқинликни англатуви феълларга када ва унинг ўхшашлари каби феълларга киради ва иш-ҳаракатнинг бажарилиши арафасида турганини ёки бажарилишига оз қолганлигини билдиради. Асосий феъл эса ҳозирги- келаси замонда ёки ان юкламаси билан истак майлида бўлади. Масалан: كاد يموت من الالم У оғриқдан ўлай деди. Таҳмин ёки гумонни ианглатувчи феълларга кўпинча عسي балки бўлиши мумкин феъли киради. У фақат ўтган замонда ишлатилиб, асосий феълни ان юкламаси билан истак майлида келишини талаб қилади. عسي الحروب ان تنتهي Балки урушлар тугаб қолар.
Келаси таҳмин замон	يكون قد فعل Past in future tense	Будущее- предварительное	Бу замонни ифодалаш учун ёрдамчи феъл келаси замон шаклида, асосий феъл قد юкламаси билан ўтган замон шаклида бўлади . يكون قد فعل Бу шакл келаси замондаги ҳаракатдан аввал тугалланадиган бошқа бир иш-ҳаракатни ифодалайди.
Лаҳжа	اللغة العامية / Dialect	Диалект	Нутқнинг оғзаки шакли бўлиб? Аҳолининг маълум қатлами томонидан фойдаланиладиган оғзаки нутқ шакли.
Лигатура	رباط حروف Ligatura	Лигатура	Лотинча сўз бўлиб лигатур, “боғламоқ” маъносини

			ифода этиб, ҳарфларни боғланиб ёзилишини ифодалайди.
Лексикология	علم اللغة Leksikology	Лексикология	Тилшуносликнинг тил луғат таркиби, яъни, муайян бир тилнинг лексикасини ўрганувчи бўлими. Лексикология ҳар бир сўзни ёлғиз ҳолда эмас, балки бошқа сўзлар билан боғлиқ ҳолда ўрганади. Тилшуносликнинг лексикография, фразеология, семасиология ёки семантика, этимология, стилистика ҳамда сўз ясалиши ҳақидаги та'лим от каби соҳалари билан чамбарчас боғлиқ.
Лафзий изофа	الاضافة اللفظية Idafa lafziyya	“Ложный” изафет (или сложное прилагательное)	Аниқланмиши белги, хусусиятни билдирадиган сифат, сифатдош билан ифодаланган изофа бирикмаси “шаклий “ лафзий “ деб аталади. Бундай бирикмада ال артикли бўлса аниқ, бўлмаса ноаниқ ҳолатда бўлади.
«ليس» Инкор феъли	Verb «ليس»	Глагол отрицания «ليس»	Ўтган замон формасига эга бўлса ҳам, ҳозирги замонни ифодалайди.
Мадда	مدة Madda	Мадда	Тўлқин симон чизикча бўлиб, алифнинг устига қўйилади ва икки, уч алиф баробарида ўкилади. Одатда мадда иккита фатҳа ҳаракатни ҳамза ёки фатҳа ҳаракатли ҳамзадан кейин алиф, бири суқунли иккинчиси фатҳали бўлган ҳамзалар ўрнига алиф ёзилиб, устига мадда белгисини қўйиш қоида сифатида қабул қилинган.

Морфология	الصرف Morphology	Морфология	(Юн. morphe — шакл ва... logiya) (тилшуносликда) — 1) тилнинг морфологик курилиши; 2) сўз шакллари ҳақидаги таълимот. Биринчи маъносида объектни англатса, иккинчи маъносида тилшуносликнинг шу объектни ўрганувчи бўлимини билдиради.
Муаннас	المؤنث Feminine	Женский род	Муаннас – араб тилидаги мавжуд иккита жинсдан бири. Муаннас жинсдаги исмлар араб тилида айрим предметлар урғочи ҳайвонлар мазмун моҳияти билан аёлларга хос ва мансуб бўлган исмларнинг жинсини ифодалайди.
Музаккар	المذكر Masculine	Мужской род	Музаккар жинс категориясининг кўрсаткичи йўқ. У асосан эркакларга хос исмларни, эркак жинсдаги жонзодларни ифодалайди.
Мослашув	تبعية Agreement	Согласование	Тобе сўзнинг ҳоким сўзга қаратқич келишиги кўшимчаси ёрдамида, ҳоким сўзнинг эса тобе сўзга эғалик кўшимчалари ёрдамида боғланиши мослашув дейилади: Араб тилида мослашган аниқловчи аниқланмиш билан тўрт жиҳатда мослашади: жинсда, сонда, келишиқда ҳамда ҳолатда.
Мудоф	المضاف Mudaf	Мудаф	Изофанинг биринсхи қисми бўлиб, аниқланмиш ролида келади. Мудоф ҳар доим ال артиклисиз ҳамда танвинсиз ҳолда бўлади. Изофанинг биринчи қисми

			яъни мудоф учта келишикда ҳам бўлиши мумкин.
Мудоф илайхи	مضاف اليه Mudaf ilayhi	Мудаф илайхи	Изофанинг иккинчи қисми бўлиб, мослашмаган аниқловчи ҳисобланади. Мудоф илайхи ҳар доим қараткич келишигида келади.
Маънавий изофа	الاضافة المعنوية Idafa ma'naviyya	Изафа маънавийа	Аниқланмиши кимса ёки нарсани билдирадиган от ёки от ўрнида келган сўз билан ифодаланган изофа “ҳақиқий“ (“маънавий“) деб аталади. Бундай изофада аниқланмишга ال артикли қўшилиши мумкин эмас. Унинг аниқ ёки ноаниқ ҳолатдалигин ианиқловчининг ҳолати билан белгиланади.
Майл	اعراب الافعال Mood	Наклонение	Феълдан англашилган иш-ҳаракатнинг воқеликка муносабатини ифодаловчи категория феъл майли дейилади.
Мутлақ инкор	النفي المطلق The absolute negation	Абсолютное отрицание	Бирор нарса ёки шахснинг мутлақо йўқлигини билдирувчи инкор мутлақ дейилади. Мутлақ инкор араб тилида йўқлигини билдираётган сўз олдига لا юкласини кўйиш билан ифодаланади ва ўша сўз ноаниқ ҳолатда танвин кўшимчасисиз тушум келишигида келади.
Масдар (ҳаракат номи)	المَصْدَرُ Infinitive	Масдар	Масдар феълдан ясалган от бўлиб ўз мазмунига кўра иш-ҳаракатнинг мавхум номини айтади. Араб тилида масдар деб феълдан ясалган исмга айтилади ва ўз ичига сифатдошлар, сифатлар, касб-хунар,

			курол номлари кабиларни олади.
Модал феъллар	الأفعال الاختلاف العرضي Modal verbs	Модалные глаголы	Истак майли шакли сўзловчи таҳмин қилаётган, хоҳлаётган, гумон қилаётган, тилак қилаётган, ман этаётган, ёки зарур, лозим ҳисоблаётган каби модал мазмунларни фодалаб келган сўзлардан кейин келади. Бундай мазмун феъл, от, олд кўмакчи каби модал сўзлар билан ифодаланади. Модал феъллар икки хил бўлади. Гапда бир хил ўзгармас шаклда иштирок этувчи ва гапнинг шахс-сонига қараб турли шаклда тусланувчи феълдир.
Модал юкламалар	حروف الاختلاف العرضي	Частицы модальности	Иш-ҳаракатни бажаришдан кўзланган мақсадни ифодалаш учун феълдан олд كي ёки ل юкламаси ишлатилади; истак майлидаги феълдан олдин أن ёки, агар истак майли инкор маънода бўлса ألا юкламаси ишбатилади.
Мураккаб замон шакллари	صيغة Tense constructions	Сложные временные конструкции	Феълларнинг мураккаб замонлари асосан كان феъли иштирокида ясалади ва шу пайтда бу феъл тўлиқсиз феъл вазифасини ўтайди.
Мажхул даража сифатдоши	إِسْمُ الْمَفْعُولِ Passive participle	Страдатенльное причастие	Мажхул даража сифатдоши биринчи бобда қуйидаги қолипда ясалади: مَفْعُولٌ
Ноаниқ артикл	التَّنْكِيرُ الْإِسْمِ Indefinite article	Неопределенный артикль	Ноаниқ артикль “қандайдир бир” деган маънони англатади, яъни бир турдаги бир неча нарсалардан қайсидир биттаси эканлигини билдиради. Тингловчи ёки

			Ўқувчига ҳали маълум бўлмаган предмет ёки шахс номи.
Нисбий сифат	اسم النسبة/ اسم منسرب Relative adjectives	Относительные прилагательные	Белгини тўғридан-тўғри эмас, балки бошқа бир тушунчага нисбатлаган ҳолда ифодаладиган ва даражалаб кўрсатиш имкониятига эга бўлмаган сифатлар нисбий сифатлар дейилади: <i>қишки, кўчма, деразали, деворий</i> .
Нотўғри феъллар	فعل غير سالم Irregular Verbs	Неправильные глаголы	Ҳаракатга таъсир этувчи, маълум хусусиятли ўзакка эга бўлган феъллар 2 ва 3 ўзак ҳарфларнинг бир ҳиллиги, ўзак ҳарфларнинг бири ҳамзадан ёки иллатли ҳарфлардан таркиб топган бўлиши.
Очиқ бўғин	المقاطع المفتوحة Open syllables	Открытые слоги	Очиқ бўғин унли ҳарф билан тугайди.
От	إسم Noun	Имя существительное	Сўз туркуми – сўзларнинг лексик, грамматик хусусияти бўлиб сўз маъноси, морфологик категорияларга эгаллиги, синтактик вазифаси жиҳатдан гуруҳланишидир. От предмет ва предметлик тушунчасини ифодаладиган сўз туркуми бўлиб, у грамматик сон, келишик ва эгалик категорияларига эга бўлади.
Оддий даража	صفة/ نعت Positive power	Положительная степень	Белгининг одатдаги меъёрга эканлигини билдирувчи ва бошқа даражалар учун асос бўлиб хизмат қилувчи сифат шакли оддий даража шакли дейилади.
Ортгирма даража	أفعل التفضيل/ اسم التفضيل Superlative degree	Превосходная степень	Белгининг мўлжалдан ортиқлигини, кучлилигини билдирган сифатлар

			ортгирма даражадаги сифатлар ҳисобланади.
От кесимли гап	جملة اسمية A proposal in which the subject and predicate expressed by name	Именное предложение	Кесими феълдан бошқа сўз туркумидан ифодаланган гап от кесимли гап дейилади “Маҳмуд талабадир”, “Бу журналдир” каби араб тилида от кесимли гапларга куйидаги талаблар кўйилади: 1. Гапнинг эгаси олдин, кесим кейин келади. 2. Гапнинг эгаси аниқ ҳолатда, кесими ноаниқ ҳолатда келади. 3. Гапнинг кесими жинси ўзгариши мумкин бўлган сўздан иборат бўлса, эганинг жинсига мослашади. 4. Гапнинг эгаси кўрсатиш олмошдан иборат бўлса, у кесимнинг жинсига мос вариантда келади. 5. Ўзбек тилидаги кесимга кўшилиб келувчи боғлама (-дир) араб тилида ишатилмади. 6. Гапнинг эгаси юқори, кесими паст интонация билан талаффуз қилинади. Бошқача айтганда, интонация гап охирига бориб пасаяди.
От предлоглар	الظرف Proposition	Наречные предлоги/ несобственно предлоги	Отлик хусусиятини йўқотмаган, от сифатида ишлатилиши мумкин бўлган, лекин шу билан бирга предлог вазифасида ҳам келиши мумкин бўлган сўзлар.
От кесим	الخبر The predicate expressed by name	Сказуемое, выраженное именем (именное)	От, сифат, равиш, сон, олмошдан фойдаланган кесимларга от кесим

		сказуемое)	дейилади.
Олмошлар	الضمائر Pronouns	Местоимения	Барча мустақил сўз туркумлари ва ҳатто ёрдамчи сўзлар ҳамда гап ўрнида алмашилиб келган сўзларга олмош дейилади. Олмошлар от, сифат, сон, равиш, феъл ўрнида ва баъзан ёрдамчи сўз, гап ўрнида алмашилиб келади. Олмошлар бевосита аташ маъносига эга бўлмаганлиги учун «ичи бўш сўзлар» деб ҳам юритилади. Олмошлар қандай сўзларнинг ўрнида алмашилиб келиши ва қандай маънони ифодалашига кўра бир неча маъно турларига бўлинади: <ul style="list-style-type: none"> • Кўрсатиш олмоши • Кишилиқ олмоши • Ўзлик олмоши • Сўроқ олмоши
Предлог	حرف الجر Proposition	Предлог	Ёрдамчи сўз туркуми бўлиб, предметнинг, воқеа-ҳодисанинг вақтга, ўринга муносабати, чегараланиш ва бошқа турли муносабатлар асосан предлог ёрдамида ифодаланади.
Предлогли от кесим	المسند الاسمي مع حرف الجر Nominal predicate with a preposition	Именное сказуемое с предлогом	Гапнинг кесими предлог билан келган отдан иборат бўлади. Бунда, эга билан кесим жинсда ва сонда ўзаро мослашмайди. Бундай кесим эганинг мавжудлиги ўрнини ёки пайтини билдириш учун хизмат қилади.
Пайт ҳоли	ظرف الزمن Circumstance time	Обстоятельство времени	Иш-ҳаракатнинг бажарилиш пайтини билдирувчи сўзлар пайт

			ҳоли дейилади.
Қисқа унлилар	حركة Short vowels	Краткие гласные	Ҳаракатлар ёрдамида ёзувда қисқа унлилар ифода этилади. Жами 3 та ҳаракат бўлиб, буларнинг иккитаси ётиқ чизикчадан таркиб топган бўлиб, ҳарф устига ёки ҳарф тагига қўйилади. Учинчи ҳаракат дамма бўлиб, вергул шаклида ҳарф устига қўйилади.
Қатъий ҳамза	همزة القطع Isolated hamza	Хамза ал-катъ "пресекающая (разделительная) хамза"	Талаффуз қилинмайдиган ҳамза товуши. Қатъий ҳамза ҳосил бўлиши ўрнига кўра бўғиз товуши, ҳосил бўлиш усулига кўра портловчи, овоз ва шовқиннинг иштирокига кўра жарангсиз ундош товушидир.
Қолип	النموذج Model	Модель	(фр. modèle , лат. <i>modulus</i> – “ўлчов, муқобил, намуна”. Бу ўрганиш натижасида бошқа тизим ҳақида маълумот олишга хизмат қилувчи тизимдир; қандайдир жараён конструкция ёки концепциянинг тақдим этилиши.
Қаратқич келишиги	الجرّ Genitive	Родительный падеж	Генетив (лот. <i>genetivus</i>) – бош келишикдан бошқа келишиклардан бири. Мансублик ва хосликни ифодалайди. Отлар бир-бири билан бирикиб изофада келганда ёки предлоглардан кейин ҳарфда “жар” (қаратқич келишиги)да келади. У уч услубда амалга оширилади. 1. Уч келишикли отлар, синиқ кўпликдаги отларнинг охиридаги “у” (дамма), -ун (танвин

			дамма), “и” (касра), “ин” (танвин касра) га ўзгаради.
Қиёсий даража	أفعل التفضيل / اسم التفضيل Comparative degree	Сравнительная степень	Белгининг меъёрдан биров кам эканлигини қиёсан ифодалайдиган сифат шакли қиёсий даража шакли дейилади.
Қамарий харфлар	القمرية Moon letters	Лунные буквы	Араб тилида қамарий харфлар 14 та бўлиб улар: ت،ث،د،ذ، ر،ز،ط،س،ش،ص،ض،ظ،ل،ن Агар сўз қамарий харф билан бошланган бўлса, “ал” артиклидаги “л” товуши тўлиқ талаффуз қилинади.
Қайтувчи олмош	ضمير عائد A reflexive pronoun	Возвратное местоимение	Гапни маълум бир сўз билан боғлаб, у сўз билан жинс ва сонда мослашади.
Қурол отлари	إِسْمُ الأَلَةِ Names of tools	Имена орудий	Қурол отлари қуйидаги қолиплардан ясалади: а) مَبْنُؤٌ مَفْعَلٌ бўйича ясаладиган қурол б) فَتْحٌ مِفْعَالٌ калит дан очмоқ; в) مِفْعَلَةٌ مَكْتَسَةٌ қолипдан супурги كَسَسَ дан супурги; г) баъзи қурол номлари қуйидаги қолипда бўлади مَدْقُؤٌ, масалан: مَنخَلٌ элак, مَدْقُؤٌ эламоқ; д) тўғри феълларни қиска унли ўзакларини сақлаган холда: قَادٌ مَقْوَدٌ бошқарувчи дан бошқармоқ, مَرَوْحٌ елпигич е) нотўғри феъллардан ташкил топган қуролномлари ўзгариши ҳар бир турига хос қоидаларга бўйсунди: مَقْصٌ қайчи قَصٌّ дан кесмоқ; مَبْرَازٌ тарози.
Ранг ва жисмоний	اسماء صفة الألوان و النواقص	Прилагательные, обозначающие	Ранг ва жисмоний камчиликни ифодаловчи

камчиликни ифодаловчи сифатлар		цвет, оттенок и физический недостаток	сифатлар куйидаги қолиплар асосида ясалади. أَفْعُلْ – музаккар жинси учун масалан: حمر дан أَحْمَرُ – қизил ва муаннас жинси учун куйидаги қолипда فعلاء Кўплик шакли икки жинс учун бир хил فُعُلٌ масалан: حُمْرٌ қизиллар
Равиш холи	الحال Circumstance condition	Обстоятельство состояния	Иш-ҳаракатнинг бажарилиш жараёнидаги субъектнинг ҳолатини билдирувчи бўлак равиш ҳоли дейилади.
Сукун	سكون Soukun	Сукун	Ундош ҳарф устига кўйиладиган “доирача” (сукун – осойишталик, сукунат) унли ҳарфнинг йўқлигига ишора қилинади.
Сўз негизи	أساس الكلمة The basis of the words	Основа слова	Сўзнинг лексик маъносини ифодаловчи ўзгармас бўлагидир.
Сўз ясалиши	بناء المفردات Derivation	Словообразование	(Дериватология) – тилшуносликнинг сўзлар ясалиши муносабатини ўрганувчи бўлими. Сўз ясалиши ономасиологиянинг бир бўлими сифатида талқин этилиши мумкин. У ҳосила (муштаққотлар) ва мураккаб сўзларни қандай ясалиши ва уларнинг статистик аспектларини ўрганади.
Синиқ кўплик	جَمْعُ التَّكْسِيرِ Broken plural	Разбитое множественное число	Синиқ кўплик ҳар бир сўздан ўзига ҳос вазнда ҳосил бўлади. Бу вазнларни маълум қоида асосида тартибга солиб бўлмайди, балки луғатлар ёрдамида синиқ кўпликнинг вазнлари аниқланади.
Сифат	صفة/ نعت Adjective	Имя прилагательное	Сифат мустақил сўз туркуми бўлиб, отга

			боғланиб, унинг белгисини билдирадиган ва қандай? қанақа? сўроқларига жавоб бўладиган сўзлар.
Сон	العدد Grammatical number	Число	Сон-грамматик категория бўлиб, предметни нарсанинг сон жиҳатдан тавсифлайди.
Сўроқ олмоши	حرف الاستفهام Interrogative pronouns	Вопросительное местоимение	Шахс, нарса-ходиса, белги-хусусият, микдор, сабаб-мақсад, ўрин-пайт ҳақида сўроқни билдирувчи олмошлар сўроқ олмошлари дейилади.
Содда ёйиқ исмий жумла	الجملة Expanded nominal sentence	Развернутое именное предложение	Гап таркибида иккинчи даражали бўлақлардан биронтаси иштирок этса, бундай гап содда ёйиқ гап ҳисобланади.
Сифатдош	اسم فاعل و مفعول Participle	Прича́стие	Феълнинг асосий формаси бўлиб, у феъл англатган иш-ҳаракатни аниқ ёки мажҳул нисбатда ифодалайди ва сифатнинг сўроқларига жавоб беради. Ўзида ҳам феъллик ҳам сифатлик маъносини англатади биринчи боб феълидан қолган бобларнинг сифатдошлари ҳам ясалади. Сифатдошлар икки хил бўлади. Аниқ даража сифатдоши ва мажҳул даража сифатдоши. Рус тилидан фарқли араб сифатдошлари вақтни ифодаламайди масалан, كَاتِبٌ сифатдоши контекстан ташқари ҳолатда ёзувчи уни қуйидагича таржима қилиш мумкин "ёзадиган" ёки "ёзувчи". Араб тилида сифатларни отлашиш ходисаси рўй беради.

			Шунинг учун кўп сифатлар, гапдаги функциясига қараб, ўзининг маъносидан ташқари отлик маъносини ҳам бериши мумкин.
Сабаб ва мақсад холи	مفعول له. المفعول لأجله Circumstance purpose or reason	Обстоятельство цели и причины	Сабаб ва мақсад ҳоллари иш-ҳаракатнинг содир бўлиши сабаби ва ундан кузатилган мақсадга ишора қилади.
Транскрипция	النسخ Transcription	Транскрипция	Тилдаги товушларни шартли қабул қилинган белгилар ёки ўша тилдаги ёки бўлмаса ўзга тилдаги зарурат туғилганда кўшимча белгилар билан таъминланган ҳарфлардан иборат ҳарфлар мажмуаси.
Танвин	تنوين Tanvin	Танвин	Танвин мавжуд 3 та қисқа унликларнинг нунлашган шакли.
Танвин фатҳа	تنوين فتحة Tanvin fatha	Танвин фатҳа	Ноаниқ ҳолатда турган тушум келишигидаги от танвин фатҳа билан ифодаланади. Бунда та марбутасиз келган сўзларнинг охирига кўшимча алиф ҳарфининг қўшилиши шарт.
Танвин касра	تنوين كسرة Tanvin Kesra	Танвин касра	Ноаниқ ҳолатдаги отларнинг қаратқич келишигини ифода этади.
Танвин дамма	تنوين ضمة Tanvin damma	Танвин дамма	Танвин дамма ноаниқ ҳолатдаги отларнинг бош келишигини ифода этади.
Тасҳид	تشديد Tashdid	Ташдид	Араб тилида ундош ҳарфларнинг иккиланиш ҳолати ташдид деб аталади. Бунда биринчи ундош ҳарф суқунланган иккинчиси ҳаракатли бўлади. Ташдид белгиси ҳарфнинг устига қўйилади, унинг ҳаракати эса, ташдиднинг устига ҳам тагига ҳам қўйилиши

			мумкин. Бу белги “ёргакланган” ётиқ уш рақамига ўхшаб ёзилади “W”
Та мамдуда	تاء مَمْدُودَةٌ Ta mamduda	Та мамдуда	Чўзиқ تا
Тўғри кўплик	الْجَمْعُ السَّالِمُ Whole plural	Целое множественное число	Сўзнинг охирига маълум кўшимчаларни кўшиш билан ҳосил бўладиган кўплик тўғри кўплик дейилади. Тўғри кўплик муфрад музаккар исм охирига ون кўшимчасини кўшиш билан, муаннас муфрадга эса та марбута ўрнига ات кўшимчасини кўшиш билан ҳосил қилинади.
Турланиш	معرب Declension	Склонение	(Лотинча <i>declinatio</i> сўзининг асосий шаклидан четга чиқиш) – исмларни ўзгартириш (тушлаш), (отлар сифат, сифатдош, сон). Одатта турлаш деганда сўзларнинг грамматик категориялар сон, жинс ва келишикда назарда тутилади.
Тусҳум келишиги	التَّصْبُ Accusative	Винительный падеж	Аккузатив (қад. юнонча αἰτιατική, лат. casus accusativus) — 1. Уч келишликли отлар ва синиқ кўпликдаги отларнинг охиридаги у(дамма), ун (танвин дамма) а (фатҳа), ан(танвин фатҳа)га ўзгаради. 2. Бешта от тушум келишигида олади. 3. Икки жинсдаги кўплик сондаги отлар ва иккиликдаги отлар (тусҳум келишиги)да жар (қаратқич келишиги) билан бир хил

			бўлади.
Турланмайдиган исмлар	الإعراب التقديري	Имена скрытого склонения	Охири “ – ан “ ёки “ – а “ билан тугайдиган сўзлар шу кўшимча алиф билан ёзилса ҳам, алиф мақсура билан ёзилса ҳам ҳар уч келишикда бир хил кўшимча қабул қилади. Булар келишикда турланмайдиган сўзлар дейилади. Алиф мақсура билан тугайдиган сифатлар, масалан: جَوْعَى (مذ, جَوْعَانُ) , синиқ кўпликдаги отлар, масалан: مَرِيضٌ (бирл. مَرِيضَى) ҳам келишикда турланмайдиган сўзлар тоифасига киради.
Тўлдирувчи	المفعول Object	Дополнение	Тўлдирувчи иш-ҳаракат йўналтирилган объектни билдиради. Тўлдирувчи воситали (предлогли) ва воситасиз (предлогсиз, феълнинг ўтимлилик хусусияти билан ифодаланади).
Тўрт ўзак ундошли феъллар	فعل رباعي Verb of four roots	Четырехбуквенные глаголы	Тўрт ўзакли феъллар тўртта бобни ўз ичига олади. Биринчи боб феъли қуйидаги қолипдан ясалади يفعلل فعلل Иккинчи боб феъли ت приставкасини қўйиш орқали ясади қуйидаги қолипда бўлади : تفعلل يتفعلل Учинчи: камёб боб . افعلل — افعلل احرنجم — يفعلل احرنجم — туя подаларини олдинга ҳайдамоқ, буларни зич бўлишга мажбурлаш» – «зич бўлмоқ, тўпланиб турмоқ (одамлар ва ҳайвонларга тегишли)». Тўртинчи: فَعَّلَ қолипига

			нисбатан қайтувчи, افعال يفعل қолипида ясалади. Масалан: طمأن — اطمأن «тинчлантирмоқ» — «тинчланмоқ».
Ундош товушлар	حروف ساكنة Consonant	Согласные звуки	Ундош ҳарфлар талаффуз қилинганда оғиз бўшлиги ёки бўғизда шовқинли товуш пайдо бўлади.
Унли товушлар	حروف لينة Vowel sounds	Гласные звуки	Унли товушлар талаффуз қилинганда, мусиқий товуш пайдо бўлади.
Урғу	نبرة Accent	Ударение	Сўз бўғинларидан бири ёки гап таркибидаги бўлақлардан бирининг бошқаларига қараганда чўзиқ (кучлироқ) овоз ёки оҳанг билан талаффуз қилиниши урғу дейилади. Урғу тушган бўғин урғули бўғин ҳисобланади, урғу одатда, унли товушга тушади
Уч келишикда турладиган от	اسم منصرف / اسم معرب	Трёхпадежные имена	Араб тилида от ва сифатларнинг асосий қисми уч келишликли сўзлар ҳисобланади. Булар ноаниқ ҳолатда келганида танвин кўшимчаси билан тугайдиган бирлик ва синик кўпликдаги сўзлардир
Учинчи шахс олмоши	ضمير الغائب Third person pronoun	Местоимение третьего лица	Шахс-сон категориясининг учинчи шахс олмоши (у) бўлиб, нутқдан ташқари барча шахс, нарса, воқеа-ҳодисалар ўзга, яъни учинчи шахс сифатида қаралади.
Ундалма	مناداة particle	Частицы обращения	Гапдан англашилган маъно тегишли бўлган шахс ёки предметни билдирувчи сўзга ундалма дейилади. Ундалма гап бўлаги ҳисобланмайди ва бошқа бўлақлар билан

			муносабатга киришмайди. يَا ундалмаси билан يَا أَيُّهَا (муаннас жинсда: يَا أَيُّهَا) ундалмаси кенг фойдаланилади. Бу ундалмадан сўнг от аниқ ҳолатда келади. Шу ундалма каби ундалмалар бўлиб, лекин улар يَا ва يَا أَيُّهَا юкламаларига қараганда кам ишлатилади: أ, آ, إ, ع, هـ, و, ا.
Узоқ ўтган замон	كان قد فعل Past perfect	Давнопрошедшее время	Узоқ ўтган замо нфеъли: قد فعلكان шаклида бўлади. Бу шаклдаги феъллар ўтган замонда содир бўлиб бўлган иш-ҳаракатни ифодалайди. Бу замонни ифодалаш учун асосий феъл ҳам, ёрдамчи феъл ҳам ўтган замонда бўлади.
Васла	وصلة Vasla	Васла	Васла сод ҳарфига ўхшаш бўлиб, шамсийа ҳарфи билан боғланган сўзларда ал артикли қўшилганда лом устига қўйилади. Агар “ал” артиклидан олдин бирон сўз келса, унинг ҳаракати таъсирида камарийа ва шамсийа ҳарфига қараб васла ҳамзанинг устига ёки “ал”артиклининг устига қўйилади.
Васлали ҳамза	همزة الوصل Coupling Hamza	Васловая ҳамза (Соединительная хамза)	Талаффуз қилинмайдиган ҳамза товуши. Васлали ҳамза ёзувда васла ҳаракати билан бошланади. Васлали ҳамза ёзувда васла ҳаракати билан алиф ҳарфи ёрдамида ифодаланади.
Воситасиз тўлдирувчи	مفعول به Direct object	Прямое дополнение	Воситасиз тўлдирувчи ўтимли феъл билан ифодаланиб, иш-ҳаракат йўналтирилган объектни ифодалайди. Араб тилида

			воситасиз тўлдирувчи одатда эгадан кейин келади ва тушум келишигида ифодаланади.
Воситали тўлдирувчи	المفعول. جر مجرور Indirect object	Косвенное дополнение	Воситали тўлдирувчи предметнинг феълга нисбатан турли муносабатларни ифодлайди. Араб тилида воситали тўлдирувчи қаратқич келишигидаги отлар билан предлоглар ёрдамида ифодаланади ва воситасиз тўлдирувчидан кейин қўйилади.
Ёпиқ бўғин	مقطع مغلقة Closed syllable	Закрытый слог	Ёпиқ бўғин ундош ҳарфи билан тугайди.
«ай» сўроқ олмоши	حرف الاستفهام «ای» Interrogative pronoun «ای»	Вопросительное местоимение «ای»	أي Сўроқ олмоши тушунтирилайётган сўзга изофанинг биринчи бўлаги сифатида қўшилади ва келишикларда турланади. Агар тушунтирилайётган сўз муаннас жинсда бўлса أي сўроқ олмоши ўзига “та-марбута“ ни олади. Тушунтирилайётган сўз أي сўроқ олмошини олган ҳолда ноаниқ ҳолатда бўлади.
Ёрдамчи феъллар	افعال مساعدة Auxiliary	Вспомогательные глаголы	Субъектнинг иш-ҳаракатини билдирувчи етакчи феъл билан бирга келиб, унга турли қўшимча маъно берувчи феъллар ёрдамчи феъллар дейилади. Бу феъллардан кейин етакчи феъл ҳозирги-келаси замонда ишлатилади.
Ҳол	ظرف Circumstance	Обстоятельство	Гапнинг иккинчи даражали бўлаги, иш-ҳаракатнинг бажарилиш ўрни, пайти, даражаси, мақсади, сабаби каби турли муносабатларни ифодалаб, қаерда? қачон?

			нега? қандай? ва ҳ.к саволларга жавоб беради.
Замон	الصيغة	Время	Феъл асосида ифодаланган ҳаракат-ҳолатнинг уч замондан бирида содир бўлишини билдирувчи шакллар замон шакллари дейилади. Феъл иккита замон шаклига эга: ўтган замон ва ҳозргикеласи замон.
Зидловчи боғловчилар	حرف العطف لكن و بل Subordinating conjunctions	Противительные союзы	Зидловчи боғловчилар: аммо, лекин, бироқ,-оқ, -ёқ, ўша; шундай; -ку, -чи, ахир, энди.
Замон ва макон номлари	أسماء المَكانِ وَ الزَّمَنِ Name the time and place.	Имя места и времени	Замон ва макон номлари <i>уч ўзакли</i> феъллардан ташкил топади ва қуйидаги қолипда (مَفْعُلٌ) тўғри феъл ўзида ўзак ҳаракати (а) ёки (у) ёки (и) бўлади масалан: شَرِبَ(а) ичмоқ <i>مَشْرَبٌ</i> ичиш жойи. b) етишмовчи бўлиб جَرَى(и) оқмоқ <i>مَجْرَى</i> оқиш жойи. <i>Тўрт ўзакли феълларнинг</i> макон ва замон феъллари худди шу мажхул даража сифатдоши қолипда ясалади: اجْتَمَعَ йиғилмоқ <i>مُجْتَمِعٌ</i> йиғилиш жойи.
Занна ва унга ўхшаш феъллар	ظن و اخواتها The verb zanna and her sisters	Глаголы предположения и знания («Занна и её сёстры»).	Бу феъллар ўзидан кейин тцғри иккита қўшимчаларни талаб қилади ва кимнинг? Ким билан? сўроғига жавоб: تَعَلَّمَ مُحَمَّدًا عَالِمًا Муҳаммадни олим деб билгин»).
Ўзак	جذر الكلمة (أَصْلُ الْكَلِمَةِ) Root of the word	Корень	Ўзак сўзнинг асосида ётган семантик маънони ташкил этади. Араб тилида сўзнинг ўзаги ундош товушлардангина иборат бўлади. Ўзакни ташкил этувчи ундош товушлар

			Ўзак ундошлар дейилади. Ўзак ундошлар сўздаги умумий маънони ифодалайди. Ўзак ундошларнинг олдига, орасига, орқасига унли ва ноўзак ундошларнинг қўшилишидан сўз ҳосил бўлади.
Ўтган замон	الماضي Past tense	Форма прошедшего времени	Ўтган замон шакллари ҳаракат ва ҳолатнинг гап айтилаётган вақтдан олдин бўлганини билдиради.
Ўтимсиз феъл	الأفعال اللازِمَة Intransitive verbs	Непереходные глаголы	Ўтимсиз феълларда кейин воситасиз тўлдирувчи келмайди. Бундай феъллар кимни?, нимани? каби сўроқларга жавоб бермайди.
Ўтимли феъл	الأفعال المُتَعَدِّيَة Transitive verbs	Переходные глаголы	Ўтимли феъллардан кейин воситасиз тўлдирувчи келади. (Тушум келишигидаги иш-ҳаракати йўналтирилган от)
Ўрин холи	ظرف المكان Circumstance place	Обстоятельство места	Ўрин холи иш-ҳаракатнинг амалга ошишидаги ўрин-макон мазмунига ишора қилади.
Ўзини ўзи тўлдирувчи	مَصَدَّر مطلق Self complement	Самодополнение	Иш-ҳаракат ёки ҳолатнинг мазмунини янада яққол ифодалаш учун айна шу бобдан ясалган ҳаракат номи ҳисобланиб, масдар гапнинг охирида ноаниқ ҳолатда тушум келишигида кўйилади. У ҳаракатнинг маносини кучайтириб унинг сифати ва даражасини аниқлайди.
Ўтган замон давом феъли	كان يفعل Past perfect continues	Прошедшее-длительное время	Ўтган замон давом феъли ўтган замондаги كان феъли билан асосий маънони ифодаловчи феъл ҳозирги – келаси замонда келганида كان يفعل ўтган замонда узок

			давом этган ёки такрорланиб турадиган иш-ҳаракатни ифодалайди.
Шакл яалиши	لاشكال تكوين Forming	Формообразование	Сўзлар шаклининг яалиши, уларнинг умумий ўзак таркиби билан боғлиқ. Сўзларнинг яалиши асосан уларнинг ички структурасининг ўзгариши-ички флексия ҳисобига амалга оширилади.
Шамсия харфлар	الشمسية Sunny letters	Солнечные буквы	Шамсия харфлари 14 та бўлиб улар: ا،ب،ج،ح،خ،ع،غ،ف،ق،ك،م،ه،و،ى. Агар сўз шу харфлардан бири билан бошланган бўлса, “ал” артиклидаги “л” товуши талаффуз қилинмайди. Унинг ҳисобига биринчи харф бўлган шамсий харф иккилантириб талаффуз қилинади.
Шадда	شدة Shadda	Шадда	Баъзи ҳолатларда ташдид шадда атамаси билан ҳам қўлланилиши мумкин.
Шахс	الشخص Person	Лицо	Гапириляётган гапга ёки бажариляётган иш-ҳаракатга бевосита қатнашадиган ҳамда ўз муносабатини билдирадиган грамматик шакл
Чеклов	التمييز Tamyiz	Ограничение	Гапда чеклов бўлиб келган сўз гапнинг кесими ифодаланган маънонинг объектини янада конкретлаштириб, аниқлаб, чегаралаб келади (одатда гапнинг эгаси ва кесимидан кейин ёки гапнинг охирига ноаниқ ҳолатда тушум келишигида келади).
Чўзиқ унлилар	حروف المد Long vowels	Долгие гласные	Араб тилида 3 та чўзиқ унли бўлиб улар اوي харфлари ёрдамида

			ифодаланади, бунда ушбу ҳарфларга мос бўлган қисқа унлилар билан туриши шарт.
II боб феъли	باب التفعيل II stem	II порода глаголов	Феълнинг II-боби I-боб феълидан иккинчи ўзак ундошни иккилантириш йўли билан ҳосил қилинади. I-бобнинг ўтган замонида иккинчи ўзак ундошнинг ҳаракати қандай бўлишидан қатъий назар II-бобнинг ўтган замонида у فَعَّلَ - يُفَعِّلُ
III-боб феъли	باب المفاعلة باب الفعال	III порода глаголов	III-боб феъли I-боб феълнинг биринчи bobфе'лин2-ккинчи о'зак ҳаракатига ʼ qo'йиш орқалийасалади: فَاعَلَيْفَاعِلٌ
IV bob фе'ли	وزن افعال IV stem	IV-порода	Уcho'заклифе'ларнингIV bob2- bobфе' лигаолдqo'чимcha'н иqo'chib, биринчио'zakharфнисукун лаштиришорқалиһосилқил инади: يُفَعِّلُ-أَفْعَلُ
V bob фе'ли	باب التفعّل V stem	Vпорода глаголов.	Фе'ларнингVbob2- Ibobфе'лиолдигаتqo'чим chасиниqo'chishбиланһосил қилинади: تَفَعَّلَ-يَتَفَعَّلُ
VI bob фе'ли	باب التفاعل VI stem	VI порода	VI bob фе'л2-2- bob фе'ли олдигаت qo'чимchасини qo'chish билан һосил қилинади: تَفَاعَلَيْتَفَاعِلٌ
V2-bob фе'ли	باب الانفعال V2- stem	V2- порода	Уcho'заклифе'ларнингV2- bob2- bobфе'лиолдигаانqo'чимch асиниqo'chishорқалиһосил қилинади: انْفَعَلَيْنْفَعِلٌ
Vlll bob фе'ли	باب الافتعال	Vlll порода	Уcho'заклифе'ларнингV2-

	Вллстем		Иbob2- bobфе'линингбиринчио'за kharфидансо'нг _ت_ qo'чимчасини qo'chic hбиланhosилқилинади: اِفْعَلَيْفَعْلُ
ИХ bob фе'ли	باب الافعال ИХстем	ИХ породаглаголов.	بُ bob фе'ли асосан اَفْعَلًا فَعْلًا يَفْعَلُ вазнида hosил bo'либ, рангни ёки жисмоний хусусийатни билдирувчи сифатлардан chаклланади ва chu сифат билдирган ранг ёки хусусийатни о'зида мужассам etich ма'носини билдиради.
Хbob фе'ли	باب الاستفعال Хстем	Х породаглаголов.	Солим фе'лларнинг Х bob2- bob фе'ли олдига اِسْت qo'чимчасини qo'chich билан hosил қилинади: اِسْتَفْعَلُ يَسْتَفْعَلُ
ХИbob фе'ли	باب الافعال ХИ стем	ХИ порода глаголов.	ХИ bob фе'лининг о'тган ва хозирги-келаси замони қуйидагичадир: اَفْعَلُ اِفْعَالًا يَفْعَلُ
ХИИbob фе'ли	باب الافعال ХИИ стем	ХИИ порода глаголов.	ХИИ bob фе'ли қуйидаги вазнда hosил bo'лади: اِفْعَوْعَلُ يَفْعَوْعَلُ
ХИИИbob фе'ли	باب الافعال ХИИИ стем	ХИИИ порода глаголов.	ХИИИ bob фе'ли қуйидаги вазнда hosил қилинади: اِفْعَوَّلُ يَفْعَوَّلُ
ХИВbob фе'ли	باب الافعال ХИВ стем	ХИВпорода глаголов.	ХИВ bob фе'ли қуйидагича йасалади: اِفْعَنْلُ يَفْعَنْلُ
ХВbob фе'ли	باب الافعال ХВстем	ХВпорода глаголов.	Бу bob фе'ли қуйидаги вазн орқали hosил қилинади: اِفْعَنْلِي يَفْعَنْلِي

Иловалар

Фан дастури
Ишчи фан дастури
Тарқатма материаллар
Тестлар

Ишчи фан дастурига мувофиқ баҳолаш мезонларини қо‘ллаш бо‘йича услубий
ко‘рсатмалар дискда тақдим этилади)